

ÚVOD DO MIMOZMLUVNÝCH ZÁVÄZKOV

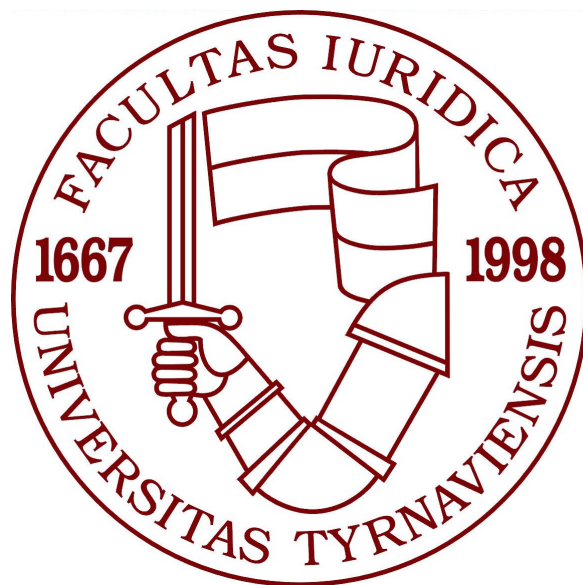
NOVOTNÁ MARIANNA - ZORIČÁKOVÁ VERONIKA

Úvod do mimozmluvných záväzkov

**Marianna Novotná
Veronika Zoričáková**

**Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta
Trnava 2025**

Recenzenti

prof. PhDr., JUDr. Tomáš Gábriš, PhD., PhD., PhD., LL.M., MA
JUDr. František Sedlačko, PhD., LL.M.

Vydala Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta so sídlom Kollárova 10,
917 01 Trnava, v roku 2025
iuridica.truni.sk

© Marianna Novotná, Veronika Zoričáková 2025

ISBN 978-80-568-0765-1

PREDHOVOR

Učebnica „Úvod do mimozmluvných záväzkov“ vznikla s cieľom poskytnúť študentom právnických fakúlt systematický a zrozumiteľný vstup do problematiky mimozmluvných záväzkov ako neoddeliteľnej súčasti občianskoprávných vzťahov.

Autorky si uvedomujú, že pre začínajúcich študentov môže byť táto téma náročná, jednak pre svoj teoretický charakter, jednak pre množstvo rôznorodých situácií, ktoré sa v praxi môžu vyskytnúť. Preto je naším cieľom sprístupniť túto oblasť tak, aby bola pochopiteľná, no zároveň aby si zachovala potrebnú mieru odbornosti a presnosti, ktorá je pre právnické vzdelávanie nevyhnutná.

Text učebnice je koncipovaný tak, aby čitateľa postupne uviedol do základných pojmov, princípov a inštitútov mimozmluvných záväzkov. Najskôr sa venujeme všeobecným východiskám a systematike tejto oblasti v rámci občianskeho práva, následne analyzujeme jednotlivé druhy mimozmluvných záväzkov - zodpovednosť za škodu, bezdôvodné obohatenie a konanie bez príkazu (*negotiorum gestio*). Pri každej z týchto oblastí sa usilujeme o prepojenie teoretických východísk s praktickými príkladmi, judikatúrou a komparatívnymi poznámkami, ktoré umožnia študentom lepšie pochopiť fungovanie týchto inštitútov v aplikačnej praxi.

Našou ambíciou nie je poskytnúť vyčerpávajúci výklad všetkých detailov, ale skôr vytvoriť pevný základ, na ktorom môžu študenti neskôr budovať hlbšie poznatky, či už pri štúdiu špeciálnych otázok mimozmluvných záväzkov, alebo pri konfrontácii teórie s praxou. Učebnica má preto predovšetkým pedagogický charakter: slúži ako sprievodca, ktorý má uľahčiť prvé kroky do zložitej, no nesmierne zaujímavej oblasti mimozmluvných záväzkov.

Veríme, že štúdium tejto témy bude pre študentov nielen povinnou súčasťou ich právnického vzdelávania, ale aj intelektuálnou výzvou, ktorá im umožní lepšie pochopiť, ako právo reaguje na konflikty, nespravodlivosti a situácie, ktoré sa v živote odohrávajú mimo rámca zmluvných vzťahov.

Ak táto učebnica prispeje k tomu, že študenti pristúpia k problematike mimozmluvných záväzkov s väčším porozumením, kritickým myslením a úctou k princípom spravodlivosti, splní svoj účel.

Autorky

OBSAH

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MIMOZMLUVNÝCH ZÁVÄZKOV	7
2. ÚVOD K ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU.....	14
2.1 Pojem zodpovednosť za škodu	14
2.2 Funkcie zodpovednosti za škodu	14
2.3 Predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu	16
2.4 Subjekty občianskoprávnej zodpovednosti za škodu	18
2.5 Spoločná zodpovednosť viacerých subjektov	20
2.6 (Spolu)zapríčinenie škody poškodeným	21
3. ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU ZALOŽENÁ NA ZAVINENÍ	23
3.1 Zodpovednosť za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním	23
3.1.1 Protiprávny úkon	23
3.1.2 Vznik ujmy (škody).....	26
3.1.3 Príčinná súvislosť	28
3.1.4 Zavinenie	32
3.2 Zodpovednosť za škodu spôsobenú úmyselným konaním proti dobrým mravom ..	34
3.2.1 Pojem „dobré mravy“	34
3.2.2 Konanie proti dobrým mravom	35
3.2.3 Úmysel	37
4. ZODPOVEDNOSŤ ZA INÉHO. ZODPOVEDNOSŤ ZA POMOCNÍKA A ZODPOVEDNOSŤ ZA NESVOJPRÁVNEHO	39
4.1. Škoda spôsobená deliktne nespôsobilou osobou	39
4.1.1. Zodpovednosť dohliadanej osoby	40
4.1.2. Zodpovednosť dohliadajúcej osoby	40
4.1.3. Iné zodpovedné subjekty	43
4.2 Škoda spôsobená pomocníkom	44
4.2.1 Pomocník	45
4.2.2 Výkon činnosti pre principála	47
4.2.3 Vznik zodpovednosti za protiprávne konanie pomocníka	48
4.2.4 Regresný vzťah	50
4.2.5 Osobitné pravidlá pre škodu spôsobenú zmluvnému veriteľovi principála	50
5. PRÍPADY ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU NEZALOŽENÉ NA ZAVINENÍ	52
5.1 Zodpovednosť za škodu spôsobenú na prevzatej veci	52
5.1.1 Podmienky vzniku zodpovednosti	53

5.1.2	Subjekty zodpovednostného vzťahu	58
5.1.3	Liberácia	59
5.2	Zodpovednosť za škodu spôsobenú povahou prístroja alebo veci použitej pri plnení povinnosti	59
5.2.1	Povaha zodpovednosti	59
5.2.2	Podmienky vzniku zodpovednosti a nemožnosť liberácie	60
5.3	Zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov	62
5.3.1	Povaha zodpovednosti a predpoklady jej vzniku	62
5.3.2	Pojem „prevádzkovateľ“	63
5.3.3	Vodič dopravného prostriedku	65
5.3.4	Prevádzkovateľ dopravy a prevádzkovateľ dopravného prostriedku	66
5.3.5	Osobitná povaha prevádzky	70
5.3.6	Liberácia	72
5.3.7	Zodpovednosť namiesto prevádzkovateľa	76
5.3.8	Stret prevádzok	79
5.4	Zodpovednosť za škodu spôsobenú obzvlášť nebezpečnou prevádzkou	82
5.4.1	Povaha zodpovednosti a vzťah k iným civilnoprávnym inštitútom	82
5.4.2	Zvlášť nebezpečná prevádzka	83
5.4.3	Podmienky vzniku zodpovednosti	86
5.4.4	Prevádzkovateľ zvlášť nebezpečnej prevádzky	87
5.4.5	Liberácia a spoluzavinenie poškodeného	88
5.5	Zodpovednosť za škodu spôsobenú na vnesených alebo odložených veciach	91
5.5.1	Ubytovanie a prevádzkovateľ ubytovacích služieb	91
5.5.2	Aktívne legitimovaný subjekt v rámci zodpovednosti za vnesené veci	93
5.5.3	Vnesené veci a priestory vyhradené na ubytovanie alebo uloženie veci	94
5.5.4	Liberácia	97
5.5.5	Odloženie veci, miesto určené na odloženie veci a prevádzkovateľ činnosti, s ktorou je obvykle spojené odkladanie vecí	97
5.5.6	Aktívne legitimovaný subjekt v rámci zodpovednosti za odložené veci	100
5.5.7	Liberácia	101
5.5.8	Jednostranné vyhlásenia a dohody vylučujúce zodpovednosť za vnesené alebo odložené veci	102
5.5.9	Zodpovednosť za cennosti	102
5.5.10	Zodpovednosť za dopravné prostriedky umiestnené v garáži alebo inom podniku podobného druhu	105
5.5.11	Aktívne legitimovaný subjekt v rámci zodpovednosti za dopravné prostriedky umiestnené v garáži	107
5.5.12	Liberácia v rámci zodpovednosti za dopravné prostriedky umiestnené v garáži	108
5.5.13	Uplatnenie práva na náhradu škody	109

6. BEZDÔVODNÉ OBOHATENIE	111
6.1 Úvod k bezdôvodnému obohateniu. Pojem, funkcie, generálna klauzula bezdôvodného obohatenia, druhy kondikcií, prehľad predpokladov, subjekty	111
6.2 Predpoklady vzniku bezdôvodného obohatenia	112
6.3 Skutkové podstaty bezdôvodného obohatenia	115
6.4 Subjekty bezdôvodného obohatenia	119
6.5 Kondície z plnenia	120
6.5.1 Subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia	124
6.5.2 Obohatenie	126
6.5.3 Peňažná náhrada	127
6.5.4 Vylúčenie kondície	130
6.5.4.1 Vylúčenie kondície pri plnení premlčaného dlhu a inej naturálnej pohľadávky	131
6.5.4.2 Vylúčenie kondície v prípade neplatnosti pre nedostatok formy	131
6.5.4.3 Vedomé plnenie nedlhu	132
6.5.4.4 Vylúčenie kondície, ak si to vyžaduje účel pravidla postihujúceho zmluvu neplatnosťou.....	132
6.5.5 Synalagmatický charakter plnení z neplatnej alebo zrušenej vzájomnej zmluvy	133
6.6 Kondície z iného dôvodu, než je plnenie	136
6.6.1 Subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia	141
6.6.2 Obohatenie	142
6.6.3 Odpadnutie obohatenia	143
6.6.4 Vylúčenie kondície	145
6.6.5 Vnútené obohatenie	145
7. KONANIE BEZ PRÍKAZU	147
7.1 Predpoklady konania bez príkazu	148
7.2 Druhy konania bez príkazu	149
7.2.1 Nevyhnutné konanie bez príkazu	149
7.2.2 Užitočné konanie bez príkazu	150
7.3 Povinnosti konajúceho bez príkazu	151

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MIMOZMLUVNÝCH ZÁVÄZKOV

Problematika mimozmluvných záväzkov tvorí veľkú a samostatnú časť občianskeho práva a spadá do nej široký a celkom rôznorodý okruh právnych vzťahov. O mimozmluvných záväzkoch budeme hovoriť napríklad pri odcudzení či poškodení alebo zničení cudzieho majetku (zlomyseľný sused poškriabe kľúčom susedovi auto parkujúce na jeho pozemku), pri dopravnej nehode spôsobenej vodičom v opitosti, pri ktorej zrazil chodca a ten utrpel ujmu na zdraví, ak podnikateľ neoprávnene vypúšťa do najbližšieho lesa nebezpečné chemikálie a spôsobí tým ujmu na životnom prostredí, alebo ak niekto omylom pri bankovom prevode zadá nesprávne číslo účtu a pošle peniaze niekomu inému. Vo všetkých týchto prípadoch hovoríme o vzniku mimozmluvných záväzkov.

Čo vlastne je mimozmluvný záväzok? Záväzok, lepšie povedané záväzkový vzťah, je taký právny vzťah medzi veriteľom a dlžníkom, z ktorého veriteľovi vzniká právo na plnenie od dlžníka a dlžníkovi vzniká povinnosť toto plnenie poskytnúť (§ 488 Občianskeho zákonníka). Aj z mimozmluvného záväzkového vzťahu preto jednému zo subjektov (veriteľovi) vzniká právo na plnenie (právo na náhradu škody, právo na vydanie bezdôvodného obohatenia, právo na náhradu nákladov a úžitkov a pod.) a druhému subjektu tohto vzťahu (dlžníkovi) vzniká povinnosť toto plnenie poskytnúť.

Terminologická poznámka: Náš Občiansky zákonník (a ani občianskoprávna teória) nie je terminologicky dôsledný a všeobecný pojem „záväzok“ používa vo viacerých významoch. Pod záväzkom niekedy Občiansky zákonník rozumie záväzkový vzťah, niekedy však priamo subjektívne právo, alebo dokonca povinnosť, ktorá z tohto záväzkového vzťahu vyplýva. Ak sa používa v teórii a praxi pojem „mimozmluvný záväzok“, platí to isté, a teda niekedy sa pod týmto označením schováva celý mimozmluvný záväzkový vzťah, niekedy sa však označením myslí iba konkrétne právo na plnenie, resp. povinnosť k plneniu, ktoré plynú z konkrétneho mimozmluvného záväzkového vzťahu.

Ak opitý vodič spôsobí dopravnú nehodu a svojím autom poškodí cudzie, neďaleko odparkované auto, vzťah medzi opitým vodičom a majiteľom havarovaného auta je mimozmluvným záväzkovým vzťahom, ktorý môžeme označiť ako mimozmluvný záväzok. Z hľadiska terminologickej nepresnosti sa však za mimozmluvný záväzok môže označiť aj konkrétne právo poškodeného majiteľa vozidla na náhradu škody voči opitému vodičovi alebo povinnosť opitého vodiča nahradiť poškodenému majiteľovi spôsobenú škodu. To všetko možno

z pohľadu občianskoprávnej teórie a aj z pohľadu Občianskeho zákonníka označiť za mimozmluvný záväzok.

Takéto zamiešavanie obsahu toho istého pojmu určite nie je ideálne, avšak v teórii a praxi sa používa. Na zistenie, čo sa v konkrétnom prípade rozumie pod označením „mimozmluvný záväzok“, bude preto potrebné vychádzať z konkrétného kontextu vyjadrenia a tiež z danej situácie. V tejto učebnici budeme vychádzať z toho, že sa pod mimozmluvným záväzkom rozumie celý mimozmluvný záväzkový vzťah medzi veriteľom a dlžníkom. Ak budeme hovoriť o konkrétnom práve, resp. povinnosti vyplývajúcej zo záväzkového vzťahu, budeme ich označovať ako právo a povinnosť (právo na náhradu škody, povinnosť vydať bezdôvodné obohatenie atď.).

Pre lepšie porozumenie toho, čo vlastne mimozmluvný záväzkový vzťah je a ako sa odlišuje od iných vzťahov, si však najprv zopakujme základnú systematiku subjektívnych práv. Subjektívne práva delíme podľa viacerých kritérií. Podľa **účinkov** delíme subjektívne práva na

- (i) absolútne subjektívne práva
  - a. vecné práva (vlastnícke právo, vecné práva k cudzím veciam)
  - b. osobnostné práva
- (ii) relatívne subjektívne práva (pohľadávky)
  - a. práva vznikajúce zo zmlúv, prípadne z iných právnych úkonov
  - b. práva z mimozmluvných záväzkov

Z pohľadu tohto delenia zaraďujeme práva plynúce z mimozmluvných záväzkov medzi **relatívne subjektívne práva**. To znamená, že účinky medzi subjektami tohto vzťahu majú charakter *inter partes*, právo na náhradu škody smeruje iba k subjektu, ktorý je povinný k jej náhrade, t.j. voči presne vymedzenému individuálnemu subjektu. Tento relatívny charakter práv a povinností plynúcich z mimozmluvných záväzkových vzťahov je rovnaký ako v prípade práv a povinností plynúcich zo zmlúv. Aj zmluvné práva a povinnosti tiež patria a zaväzujú iba subjekty konkrétného zmluvného vzťahu.

Dôvodom, prečo mimozmluvné záväzkové vzťahy označujeme ako mimozmluvné je ich **vznik**. Na rozdiel od subjektívnych práv vznikajúcich zo zmlúv, pri mimozmluvných záväzkoch subjektívne práva a povinnosti **vznikajú z iných právnych dôvodov, než je zmluva**, čo je dôvodom, prečo mimozmluvné záväzky vyčleňujeme osobitne (a tiež, prečo sa mimozmluvné záväzky označujú práve ako mimozmluvné). O tom viac v nasledujúcej časti.

Práva plynúce z mimozmluvných záväzkov sú **pohľadávkami**, inými slovami **právami na plnenie**. Ak má poškodený právo na náhradu škody voči škodcovi, obsahom tohto práva je oprávnenie požadovať od konkrétného škodcu, aby sa určitým spôsobom správal, teda aby

niečo dal (*dare*), aby niečo konal (*facere*), niečoho sa zdržal (*ommitere*), alebo niečo strpel (*pati*).

Aj keď práva plynúce z mimozmluvných záväzkov radíme k relatívnym subjektívnym právam, v určitých prípadoch sa konkrétne práva vyznačujú veľmi úzkym prepojením na práva absolútne. Pre práva plynúce z mimozmluvných záväzkov je totiž charakteristické to, že vznikajú spravidla ako následok nejakého protiprávneho činu, alebo objektívneho stavu, udalosti, teda v dôsledku takej okolnosti alebo situácie, následok ktorej právo neaprobujeme. Mnohokrát týmto spôsobom dôjde k zásahu práve do absolútneho práva niekoho iného. Ak niekto ukradne druhému vec, protiprávne zasiahol do jeho majetkovej sféry. Takýto stav však právny poriadok neaprobujeme (neschvaľujeme) a preto poškodenému priznáva voči škodcovi právo na náhradu spôsobenej škody.

Poznámka: nechajme teraz stranou, že v tomto príklade sa môže poškodený eventuálne domáhať vydania svojej veci aj cestou vlastníckej žaloby. V praxi sa môže stať, že má oprávnený k dispozícii viac než jedno právo, vďaka ktorému vie napraviť alebo zvrátiť právom reprobované dôsledky.

Niekedy môže vzniknúť právo k náhrade škody, alebo právo na vydanie bezdôvodného obohatenia (čo sú, ako sme si už uviedli, relatívnymi subjektívnymi právami) práve zásahom do absolútneho práva oprávneného subjektu, napríklad zásahom do jeho vlastníckeho práva krádežou, alebo zásahom do jeho práva na život alebo do iného osobnostného práva. Dôležité je uvedomiť si, že aj v týchto prípadoch majú práva plynúce z mimozmluvných záväzkov stále charakter relatívnych práv.

Podľa **povahy chráneného záujmu** delíme subjektívne práva na:

- (i) majetkové práva
- (ii) nemajetkové práva

Práva plynúce z mimozmluvných záväzkov radíme k **majetkovým právam**, lebo ide o pohľadávky prejavujúce sa v majetkovej sfére poškodeného a sú objektívne peniazmi vyčísliteľné. Majetková povaha práv mimozmluvnej povahy vo svojej podstate odzrkadľuje reparačnú, kompenzačnú funkciu týchto práv. Ich úlohou a základným účelom je nahradiť, kompenzovať stratu, ujmu v (najmä majetkovej) sfére oprávneného alebo odčerpáť neoprávnene nadobudnutý prospech na strane povinného. To však ešte neznamená, že tieto práva v určitých prípadoch nereparujú ujmu, ktorá nastala v nemajetkovej sfére poškodeného alebo neodčerpávajú prospech, ktorý sám o sebe mal nemajetkovú hodnotu.

Občiansky zákonník a niekoľko osobitných predpisov v určitých prípadoch priznáva právo na peňažnú náhradu aj nemajetkovej ujmy, napríklad pri protiprávných zásahoch do ochrany

osobnosti (§ 13 ods. 2 OZ). V takom prípade bolo protiprávne zasiahnuté do nemajetkového osobnostného práva poškodeného. Táto ujma, prirodzene, nie je objektívne peniazmi vyčísliteľná, a tak sa súd pri určovaní výšky finančného zadosťučinenia spravuje svojou voľnou úvahou. Niekedy má k dispozícii zákonné kritériá, ktoré pri určovaní výšky zadosťučinenia musí brať do úvahy. Nie vždy však zákon predpisuje súdu kritériá, ale skôr naopak, robí to len výnimočne.¹

Poznámka: Súd si v niektorých špecifických prípadoch vzniku nemajetkovej ujmy svojou postupnou rozhodovacou činnosťou vytvárajú vlastné kritériá, ktorými sa spravuje výška zadosťučinenia. Napríklad pri náhrade nemajetkovej ujmy pozostalých blízkych osôb, ktoré majú právo na náhradu pri smrti ich blízkeho rodinného príslušníka, judikatúra vytvorila rad takýchto kritérií. Hoci nejde o právne záväzné pravidlá, kritériá napomáhajú predvídateľnosti súdneho rozhodovania.

Zákon takmer nikdy neurčuje ani minimálnu, či maximálnu výšku finančného zadosťučinenia.² Neexistencia zákonných kritérií či limitov pre finančné zadosťučinenie však neznamená, že súd môže priznať poškodenému akúkoľvek ľubovoľnú čiastku. Súdom určená výška musí byť v rozhodnutí riadne odôvodnená a najmä, jeho výška musí byť predvídateľná. To znamená, že v porovnateľných prípadoch musia byť súdmi priznávané porovnateľné čiastky.

Táto náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch je už majetkovým právom, hoci sa ňou saturujú zásahy do nemajetkových statkov.³ Podobne ak niekto neoprávnene užíva cudzie hodnoty (napr. licenciú), samotné právo užívania je síce nemajetkovým právom⁴, povinnosť vydať bezdôvodné obohatenie v peniazoch ako ekvivalenciu za odčerpanie tohto neoprávneného užívania, je však už právom majetkovým.

Podľa **prevoditeľnosti** delíme subjektívne práva na:

- (i) prevoditeľné
- (ii) neprevoditeľné

Vzhľadom k majetkovej povahe práv plynúcich z mimozmluvných záväzkov sú v zásade tieto práva **prevoditeľné** a oprávnené subjekty môžu so svojimi právami zmluvne disponovať

---

¹ Napríklad pri už spomínanej náhrade v peniazoch za zásah do osobnosti Občiansky zákonník prikazuje súdu prihliadať na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo (§ 13 ods. 3 OZ). Kritériá ovplyvňujúce výšku sú obsiahnuté napríklad tiež v zákone č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, podľa ktorého možno poškodenému v určitých prípadoch tiež priznať právo na náhradu nemajetkovej ujmy (§ 17 ods. 2 a 3 tohto zákona).

² Výnimkou je znova zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, ktorý limituje maximálnu výšku náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch výškou priznávanou obetiam násilných trestných činov podľa osobitného zákona (§ 17 ods. 4 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci).

³ Pozri odôvodnenie rozhodnutia zbierkového rozhodnutia najvyššieho súdu R 58/2014.

⁴ Hlušák, M. Náhrada škody pri strate užívať vec. In Právny obzor, roč. 103, 2020, č. 1, s. 13 – 28.

(previesť na inú osobu). Vo všeobecnosti je zákonné obmedzenie prevoditeľnosti práv len výnimočné a v súvislosti s právami mimozmluvnej povahy prevoditeľné nie je právo na náhradu škody na zdraví, konkrétne právo na bolestné a za sťaženie spoločenského uplatnenia (§ 579 ods. 2 OZ v spojení s § 525 OZ).

Nakoniec podľa **samostatnosti** delíme subjektívne práva na:

- (i) samostatné
- (ii) akcesorické

Z povahy mimozmluvných práv ako pohľadávok dospievame k záveru, že tieto práva sú prirodzene právami samostatnými a nemajú akcesorický charakter. Aj keď sa v istých prípadoch môže zdať, že existencia práva na náhradu škody priamo závisí od existencie iného právneho základu (najčastejšie zmluvy pri tzv. zmluvnej škode), táto skutočnosť ešte nerobí z náhrady škody akcesorické právo.

Príklad: zmluvná škoda, ako už plyní z označenia, vzniká v dôsledku porušenia niektorej zo zmluvných povinností (v dôsledku zle postavenej konštrukcie lešenia zhotoviteľom lešenie spadne a zničí majetok objednávateľa). Akonáhle právo na náhradu škody vznikne, jeho ďalšia existencia je nezávislá od ďalšieho trvania alebo zániku pôvodnej zmluvy o dielo. Nahnevaný objednávateľ tak môže od zmluvy odstúpiť a nájsť si iného zhotoviteľa, právo na náhradu škody voči pôvodnému zhotoviteľovi mu však stále trvá.

Čo všetko radíme do skupiny mimozmluvných záväzkov?

Do tejto veľkej skupiny právnych vzťahov radíme vzťahy vzniknuté zo:

- (i) **zodpovednosti za škodu**
- (ii) **z bezdôvodného obohatenia**
- (iii) **z konania bez príkazu (bezpríkazného konania)**

Zákonná úprava všetkých týchto inštitútov je obsiahnutá v Občianskom zákonníku. Úprava zodpovednosti za škodu a bezdôvodné obohatenie je vyčlenená do samostatnej, **šiestej časti Občianskeho zákonníka**. V prvej a druhej hlave sa nachádza úprava zodpovednosti za škodu, tretia hlava je venovaná bezdôvodnému obohateniu. Konanie bez príkazu je schované medzi jednotlivými zmluvnými typmi, v **deviatej hlave ôsmej časti Občianskeho zákonníka**. Občiansky zákonník nie je veľmi dôsledný vo svojej systematike a nie je to len kvôli zaradeniu bezpríkazného konania do úpravy zmlúv. Občiansky zákonník totiž zodpovednosť za škodu a bezdôvodné obohatenie vyčlenil do samostatnej šiestej časti, hoci úprave záväzkového práva je venovaná ôsma časť. Aj keď mimozmluvné inštitúty majú samostatné postavenie vo vzťahu

k záväzkom vznikajúcim zo zmlúv, aj mimozmluvné záväzky, rovnako ako zmluvy, pochopiteľne patria do kategórie záväzkového práva a aj na zodpovednosť za škodu a bezdôvodné obohatenie sa v zásade vzťahujú všeobecné ustanovenia záväzkového práva, ak niet osobitnej úpravy (aj pohľadávku z bezdôvodného obohatenia možno postúpiť, možno ju zabezpečiť ručením, aj právo na náhradu škody zanikne, ak dôjde k jeho splneniu).

Úprava týchto troch inštitútov v Občianskom zákonníku však nie je vyčerpávajúca. Najmä zodpovednosť za škodu je upravená aj v rôznych ďalších osobitných predpisoch, predovšetkým v Obchodnom zákonníku. Osobitná úprava zodpovednosti za škodu v Obchodnom zákonníku (§§ 373 – 386 ObZ) je výsledkom trvajúcej duality slovenského záväzkového práva. Úprava v Obchodnom zákonníku špeciálne upravuje primárne náhradu škody ako dôsledok porušenia zmluvných povinností v obchodných vzťahoch.⁵ Špeciálne ustanovenie § 757 ObZ však predpokladá, že sa tieto ustanovenia budú vzťahovať aj na mimozmluvnú zodpovednosť za škodu, ak bola spôsobená porušením povinností stanovených Obchodným zákonníkom.

Zodpovednosť za škodu je však upravená aj v rade ďalších právnych predpisov, ako napríklad zákon o ochrane prírody a krajiny, cestný zákon, zákon o advokácii, a podobne. Spravidla však ide iba o osobitnú úpravu skutkovej podstaty. To znamená, že osobitný zákon stanovuje špeciálne predpoklady pre vznik zodpovednosti v daných špecifických vzťahoch. Ostatné otázky o náhrade škody, napríklad o spôsobe alebo o rozsahu náhrady, sa spravujú Občianskym zákonníkom ako všeobecným predpisom.

Všetky tri mimozmluvné inštitúty (zodpovednosť za škodu, bezdôvodné obohatenie a konanie bez príkazu) spája predovšetkým ich právny základ, ktorým je **zákon**. Čítajúc § 489 OZ, podľa ktorého *záväzky vznikajú z právnych úkonov, najmä zo zmlúv, ako aj zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia alebo z iných skutočností uvedených v zákone* vyššie vymenovaným inštitútom pripisujeme mimozmluvný charakter, pretože na ich vznik sa nevyžaduje existencia žiadnej zmluvy ani iného právneho úkonu.

Ak vodič zavini dopravnú nehodu, za spôsobenú škodu na cudzom aute bude zodpovedať bez toho, aby existoval medzi týmto škodcom a poškodeným akýkoľvek predchádzajúci vzťah založený právnym úkonom alebo zmluvou. Jeho povinnosť nie je zodpovednosť za spôsobenú škodu a právo poškodeného na túto náhradu plynie priamo zo zákona.

Predseda len trochu osobitné postavenie má zodpovednosť za zmluvnú škodu. V príklade so zle postaveným lešením sme naznačili, že škoda, za ktorú bude škodca zodpovedať, niekedy vzniká ako dôsledok porušenia niektorej zo zmluvných povinností. Bližšie sa týmto otázkam budeme venovať v kapitolách o zodpovednosti za škodu.

---

⁵ K tomu podrobne Csach, K. – Ovečková, O. Obchodné právo 3. Obchodné záväzky. 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2023, s. 191.

Treba však zdôrazniť, že aj keď majú všetky mimozmluvné inštitúty spoločný právny základ, lebo vznikajú priamo na základe zákona a radíme ich tak do spoločnej skupiny, navzájom sa od seba vo viacerých rovinách odlišujú. Každý z týchto inštitútov má **iný účel**, cieľ, ich vznik sa odvíja od splnenia **rozdielných predpokladov**, ich obsah sa riadi **odlišnými právnymi pravidlami** v Občianskom zákonníku.

Na začiatok, ešte predtým, než sa dostaneme ku vzájomnému rozlišovaniu mimozmluvných práv, je podstatné vedieť rozlíšiť právo na zmluvné plnenie od práv mimozmluvného charakteru. Aj keď to môže znieť triviálne, prax ukazuje, že sa miestami mimozmluvné plnenie chybne zamieňa so zmluvným plnením. Právo na zmluvné plnenie musí vychádzať z platne uzavretej zmluvy. Ak vieme identifikovať, že konkrétne subjektívne právo má svoj právny základ v uzavretej zmluve (alebo inom právom úkone), ide o právo na zmluvné plnenie a nie o mimozmluvné právo.

Príklad: Na základe platnej kúpnej zmluvy bol kupujúcemu dodaný tovar, kupujúci však predávajúcemu za tovar zatiaľ nezaplatil. Právo na zaplatenie tejto sumy je právom na zmluvné plnenie, pretože sa na nej zmluvné strany v zmluve dohodli. Nič na tom nemení skutočnosť, že kupujúci svoju povinnosť porušil a včas predávajúcemu kúpnu cenu nezaplatil, prípadne s tým stále otáľal. Ak bude chcieť predávajúci kupujúceho zažalovať, bude žalovať o zmluvné plnenie, nie o náhradu škody. O náhradu (zmluvnej) škody by išlo, ak by v dôsledku porušenia tejto povinnosti zaplatiť včas predávajúcemu vznikla škoda, napríklad by ten nemohol ďalej realizovať dohodnuté obchody a vznikol by mu ušlý zisk.

2 ÚVOD K ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU

2.1 Pojem zodpovednosť za škodu

Pojem „občianskoprávna zodpovednosť za škodu“ patrí medzi témy, ktorým bola v zahraničnej i domácej právnej vede venovaná pomerne široká pozornosť a jej výsledok je pomerne ustálený i keď stále nie úplne jednotný.

Slovenská (či v širšom ponímaní česko-slovenská) právna veda dospela pri teoretickom vymedzení toho, čo možno rozumieť pod zodpovednosťou za škodu k viacerým, často značne odlišným záverom.

Napriek tomu sa však už dlhodobo za všeobecne prijímanú teóriu vymedzenia pojmu zodpovednosti za škodu považuje **sankčná koncepcia právnej zodpovednosti**. Táto koncepcia považuje zodpovednosť za sekundárnu právnu povinnosť, ktorá vzniká porušením primárnej právnej povinnosti. Ide teda o nepriaznivý právny následok, predvídaný sankčnou zložkou právnej normy (sankčná povinnosť), ktorý postihuje porušovateľa primárnej právnej povinnosti. Tomu, kto porušil primárnu právnu povinnosť vyplývajúcu zo zákona (mimozmluvná zodpovednosť) alebo zo zmluvy (zmluvná zodpovednosť), vzniká následná (sekundárna) právna povinnosť zodpovednostného charakteru, spočívajúca v povinnosti nahradiť spôsobenú škodu príp. v zákonom stanovených prípadoch v povinnosti poskytnúť zadosťučinenie (satisfakciu).

Príklad: Vodič motorového vozidla v dôsledku neprispôsobenia rýchlosti zľadovatenému povrchu vozovky narazí do plotu pri ceste a zdemoluje ho. Primárnou povinnosťou vodiča motorového vozidla je jeho zákonná povinnosť prispôbiť rýchlosť jazdy poveternostným podmienkam. Porušením tejto primárnej povinnosti, v dôsledku ktorej došlo k vzniku škody, vznikla za splnenia ďalších predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu sekundárna právna povinnosť vodiča (zodpovednosť za škodu), spočívajúca v povinnosti nahradiť škodu spôsobenú na plote.

2.2 Funkcie zodpovednosti za škodu

Základnou funkciou, ktorú zodpovednosť za škodu plní, je predovšetkým funkcia reparačná (kompenzačná) alebo funkcia satisfakčná.

Reparačná funkcia spočíva v tom, že ujmu (škodu), ktorá poškodenému subjektu vznikla, mu zodpovedný subjekt v plnom rozsahu nahradí či už vo forme peňažnej náhrady (relutárna náhrada) alebo vo forme náhrady *in natura* (uviedenie do predošlého stavu).

Satisfakčná funkcia občianskoprávnej zodpovednosti za škodu sa spája s nemajetkovou ujmu, kedy je táto „odškodňovaná“ vo forme finančného zadosťučinenia.

Oddelenie reparačnej funkcie, ktorá sa vzťahuje predovšetkým na majetkové ujmy a satisfakčnej funkcie, ktorá sa vzťahuje na nemajetkové ujmy má svoje odôvodnenie predovšetkým v tom, že nemajetkovú ujmu (napr. vytrpenú bolesť) nie je úplne možné kompenzovať prostredníctvom finančnej saturácie. Ak si predstavíme, ako finančnou čiastkou by sme napr. ohodnotili stratu blízkej osoby, vytrpené bolesti alebo následky ujmy, ktoré človeku ostanú do konca života (napr. zjazvenie tváre), nie je možné túto čiastku úplne presne definovať a nemožno povedať, že touto finančnou čiastkou možno takúto nemajetkovú ujmu úplne saturovať.

Popri reparačnej a satisfakčnej funkcii plní občianskoprávna zodpovednosť za škodu aj **preventívnu funkciu**, v rámci ktorej zabezpečuje minimalizáciu príp. elimináciu porušenia právom chránených záujmov, z ktorých dochádza k vzniku ujmy na zdraví, na živote alebo na majetku poškodeného. Preventívne pôsobenie zodpovednostných právnych predpisov spočíva v tom, že svojich adresátov motivujú a vedú k tomu, aby bol zachovávaný čo možno najvyšší dostupný štandard správania sa tak, aby sa zamedzilo vzniku ujmy.

Ťažisko úpravy občianskoprávnej prevencie je zakotvené v OZ, ktorý v tomto smere vychádza z preferencie stavu, keď nedochádza ku škodám na zdraví, majetku, právach iného, prírode a životnom prostredí. Fyzickým a právnickým osobám v záujme zachovania tohto stavu ukladá **povinnosti všeobecného (§ 415 OZ) a špeciálneho (§ 417 OZ) prevenčného charakteru.**

Všeobecná (generálna) prevencia (§ 415 OZ) spočíva v povinnosti každého počínať si za všetkých okolností tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na majetku iných, na prírode a na životnom prostredí. Povinnosť uloženú v tomto ustanovení, t.j. povinnosť počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám je potrebné interpretovať v zmysle, že každý je povinný zachovávať taký štandard starostlivosti, ktorý sa objektívne vyžaduje v danom čase, na danom mieste, za daných okolností u každého, kto by sa nachádzal na mieste konajúceho.

Príklad: Rekreačný lyžiar na svahu je povinný zachovávať taký štandard starostlivosti, ktorý možno objektívne za daných okolností, v danom čase a mieste vyžadovať od niekoho praktizujúceho rekreačne zjazd na lyžiach. Tento štandard sa odvíja od požiadavky, aby nedochádzalo pri rekreačnom lyžovaní ku ujám na zdraví alebo škodám na veciach (preventívne pôsobenie), napr. lyžiar je povinný prispôsobiť zjazd svojim lyžiarskym schopnostiam, stavu zjazdovky, rozhliadnuť sa, pokiaľ vstupuje na zjazdovku zboku a pod.

Osobitná občianskoprávna prevencia spočíva v právnej povinnosti každého, komu škoda v konkrétnom prípade už hrozí, zakročiť k odvráteniu tejto hroziacej škody alebo aspoň k zníženiu jej rozsahu (tzv. zakročovacia prevenčná povinnosť) príp. ak existuje vážne ohrozenie škodou, priznáva OZ ohrozenému právo domáhať sa žalobou na súde, aby súd tomu, kto právo ohrozuje, uložil povinnosť uskutočniť vhodné a primerané opatrenia na odvrátenie hroziacej škody (tzv. prevencia uskutočnená prostredníctvom súdu).

Priklady:

1. Ak vidím na svojej záhrade horieť ohník, ktorý založil zo zlomysel'nosti môj sused, som povinný v rámci prevenčného pôsobenia zakročiť k odvráteniu škody, ktorá mi hrozí (napr. ak by sa oheň rozšíril na celú záhradu alebo na záhradný domček, ktorý by mohol celý zhorieť. Zakročenie k odvráteniu alebo zníženiu rozsahu škody môže v tomto konkrétnom prípade spočívať podľa konkrétnych okolností buď v uhasení ohníku alebo ak je rozsah požiaru už väčší, v zavolaní hasičov.

2. Ak dezolátny stav nehnuteľnosti predstavuje vážnu hrozbu vzniku škody pre susediacu nehnuteľnosť (napr. hrozí zrútenie strechy na susediacu stavbu), vlastník susediacej nehnuteľnosti sa môže obrátiť na súd, aby súd uložil vlastníčkovi nehnuteľnosti v dezolátnom stave uskutočniť opatrenia na odvrátenie hroziacej škody.

Na rozdiel od systému common law neplní zodpovednosť za škodu v našom právnom poriadku represívnu funkciu a nepriznáva poškodenému tzv. punitive damages (trestajúca náhrada škody). Cieľom punitive damages je „potrestať“ škodcu tým, že poškodenému je priznaná náhrada škody vo vyššom rozsahu ako mu bola skutočne spôsobená škoda. Uloženie povinnosti nahradiť škodu nad rozsah skutočne spôsobenej ujmy je určitou formou trestu po škodcu a má pôsobiť odstrašujúco vo vzťahu k ďalším konaniam podobného typu.

V poslednom období však možno pozorovať aj v niektorých krajinách angloamerického právneho systému uplatňujúcich „punitive damages“ odklon od represívneho chápania funkcie zodpovednosti za škodu, smerujúci k tomu, že tieto štáty od punitive damages upúšťajú (napr. niektoré zo štátov USA) alebo aspoň zakotvujú maximálne hranice sumy ich kompenzácie (tzv. caps).

2.3 Predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu

Ako predpoklady zodpovednosti za škodu sa v teórii občianskeho práva označujú **všetky podmienky, ktoré sú nevyhnutné na vznik a uplatnenie zodpovednosti**. Za základ občianskoprávnej zodpovednosti sa tradične pokladajú:

1. Protiprávny úkon alebo zákonom kvalifikovaná udalosť vyvolávajúca škodu (škodná udalosť)

2. ujma

3. príčinná súvislosť medzi protiprávnym úkonom resp. škodnou udalosťou a ujmov

4. zavinenie

Existencia predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu musí byť v každom jednotlivom prípade daná a dostatočne preukázaná. Ak niektorý z predpokladov nebolo možné v určenom rozsahu preukázať, zodpovednostný právny vzťah medzi škodcom a poškodeným nevznikne, t.j. poškodenému nemôže byť následne ani priznaná náhrady škody (ujmy).

Bremeno preukázania existencie predpokladov vzniku zodpovednosti zaťažuje poškodeného. Výnimku z tohto pravidla predstavuje predpoklad zavinenia, existenciu ktorého na strane škodcu nemusí poškodený preukazovať, keďže zavinenie vo forme nevedomej nedbanlivosti (nikdy nie iné formy zavinenia) sa v slovenskom civilnom práve prezumuje (t.j. existencia nevedomej nedbanlivosti sa u škodcu vždy predpokladá). Dôkazné bremeno je v tomto prípade obrátené, t.j. škodca musí preukázať, že jeho zavinenie nie je dané (že škodu nezavinil).

Podľa toho, či OZ alebo iné občianskoprávnej zákonné úpravy spájajú vznik zodpovednosti so splnením predpokladov objektívnej povahy (škodná udalosť, ujma a príčinná súvislosť) alebo na jej vznik vyžadujú okrem predpokladov objektívnej povahy aj zavinenie ako predpoklad subjektívnej povahy, možno rozlišovať medzi zodpovednosťou objektívnou a subjektívnou.

Na vznik **objektívnej zodpovednosti** je nevyhnutné aby boli splnené tieto predpoklady:

- škodná udalosť
- ujma
- príčinná súvislosť.

Pri objektívnej zodpovednosti sa neskúma ani prítomnosť zavinenia ani prítomnosť protiprávneho konania na strane zodpovedného subjektu. Tieto síce môžu ale nemusia byť v danom vzťahu prítomné. Ak aj prítomné sú, nie sú pre vznik samotnej zodpovednosti za škodu relevantné.

Ak aj sú splnené všetky nevyhnutné predpoklady vzniku objektívnej zodpovednosti za škodu a došlo teda k vzniku právneho vzťahu zodpovednosti za škodu, za určitých okolností sa zodpovedný subjekt môže svojej zodpovednosti (ktorá mu vznikla) zbaviť. Objektívnej zodpovednosti sa zodpovedný subjekt zbaví tzv. liberáciou, t.j. preukázaním existencie zákonom ustanoveného liberačného dôvodu.

Príklady:

§ 420a ods. 3 „Zodpovednosti za škodu sa ten, kto ju spôsobil, zbaví, len ak preukáže, že škoda bola spôsobená neodvratiteľnou udalosťou nemajúcou pôvod v prevádzke alebo vlastným konaním poškodeného.“

§ 421 OZ „Každý, kto od iného prevzal vec, ktorá má byť predmetom jeho záväzku, zodpovedá za jej poškodenie, stratu alebo zničenie, ibaže by ku škode došlo aj inak.“

§ 433 ods. 1 OZ „Prevádzkovateľ poskytujúci ubytovacie služby zodpovedá za škodu na veciach, ktoré boli ubytovanými fyzickými osobami alebo pre ne vnesené, ibaže by ku škode došlo aj inak. Vnesené sú veci, ktoré boli prinesené do priestorov, ktoré boli vyhradené na ubytovanie alebo na uloženie vecí alebo ktoré boli za tým účelom odovzdané prevádzkovateľovi alebo niektorému z pracovníkov prevádzkovateľa.“

V niektorých prípadoch zákon pri objektívnej zodpovednosti neustanovuje žiadny osobitný liberačný dôvod alebo priamo uvádza, že danej zodpovednosti sa zodpovedný subjekt nemôže zbaviť. Ide v takomto prípade o tzv. **absolútnu objektívnu zodpovednosť**.

Príklad: § 421a ods. 1 OZ „Každý zodpovedá aj za škodu spôsobenú okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe prístroja alebo inej veci, ktoré sa pri plnení záväzku použili. Tejto zodpovednosti sa nemôže zbaviť.“

Na vznik **subjektívnej zodpovednosti** za škodu je nevyhnutné, aby boli splnené tieto predpoklady:

- protiprávne konanie
- ujma
- príčinná súvislosť
- zavinenie (vychádza sa z prezumpcie nevedomej nedbanlivosti)

Subjektívnej zodpovednosti sa zodpovedný subjekt môže zbaviť vyvinením sa (tzv. exkulpáciou), t.j. preukázaním, že ujmu, ktorá vznikla, nezavinil.

2.4 Subjekty zodpovednosti za škodu

Subjektami záväzkového vzťahu, z ktorého vyplýva povinnosť nahradiť spôsobenú škodu sú zodpovedný subjekt a poškodený subjekt. Vo vzťahu k zodpovednému subjektu sa niekedy používa ako synonymum i pojem škodca. Tu je však potrebné si uvedomiť, či sú pojmom škodca označované iba subjekty, ktoré škodu svojím protiprávnym konaním spôsobili, alebo je tento pojem použitý ako zastrešujúci pojem tak pre subjekty, ktoré škodu reálne spôsobili ako aj pre subjekty, ktoré škodu reálne svojím protiprávnym konaním nespôsobili, avšak zákon im jej vznik pričíta a ukladá im zodpovednosť za ňu.

Zodpovedným subjektom teda môže byť:

a) **subjekt, ktorý škodu spôsobil svojím protiprávnym konaním** (vyskytuje sa pri subjektívnej zodpovednosti za škodu)

b) subjekt, ktorému bola zodpovednosť za škodu pričítaná, t. j. tento subjekt vznik škody svojím protiprávnym konaním nespôsobil, avšak zákonodarca z určitého dôvodu považuje za vhodné, aby táto osoba niesla zodpovednosť za spôsobenú škodu (vyskytuje sa najmä pri objektívnej zodpovednosti – napr. prevádzkovateľ reštaurácie pri zodpovednosti za škodu na odložených veciach zákazníka ale aj pri subjektívnej zodpovednosti – zodpovednosť principála za svojho pomocníka podľa § 420 ods. 2)

Príklad: § 420 ods. 2 OZ Škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá. V tomto prípade PO alebo FO osoba (principál) zodpovedá za škodu, ktorú reálne spôsobil ich pomocník – osoba, ktorú použili pri ich činnosti.

§ 421 OZ Každý, kto od iného prevzal vec, ktorá má byť predmetom jeho záväzku, zodpovedá za jej poškodenie, stratu alebo zničenie, ibaže by ku škode došlo aj inak.

V takomto prípade zodpovedá tomu (napr. tomu, kto do čistiarne oblečenie na vyčistenie odovzdal), ten, kto od iného prevzal vec, ktorá má byť predmetom zmluvy (napr. čistiarne prevezme oblečenie na vyčistenie) aj za škodu – stratu oblečenia, ktorú napr. spôsobil zlodej.

Na vznik subjektívnej zodpovednosti sa vyžaduje, aby zodpovedný subjekt mal **tzv. deliktnú spôsobilosť**. Deliktná spôsobilosť je spôsobilosť niesť zodpovednosť za svoje zavinené protiprávne konanie.

U fyzickej osoby sa deliktná spôsobilosť odvíja od schopnosti posúdiť (rozpoznať) následky svojho konania (rozumová zložka) a zároveň ovládnuť svoje konanie (vôľová zložka), pričom obe zložky musia byť prítomné súčasne, pretože absencia ktorejkoľvek z nich vylučuje vznik zodpovednosti.

U právnickej osoby je vzhľadom na jej charakter umelo vykonštruovaného subjektu právnych vzťahov posúdenie jej deliktnej spôsobilosti zložitejšie. Napriek komplikovanejšiemu procesu vzniku vôle právnickej osoby, ktorú vytvárajú subjekty, oprávnené za túto právnickú osobu konať (štatutárne orgány), pričom takéto konanie štatutárnych orgánov prejavujúcich vôľu právnickej osoby je konaním právnickej osoby samotnej, je potrebné konštatovať, že i právnická osoba má deliktnú spôsobilosť. Právnická osoba je teda rovnako ako fyzická osoba spôsobilá dopustiť sa zavinenia a to prostredníctvom svojich štatutárnych orgánov a je teda spôsobilá byť subjektom subjektívnej zodpovednosti za škodu. Deliktná spôsobilosť právnickej osoby vzniká súčasne so vznikom jej právnej subjektivity, teda už samotným vznikom právnickej osoby, pričom jej rozsah je vymedzený okruhom činností, ktoré patria do sféry jej

pôsobnosti a zároveň okruhom činností, ktoré sú priamo spojené s výkonom tejto sféry pôsobnosti.

Poznámka: Od uvedenej situácie zavinenia právnickej osoby je potrebné odlišovať situáciu, kedy právnická osoba použije pri výkone svojej činnosti svojho zamestnanca - napr. lekár príp. iný zdravotnícky pracovník poskytujúci zdravotnú starostlivosť v mene zdravotníckeho zariadenia ako PO, ktorý svojím zavineným protiprávnym úkonom pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti spôsobí pacientovi ujmu. V tomto prípade síce zdravotnícke zariadenie ako PO za takto spôsobenú ujmu poškodenému zodpovedá, avšak zavinenie lekára príp. iného zdravotníckeho pracovníka nie je priamo zavinením zdravotníckeho zariadenia, zdravotnícke zariadenie v tomto prípade v zmysle § 420 ods. 2 OZ zodpovedá za ujmu spôsobenú osobou použitou pri výkone svojej činnosti.

Na vznik objektívnej zodpovednosti sa deliktná spôsobilosť nevyžaduje, t. j. subjektom objektívnej zodpovednosti môže byť aj fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá nemá spôsobilosť na zavinené protiprávne konanie, napriek tomu sa v prípade splnenia predpokladov objektívnej zodpovednosti môže stať osobou zodpovednou za vznik škody a tým povinnou túto škodu nahradiť.

2.5 Spoločná zodpovednosť viacerých subjektov

Spoločná zodpovednosť viacerých subjektov prichádza do úvahy vtedy, ak sa na vzniku určitej ujmy (škody) poškodeného podieľali (subjektívne spoluzavinili príp. objektívne spoluzapríčinili) viaceré zodpovedné subjekty. Spoločne zodpovedné subjekty zodpovedajú za spôsobenú ujmu (škodu) **spoločne a nerozdielne (§ 438 ods. 1 OZ) na základe zásady solidarity (§ 511 OZ).**

Vo vonkajšom vzťahu k poškodenému subjektu zodpovedá každý zo spoločne zodpovedných subjektov za všetkých ostatných spoločne zodpovedných a všetci spoločne zodpovední zodpovedajú za každého jedného zo spoločne zodpovedných subjektov. V praxi uvedený prístup znamená, že jeden z viacerých zodpovedných subjektov nemôže odmietnuť nárok poškodeného na náhradu škody, ktorý si voči nemu uplatňuje v celej výške alebo vo výške presahujúcej jeho podiel a odkázať ho s ďalšími dielmi škody na ostatných spoločne zodpovedných. Naopak, je povinný poskytnúť kompenzáciu v celej výške resp. vo výške požadovanej poškodeným.

Vo vnútornom vzťahu viacerých spoločne zodpovedných subjektov navzájom sa aplikuje ustanovenie § 439 OZ, ktoré ukladá každému, kto zodpovedá za škodu spoločne a nerozdielne s inými, vyporiadať sa s nimi podľa účasti na spôsobení vzniknutej škody. Ten zo spoločne zodpovedných subjektov, ktorý nahradil poškodenému celú škodu, alebo vyššiu časť, ako

naňho podľa vnútorného pomeru medzi spoločne zodpovednými pripadá, má právo regresu voči ostatným spoločne zodpovedným subjektom a to v rozsahu ich účasti na spôsobení škody. **Zásadu solidarity spoločne zodpovedných subjektov možno v odôvodnených prípadoch prelomiť v prospech delenej zodpovednosti**, v rámci ktorej každý zo spoločne zodpovedných subjektov bude zodpovedať iba za tú časť škody, ktorá naňho pripadá podľa individuálnej účasti na jej spôsobení. O rozdelení (repartícii) škody môže rozhodnúť iba súd, pričom uplatnenie delenej zodpovednosti je potrebné vždy podrobne odôvodniť.

2.6 (Spolu)zapríčinenie škody poškodeným

Ujma (škoda), ktorá poškodenému vznikla môže byť v niektorých prípadoch škodlivým následkom, na vzniku ktorého sa v určitom rozsahu podieľal buď svojím zavineným konaním alebo okolnosťami na svojej strane sám poškodený. Právne následky takejto situácie rieši ustanovenie § 441 OZ, ktoré rozlišuje medzi dvoma situáciami:

- a) **ak bola škoda (ujma) spôsobená výlučne zapríčinením poškodeného, znáša ju tento v celom rozsahu sám**, nemôže jej náhradu požadovať od iného subjektu,
- b) **ak bola škoda (ujma) spôsobená čiastočne aj zapríčinením poškodeného, znáša ju poškodený pomerne, a to v rozsahu svojej účasti na spôsobení škody**. V takomto prípade môže byť poškodenému priznaná náhrada škody (ujmy) od zodpovedného subjektu iba v rozsahu, ktorý zodpovedá účasti tohto zodpovedného subjektu na spôsobení škody (ujmy), ktorá vznikla poškodenému. V rozsahu, v ktorom sa na vzniku škody podieľal poškodený, znáša túto škodu (ujmu) sám. Súd vo svojich rozhodnutiach obvykle mieru účasti poškodeného na vzniku jeho škody vyjadrujú percentuálne.

Poznámka: Prečo vyššie používame pojem (spolu)zapríčinenie škody poškodeným, keď priamo znenie ustanovenia § 441 OZ uvádza, že „Ak bola škoda spôsobená aj zavinením poškodeného, znáša škodu pomerne; ak bola škoda spôsobená výlučne jeho zavinením, znáša ju sám.“ ? T.j. priamo zákonné ustanovenie odkazuje na zavinenie (t.j. úmysel alebo neobstarlivosť poškodeného), kým my povinnosť poškodeného znášať čiastočne alebo úplne jemu spôsobenú škodu viažeme na zapríčinenie škody, t.j. len na existenciu takých okolností, ktoré možno identifikovať vo sfére pôsobnosti poškodeného, bez potreby jeho zavinenia. V tomto prípade ide o evolutívny výklad daného ustanovenia, kedy sa posudzovanie (spolu)zavinenia poškodeného ako subjektívnej okolnosti znižujúcej rozsah zodpovednosti posunuli smerom k spoluzapríčineniu škody ako objektívnej okolnosti znižujúcej rozsah zodpovednosti zodpovedného subjektu. V prípade spoluzapríčinenia škody nie je potrebné, aby k škode viedlo

zavinenie poškodeného ale postačuje, aby na strane poškodeného existovali také okolnosti, ktoré sú v príčinnej súvislosti so vznikom škody poškodeného.

Príklady:

1. Poškodený si chce skrátiť cestu domov cez stavenisko, ktoré je síce označené tabuľou „Zákaz vstupu, stavenisko“, ktorú poškodený videl, avšak výkop na stavenisku je voľne prístupný a neohradený zábranou. Poškodený do výkonu spadne a zlomí si nohu (ujma na zdraví). V takomto prípade nebude zodpovedný subjekt znášať celý rozsah ujmy, ktorá poškodenému vznikla, keďže čiastočne si ujmu poškodený spôsobil aj sám, v tomto prípade svojím zavinením (nedbanlivosťou), keď nerešpektoval zákaz vstupu.

2. Vodič motorového vozidla, ktorý išiel rýchlosťou 120 km v hodine v úseku medzi obcami (protiprávne konanie) nestihol zabrzdíť, keď mu do jazdnej dráhy vošiel cyklista a spôsobil mu ujmu na zdraví. Cyklista vošiel neočakávateľne do jazdnej dráhy motorového vozidla z dôvodu technickej vady na bicykli. V takomto prípade môže dôjsť k zníženiu rozsahu zodpovednosti vodiča z dôvodu neočakávaného vybočenia cyklistu z jazdnej dráhy, ktoré cyklista síce nezavinil (nebolo dané jeho zavinenie) avšak vznik svojej ujmy spoluzapríčinil, keďže vybočenie z dráhy bolo dôsledkom okolností, ktoré možno zaradiť do jeho sféry pôsobnosti.

Pri posudzovaní, či vôbec príp. v akom rozsahu sa poškodený podieľal na vzniku svojej ujmy bude potrebné posúdiť, či došlo k porušeniu jeho zákonných povinností, príp. aký bol rozsah porušenia zákonných povinností uložených poškodenému. V tejto súvislosti vystupuje do popredia aj všeobecná prevenčná povinnosť ukladajúca každému správať sa tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na živote a na majetku (§ 415 OZ) – napr. ak cyklista nemá helmu, napriek tomu, že nie je uložená zákonná povinnosť jej používania.

(Spolu)zapríčinenie poškodeného je relevantné tak v prípadoch subjektívnej zodpovednosti, v ktorých zodpovedný subjekt nesie zodpovednosť na základe svojho zavineného protiprávneho úkonu ako aj v prípadoch objektívnej zodpovednosti, kedy zodpovedný subjekt (škodca) zodpovedá bez ohľadu na zavinenie.

3. ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU ZALOŽENÁ NA ZAVINENÍ

3.1 Zodpovednosť za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním

Podstata všeobecnej zodpovednosti podľa § 420 ods. 1 OZ spočíva v tom, že každý, t.j. tak právnická ako aj fyzická osoba, zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil inému porušením právnej povinnosti. Zodpovednosti sa zbaví ten, kto preukáže, že škodu, ktorá poškodenému subjektu vznikla, nezavinil.

Predpokladmi vzniku všeobecnej zodpovednosti za škodu podľa § 420 OZ je protiprávny úkon (porušenie právnej povinnosti), vznik ujmy, príčinná súvislosť medzi zavineným protiprávnym konaním škodcu a vznikom ujmy a zavinenie, ktoré sa v danom prípade prezumuje.

3.1.1 Protiprávny úkon

Protiprávny úkon možno definovať ako také konanie (resp. nekonanie), ktoré je v rozpore s objektívnym právom, t.j. ide o taký prejav vôle (vedomé a vôľové správanie sa) subjektu, ktorý právo reprobuje (zakazuje). Reprobácia právnym poriadkom je kritériom, ktoré odlišuje protiprávny úkon od právneho úkonu, ktorý je naopak právom schválený (aprobovaný).

Založiť vznik zodpovednosti za škodu je spôsobilé tak konanie ako aktívna vôľová činnosť daného subjektu, ako aj nekonanie (opomenutie konať) v prípade, ak daný subjekt bol zo zákona povinný konať určitým spôsobom.

Príklady:

- 1. Lekár vykoná vyšetrenie spôsobom non lege artis, v dôsledku ktorého vyklbi pacientovi ruku. Vyšetrenie vykonané non lege artis je protiprávnym úkonom lekára (protiprávne konanie).*
- 2. Lekár neposkytne v prípade potreby pacientovi prvú pomoc pri závažnom život ohrozujúcom stave pacienta. Nekonanie lekára v tomto prípade je rovnako protiprávnym úkonom vo forme opomenutia konať, keďže bol zo zákona povinný poskytnúť pacientovi prvú pomoc.*

Od samotného protiprávneho úkonu ako prejavu vôle konajúcej osoby reprobovaným právnym poriadkom je nevyhnutné odlišiť **protiprávnosť** ako určitý stav rozporu medzi

a) konaním subjektu a objektívnym právom, spočívajúci v porušení povinnosti, ktorú mu ukladá príslušný právny predpis alebo zmluva alebo

b) rozpor medzi určitým stavom ku ktorému došlo bez toho, aby ho zodpovedný subjekt priamo spôsobil a stavom, ktorý je ako stav bez poruchy predvídaný právnym poriadkom.

Za protiprávne možno považovať nielen konanie (opomenutie), ktoré je v rozpore s právom, ale aj také konanie, ktoré zákonnú povinnosť obchádza, teda také úkony, ktoré síce priamo neporušujú zákonnú povinnosť ale sú zamerané na dosiahnutie právom nežiaduceho výsledku. Obdobne sa v súlade s § 424 OZ (Zodpovednosť za škodu spôsobenú úmyselným konaním proti dobrým mravom) považuje za protiprávny úkon aj konanie, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi.

Protiprávnosť je v slovenskom právnom poriadku vyjadrená v ustanovení § 420 OZ ako „porušenie právnej povinnosti“, pričom slovenský OZ nerozlišuje medzi porušením zmluvnej povinnosti a porušením povinnosti vyplývajúcej zo zákona, rovnako ako nerozlišuje (ako už bolo skôr uvedené) medzi zmluvnou a deliktou zodpovednosťou. Porušením právnej povinnosti sa rozumie objektívny rozpor medzi tým, ako subjekt skutočne konal (príp. opomenul konať) a tým, ako konať mal aby si splnil svoju povinnosť.

Protiprávny úkon môže mať povahu zavineného protiprávneho úkonu rovnako ako nezavineného protiprávneho úkonu. T.j. ak subjekt poruší svoju právnu povinnosť, takéto porušenie môže byť tak zavinené (úmyselné alebo nedbanlivostné), ako aj nezavinené (bez prítomnosti úmyslu alebo nedbanlivosti na strane škodcu). V dôsledku toho nie je možné zamieňať protiprávnosť ako objektívne chápanú kategóriu a zavinenie ako subjektívnu kategóriu práva.

V určitých zákonom vymedzených prípadoch konaní inak protiprávných nie je možné považovať takýto úkon za protiprávny, hoci sa navonok prejavuje ako úkon contra legem, avšak objektívne právo ho dovoľuje, alebo dokonca prikazuje uskutočniť.

Ide o prípady **tzv. okolností vylučujúcich protiprávnosť**, ktoré ak sú v právnom vzťahu medzi škodcom a poškodeným prítomné, vylučujú protiprávnosť konania, ktoré by inak, bez existencie tejto okolnosti bolo protiprávne. Najvýznamnejšie okolnosti vylučujúce protiprávnosť pre oblasť civilného práva sú najmä plnenie zákonnej povinnosti, súhlas poškodeného, nutná obrana a krajná núdza.

Plnenie zákonnej povinnosti spočíva v uskutočnení takej činnosti, ktorá vyplýva potenciálnemu škodcovi z právneho predpisu. Ak by z takejto činnosti vznikla ujma, nezodpovedá za túto ujmu z dôvodu chýbajúcej protiprávnosti konania ako jedného z predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu.

Príklady:

1. Ak lekár amputuje pacientovi, ktorému hrozí gangréna a prípadná celková sepsa organizmu, dva prsty na rukách, nepôjde v tomto prípade zo strany lekára príp. zdravotníckeho zariadenia

o protiprávne konanie, ktorým by lekár spôsobil ujmu na zdraví pacienta, ak amputácia bola vykonaná lege artis. Konanie takýmto spôsobom je plnením zákonnej povinnosti lekára v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti a ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť vylučuje i vznik zodpovednosti.

2. Ak by k rovnakému konaniu došlo za iných okolností bez existencie okolností vylučujúcich protiprávnosť – napr. v bare pri bitke nožmi, by jeden z útočníkov nožom odrezal dva prsty na rukách svojej obeti, v tomto prípade o protiprávne konanie pôjde a za takto spôsobenú ujmu na zdraví bude škodca poškodenému zodpovedať (úkon je protiprávny, pretože nie je daná žiadna okolnosť, ktorá by protiprávnosť vylučovala).

Protiprávnosť konania je rovnako vylúčená v prípade **súhlasu (privolenia) poškodeného** ku konaniu v dôsledku ktorého došlo k vzniku ujmy. Súhlas poškodeného je okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť iba v prípade, ak sú splnené zákonné podmienky jeho udelenia. Predovšetkým sa súhlas musí týkať takých subjektívnych práv, s ktorými má poškodený právo slobodne nakladať (nemôže napr. poskytnúť súhlas k svojmu usmrteniu), musí byť daný slobodne (nikoho napr. nemožno nútiť podstúpiť lekársky zákrok), súhlas môže poskytnúť iba osoba, ktorá je spôsobilá na právne úkony (súhlas za osoby trpiace duševnou poruchou a za maloletých poskytuje ich zákonný zástupca, opatrovník príp. súd) a zároveň musia byť naplnené všetky ostatné náležitosti právnych úkonov. Ďalšou podmienkou relevancie súhlasu je, že musí byť daný ešte pred vznikom ujmy.

Nutná obrana ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť je špecifickým prípadom svojpomoci. Pri nutnej obrane musí ísť o odvracanie hroziaceho alebo trvajúceho útoku iného človeka (aktívne ľudské konanie), pričom takéto odvracanie útoku musí byť primerané povahe a nebezpečnosti útoku (t.j. nesmie ísť zo strany obrancu o exces). Ak sú splnené podmienky nutnej obrany, pričom v jej dôsledku vznikne útočníkovi ujma, ten, kto sa bráni nutnou obranou, za takto spôsobenú ujmu nebude zodpovedať.

Príklad: Ak niekto neoprávnene bez môjho súhlasu zhotovuje fotografie mojej osoby (zasahuje neoprávnene do mojich osobnostných práv) a ani na viaceré výzvy od tejto činnosti nechce upustiť, nebudem zodpovedať za škodu, ktorú spôsobím na fotoaparáte, ak sa snažím zabrániť zhotoveniu fotografie prekrytím objektívu, ktorý pri tejto činnosti poškodím, keďže nutná obrana vylúčila protiprávnosť môjho konania, ak boli dodržané jej podmienky.

Krajná núdza je stav, v rámci ktorého niekto spôsobil škodu, keď odvracal priamo hroziace nebezpečenstvo, ktoré sám nevyvolal. Za takto spôsobenú škodu nezodpovedá, s výnimkou situácií, ak nebezpečenstvo za daných okolností bolo možné odvrátiť inak alebo ak spôsobený následok je zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil.

Príklad: Pozemok osoby A je ohrozený zatopením a zničením celej úrody hľuzoviek, pričom odvrátiť je možné takéto hroziace nebezpečenstvo vykpaním odvodňovacieho výkopu, ktorý

však čiastočne zasahuje do susediaceho pozemku B a zničí tak kvetinový záhon na tomto pozemku. Osoba A za túto škodu nezodpovedá, keďže nebezpečenstvo nebolo možné za daných okolností odvrátiť inak a hodnota zničeného kvetinového záhonu je oveľa nižšie a škoda, ktorá hrozila zatopením na hľuzovkách.

3.1.2 Vznik ujmy (škody)

Vznik ujmy (škody) na porušených právach a právom chránených hodnotách ako následok protiprávneho konania resp. škodnej udalosti je jedným z predpokladov vzniku civilnoprávnej zodpovednosti za škodu.

Slovenský OZ a v konečnom dôsledku i slovenská doktrína preberajúc terminológiu OZ používajú pojmy škoda a ujma nekoncepčne, nekonzistentne a nesystematicky.

Pojmom škoda označuje OZ tak majetkovú ujmu a na niektorých miestach OZ aj nemajetkovú ujmu (napr. § 444 „*Pri škode na zdraví sa jednorazove odškodňujú bolesti poškodeného a sťaženie jeho spoločenského uplatnenia.*“), kým teória občianskeho práva ešte stále vychádza z Lubyho vymedzenia pojmu škody ako majetkovej ujmy vyjadriteľnej v peniazoch.

Najpresnejším termínom pre všeobecné označenie škodlivého následku, ku ktorému dôjde dôsledkom protiprávneho konania príp. škodnej udalosti je pojem ujma, ktorá môže mať povahu majetkovej ujmy (škody) alebo nemajetkovej ujmy.

Terminologická poznámka: Väčšina zahraničných právnych úprav a rovnako európske deliktne soft law (DCFR, PETL) používa pojem „škoda“ (damage) ako zastrešujúci pojem pre majetkovú a nemajetkovú ujmu.

Ujma je z terminologického hľadiska širší pojem ako škoda a zahŕňa okrem ujmy, ktorú niekto dôsledkom určitej skutočnosti utrpel na svojom majetku alebo majetkovej stránke osobnostného vzťahu (tzv. škoda) aj ujmu, ktorú niekto utrpel na iných právom chránených záujmoch imateriálneho (nemajetkového) charakteru.

Na základe toho, či sa ujma prejavila v majetkovej alebo nemajetkovej sfére poškodeného, diferencujeme ujmu ako majetkovú a nemajetkovú.

1. Majetková (materiálna, hmotná) ujma - škoda vzniká vtedy, ak dôjde k porušeniu majetkového vzťahu (napr. strata, poškodenie veci) alebo majetkovej stránky osobnostného vzťahu (napr. strata na zárobku v dôsledku poškodenia zdravia). Škodu (ako kategóriu občianskeho práva) možno v súlade s konštantnou judikatúrou vymedziť ako ujmu, ktorá nastala (prejavuje sa) v majetkovej sfére poškodeného a je objektívne vyjadriteľná všeobecným ekvivalentom, t.j. peniazmi a je teda napravitelná poskytnutím majetkového plnenia,

predovšetkým poskytnutím peňazí (ak nedochádza k naturálnej reštitúcii). Ide o názor, ktorý škodu stotožňuje nielen s majetkovou ujmu, ktorá je v peniazoch reálne vyjadrená ale i s ujmu, ktorá je v peniazoch vyjadriteľná. Vyjadriteľnosť škody v peniazoch je pojmovým znakom škody – v opačnom prípade by sme za škodu nemohli považovať ujmu, ktorú nemožno nahradiť naturálnou reštitúciou, pričom takáto ujma by ostala bez náhrady. Samotný fakt, že ujma nebola nahradená v peniazoch (i keď OZ preferuje relutárnu náhradu) ale uvedením do predošlého stavu, nemožno v súlade s platnou právnou úpravou (ktorá za škodu pokladá ujmu bez ohľadu na spôsob jej náhrady) považovať za relevantné kritérium vymedzenia obsahu pojmu škoda.

OZ rozlišuje vo vzťahu k majetkovej ujme v ustanovení § 442 ods. 1 medzi skutočnou škodou a ušlým ziskom.

1a) Za skutočnú škodu sa považuje majetková ujma vyjadriteľná v peniazoch, ktorá spočíva v zmenšení (úbytku príp. strate, zničení) existujúceho majetku poškodeného a predstavuje majetkové hodnoty, ktoré by bolo treba vynaložiť na to, aby sa vec uviedla do predošlého stavu resp. aby sa v peniazoch vyvážili dôsledky vyplývajúce z toho, že navrátenie do predošlého stavu nebolo dobre možné alebo účelné (R 55/1971, Rc 89/2004).

Či v konkrétnom prípade ide o skutočnú škodu, treba vždy posúdiť s ohľadom na konkrétne okolnosti. Za skutočnú škodu u veci, ktorá bola stratená, poškodená alebo zničená, treba považovať napr. hodnotu nákladov vynaložených na zadováženie novej veci alebo na zhotovenie jej kópie (porovnaj R 5/1978) ako aj účelne vynaložené náklady spojené s odstraňovaním nepriaznivých následkov škodnej udalosti.

1b) Ušlý ziskom sa rozumie obdobne majetková ujma vyjadriteľná v peniazoch, ktorá však spočíva v tom, že v dôsledku škodnej udalosti nedošlo k rozmnoženiu (zväčšeniu) majetkových hodnôt poškodeného, ktoré by bolo možné odôvodnene, t.j. doložitelným spôsobom očakávať so zreteľom na obvyklý (pravidelný) chod vecí (R 55/1971, Rc 89/2004).

Z platnej právnej úpravy nevyplýva (čo potvrdila aj súdna prax), že by podmienkou náhrady škody vo forme ušlého zisku bol tiež vznik skutočnej škody, obe formy majetkovej ujmy (skutočná škoda aj ušlý zisk) sú rovnocennými právnymi inštitútmi, existencia jednej z nich nie je podmienkou vzniku a uplatnenia druhej formy.

2. Nemajetková (imateriálna, morálna) ujma (*moral injury, Nichtvermögensschaden, dommage extra patrimonial*) vzniká vtedy, ak dôjde k rušivému zásahu do osobnej sféry poškodeného (napr. škodca ublížením na zdraví zvýši mieru vytrpených bolestí pacienta). Keďže nemajetková ujma sa žiadnym spôsobom nepremieta do majetkovej sféry poškodeného subjektu, nemožno ju vyčíslieť v peňažnom vyjadrení. Z tohto dôvodu spôsobenie nemajetkovej

ujmy už z povahy vecí a pojmového vymedzenia termínu vylučuje jej nápravu prostredníctvom náhrady (odškodnenia) (ako nesprávne uvádza § 442 ods. 2 a § 444 OZ). Ak právny poriadok spája so vznikom nemajetkovej ujmy jej náhradu (porovnaj § 442 ods. 2 OZ a § 444 OZ), nejde z terminologického hľadiska o náhradu spôsobenej ujmy, ale o poskytnutie primeraného zadosťučinenia (satisfakcie) za spôsobenú nemajetkovú ujmu. Peňažná čiastka poskytnutá ako satisfakcia tak nenahrádza vzniknutú nemajetkovú ujmu ale ju iba určitým spôsobom primerane zmierňuje.

Rozsah kompenzovateľnosti imateriálnej ujmy je v slovenskej právnej úprave do značnej miery obmedzený, keďže zmiernenie („náhradu“) imateriálnej ujmy je možné v našom právnom prostredí priznať výlučne v prípadoch, v ktorých Občiansky zákonník alebo iné právne predpisy zmiernenie takejto ujmy výslovne pripúšťajú (napr. vytrpené bolesti, sťaženie spoločenského uplatnenia, nemajetková ujmy spôsobená porušením alebo ohrozením práv duševného vlastníctva, nemajetková ujmy spôsobená trestným činom korupcie a iné), pričom takto vymedzený okruh prípustných foriem nemajetkovej ujmy je možné (aj v komparácii so zahraničnými právnymi poriadkami) považovať za značne úzky.

3.1.3 Príčinná súvislosť

Existencia príčinnej súvislosti je nevyhnutným predpokladom vzniku zodpovednosti za škodu a tým aj nevyhnutným predpokladom k tomu, aby mohla byť povinnosť nahradiť vzniknutú škodu uložená niekomu inému ako osobe, ktorej takáto škoda vznikla.

Predpoklad príčinnej súvislosti musí byť splnený bez ohľadu na to, či je povinnosť nahradiť spôsobenú škodu založená na subjektívnej zodpovednosti alebo na objektívnej zodpovednosti. Podstata kauzality spočíva v tom, že každý jav je výsledkom (následkom) reťazca nejakých iných javov, iných skutočností (príčin).

Určitému subjektu možno teda pričítať zodpovednosť za škodu len vtedy, ak protiprávny úkon alebo zákonom kvalifikovaná udalosť pri objektívnej zodpovednosti, ujmu skutočne spôsobili. Inými slovami, protiprávne konanie škodcu alebo zákonom kvalifikovaná škodná udalosť bolo pre danú škodu kauzálne.

Medzi protiprávnym úkonom resp. škodnou udalosťou musí existovať vzťah príčiny a následku, musí byť medzi nimi daná vnútorná spojitosť, vyplývajúca zo zákonitostí kauzality. Príčinná súvislosť nie je vo všeobecnosti osobitnou kategóriou či konštrukciou práva (kauzalita nie je výhradne právnym problémom a právnou otázkou), práve naopak, vo svojej podstate ide o kategóriu skôr prírodovednú a filozofickú.

Práve z tohto dôvodu nemožno použiť všeobecné pravidlá kauzality (t.j. prírodné zákonitosti) aj pre oblasť práva, pretože zodpovednosť za škodu by sa týmto spôsobom stala úplne bezbrehou a nevhodne širokou.

Právo sa preto snaží vytvoriť si na základe rôznych teórií a prístupov svoju vlastnú (právnú) kategóriu príčinnej súvislosti, spočívajúcu v tom, že zo všetkých príčin prírodovednej kauzality vyberie tie, ktoré sú relevantné pre právo.

Stanovenie kauzálneho nexu v práve je teda dvojkrokový proces:

V prvej fáze pôjde o vymedzenie tzv. prirodzenej (prírodovednej) kauzality a následne v druhom kroku je potrebné túto prirodzenú kauzalitu redukovať na tzv. právnu kauzalitu. Táto redukcia sa uskutočňuje na základe tzv. kritérií normatívnej pričítateľnosti. Sú to určité teórie, pravidlá a mechanizmy, ktoré boli vyvinuté na to, aby na ich základe bolo možné zo všetkých možných príčin určených na základe prírodných a filozofických zákonitostí vymedziť iba tie príčiny, ktoré sú právne relevantné.

1. krok - vymedzenie prirodzenej (prírodovednej) kauzality

K zisteniu prirodzenej kauzality sa na účely práva používa najčastejšie pravidlo *conditio sine qua non* (pravidlo nevyhnutnej podmienky).

Uvedené pravidlo hovorí, že každý nevyhnutný prvok v reťazci určitých skutočností, ktorý vedie k následku, je možné považovať za príčinu tohto následku. T. j. pre následok je príčinná každá taká udalosť (konanie), ktoré si nemožno odmyslieť bez toho, aby sme si nemuseli odmyslieť (aby nutne neodpadol) aj samotný výsledok (ujma).⁶

„Ak by nebolo bývalo došlo k tejto skutočnosti, nebolo by bývalo došlo ani k vzniku ujmy...“ Na základe tejto teórie, každý kto by vyvolal niektorú (ktorúkoľvek) zo skutočností, ktorá viedla k škodlivému následku, zapríčinil daný výsledok a niesol by zaň zodpovednosť. Ak by sa prirodzená kauzalita používala bez ďalšieho pre vymedzenie príčinnosti v práve, viedlo by to vo väčšine prípadov k absurdným výsledkom. Napr. za ujmu na zdraví spôsobenú tým, že niekto udel iného svojou vázou po hlave, by iba za použitia *conditio sine qua non* pravidla zodpovedal aj ten, kto škodcovi vázu predal (ak by nepredal, nemohol by ňou škodca poškodeného udrieť po hlave) rovnako ako ten, kto vázu vyrobil (ak by váza nebola vyrobená, neudrel by ňou po hlave) a mohli by sme ísť ešte ďalej k niekomu, kto dodal hlinu na výrobu vázy, kto postavil pec na vypaľovanie keramiky a pod. Z uvedeného je zrejmé, že čisto prírodovedné nazeranie na kauzalitu je pre právo neprijateľné.

2. krok – vymedzenie právnej kauzality

---

⁶ Koziol, H. Österreichisches Haftpflichtrecht I. Wien: Manz, 1997, s. 55.

Keďže pravidlá prirodzenej kauzality prinášajú v oblasti práva zodpovednosti za škodu absurdné výsledky, pre účely práva sa musí prirodzená kauzalita obmedziť **iba na právne relevantné príčiny vzniku ujmy**, pričom sa tak deje **na základe tzv. normatívnych kritérií pričíateľnosti**, na základe ktorých sa konkrétny škodlivý následok pričíta konajúcemu (konajúcim) ako „jeho dielo“.⁷

Takýmito normatívnymi kritériami pričíateľnosti sú napr. teória adekvátnej príčinnej súvislosti, teória ochranného účelu právnej normy, teória bezprostrednosti škody, teória všeobecného životného rizika a pod.

Pomocou týchto pravidiel tak možno vymedziť **tzv. právnu kauzalitu**, t.j. zo všetkých do úvahy prichádzajúcich skutočností v reťazci prirodzenej príčinnosti sa vyberú tie, ktoré sú relevantné pre právo a zodpovednosť je vyvodená len na základe týchto právne relevantných príčin.

Teória adekvátnej príčinnosti vychádza z myšlienky, že zodpovedať sa má iba za následky, ktoré boli pre škodcu predvídateľné. Pre určenie zodpovednosti je tu teda rozhodujúca tzv. adekvátna príčina (protiprávny úkon alebo kvalifikovaná škodná udalosť), ktorá je podľa obvyklého chodu vecí a podľa všeobecnej skúsenosti spravidla spôsobilá vyvolať daný škodlivý následok, či už samostatne alebo v spolupôsobení s inými okolnosťami. Tým, že sú tieto okolnosti spravidla spôsobilé vyvolať škodlivý dôsledok, zároveň platí, že sú pre škodcu predvídateľné. Škodca teda mohol predvídať, že jeho protiprávne konanie alebo škodná udalosť môže viesť k vzniku takéhoto druhu škody. Protiprávny úkon alebo škodná udalosť, ktoré napĺňajú uvedené požiadavky, sú adekvátnymi príčinami škody a tým zároveň dostatočnými dôvodmi vzniku občianskoprávnej zodpovednosti.

Podľa teórie adekvátnej príčinnej súvislosti je ujma v konkrétnom prípade spôsobená protiprávnym úkonom alebo zákonom kvalifikovanou škodnou udalosťou vtedy, ak sú protiprávny úkon alebo kvalifikovaná škodná udalosť nielen prirodzenou príčinou určitej ujmy, ale ak majú zároveň podľa obvyklého (prirodzeného) chodu vecí i podľa všeobecnej skúsenosti spravidla – typicky za následok spôsobiť tejto ujmy. Iba takýto protiprávny úkon či takáto škodná udalosť sú adekvátnymi príčinami ujmy a teda zároveň dostatočnými dôvodmi pričíateľnosti občianskoprávnej zodpovednosti.

Teória ochranného účelu normy sa snaží konštruovať určité obmedzujúce kritérium (normatívne kritérium pričíateľnosti), ktoré obmedzuje rozsah náhrady škody.⁸ Striktne vzaté nejde o posudzovanie príčin v zmysle pravidiel kauzality, ale o posúdenie účelu normy, ktorá

---

⁷ Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník. Velký Komentář. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 205.

⁸ Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník. Velký Komentář. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 223.

bola porušená. V zmysle tohto kritéria by zodpovednosť mala byť uložená iba vtedy, ak porušená právna norma z hľadiska svojho účelu poskytuje ochranu tomu záujmu, ktorý bol konaním porušený.

Príklad: Vodič zaparkuje svoje motorové vozidlo na čerpacej stanici v mieste, kde platí zákaz zastavenia. V noci pri neúspešnom pokuse o krádež motorového vozidla prerazí zlodej nádrž na naftu, nafta vytečie a spôsobí tým čerpacej stanici škodu. Napriek tomu, že prirodzená kauzalita je daná i vo vzťahu k vodičovi motorového vozidla (keby auto na čerpacej stanici nezaparkoval, nedošlo by k prerazeniu nádrže), použitím pravidla ochranného účelu normy bude potrebné vodiča ako zodpovedný subjekt vylúčiť. Porušil síce zákonnú povinnosť zaparkovaním vozidla na zákaze zastavenia, avšak účelom právnej normy, ktorá zakazuje parkovať na zákaze zastavenia je ochrana bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky a nie ochrana vlastníctva čerpacej stanice.

Príčinná súvislosť musí byť čo do svojej existencie spravidla vždy⁹ zistená ako predpoklad ustálenia občianskoprávnej zodpovednosti za škodu. Je nepochybné, že aj procesné právo, ukládajúce sudcovi povinnosť zistiť skutkový stav, ukladá mu tým implicitne v prípade rozhodovania o náhrade škody aj povinnosť zistiť príčinnú súvislosť.¹⁰

Občiansky zákonník neupravuje žiadne pravidlá pre zistenie a vymedzenie príčinnej súvislosti, preto sa pre jej vymedzenie používajú vyššie uvedené doktrínálne či súdnou praxou zadefinované pravidlá.

Dôkazné bremeno preukazovania existencie príčinnej súvislosti zaťažuje poškodeného. Ak poškodený dôkazné bremeno neunesie, t. j. ak sa poškodenému nepodari preukázať príčinnú súvislosť medzi protiprávnym úkonom príp. škodnou udalosťou ako príčinou a ujmom ako jej výsledkom, nemožno v zmysle vymedzenia predpokladov vzniku občianskoprávnej zodpovednosti vôbec o vzniku zodpovednosti uvažovať. Otázkou v tomto kontexte je, v akom rozsahu je potrebné príčinnú súvislosť preukázať, aby mohol súd konštatovať, že preukázaná bola?

Slovenské súdy postupujú (a možno konštatovať, že v niektorých prípadoch nie celkom správne a odôvodnene) pri vymedzení a hodnotení existencie príčinnej súvislosti na základe pravidla, že **na splnenie predpokladu príčinnej súvislosti nestačí iba pravdepodobnosť príčinnosti, či okolností nasvedčujúcich jej existencii, naopak príčinná súvislosť musí byť s určitosťou ustálená a zistená v rozsahu istoty (t. j. 100 %).** Ak sa príčinnú súvislosť podarí

---

⁹ Zákondarca môže stanoviť určité špecifické výnimočné prípady, kedy zákon zodpovednosť za škodu ukladá aj bez potreby zistenia príčinnej súvislosti.

¹⁰ Porovnaj: Luby, Š. Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 349.

poškodenému preukázať iba ako príčinnú súvislosť pravdepodobnú avšak nie istú v rozsahu 100%, súdy to považujú za neunesenie dôkazného bremena preukázania kauzality a teda nepreukázanie existencie jedného z predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu. Bohužiaľ tento prístup vedie v niektorých prípadoch (najmä v oblasti medicínskeho práva, kedy nie je niekedy ani objektívne možné ustáliť 100%-nú kauzalitu) k nespravodlivým záverom vo vzťahu k poškodeným. Na uvedený fakt reagovala slovenská judikatúra pripustením možnosti aplikácie pravdepodobnej kauzality práve v oblasti medicínskeho práva.

3.1.4 Zavinenie

Zavinenie tvorí subjektívny predpoklad zodpovednosti za škodu, uplatňujúci sa výlučne vo vzťahu k subjektívnej zodpovednosti. **Zavinenie možno charakterizovať ako vnútorný (duševný) psychický vzťah zodpovedného subjektu, k vlastnému protiprávnemu úkonu a k ujme ako k výsledku tohto protiprávného úkonu.**

Zavinenie ako psychický vzťah spája rozumový (intelektuálny, rozpoznávací) a vôľový (určovací, ovládací) prvok. Deliacu hranicu medzi rôznymi stupňami a formami zavinenia (priamy a nepriamy úmysel, vedomá a nevedomá nedbanlivosť) spočíva v intenzite vystupňovania jednotlivých prvkov.

Ak konajúci vedel, že škodu spôsobí, resp. že ju môže spôsobiť a chcel ju spôsobiť, teda ak sa úmysel zakladá tak na rozumovom ako aj na vôľovom prvku, prejaví sa zavinenie poškodeného ako **priamy úmysel**. Ak je úmysel poškodeného založený na rozumovom prvku – konajúci vedel, že môže škodu spôsobiť a zároveň na prvku nepriamej vôle – pre prípad, že ju spôsobí, bol s tým uzročený, ide o **nepriamy úmysel**. **Vedomá nedbanlivosť** je daná vtedy, ak konajúci vedel, že svojím konaním môže spôsobiť škodu, ale bez primeraného dôvodu sa spoliehal, že ju nespôsobí (vedel, ale nechcel škodu spôsobiť). Pri **nevedomej nedbanlivosti** škodca nevedel, že svojím konaním môže spôsobiť škodu (a teda škodu ani nechcel spôsobiť), avšak vzhľadom na okolnosti a svoje osobné pomery o tom vedieť mal a mohol.

Posudzovanie povahy nedbanlivosti ako subjektívneho predpokladu zavinenia musí vychádzať z objektívnych kritérií. Nestačí preukázať, že osoba uskutočnila všetko potrebné podľa svojich individuálnych – osobných znalostí, schopností a zručností, ale dôležité je posúdenie či by za danej konkrétnej situácie uvedené konanie znamenalo zachovanie starostlivosti, ktorú by za daných okolností zachovala riadne – rozumne sa správajúca fyzická či právnická osoba na mieste zodpovedného subjektu.

V niektorých prípadoch je pri posudzovaní zavinenia potrebné zohľadniť aj tzv. diferencovanosť objektívneho kritéria hodnotenia zavinenia, spočívajúcu v osobitom statuse subjektu zodpovedného za vznik škody. Napr. lekár príp. zdravotnícke zariadenie je subjektom,

ktorý má v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti určitý rozsah špeciálnych znalostí a schopností, preto sa aj zavinenie lekára, zdravotnej sestry príp. zdravotníckeho zariadenia hodnotí s prihliadnutím na objektívne kritérium požiadaviek, na základe ktorých možno posudzovať „priemerného“ lekára, zdravotnú sestru príp. zdravotnícke zariadenie ako aj zachovanie ich potrebnej starostlivosti. Obdobne uvedené platí i pri posudzovaní zavinenia iných profesionálnych subjektov.

Pri hodnotení, či bola dodržaná potrebná starostlivosť príp. štandard konania sa prihliada aj na okolnosti, za ktorých ku konaniu príp. opomenutiu došlo, pričom toto konanie (opomenutie) sa pri hodnotení rozsahu zavinenia posúdi porovnaním, ako by za rovnakých okolností konal „rozumný subjekt“ nachádzajúci sa v danej situácii.

Právna úprava všeobecnej zodpovednosti za škodu založenej na princípe zavinenia (§ 420 OZ) vychádza z **predpokladaného (prezumpovaného) zavinenia**. Prezumpcia zavinenia znamená, že poškodený je povinný preukázať existenciu protiprávneho úkonu, vzniku ujmy a príčinnej súvislosti medzi protiprávnym úkonom a ujmu, avšak nie je povinný preukazovať zavinenie na strane škodcu. Dôkazné bremeno vo vzťahu k zavineniu zaťažuje zodpovedný subjekt, ktorý musí preukázať, že spôsobenú ujmu nezavinil (vyviníť sa). Ak sa mu nepodari v súdnom konaní preukázať že ujmu nezavinil, ponesie za ňu zodpovednosť.

Prezumpcia zavinenia sa však nedotýka všetkých foriem zavinenia. Prezumpuje (predpokladá) sa iba nevedomá nedbanlivosť, pričom úmysel škodcu musí poškodený vždy dokázať.

Fyzická osoba alebo právnická osoba ako subjekty, ktoré nesú zodpovednosť za ujmu, ktorá vznikla poškodenému zavineným protiprávnym konaním podľa § 420 ods. 1 OZ, sa svojej zodpovednosti zbavia, ak preukážu, že ujmu, ktorá poškodenému vznikla, nezavinili (tzv. vyvinenie sa, exkulpácia), a to ani z nevedomej nedbanlivosti. Na vyvinenie sa zo zodpovednosti nestačí v tomto prípade preukázať, že urobili všetko podľa svojich subjektívnych schopností a znalostí. Kritérium uvedeného hodnotenia musí byť ponímané objektívne, čo znamená, že rozhodujúca musí byť miera úsilia, ktorú možno požadovať od každej osoby v danej situácii, na danom mieste a v danom čase, pričom však uvedené merítko musí byť aplikované konkrétne, s prihliadnutím k danej situácii a diferencovane. K otázke exkulpácie zodpovedného subjektu, ktorému bola pričítaná zodpovednosť za zavinený protiprávny úkon použitej osoby podľa § 420 ods. 3 OZ nepristupuje právna prax a teória jednotne. Podľa niektorých názorov je potrebné na úspešné vyvinenie sa preukázať, že zavinenie nebolo dané na strane použitých osôb, na základe iných názorov naopak vyvinenie sa predpokladá, že princípál, nesúci zodpovednosť za použité osoby preukáže, že zachoval všetku potrebnú starostlivosť, ktorú bolo možné za daných okolností konkrétneho prípadu vyžadovať (napr. starostlivosť pri výbere použitých osôb, ich inštruovanie, zabezpečenie potrebného dohľadu nad nimi atď.).

3.2 Zodpovednosť za škodu spôsobenú úmyselným konaním proti dobrým mravom

Právna úprava zodpovednosti za škodu spôsobenú porušením dobrých mravov má pôsobiť ako korektív, postihujúci prípady vzniku škody, ktoré nemožno subsumovať pod žiadny z prvých dvoch pilierov. V tomto smere plní (v súlade s rímskoprávnou tradíciou tohto inštitútu) funkciu vyplňania medzier a zmierňovania tvrdosti dopadu zákona spočívajúceho v neposkytnutí kompenzácie v dôsledku nemožnosti identifikácie porušenia zákonnej alebo zmluvnej povinnosti.

Predpokladmi vzniku zodpovednosti za škodu spôsobenú úmyselným konaním proti dobrým mravom sú konanie v rozpore s dobrými mravmi, vznik škody, príčinná súvislosť medzi konaním proti dobrým mravom a vznikom škody a zavinenie vo forme úmyslu.

Ustanovenie § 424 je v systematike Občianskeho zákonníka zaradené pod rubriku prípadov osobitnej zodpovednosti za škodu, čo nemožno považovať za vyhovujúce. Z hľadiska svojej povahy ako akejsi generálnej klauzuly a svojho obsahu, ktorý recipuje širšie spoločenské hodnoty, stojí § 424 popri skutkovej podstate porušenia zákonnej alebo zmluvnej právnej povinnosti. Prípady osobitnej zodpovednosti za škodu rovnako ako prípady všeobecnej zodpovednosti za škodu majú vo vzťahu k § 424 aplikačnú prioritu (ak určitým správaním dochádza k porušeniu konkrétnej právnej povinnosti a zároveň je takéto konanie možné považovať za rozporné s dobrými mravmi, sankcionuje sa takéto správanie na základe konkrétnej zodpovednostnej skutkovej podstaty predvídajúcej porušenie konkrétnej právnej povinnosti). Až v prípade, ak nie je možné identifikovať porušenie konkrétnej právnej povinnosti, možno sankcionovať dané konanie v súlade s § 424.

3.2.1 Pojem „dobré mravy“

Dobré mravy patria do skupiny neurčitých (vágnych) právnych pojmov, spoločným menovateľom ktorých je vysoká miera neurčitelnosti (resp. vysoká miera názorovej odlišnosti na vymedzenie tohto pojmu), v dôsledku ktorej nemá definícia (bližšie vymedzenie) tohto pojmu svoje vyjadrenie v právnom predpise. V určitom smere možno dokonca pripustiť, že definícia pojmu „dobré mravy“ je oxymoron, pretože podľa Hurdíka a Lavického sú dobré mravy z hľadiska pojmu charakterizované svojou nedefinovanosťou a nedefinovateľnosťou, pričom táto skutočnosť bola postupne prijatá a rešpektovaná zákonodarcom i judikatúrou.¹¹

Absencia právne relevantnej definície však na druhej strane prináša ustanoveniu § 424 širšiu

---

¹¹ Hurdík, J., Lavický, P. Systém zásad soukromého práva. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 123.

mieru flexibility, umožňujúcu danému ustanoveniu prispôbiť sa v rámci jeho aplikácie a s ňou spojenou interpretáciou nielen okolnostiam konkrétneho prípadu, zohľadňujúc všetky jeho jednotlivosti a osobitosti, ale v historickom a teritoriálnom kontexte aj rozhodujúcim spoločenským premenám v nahliadaní na *boni mores* v danom čase, mieste a vo vzťahu k určitým kategóriám subjektov (v tomto kontexte je zrejmé, že existujú dobré mravy spoločné pre celú spoločnosť a dobré mravy určitých profesijných alebo teritoriálnych oblastí¹²). Keďže sa všeobecný horizont vymedzenia pojmu „*dobré mravy*“ viaže na jeho morálny obsah v priestore a čase, v dôsledku čoho musí byť posudzovaný z hľadiska konkrétneho prípadu práve v danom čase, na danom mieste a vo vzájomnom konaní účastníkov právnych vzťahov (II. ÚS ČR 249/97), vnáša tak do právnej úpravy náhrady škody (spolu napr. s § 415) dynamický prvok.

Ústavný súd ČR vymedzil dobré mravy ako súhrn etických, všeobecne zachovávaných a uznávaných zásad, ktorých dodržiavanie je veľakrát zabezpečované aj právnymi normami tak, aby každé konanie bolo v súlade so všeobecnými morálnymi zásadami demokratickej spoločnosti (II. ÚS ČR 249/97). Uvedené rozhodnutie však podľa nášho názoru nadviazaním dobrých mravov na morálne zásady vytvorilo medzeru, keď uvedenou definíciou vylúčilo z pojmu „*dobré mravy*“ pravidlá nepísaného práva (právne zásady, *ordre public*), obsah ktorých nemusí byť totožný s pravidlami morálky. Z tohto dôvodu je preto potrebné pripustiť, že dobré mravy sa neviažu iba na morálku ale aj na pravidlá nepísaného práva (z tohto pohľadu by mali byť dobré mravy chápané ako akési právnoetické a sociálnoetické minimum).

Vo vzťahu k vymedzeniu pojmu „*dobré mravy*“ je potrebné určiť hranice, prípadne styčné body s inými kategóriami, s ktorými civilné právo a normatívny text právneho predpisu pracuje, a to zásadou zákazu zneužitia práva, ako aj korektívom zásady poctivého obchodného styku. Zákaz zneužitia práva možno chápať ako širší pojem s podskupinou ochrany dobrých mravov, pričom ide o všeobecne platnú zásadu, ktorá vyjadruje vzťah práva a morálky. Naopak, zásada poctivého obchodného styku je samostatným korektívom slušnosti, mravnosti v obchodných stykoch, pričom pojem „*dobré mravy*“ je terminologicky širší, zásada poctivého obchodného styku vo vzťahu k dobrým mravom zásadou partikulárnou týkajúcou sa poctivého, slušného a profesionálneho správania podnikateľov vo vzájomných vzťahoch a vo vzťahoch s inými subjektmi. Pojmy „*dobré mravy*“ a „*poctivý obchodný styk*“ sa síce v určitých aspektoch prekrývajú, ale svojím obsahovým zameraním sa úplne nekryjú.

3.2.2 Konanie proti dobrým mravom

Východiskom na účely aplikácie ustanovenia § 424 je posúdenie, či určité konanie škodcu

---

¹² Havel, B. Dobré mravy a poctivý obchodní styk. Právnický, 2000, č. 1.

napĺňa znaky rozporu s dobrými mravmi (*contra bonos mores*). Konanie škodcu musí predstavovať porušenie dobrých mravov z objektívneho hľadiska, pričom za takýto rozpor s dobrými mravmi možno považovať stav, ktorý sa prieči morálnym normám všeobecne uznávaným v spoločnosti presadzujúcej slušnosť, ohľaduplnosť, porozumenie a vzájomný rešpekt. Konanie v rozpore s dobrými mravmi môže zahŕňať veľmi široký diapazón rôznych činností, kritériá posúdenia ktorých sú relatívne ťažko identifikovateľné. Oscilujú od posúdenia sociálnej morálky cez identifikáciu rozporu s dobrými mravmi prostredníctvom mimoprávných konvenčných noriem alebo prostredníctvom nepísaných právnych zásad alebo *ordre public*, ktorý je vlastný danému právnemu poriadku.

Zo strany škodcu teda ide o porušenie spoločensky viac-menej všeobecne akceptovaného štandardu správania, ktoré svojou povahou síce nie je v rozpore s právnou normou ustanovujúcou konkrétny príkaz alebo zákaz, nenapĺňa však očakávaný štandard súladu s minimálnymi právnoetickými a sociálnoetickými požiadavkami spoločenského správania sa. Takéto správanie je následne z právnej sily normy, ktorá odkazuje na rozpor s dobrými mravmi, sankcionované aj právnymi prostriedkami (v rámci § 424 povinnosťou nahradiť spôsobenú škodu).

Konanie v rozpore s dobrými mravmi zahŕňa tak aktívne konanie (faktické alebo právne), ako aj opomenutie konať. V prípade opomenutia možno zodpovednosť podľa § 424 vyvodit' len vtedy, ak by na konanie bol škodca v súlade so spoločnosťou vytvorenými a uznávanými pravidlami slušnosti (morálnymi pravidlami) povinný. Na vznik zodpovednosti sa nevyžaduje, aby mal škodca vedomosť o tom, že jeho konanie je v rozpore s dobrými mravmi, t. j. škodca sa zodpovednosti nemôže zbaviť poukazom na to, že nevedel o tom, že jeho konanie porušuje dobré mravy. Ak by sme pripustili opačný výklad, dochádzalo by k neodôvodnenému zvýhodneniu tých subjektov, ktorým nie sú pravidlá slušnosti a vzájomného rešpektu (morálneho cítenia) vlastné, resp. takáto požiadavka vedomosti poškodeného o rozpore jeho konania s dobrými mravmi by viedla k subjektivizácii objektívneho kritéria posudzovania morálky (úroveň svedomia jednotlivca nemôže byť rozhodujúca pri určovaní čo mu je v práve dovolené, a čo nie). V tomto smere treba prisvedčiť nemeckej judikatúre a jurisprudencii, ktorá od škodcu požaduje iba vedomosť (znalosť) o skutočných okolnostiach (skutočnostiach), z ktorých následne možno vyvodit' rozpor s dobrými mravmi (napr. pri telefonickom obťažovaní nemusí mať škodca vedomosť alebo ho pociťovať ako nemorálne konanie, stačí, ak vie, že takéto telefonáty s určitým obsahom uskutočňoval).

Konania proti dobrým mravom sa možno dopustiť akýmkoľvek spôsobom, t. j. nielen priamym „fyzickým“ konaním škodcu voči poškodenému ale aj „sprostredkovane“ prostredníctvom telekomunikačných prostriedkov, elektronickými prostriedkami atď.

Ustanovenie § 424 viaže vznik zodpovednosti za škodu na porušenie pravidla správania sa, ktoré má metaprávny pôvod. Napriek tomu, že inkorporáciou takéhoto mimoprávného pravidla

do právnych vzťahov náhrady škody nedochádza k jeho transformácii na pravidlo právnej povahy, nedochádza v tomto prípade ani k prelomeniu zásady, že právnym dôvodom vzniku subjektívnej zodpovednosti za škodu je porušenie právnej povinnosti. Aj z ustanovenia § 424 možno vyabstrahovať právne pravidlo správania sa, ktorým je z uvedeného ustanovenia implicitne vyplývajúca povinnosť nekonať v rozpore s dobrými mravmi (explicitne vyjadrený príkaz konať v súlade s dobrými mravmi možno identifikovať v § 3 ods. 1). Pravidlo metalegálneho pôvodu, ktoré bolo porušené (a takéto konanie bolo vyhodnotené ako rozpor s dobrými mravmi), iba naplní právny zákaz konania proti dobrým mravom jeho konkrétnym obsahom. Konanie v rozpore s dobrými mravmi teda indikuje protiprávnosť, ktorá je po posúdení ďalších relevantných faktorov (napr. okolností vylučujúcich protiprávnosť) ustálená.

3.2.3 Úmysel

Úmysel škodcu môže mať charakter tak priameho úmyslu, kedy škodca vedel, že svojím konaním spôsobí škodu a súčasne chcel tento následok spôsobiť, ako aj nepriameho úmyslu, ak škodca vedel, že svojím konaním môže spôsobiť škodu a pre prípad, že ju spôsobí, bol s týmto dôsledkom uzrozmeneý. V oboch prípadoch je rozhodujúcim znakom úmyslu predchádzajúca vedomosť zodpovedného subjektu o tom, že jeho konanie je spôsobilé spôsobiť škodu inému. Ľahostajný vzťah k výsledku konania nemožno zaradiť pod nepriamy úmysel, pretože vzťah ľahostajnosti k následku nestačí na naplnenie vôľovej zložky nepriameho úmyslu, vyžadujúceho vyšší stupeň vôle vo forme uzrozumenia. O nepriamy úmysel by však mohlo ísť vtedy, ak by ľahostajnosť konajúceho k tomu, či škoda nastane alebo nenastane, vyjadrovala jeho kladné stanovisko k obom týmto možnostiam (Najvyšší súd SR, sp. zn. 3Cdo 78/2009). V tomto prípade by bolo možné usudzovať na uzrozumenie so vznikom škody, a tým na nepriamy úmysel.

Úmysel škodcu (tak priamy, ako aj nepriamy) sa musí vzťahovať na samotné konanie škodcu, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi, t. j. u škodcu musí byť zastúpená tak rozumová, ako aj vôľová zložka vedúca k danému konaniu, nevyžaduje sa však, aby sa úmysel škodcu vzťahoval aj na samotnú skutočnosť rozporu s dobrými mravmi (škodca chcel a konal daným spôsobom, avšak nemusel mať vôľu a vedomosť o tom, že koná v rozpore s dobrými mravmi).

Úmysel škodcu sa okrem konania musí vzťahovať aj na z takéhoto konania vyplývajúci následok, t. j. vznik škody (opačne napr. Najvyšší súd SR, sp. zn. 4Obdo/6/2010). Uvedená podmienka predpokladá, že spôsobenie škody je buď želaným následkom škodcu, alebo síce neželaným následkom, s ktorým je však škodca pre prípad jeho vzniku uzrozmeneý. Pre vznik zodpovednosti bude stačiť, ak úmysel škodcu zahŕňa škodu rovnakého alebo

obdobného druhu, ako je tá, ktorá ako následok jeho konania vznikla, pričom sa však nevyžaduje, aby úmysel zahŕňal rozsah takejto škody.

Úmysel škodcu spôsobiť škodu sa neprezumuje, dôkazné bremeno zaťažuje v tomto prípade poškodeného, ktorý musí úmysel škodcu preukázať.

4. ZODPOVEDNOSŤ ZA INÉHO. ZODPOVEDNOSŤ ZA POMOCNÍKA A ZODPOVEDNOSŤ ZA NESVOJPRÁVNEHO

V rámci zodpovednosti za škodu je pravidlom, že za škodu zodpovedá a následky škodovej udalosti znáša tá osoba, resp. subjekt, ktorý je škodcom. Za škodcu považujeme toho, kto sa sám dopustil protiprávneho konania alebo je pôvodcom protiprávneho zásahu a v príčinnej súvislosti s týmto konaním alebo zásahom bola škoda spôsobená. Platí, že každý by mal zodpovedať za škodlivé a negatívne dôsledky svojho vlastného protiprávneho konania, ak sú na to splnené zákonné predpoklady.

V určitých špecifických a zákonom vymedzených prípadoch však za spôsobenú škodu nesie zodpovednosť niekto iný, než skutočný škodca, a to buď namiesto neho, alebo spoločne s ním. Zákon takýmto spôsobom presúva zodpovednosť len výnimočne, ak tým sleduje nejaký konkrétny cieľ alebo účel, kvôli ktorému sa zákonodarcovi javí vhodnejšie a spravodlivejšie, aby bola zodpovednosť zo skutočného škodcu presunutá na niekoho iného.

V našom Občianskom zákonníku existujú (zjednodušene povedané) dve skupiny prípadov, v ktorých je zodpovednosť zo skutočného pôvodcu protiprávneho zásahu alebo konania presunutá na iný subjekt (hoci to, že to nie je celkom tak, si vysvetlíme v ďalších častiach). Prvou skupinou je zodpovednosť za škodu spôsobenú tými, ktorí nemôžu posúdiť následky svojho konania. Občiansky zákonník tým má na mysli deliktne nespôsobilé osoby, t.j. maloleté osoby a osoby s duševnou poruchou. Druhou skupinou je zodpovednosť za škodu spôsobená pomocníkom, ktorého Občiansky zákonník nazýva aj použitou osobou. V nasledujúcej kapitole sa týmito dvomi skupinami prípadov budeme bližšie zaoberať.

4.1. Škoda spôsobená deliktne nespôsobilou osobou

Nadväzujúc na nadobudnuté poznatky k deliktnej spôsobilosti len zopakujme, že na to, aby fyzická osoba zodpovedala za škodu vzniknutú ako dôsledok jej vlastného protiprávneho konania, musí byť deliktne spôsobilá. Problém, najmä vo vzťahu k postaveniu poškodeného, však nastáva, ak škodu spôsobila práve deliktne nespôsobilá osoba, pretože v takom prípade jeho zodpovednosť nevzniká a vzniknutú škodu by musel poškodený znášať sám.

V týchto osobitných prípadoch však zákon počíta s tým, že nad maloletými alebo tými, ktorí trpia duševnou poruchou, by mal niekto vykonávať dohľad. Ak tento dohľad osoba zodpovedná za maloletého alebo nesvojprávneho zanedbá, za škodu bude zodpovedať práve táto osoba. Preto nie je úplne správne hovoriť o tomto druhu zodpovednosti ako o zodpovednosti za iného. Vo svojej podstate ide totiž o **vlastnú zodpovednosť dohliadajúcej osoby za zanedbanie jej**

povinnosti vykonávať náležitý dohľad nad niekým iným. Z tohto dôvodu je táto zodpovednosť aj v Občianskom zákonníku formulovaná ako **osobitná skutková podstata zodpovednosti za škodu v §§ 422 – 423 OZ.**

4.1.1. Zodpovednosť dohliadanej osoby

Deliktne nespôsobilá osoba za spôsobenú škodu nezodpovedá. Zopakujme, že iba skutočnosť, že je škodca maloletý alebo trpí duševnou poruchou, však ešte automaticky neznamená vylúčenie jeho zodpovednosti. Treba si uvedomiť, že **aj maloletý a osoba trpiaca duševnou poruchou môže niest' zodpovednosť za spôsobenú škodu, ak v čase protiprávneho konania bola schopná ovládať svoje konanie (ovládacia schopnosť) a posúdiť jeho následky (rozpoznávacia schopnosť).** Splnenie podmienok pre vyvodenie zodpovednosti voči tomuto škodcovi, vrátane prítomnosti oboch zložiek deliktnej spôsobilosti, **preukazuje poškodený.**

Zákon však počíta aj s možnosťou, ak sa osoba sama, vlastnou vinou dostane do stavu, ktorý by pre ňu znamenal deliktnú nespôsobilosť. *Napríklad osoba zamýšľa vykradnúť najbližší obchod, na podguráženie vypije väčšie množstvo alkoholu alebo požije omamné látky.* Ak sa do takéhoto stavu dostane vlastnou vinou, napriek neprítomnosti ovládacej alebo rozpoznávacej schopnosti bude za škodu zodpovedať vďaka špeciálnej úprave v § 423 OZ, a to aj napriek tomu, že by za bežných okolností nebola deliktne spôsobilá. V tomto prípade postačí zavinenie vo forme nevedomej nedbanlivosti a len vo vzťahu k privodeniu sa do stavu nepričetnosti.¹³

4.1.2. Zodpovednosť dohliadajúcej osoby

Bez ohľadu na to, či maloletý alebo osoba trpiaca duševnou poruchou je alebo nie je deliktne spôsobilá, **za spôsobenú škodu takisto zodpovedá dohliadajúca osoba, ak zanedbala povinnosť vykonávať nad dohliadanou osobou náležitý dohľad.**

Pre vyvodenie zodpovednosti dohliadajúcej osoby nie je podstatné, či dohliadaná osoba v danom čase bola alebo nebola deliktne spôsobilá. **Ak bola daná jej deliktná spôsobilosť, zodpovedá dohliadajúca osoba spoločne a nerozdielne s dohliadanou osobou.** Ak deliktná spôsobilosť nevznikla, zodpovedá za škodu spôsobenú iba dohliadajúca osoba, ak zanedbala náležitý dohľad nad maloletým alebo osobou s duševnou poruchou.

Náš Občiansky zákonník preto implicitne počíta s nasledujúcimi možnými situáciami:

---

¹³ Simon, P. In Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občianský zákoník – veľký komentár. Svazek III. § 419 – 654.* Praha : Leges, 2014, s. 435.

- 1) Za škodu bude zodpovedať dohliadajúca a aj dohliadaná osoba. Bude tomu tak vtedy, ak maloletý alebo osoba s duševnou poruchou mala v čase protiprávneho konania deliktnú spôsobilosť, alebo sa do stavu nepříčetnosti dostala vlastnou vinou, a súčasne sa naplnia predpoklady zodpovednosti za škodu dohliadajúcej osoby.
- 2) Za škodu bude zodpovedať iba dohliadaná osoba, a to vtedy, ak maloletý alebo osoba s duševnou poruchou mala v čase protiprávneho konania deliktnú spôsobilosť a dohliadajúcej osobe sa podarilo vyvinúť (náležitý dohľad nezanedbala).
- 3) Za škodu bude zodpovedať iba dohliadajúca osoba v prípade naplnenia všetkých predpokladov jej zodpovednosti a súčasne maloletý alebo osoba s duševnou poruchou nebola deliktne spôsobilá.
- 4) Za škodu nebude zodpovedať ani jeden z týchto dvoch subjektov, ak na jednej strane chýba deliktná spôsobilosť a na strane dohliadajúceho nie sú splnené všetky predpoklady zodpovednosti.

Dohliadajúca osoba

Za dohliadajúcu osobu považujeme toho, **kto v čase konania dohliadanej osoby mal nad ňou vykonávať dohľad, a to buď na základe zákona, súdneho rozhodnutia, alebo dohody.** Najčastejšie budú dohliadajúcimi osobami práve rodičia alebo iní zákonní zástupcovia osoby s duševnou poruchou. V prípade, ak takáto osoba nemá rodičov, resp. boli rodičia pozbavení rodičovských práv a povinností, vychádzame z ustanovení o náhradnej starostlivosti Zákona o rodine. V osobitných prípadoch preto dohliadajúcou osobou nebude jeden z rodičov, ale ten subjekt, v koho starostlivosti sa daná osoba nachádza (pestún, osvojiteľ, poručník, opatrovník). Zodpovedným za vykonanie dohľadu nad dohliadanou osobou môže byť na obmedzenú dobu aj zariadenie, v ktorom sa osoba dočasne nachádza, či už na základe zákona, súdneho (alebo iného) rozhodnutia alebo dohody, resp. zmluvy so zákonným zástupcom. Najčastejšie pôjde o školské alebo zdravotnícke zariadenia, kúpele, jasle, vzdelávacie inštitúcie ako jazykové alebo umelecké školy, ale aj opatrovateľka, či rodinný príslušník.

Poznámka: Ani tu sa však zodpovednosti za prípadnú škodu zákonný zástupca nezbaví, ak sa preukáže, že dohliadanú osobu odovzdal nespôsobilej osobe na riadny výkon povinnosti vykonávať náležitý dohľad.

Predpoklady vzniku zodpovednosti dohliadajúcej osoby

Na vznik zodpovednosti dohliadajúcej osoby sa vyžaduje naplnenie niekoľkých predpokladov: (i) porušenie povinnosti vykonávať nad dohliadanou osobou náležitý dohľad, (ii) vznik škody

v podobe škody spôsobenej dohliadanou osobou poškodenému, (iii) príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti a spôsobenou škodou a (iv) zavinenie. Ide o špeciálny prípad zodpovednosti za zavinenie, kedy sa zavinenie skúma v rámci prvého predpokladu porušenia povinnosti.

(i) Porušenie povinnosti vykonávať náležitý dohľad a (iv) zavinenie

Dohliadajúca osoba bude zodpovedať za spôsobenú škodu, len ak sa v konkrétnom prípade spôsobenej škody preukáže, že zanedbal povinnosť vykonávať nad dohliadajúcou osobou náležitý dohľad.

Čo všetko je obsahom povinnosti vykonávať nad dohliadanou osobou náležitý dohľad, sa prípad od prípadu líši, a to v závislosti **od konkrétnej osobnosti škodcu, od jeho správania, ako aj od konkrétnych okolností danej situácie.**

Príklad: ak rodičia vedeli, že je ich dieťa síce pokojné, je ale v období, kedy rado „maľuje“ na všetky steny, bolo by zanedbaním náležitého dohľadu, ak by dieťa nechali samotné v detskom kútiku reštaurácie s ceruzkami a fixami. Podobne je zanedbaním náležitého dohľadu, ak rodičia vedeli o svojom synovi z autistického spektra, že v cudzom prostredí a v prítomnosti väčšieho počtu cudzích ľudí je riziko nepredvídateľného správania oveľa vyššie, a tomuto riziku by neprispôsobili svoje správanie a dohľad nad jeho správaním.

Povinnosť vykonávať dohľad však neznamena vykonávať dohľad nad maloletým alebo osobou s duševnou poruchou nepretržite a bezprostredne na každom kroku (R4/1970). Na riadny výkon náležitého dohľadu je však potrebné prispôsobovať mieru dohľadu v závislosti od vyššie spomenutých kritérií.

Pri vyvodzovaní zodpovednosti za zanedbanie náležitého dohľadu je postavenie poškodeného zvýhodnené vďaka **presunu dôkazného bremena**. Ustanovenie § 422 OZ sa žiada čítať tak, že za škodu zodpovedá ten, kto má povinnosť vykonávať nad dohliadanou osobou dohľad, ibaže táto osoba preukáže, že náležitý dohľad nezanedbala (§ 422 ods. 2 OZ). Poškodený vďaka presunutému dôkaznému bremenu automaticky nemusí preukazovať porušenie povinnosti zodpovednej osoby ale dôkazné bremeno leží na zodpovednej osobe, ktorá sama môže aktívne preukázať, že nezanedbala dohľad. Ostatné predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu preukazuje poškodený.

Spomenuli sme, že pri posudzovaní naplnenia prvého predpokladu sa bude súčasne skúmať zavinenie. Hoci sa môže pravidlo v § 422 ods. 2 OZ javiť ako liberačný dôvod, čo by hovorilo v prospech objektívnej zodpovednosti dohliadajúcej osoby, ide o **zodpovednosť subjektívnu**. Vyvodzujeme to z povahy povinnosti vykonávať náležitý dohľad a takisto sa zavinenie schováva v porušení povinnosti v podobe jej „zanedbania“. Tým, že zákonodarca stanovil povinnú úroveň náležitého dohľadu, ktorý musí dohliadajúca osoba zachovávať, vlastne

stanovil aj mieru zavinenia. Ak túto povinnú mieru v konkrétnom prípade nedodrží, koná protiprávne a súčasne koná minimálne nevedome nedbanlivo, pretože hoci o možnosti spôsobenia škody nevedel, vedieť mal a mohol. Protiprávnosť v tomto prípade splýva zo zavinením. Na vznik zodpovednosti **bude stačiť aj nevedomá nedbanlivosť**.

(ii) Vznik škody

Ďalším predpokladom zodpovednosti dohliadajúcej osoby je vznik škody tretej osobe – poškodenému, ku ktorej by nebolo došlo, ak by dohliadajúca osoba nezanedbala náležitý dohľad nad maloletým alebo osobou s duševnou poruchou, ktorá túto škodu svojím konaním spôsobila.

(iii) Príčinná súvislosť

Medzi zanedbaním povinnej miery starostlivosti a vznikom škody musí existovať vzťah príčinnej súvislosti. Poškodený musí vedieť preukázať, že by škoda nevznikla, ak by dohliadajúca osoba nezanedbala dohľad nad maloletým alebo osobou s duševnou poruchou.

4.1.3 Iné zodpovedné subjekty

Spomenuli sme, že existuje prípad, v ktorom aj inak deliktne nespôsobilá osoba bude zodpovedať za spôsobenú škodu, a to vtedy, ak sa do tohto stavu uviedla vlastnou vinou. Za škodu však bude súčasne s ňou zodpovedať aj tá **osoba, ktorá ju do tohto stavu voviedla** (§ 423 za bodkočiarkou OZ). Na vznik jej zodpovednosti sa vyžaduje zavinenie vo forme **úmyslu**. Ak súčasne platí, že sa osoba spôsobujúca škodu vlastnou vinou dostala do stavu nepříčetnosti a zároveň sa do tohto stavu dostala za úmyselného konania tretej osoby (lebo jej úmyselne prilievala alkohol do nápojov alebo ponúkla inú omamnú látku), obaja za spôsobenú škodu zodpovedajú **spoločne a nerozdielne**.

Ak však dočasná nepříčetnosť bola spôsobená výlučne úmyselným konaním tretej osoby a na strane nepříčetnej osoby nebude možné identifikovať ani nevedomú nedbanlivosť, za škodu zodpovedá výlučne tretia osoba.

V praxi sa môže vyskytnúť ešte jeden prípad, kedy sa tretia osoba snaží využiť na spôsobenie škody inú, deliktne nespôsobilú osobu s cieľom vyhnúť sa takto vzniku zodpovednosti. Ide o použitie deliktne nespôsobilej osoby ako **nástroja** a, podobne ako v trestnom práve, vedie k vzniku zodpovednosti tretej osoby, ktorá sa snažila nespôsobilosť tejto osoby využiť k protiprávnemu konaniu. Tretia osoba však v tomto prípade nebude zodpovedať podľa §§ 422-423 OZ, ale podľa **všeobecnej zodpovednosti za škodu**.

Poznámka: Prirodzene aj v tomto špeciálnom prípade bude potrebné skúmať, či osoba, ktorá bola inak povinná vykonávať nad deliktne nespôsobilým náležitý dohľad, tento dohľad nezanedbala, ak sa tretej osobe podarilo využiť ju na spôsobenie škody.

4.2 Škoda spôsobená pomocníkom

Pri tzv. zodpovednosti za pomocníka ide o situácie, v ktorých si poverovateľ, tzv. princípál, priberie na plnenie nejakých svojich povinností alebo na realizáciu konkrétnej činnosti „na pomoc“ niekoho iného. Stavebná firma na uskutočnenie stavebných prác využíva svojich zamestnancov, alebo živnostníkov, či dokonca inú, menšiu stavebnú firmu (obchodnú spoločnosť), s ktorou uzavrie zmluvu o dielo, príkaznú zmluvu, „zmluvu o spolupráci“ a podobne. V situáciách, kedy je činnosť pre poverovateľa vykonávaná pomocníkom, však dôjde k spôsobeniu škody tretej osobe.

Príklad: Pri maliarskych prácach vykonávaných maliarom, ktorého si objednala stredná škola, dôjde ku škode na veciach študentov. Zamestnanec kuriérskej spoločnosti pri rozvážaní balíkov nešťastne zrazí chodca na prechode pre chodcov. Zle postavené lešenie jedným zo živnostníkov, ktorého na stavbu prizval zhotoviteľ stavby (stavebná firma), spadlo na vedľajší pozemok a rozbilo susedovo auto.

Všetky tieto situácie majú niečo spoločné, konkrétne pri určovaní zodpovednosti za spôsobenú škodu bude potrebné určiť, ktorý subjekt zo všetkých možných má za škodu tretej osobe zodpovedať.

Pri škode spôsobenej tzv. pomocníkom už hovoríme (na rozdiel od zodpovednosti za deliktne nespôsobilé osoby) skutočne o zodpovednosti za iného, pretože v mnohých prípadoch bude za spôsobenú škodu zodpovedať v konečnom dôsledku práve poverovateľ, a nie samotný pomocník.

V Občianskom zákonníku túto otázku upravuje § 420 ods. 2 OZ **Podľa tohto ustanovenia škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá.**

Zodpovednosť za škodu, ktorá bola spôsobená pomocníkom, je vlastne výnimkou z premisy, podľa ktorej každý zodpovedá za negatívne dôsledky vlastného protiprávneho konania. Takýto presun zodpovednosti na niekoho iného, než toho, kto škodu skutočne spôsobil, však musí byť dostatočne dobre zdôvodniteľný.

K tejto úprave zákonodarcu motivovali dva hlavné dôvody. Prvým je ochrana „pracovníkov“, najmä zamestnancov pred priamou zodpovednosťou za spôsobenú škodu voči tretím osobám, ak bola škoda spôsobená pri výkone ich práce. Druhým dôvodom presunu zodpovednosti z pomocníka na principála je, podobne ako pri objektívnej zodpovednosti, teória rizika. Ak má z určitej činnosti poverovateľ nejaký prospech, mal by to byť prioritne on, kto bude znášať negatívne dôsledky výkonu tejto činnosti.

Na to, aby za pomocníka zodpovedal jeho poverovateľ, musia byť splnené dve podmienky.

4.2.1 Pomocník

Občiansky zákonník podrobnejšie neustanovuje, koho pri presune zodpovednosti treba považovať za pomocníka. Pomocníkom (alebo slovami Občianskeho zákonníka „použitou osobou“) je taká osoba, ktorú poverovateľ – principál použije na výkon nejakej svojej činnosti, najčastejšie na plnenie nejakej jeho zmluvnej, či zákonnej povinnosti alebo povinnosti, ktorá pre principála plynie z rozhodnutia. Nemusí však nevyhnutne ísť o výkon podnikateľskej alebo inej zárobkovej činnosti pre principála a môže ísť dokonca aj o protiprávnu činnosť (principál použije pomocníka na to, aby nekalosúťažne poškodil svojho konkurenta).

Príklad: Pomocník môže pokojne aj kosiť trávnu v okolí podnikateľského areálu poverovateľa a ak pri kosení spôsobí škodu tretej osobe, za naplnenia ostatných podmienok bude za škodu zodpovedať poverovateľ.

Pomocníkom je teda štandardne osoba zamestnanca alebo osoba vykonávajúca prácu pre poverovateľa na základe iných pracovnoprávných dohôd, hoci napr. aj na základe dohody o výkone dobrovoľníckej činnosti.

Osobitnou kategóriou pomocníka je však aj tzv. subdodávateľ, osoba vykonávajúca činnosť na základe občianskej alebo obchodnej zmluvy (príkazná zmluva, mandátna zmluva, zmluva o obchodnom zastúpení atď.).

V teoretickej rovine rozdeľujeme typy pomocníkov do dvoch základných kategórií:

- (i) **samostatný pomocník** – osoba vystupujúca v rámci vlastnej, spravidla podnikateľskej činnosti, koná ekonomicky prioritne vo vlastnom záujme vo vlastnom mene, na vlastné riziko(subdodávateľ),
- (ii) **nesamostatný pomocník** – osoba konajúca v mene a/alebo podľa pokynov principála, miera „samostatnosti“ konania je v porovnaní so samostatným pomocníkom oveľa nižšia,

patria sem hlavne zamestnanci a osoby vykonávajúce závislú prácu v iných právnych formách (pracovnoprávne dohody, dobrovoľnícka činnosť, študentská stáž).

V závislosti od typu pomocníka sa rozdielne posudzuje presun zodpovednosti. Pomocníkom pre účely § 420 ods. 2 OZ je iba tzv. nesamostatný pomocník. Iba v prípade škody spôsobenej nesamostatným pomocníkom dochádza k presunu zodpovednosti na princípála.

Ak však škodu spôsobí **samostatný pomocník, za škodu bude zodpovedať on sám**. Nebolo by totiž spravodlivé, aby subjekt vykonávajúci prácu na vlastné riziko, vo vlastnom mene a prakticky bez pokynov od zadávateľa nebol sám zodpovedný za ním spôsobenú škodu.

Hoci delenie na samostatných a nesamostatných pomocníkov nevyplýva z právnej úpravy, judikatúra medzi nimi rozlišuje.

Podrobne sa rozdielmi medzi samostatným a nesamostatným pomocníkom zaoberal najvyšší súd v uznesení z 30.11.2021 sp. zn. 5 Cdo 162/2019: „*Pomocníkom môže byť akákoľvek osoba vykonávajúca pre poverovateľa určitú činnosť odplatne alebo bezodplatne, opakovane alebo jednorazovo, a to aj keby nebola jeho zamestnancom. Pomocníkom tak môžu byť nie len zamestnanci vykonávajúci prácu podľa pracovných zmlúv a dohôd, ale tiež dobrovoľníci a iné osoby vykonávajúce činnosť podľa pokynov poverovateľa. Pomocníkom však nie je bez ďalšieho akýkoľvek zástupca či zmluvná strana poverovateľa, ktorá vykonáva pre poverovateľa určitú činnosť (taxislužba, doručovateľ, advokát, mandatár, zhotoviteľ alebo subdodávateľ)*....

Samostatní pomocníci realizujú činnosť pre poverovateľa, robia tak však bez jeho výraznejšej ingerencie, samostatne, na vlastné riziko a vlastnú zodpovednosť. Poverovateľ nad výkonom činnosti samostatného pomocníka nevykonáva kontrolu a ani neudeluje pokyny v takej miere, aby bolo spravodlivé pripísať mu zodpovednosť za protiprávne konanie pomocníka. Preto poverovateľ za jeho protiprávne konanie nezodpovedá. Ak sa totiž pomocník zaviazal vykonávať určitú činnosť pre poverovateľa samostatne, vyvoláva tým v poverovateľovi, ale aj v tretích osobách legitímne očakávanie, že bude vykonávať túto činnosť „na vlastné riziko“ a tým bude sám znášať negatívne dôsledky svojho protiprávneho konania aj voči tretím stranám. Opačný výklad by mohol viesť k neprimerane širokej zodpovednosti poverovateľa za cudzie protiprávne konanie.

Nesamostatným pomocníkom je taký pomocník využitý pri činnosti poverovateľa, ktorý koná pod kontrolou poverovateľa a podľa jeho pokynov a ktorý ani z pohľadu tretích osôb nevystupuje samostatne a na vlastné riziko. Právny vzťah, na základe ktorého túto svoju činnosť pre poverovateľa vykonáva, nie je dôležitý. Inak by bolo možné, aby sa poverovateľ jednoducho vyhol svojej zodpovednosti za škodu voči tretím osobám pri jeho činnosti voľbou vnútorného právneho vzťahu medzi ním a jeho pomocníkmi. V takomto prípade sa

poverovateľovi pričíta škoda, ktorá bola spôsobená nesamostatným pomocníkom porušením jeho povinností.“

V praxi sa pomerne často stáva, že si pomocník na výkon činnosti prizve ďalšieho pomocníka bez toho, aby bol tento pomocník v zmluvnom vzťahu priamo s princípálom.

Príklad: stavebná firma A si prizve na výstavbu viacerých bytových domov dve menšie stavebné firmy B a C. Jedna z týchto obchodných spoločností B však nemá zamestnaného žiadneho elektrikára, tak si na pomoc prizve známych - živnostníkov D, s ktorými uzavrie „zmluvu o poskytnutí služieb“. V takom prípade môže byť problematické určiť, kto zodpovedá za prípadnú škodu spôsobenú živnostníkmi D. Má sa jeho protiprávne konanie pričítať A alebo B?

Aj protiprávne konanie pomocných osôb prizvaných pomocníkom môže byť pripísané princípálovi, ak sú na to splnené zákonné podmienky. V tejto súvislosti bude dôležité, aby tieto pomocné osoby boli začlenené, resp. prizvané princípálom, ktorý musel byť s ich začlenením uzrovený, pričom by mal postačovať aj jeho konkludentný súhlas¹⁴ (stavebná firma A vie, že sa na stavenisku pohybujú živnostníci D, alebo bola informovaná, že elektrikárske práce prídu vykonávať živnostníci D).

Z uznesenia z 30.11.2021 sp. zn. 5 Cdo 162/2019: „**Aplikovateľnosť § 420 ods. 2 OZ je možná aj v prípade reťazenia viacerých potenciálne zodpovedných subjektov.** Za osobu použitú na činnosť poverovateľa sa považuje nesamostatný pomocník pribratý iným pomocníkom, za predpokladu, ak s jeho začlenením či prizvaním k činnosti je poverovateľ na konci tohto reťazenia uzrovený, pričom stačí aj jeho konkludentný súhlas.“

4.2.2 Výkon činnosti pre princípála

Na pričítanie protiprávneho konania princípálovi nestačí, že na strane konajúceho ide o osobu, ktorú môžeme označiť ako pomocníka, ale vyžaduje sa splnenie ďalšej podmienky, a to **výkon činnosti pre princípála**. Na to, aby namiesto pomocníka za škodu zodpovedal jeho poverovateľ, musí pomocník spôsobiť inému škodu pri takej činnosti, na ktorú bol princípálom poverený.

Takéto poverenie však netreba chápať tak, že sa v každom jednom prípade vyžaduje od princípála výslovný pokyn, či dokonca pokyn v písomnej forme. Toto poverenie treba chápať široko a na splnenie tejto podmienky bude stačiť zo strany princípála **akt podnietenia k**

---

¹⁴ Tichý, L., Hrádek, J. *Deliktní právo*. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 198.

činnosti alebo utvrdenia, že s výkonom činnosti pomocníkom súhlasí.¹⁵ Nemusí pritom ísť o súhlas s každou jednou čiastkovou činnosťou pomocníka pre poverovateľa, stačí uzrozumenie s tým, že pre neho vykonáva určitý druh činnosti.

Aby išlo o činnosť pre princípála, musí byť naplnené kritérium **vecného, miestneho a časového vzťahu konania pomocníka k činnosti princípála.**¹⁶ Ak takýto vzťah možno identifikovať, druhá podmienka pričítania bola splnená. Ak však takýto vzťah absentuje, hovoríme o **excese**. Ak sa konanie vymyká z rámca činnosti pre poverovateľa, tento exces vyvoláva právny následok v podobe **priamej zodpovednosti pomocníka** (hoci ide o nesamostatného pomocníka) a poverovateľ za škodu nezodpovedá.

Ak je pomocníkom zamestnanec, podľa judikatúry bude určujúcim, či škodu spôsobil pri plnení jeho pracovných povinností a úloh alebo sledoval vlastné záujmy. Ujma na zdraví spôsobená tretej osobe pri dopravnej nehode nebude pričítaná princípálovi, ak zamestnanec spôsobil dopravnú nehodu služobným autom, ktoré v čase nehody využíval pre osobné záujmy.¹⁷ Rovnako zodpovedá zamestnanec za vlastné protiprávne konanie, ak bola škoda spôsobená mimo výkon jeho zamestnania, napr. „zamestnanec pracuje pre seba a poškodí stroj“. ¹⁸ To, či zamestnanec konal alebo nekonal na základe príkazu zamestnávateľa, by nemalo mať rozhodujúci vplyv na posúdenie, či sa zamestnanec dopustil excesu. Stačí, ak objektívne pôjde o činnosť uskutočnenú pre zamestnávateľa, hoci aj na základe vlastného rozhodnutia zamestnanca¹⁹ alebo dokonca proti výslovnému zákazu zamestnávateľa.²⁰ Na druhej strane, ak pomocník spôsobí škodu tretiemu a zároveň spácha trestný čin, podľa judikatúry ani to ešte nemusí znamenať, že ide o exces.²¹

4.2.3 Vznik zodpovednosti za protiprávne konanie pomocníka

Na prenos zodpovednostných následkov protiprávneho konania pomocníka na princípála sa teda vyžaduje splnenie dvoch podmienok: (i) musí ísť o protiprávne konanie princípálovho

---

¹⁵ Melzer, F. In Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha : Leges, 2014, s. 355.

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 31. marca 1981, sp. zn. 1 Cz 7/81.

¹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 25. septembra 2007, sp. zn. 25 Cdo 2269/2006, publikovaný v zbierke ako R 51/2008.

¹⁸ Správa zo zasadania pléna Najvyššieho súdu ČSSR z 9. novembra 1961, publikovaná v zbierke ako R 64/1961.

¹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 31. augusta 2005, sp. zn. 25 Cdo 482/2005; rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 24. februára 2003, sp. zn. 21 Cdo 1148/2002.

²⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 17. mája 2012, sp. zn. 21 Cdo 418/2011.

²¹ Stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČR z 18. novembra 1970, sp. zn. Cpj 87/70, publikované v zbierke ako R 55/71; rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 18. mája 2006, sp. zn. 25 Cdo 670/2005, publikované v zbierke ako R 49/2007.

pomocníka, (ii) škoda musí byť spôsobená pri výkone činnosti pre principála. Je však dôležité rozlišovať dve základné situácie, pri ktorých sa podmienky pričítania trochu rozdielne.

V oboch typoch prípadov zodpovednosti za pomocníka sa však na vznik zodpovednosti prirodzene vyžaduje splnenie všetkých predpokladov, a to **protiprávne konanie, vznik ujmy, príčinná súvislosť, zavinenie**. Zodpovednosť za iného v § 420 ods. 2 OZ je však špecifická v tom, že **splnenie týchto predpokladov skúmame na strane pomocníka**, nie u toho, kto za škodu v konečnom dôsledku zodpovedá (principál). Ak sa poškodenému podarí preukázať, že pomocník konal protiprávne a zavinene mu spôsobil škodu v príčinnej súvislosti s týmto konaním, následne sa toto protiprávne konanie pričíta principálovi, ktorý vystupuje v pozícii zodpovedného subjektu.

Ak na strane pomocníka nebudú splnené všetky podmienky zodpovednosti za škodu, zodpovednosť principála nevzniká. Ak by aj na strane pomocníka neboli splnené všetky predpoklady zodpovednosti, treba skúmať, či v danej situácii nie sú splnené podmienky na vlastnú zodpovednosť principála.

Vlastná zodpovednosť principála (*culpa in eligendo*, *culpa in inspiciendo*)

V situáciách, kedy nebude možné preukázať splnenie všetkých zodpovednostných predpokladov na strane pomocníka (pomocník napr. nebude deliktne spôsobilý, podarí sa mu vyvinúť, alebo nebude preukázaná príčinná súvislosť medzi jeho konaním a vznikom škody a pod.), nie je vylúčené, aby principál sám zodpovedal z iného právneho dôvodu.

V súvislosti s použitím pomocníka na vykonávanie vlastných aktivít prichádza do úvahy osobitný typ zodpovednosti *culpa in eligendo* (zavinenie pri výbere osoby pomocníka) a *culpa in inspiciendo* (zavinenie pri kontrole) resp. *culpa in vigilando* (zavinenie pri dohľade).

Zodpovednosť za *culpa in eligendo* znamená, že osoba principála je zodpovedná len za (zavinený) výber nevhodnej osoby pomocníka, nie však priamo za samotné pomocníckovo protiprávne konanie. Ak bol výber nespôsobilej osoby principálom zavinený (aspoň nedbanlivostne) a preukáže sa okrem iných predpokladov tiež kauzalita medzi zavineným výberom a spôsobenou škodou, principál by mal zodpovedať poškodenému za vlastné protiprávne konanie podľa všeobecnej zodpovednosti za spôsobenú škodu. Jeho zodpovednosť za vyvodí z § 415 OZ.

Príklad: poverovateľ posadí za volant vysokozdvížného vozíka 13 ročného „brigádnika“, aby rozvážal tovar po areáli. Brigádnik nezvládne riadenie a spôsobí škodu na osobných veciach zamestnancov, jednému z nich dokonca menej závažnú ujmu na zdraví.

V súvislosti s *culpa in inspiciendo* a *culpa in vigilando* je situácia pre poškodeného o niečo zložitejšia, pretože tento druh vlastnej zodpovednosti principála predpokladá jeho vlastnú povinnosť kontroly resp. dohľadu nad pomocníkom, ktorá mu bola uložená právnym predpisom alebo dohodou. Výnimočne vzhľadom na konkrétne okolnosti možno vyvodiť tento druh zodpovednosti tiež z porušenia prevenčnej povinnosti v § 415 OZ.

V týchto prípadoch spočíva protiprávnosť v nesprávnom výbere osoby pomocníka, resp. v nedostatočnej kontrole alebo dohľade. Škoda spočíva v podobe ujmy utrpenej treťou osobou a príčinná súvislosť medzi protiprávnosťou a spôsobením škody. Nebude však stačiť, ak principál o nedostatku na strane pomocníka vie. Aj samotný škodový následok musí byť pokrytý aspoň nevedomou nedbanlivosťou (principál mal a mohol vedieť o tom, že neschopný pomocník môže spôsobiť práve tento druh škody).

4.2.4 Regresný vzťah

Ako už bolo viackrát povedané, to, že v prípade pričítania škody inému pomocník priamo za škodu poškodenému nezodpovedá, ešte neznamená, že sa pomocník zbavil akejkolvek svojej zodpovednosti. Ustanovenie § 420 ods. 2 OZ okrem iného hovorí „*ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá*“. Ak zamestnávateľ ako principál uhradí škodu tretiemu, ktorú pri výkone práce spôsobil jeho zamestnanec, bude mať voči nemu regresný nárok podľa pracovnoprávných predpisov. Na to, v akom rozsahu a za splnenia akých podmienok bude zamestnanec hradiť zamestnávateľovi škodu, odpovedajú pracovnoprávne predpisy. Škoda, ktorú zamestnanec zamestnávateľovi spôsobil, je tá škoda, ktorú musel zamestnávateľ uhradiť tretej osobe.

Prípadný **regresný nárok** principála voči pomocníkovi tak bude závisieť od nastavenia **ich vzájomného vnútorného vzťahu**. Ak je pomocníkom zamestnanec, bude potrebné skúmať, či je daná jeho pracovnoprávna zodpovednosť. V prípade spôsobenia škody subdodávateľom alebo zmluvným zástupcom bude dôležité zistiť, či v ich vnútornom zmluvnom vzťahu tento pomocník porušil niektorú z povinností voči principálovi.

4.2.5 Osobitné pravidlá pre škodu spôsobenú zmluvnému veriteľovi principála

Ustanovenie v § 420 ods. 2 OZ nerozlišuje, komu bola škoda pomocníkom spôsobená. Vzhľadom k tomu, že Občiansky zákonník vychádza z konceptu jednotného civilného deliktu, rovnaké pravidlá platia pre prípad zmluvnej, ako aj mimozmluvnej škody.

Práve ustanovenie o pomocníkovi sa však neukazuje ako vhodné nastavenie pri zmluvnom druhu zodpovednosti. Vhodnejšie je pravidlo nastavené v Obchodnom zákonníku v § 331: „*Ak dlžník plní svoj záväzok pomocou inej osoby, zodpovedá tak, akoby záväzok plnil sám, ak tento zákon neustanovuje inak.*“

Obchodnoprávne pravidlo pri škode spôsobenej zmluvnému veriteľovi je vhodnejším riešením pre pričítanie protiprávneho konania pomocníka pre zmluvné vzťahy, než § 420 ods. 2 OZ. Ustanovenie § 331 ObZ totiž predpokladá, že ak pomocník spôsobí škodu veriteľovi jeho princípála, princípál zodpovedá automaticky. Netreba skúmať, či ide o zamestnanca alebo o subdodávateľa a exces pomocníka takisto na výsledku nič nezmení. Ustanovenie korešponduje s tým, aby presun zodpovednosti pre zmluvného veriteľa nebol prekvapivým. Bol to predsa poverovateľ, ktorý na seba prevzal povinnosť splniť svoje záväzky voči veriteľovi. Pomocník sám zodpovedajúci za škodu by mohol byť navyše nesolventný, neuplatnia sa naňho zmluvné podmienky dohodnuté medzi veriteľom a princípálom, a podobne. Ustanovenie § 420 ods. 2 OZ by sa preto malo v zmluvných vzťahoch vykladať tak, že princípál zodpovedá za (akéhokoľvek) pomocníka svojmu zmluvnému veriteľovi vždy bez ďalšieho.

Úprava niektorých nominátnych zmlúv obsahuje špeciálnu úpravu zodpovednosti za pomocníkov.

Napríklad úprava príkaznej zmluvy v § 726 OZ rozlišuje, ak si príkazník zvolil pomocníka sám bez súhlasu, alebo so súhlasom príkazcu. Ak s voľbou pomocníka príkazca súhlasil, príkazník zodpovedá iba za zavinený výber (*culpa in eligendo*). Inak za pomocníka zodpovedá automaticky bez ďalšieho.

5. PRÍPADY ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU NEZALOŽENÉ NA ZAVINENÍ

5.1. Zodpovednosť za škodu spôsobenú na prevzatej veci

Podstatou ustanovenia § 421 je zakotvenie zodpovednosti toho, kto vec prevzal za účelom splnenia svojej povinnosti zo záväzkovoprávneho vzťahu, za škodu vyplývajúcu z jej straty, poškodenia alebo zničenia.

Formulácia tohto prípadu zodpovednosti ako zodpovednosti za škodu spôsobenú na prevzatej veci, ktorá má byť predmetom záväzku, nie je z hľadiska právnej teórie vhodná, keďže nie je zrejmé, či pojem „záväzok“ je použitý v zmysle povinnosti alebo v zmysle záväzkovoprávneho vzťahu. Jazykový výklad by, reflektujúc buď jednu, alebo druhú možnosť, následne viedol k rôznym záverom o aplikácii § 421. Ak by bol pojem „záväzok“ chápaný v zmysle záväzkového vzťahu a prevzatá vec ako sekundárny predmet tohto vzťahu, rozšírila by sa pôsobnosť § 421 aj na tie záväzkové vzťahy, v rámci ktorých došlo zmluvnou stranou k prevzatíu veci nielen za účelom splnenia jej povinnosti, ale aj za účelom výkonu svojho práva (napr. práva vec užívať pri výpožičke). Takýto výklad však nezodpovedá nielen historickým súvislostiam vzniku a pôvodného systematického zaradenia tohto druhu zodpovednosti, vzťahujúceho sa v rámci úpravy Občianskeho zákonníka na socialistické organizácie poskytujúce služby, ale o opačnom výklade svedčí aj jazykové vyjadrenie § 421, ktorý pojem „záväzok“ viaže k privlastňovaciemu zámenu „jeho“ v jednotnom čísle, t. j. jeho povinnosti, a nie v množnom čísle „ich“ v zmysle dvoch strán záväzkového vzťahu (osoby, ktorá vec odovzdala a tej, ktorá ju prevzala).

Z uvedeného dôvodu vychádzame z výkladu, v súlade s ktorým sa § 421 použije na tie záväzkové vzťahy, v rámci ktorých je prevzatá vec predmetom samotnej povinnosti plniť (poskytnúť určitú službu) strany, ktorá vec za týmto účelom prevzala.

Zodpovednosť za škodu na prevzatej veci je zodpovednosťou objektívnou, ktorá je založená bez ohľadu na zavinenie alebo protiprávny úkon zodpovedného subjektu. Liberačným dôvodom je skutočnosť „ibaže by ku škode došlo aj inak“.

Napriek tomu, že z hľadiska svojho charakteru by § 421 mal byť typickým prípadom zmluvnej zodpovednosti, naráža takáto kvalifikácia vzhľadom na formuláciu daného ustanovenia, jeho systematické zaradenie a v neposlednom rade vzhľadom na absenciu formálnej diferenciácie kategórií zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti v Občianskom zákonníku na viaceré problematické aspekty. Základným odlišovacím kritériom zmluvnej zodpovednosti je porušenie zmluvnej povinnosti, vyplývajúcej zo zmluvného vzťahu medzi škodcom a poškodeným,

právnym následkom ktorého je za splnenia ostatných predpokladov vznik zodpovednosti za škodu.

Zodpovednostný vzťah upravený § 421 je na jednej strane odvodzovaný od existencie záväzkového vzťahu (najčastejšie zmluvného), pričom týmto zmluvným vzťahom je determinované aj vymedzenie subjektov zodpovednostného vzťahu, ktoré sú na rozdiel od deliktnej zodpovednosti známe ešte pred samotným vznikom ujmy. Na druhej strane však (odhliadnuc od faktu širšieho rozsahu aplikovateľnosti § 421 na záväzkovoprávne vzťahy, ktoré nemusia mať nevyhnutne charakter zmluvného vzťahu) východiskovým predpokladom vzniku zodpovednosti podľa § 421 nie je porušenie zmluvnej povinnosti náležitej starostlivosti o prevzatú vec, ale kvalifikovaná škodná udalosť vedúca k strate, zničeniu alebo poškodeniu prevzatej veci (na účely vymedzenia predpokladov vzniku zodpovednosti sa napr. v prípade odcudzenia prevzatej veci neskúma, či dlžník porušil svoju povinnosť riadne chrániť vec pred stratou, stačí existencia krádeže ako škodnej udalosti). Zmluva (napr. zmluva o úschove, zmluva o dielo), ktorá je právnym titulom odôvodňujúcim prevzatie veci, môže výslovne alebo implicitne stanoviť povinnosť chrániť prevzatú vec pred stratou, poškodením a zničením, pričom zavinené porušenie tejto zmluvnej povinnosti zakladá zodpovednosť podľa § 420. Na základe jedného skutkového stavu tak dochádza k stretu dvoch zodpovednostných režimov – zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu. OZ ich vzájomný vzťah explicitne neupravuje, ponecháva túto otázku na výklad.

Zahraničné právne poriadky ustanovenie obdobné § 421 neupravujú a prísna objektívna zodpovednosť za prevzaté veci nie je obvyklým inštitútom (vo svojej všeobecnej povahe je produktom socialistického občianskeho práva²²). Dôvodom je vášinou striktné rozlišovanie medzi zmluvným a mimozmluvným zodpovednostným právnym vzťahom (výnimkou sú napr. *culpa in contrahendo* alebo zmluvy s ochranným účinkom na tretie osoby), pri ktorom sa posudzuje, či dôvodom vzniku záväzkového vzťahu je zmluva (*obligationes ex contractu*) alebo delikt (*obligationes ex delicto*). Zodpovednosť za škodu na prevzatej veci tak bude obvykle vyplývať z (zavineného) porušenia primárnej alebo vedľajšej zmluvnej povinnosti vec s náležitou starostlivosťou opatrovať a chrániť ju pred poškodením (napr. podľa BGB zavinené porušenie tzv. *Obhutspflicht*).

5.1.1 Podmienky vzniku zodpovednosti

Popri „tradičných“ predpokladoch vzniku objektívnej zodpovednosti za škodu, ako sú škodná udalosť, škoda na danej veci, ktorá spočíva v jej strate, poškodení alebo v zničení a príčinná

---

²²Melzer, F., Tégel, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081. Praha : Leges, 2018, s. 760.

súvislosť medzi škodnou udalosťou a vznikom škody pristupujú v tomto prípade zodpovednosti za škodu aj ďalšie predpoklady, resp. podmienky vzniku zodpovednosti, ktorými sú

- a) existencia záväzkového (najčastejšie zmluvného) vzťahu medzi subjektom odovzdávajúcim predmet a subjektom, ktorý za jeho stratu, poškodenie alebo zničenie zodpovedá, pričom na základe uvedeného vzťahu je subjektu, ktorý odovzdáva vec, poskytované určité plnenie,
- b) samotné prevzatie veci subjektom, ktorý na základe daného záväzkového vzťahu poskytuje plnenie a
- c) skutočnosť, že vec nebola v dobe trvania záväzkovoprávneho vzťahu vrátená.

Na vznik zodpovednosti sa nevyžaduje zavinenie ani porušenie povinnosti vyplývajúcej zo zmluvy alebo zo zákona.

1. Škodná udalosť vedúca k strate, poškodeniu alebo zničeniu veci

Škodnou udalosťou sa v rámci § 421 rozumie taká skutočnosť, ktorá vedie k strate, poškodeniu alebo zničeniu odovzdanej veci, pričom môže mať povahu tak objektívnej skutočnosti (napr. povodeň, ktorá danú vec zničí), ako aj subjektívnej skutočnosti (napr. protiprávne odcudzenie danej veci zamestnancom alebo treťou osobou).

K škodnej udalosti musí dôjsť v čase, odkedy bola vec prevzatá za účelom plnenia záväzku do doby, keď bola odovzdaná veriteľovi alebo do doby, keď mala byť veriteľom prevzatá späť. Pojem „*strata veci*“ je potrebné vykladať extenzívne, t. j. zahŕňa všetky okolnosti, kedy dlžník nemôže vec vydať, pretože mu nie je známe, kde sa prevzatá vec nachádza alebo či vôbec ešte existuje. Pod pojem „*strata veci*“ sa subsumujú aj prípady odcudzenia veci [a to aj vtedy, ak bola vec odcudzená známymi osobami (rozsudok Krajského súdu v Trnave, sp. zn. 24Co 345/2012)], avšak dlžník nevie, kde sa vec nachádza alebo či ešte existuje. Za stratu veci sa považuje aj strata vymenenej súčiastky veci, ktorú dlžník nevydal oprávnenej osobe po oprave veci, keďže táto, tým že neprestala byť jej vlastníkom, má na jej vrátenie právo.

Poškodenie rovnako ako zničenie veci je charakteristické reálnym znížením jej ekonomickej hodnoty v dôsledku zníženia jej úžitkových, resp. estetických vlastností. Kým poškodenie predpokladá čiastočné znehodnotenie veci, zničenie veci sa vyznačuje jej úplným znehodnotením, a tým aj úplnou elimináciou jej ekonomickej hodnoty, kedy daná vec prestáva byť vecou v právnom zmysle slova. Pri poškodení veci nie je podstatné, akým spôsobom k nemu došlo, môže ísť o poškodenie tak fyzikálnej povahy (napr. mechanické, termické), ako aj chemickej povahy (porovnaj R 2/1987 a R 37/1978). Rovnako nie je smerodajné, či k poškodeniu viedla jednorazová krátkodobá skutočnosť, alebo k nemu došlo v dôsledku vystavenia veci dlhodobejšiemu pôsobeniu vplyvu fyzikálnych, chemických alebo biologických procesov.

Bez právneho významu je okolnosť, či k poškodeniu, strate alebo zničeniu došlo pri vlastnom plnení záväzku alebo mimo procesu samotného plnenia záväzku (napr. pri preprave alebo pri

skladovaní veci), či sa tak stalo porušením zákonnej alebo zmluvnej povinnosti (dodržanie technologických postupov, dodržanie štandardu odbornej starostlivosti) a pod.

2. Existencia záväzkového vzťahu

Aplikácia § 421 vyžaduje existenciu záväzkovoprávneho vzťahu medzi tým, kto prevzal vec a osobou, ktorá vec odovzdala, resp. osobou, v mene ktorej osoba odovzdávajúca vec na základe plnomocenstva konala.

Doba trvania záväzkovoprávneho vzťahu determinuje časové obdobie, v rámci ktorého zodpovedá osoba, ktorá vec prevzala, za jej stratu, poškodenie alebo zničenie. Uvedené obdobie začína plynúť za kumulatívneho splnenia podmienky vzniku záväzkovoprávneho (zmluvného) vzťahu a prevzatia veci v zmysle možnosti osoby, ktorá vec prevzala, fyzicky ju ovládať.

K škodnej udalosti vedúcej k vzniku škody by malo dôjsť v medziobdobí od prevzatia veci dlžníkom do jej spätného prevzatia veriteľom, prípadne do okamihu, keď bol veriteľ povinný prevziať vec. V prípade ukončenia obdobia, v rámci ktorého je dlžníkovi uložená zodpovednosť, nemusí však už dôjsť ku kumulatívne naplneniu oboch podmienok, t. j. tak k zániku záväzkového (zmluvného) vzťahu, ako aj k spätnému prevzatiu veci veriteľom. Ak dôjde k zániku zmluvného vzťahu (splnením alebo inak) a oprávnený subjekt si neprevezme danú vec (napriek tomu, že si ju prevziať mal), dlžník od okamihu zániku záväzkovoprávneho vzťahu nezodpovedá za škodu na danej veci podľa § 421, ale prípadná škoda na veci bude posúdená podľa § 420. V prípade opačnej situácie, t. j. ak zmluvný vzťah naďalej trvá, avšak došlo k prevzatiu veci, ktorá mala byť predmetom záväzkovoprávneho vzťahu oprávnenou osobou (napr. kôň odovzdaný na ustajnenie je vyzdvihnutý vlastníkom s cieľom účasti na výstave alebo dostihoch), nemožno od dlžníka, ktorý stratil možnosť fyzicky vec ovládať, vyžadovať, aby niesol zodpovednosť za jej stratu, zničenie alebo poškodenie v tomto čase.

Pre vznik zodpovednosti nie je podstatný právny dôvod vzniku záväzkového vzťahu, ani to, či daný vzťah má povahu odplatného alebo bezodplatného záväzku. Najčastejším právnym dôvodom vzniku záväzkového vzťahu je zmluva, ktorá môže mať charakter zmluvy o dielo, zmluvy o oprave alebo úprave veci, zmluvy o zhotovení veci na zákazku, zmluvy o úschove, prípadne môže ísť aj o nepomenovanú zmluvu (porovnaj Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 2109/2003, dohoda o ustajnení koňa). Iným právnym dôvodom prevzatia veci môže byť napríklad uplatnenie si nároku na opravu veci zo zodpovednosti za vady, odovzdanie veci škodcovi za účelom *restitutio in integrum* a pod.

Zodpovednosť podľa § 421 sa neuplatní v prípade, ak k prevzatiu veci došlo na základe priateľskej výpomoci alebo spoločenskej služby, ktoré nie sú svojou povahou právnymi vzťahmi (a teda ani záväzkovoprávnymi vzťahmi), v dôsledku čoho nemožno na ne viazať právne následky.

Odlišne je však potrebné posúdiť situáciu, kedy vôľa strán smerovala k ich právnej viazanosti,

avšak ich zmluvný vzťah vznikne neplatne. Keďže prejavy oboch strán v prípade neplatnej zmluvy smerovali k tomu, aby boli v danom vzťahu právne viazané a podmienka existencie záväzkovoprávneho vzťahu je splnená (napriek jeho neplatnosti), možno aj na neplatný vzťah aplikovať § 421.

Priznanie takéhoto následku neplatnému právnemu úkonu (na rozdiel od ničotného právneho úkonu) vychádza nielen z poukazu na teoreticko-právne odlišenie povahy nulitného a neplatného právneho úkonu (napriek jeho chýbajúcej reflexii v texte Občianskeho zákonníka), ale aj z odmietnutia príliš formalistického výkladu § 39, ktorý neberie ohľad na zmluvnú slobodu a autonómiu strán. Za zdánlivé úkony (*non negotium*) možno označiť iba tie, ktorým chýba niektorý z pojmových znakov právneho úkonu (najmä vôľa alebo prejav vôle), pričom absencia pojmového znaku vedie k nemožnosti kvalifikovať daný prejav vôle ako právny úkon (t. j. ide o neexistentný „právny úkon“). Naopak, neplatný právny úkon napĺňa pojmové znaky právneho úkonu a ako taký sa považuje za existujúci (pretože skutočne vznikol), pričom samotný fakt existencie je napriek svojej neplatnosti postačujúcim na naplnenie podmienky § 421.

Keďže z absolútne neplatného právneho úkonu neplynú právne účinky, t. j. subjektívne práva a povinnosti nevznikajú, problematickou by sa mohla v rámci § 421 javiť požiadavka prevzatia veci, ktorá má byť predmetom záväzku (povinnosti plniť) toho, kto vec prevzal. Napriek tomu, že povinnosť plniť z neplatnej zmluvy nevzniká a prevzatá vec sa tak *stricto sensu* nemôže reálne stať predmetom takejto neexistujúcej povinnosti, ustanovenie § 421 je potrebné interpretovať v súlade s jazykovým výkladom, podľa ktorého sa prevzatie veci nemuselo reálne predmetom povinnosti stať, stačí účelové určenie prevzatia veci („ktorá má byť predmetom“), t. j. ak vec bola prevzatá za účelom, aby sa stala predmetom povinnosti, ku ktorej smerovala vôľa strán.

Osobitným spôsobom je potrebné zhodnotiť situáciu, ak k vzniku škody na prevzatej veci dôjde po zániku záväzkovoprávneho vzťahu z dôvodu odstúpenia od zmluvy, ktorá bola právnym dôvodom jeho vzniku. Odstúpením od zmluvy sa zmluva (záväzkový vzťah) ruší od počiatku a strany sú si povinné vrátiť všetko, čo zo zmluvy plnili. Napriek tomu, že odstúpením od zmluvy došlo medzi stranami k zániku pôvodného záväzkového (zmluvného) vzťahu, na jeho miesto nastúpil vo vzťahu k skôr poskytnutým plneniam záväzkový vzťah z bezdôvodného obohatenia (§ 451 ods. 2 OZ). Prevzatá vec, ktorá bola predmetom plnenia pôvodného zmluvného vzťahu, sa tak stáva predmetom povinnosti nového záväzkového vzťahu z bezdôvodného obohatenia. Ak v čase od odstúpenia od zmluvy do doby spätného odovzdania veci (§ 457 OZ) dôjde k jej strate, poškodeniu alebo zničeniu, zodpovednosť za škodu sa posúdi podľa § 421. To neplatí v prípade, ak oprávnený subjekt vec neprevzal späť, napriek tomu, že bol povinný ju prevziať, zodpovednosť od tohto okamihu sa posúdi podľa § 420 OZ.

3. Prevzatie veci

Prevzatím veci treba rozumieť tradičné rímskoprávne *traditio*, ktoré v sebe implikuje tak prevzatie, ako aj odovzdanie veci v právnom zmysle slova. Nevyžaduje sa teda fyzické odovzdanie, dôležitá je skutočnosť získania faktického ovládania veci (faktického panstva nad vecou). V rámci § 421 sa môžu uplatniť všetky spôsoby tradície, či už jednoduchá tradícia odovzdaním z ruky do ruky, symbolická tradícia listinami alebo príslušenstvom, či *traditio brevi manu*, kde dochádza k tradícii zhodným prejavom vôle v prípade, ak je daný subjekt na základe iného právneho titulu už detentorom veci.

4. Vec

Vecou podľa § 421 sa rozumie vec v právnom zmysle slova v jej doslovnom (nerozšírenom) ponímaní ako hmotného predmetu. Uvedené ustanovenie sa teda nevzťahuje napr. na práva, iné majetkové hodnoty, nehmotné statky a pod.

Napriek tomu, že povaha zodpovednosti za škodu, ktorá vznikla na prevzatej veci, zvädza skôr k vymedzeniu prevzatej veci ako veci hnutelnej, prevzatou vecou môže byť aj vec nehnuteľná (napr. prevzatie stavby za účelom jej opravy, prevzatie pozemku za účelom vykonania terénnych úprav). K prevzatiu nehnuteľnosti obvykle dochádza buď symbolicky (napr. odovzdaním kľúčov), alebo iným sprístupnením nehnuteľnosti.

Pri vymedzení prevzatej veci nie je rozhodujúce, či ide o vec, na ktorú sa priamo vzťahuje plnenie z daného záväzkového právneho vzťahu, napríklad vo forme odovzdania danej veci na opravu, úpravu (skrátene šiat), prípadne za účelom spracovania (odovzdanie materiálu na spracovanie veci na zákazku) alebo za účelom pričlenenia k inej veci (montáž alarmu do domu), alebo či ide o vec, ktorá má byť použitá na plnenie záväzku (napr. nástroj alebo prístroj, ktorý mal byť použitý) alebo či na jeho plnenie slúži. Rovnako nie je relevantné, že záväzok, ktorý má byť plnený, sa týka inej časti veci, než na ktorej došlo po jej prevzatí k škode (napr. automobil prevzatý pneuservisom za účelom výmeny pneumatík, pričom počas prevzatia dôjde k odcudzeniu strešného nosiča na tomto automobile).

Nie je vylúčené, že dôjde k prevzatiu iba príslušenstva alebo dokonca súčasti veci.²³ Napriek tomu, že ich nemožno považovať v danom prípade za samostatnú vec v právnom zmysle slova, možno ich analogicky považovať za prevzatú vec a aplikovať právny režim § 421. Pokiaľ však naopak príslušenstvo s hlavnou vecou prevzaté nebolo, obmedzuje sa zodpovednosť iba na hlavnú vec, ktorá bola prevzatá.

---

²³Bezouška, P. Škoda z provozu dopravních prostředků. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Záväzkové právo. Zvláštní část. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 1662.

5.1.2 Subjekty zodpovednostného vzťahu

Okruh subjektov vymedzených rozsahom § 421 je determinovaný charakterom tohto druhu zodpovednosti, ktorá sa odvíja od existencie záväzkového vzťahu medzi jeho stranami. Zodpovedným subjektom je ten, kto prevzal od iného vec, ktorá má byť predmetom jeho povinnosti plniť (napr. v prípade zmluvy o dielo zhotoviteľ). Môže ísť tak o fyzickú osobu, ako aj o právnickú osobu. V prípade, ak takáto osoba použije na prevzatie veci inú osobu (zamestnanca, zástupcu a pod.), zodpovedá za škodu podľa § 421 rovnako, ako by danú vec prevzala sama, pričom použitá osoba nezodpovedá za škodu, ktorá vznikla na danej veci voči tretej osobe (analogické použitie § 420 ods. 2); jej zodpovednosť voči fyzickej osobe alebo právnickej osobe, v záujme ktorej konala, však nie je vylúčená v rámci uplatnenia regresného práva (§ 186 ZP, § 440).

Subjektom, ktorý je oprávnený uplatňovať právo na náhradu škody, je výlučne subjekt, ktorý je stranou záväzkovoprávného vzťahu, predmetom ktorého je prevzatá vec (napr. v prípade zmluvy o dielo objednávateľ), t. j. osoba, ktorej z daného právneho (obvykle zmluvného) vzťahu vznikla povinnosť, resp. právo odovzdať danú vec a ktorá danú vec odovzdala. Osoba, ktorá je zmluvnou stranou záväzkového vzťahu, nesie bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno, že s fyzickou osobou alebo právnickou osobou, ktorá prevzala vec za účelom splnenia záväzku, uzavrela danú zmluvu a že je teda ako zmluvná strana aktívne legitimovaným subjektom.

Pre postavenie aktívne legitimovaného subjektu nie je rozhodujúce, či osoba, od ktorej bola vec prevzatá, je, alebo nie je jej vlastníkom, t. j. ak stranou daného vzťahu nie je vlastník prevzatej veci, nebude v prípade vzniku škody na tejto veci vecne aktívne legitimovaným subjektom na uplatňovanie práva na náhradu škody podľa § 421 (napr. v prípade, ak vozidlo do opravy odovzdá ako zmluvná strana jeho držiteľ, ktorý je odlišný od vlastníka – napr. lízingová spoločnosť, aktívna legitimácia je priznaná držiteľovi). Uvedené však neznamená, že by vlastník nemohol od osoby, ktorá vec prevzala, požadovať náhradu škody z titulu všeobecnej zodpovednosti za škodu podľa § 420.

Od situácie, kedy vec odovzdáva iná osoba ako vlastník, pričom však táto osoba vystupuje ako zmluvná strana daného zmluvného vzťahu, je potrebné odlišovať situácie, kedy vlastník, resp. iná osoba uzatvorí zmluvu, predmetom ktorej je odovzdanie danej veci, avšak odovzdanie veci z tejto zmluvy realizuje tretí subjekt (ako osoba poverená zmluvnou stranou), ktorý nie je zmluvnou stranou záväzkovoprávného vzťahu. Smerodajné pre priznanie aktívnej legitimácie v tomto prípade nie je, kto vec odovzdal, ale kto bol zmluvnou stranou danej zmluvy. Ak je zmluvnou stranou iný subjekt, ako ten čo vec odovzdal, možno považovať odovzdávajúci subjekt za zástupcu, prostredníctvom ktorého došlo k odovzdaniu veci, samotný fakt odovzdania mu však nepriznáva postavenie oprávneného subjektu. Obdobne to platí, ak by sa

nechal subjekt zastupovať nielen pri odovzdaní veci, ale aj pri uzatváraní zmluvy, predmetom plnenia ktorej je prevzatá vec.

5.1.3 Liberácia

Zbaviť sa zodpovednosti podľa § 421 možno, odhliadnuc od všeobecného liberačného dôvodu výlučného alebo čiastočného spoluzapríčinenia škody poškodeným (§ 441), len v prípade, ak žalovaný preukáže, že k škode na veci by došlo aj inak. Formulácia, že by k škode došlo aj inak smeruje buď k takým okolnostiam, ktoré možno označiť ako vnútorné príčiny spočívajúce napríklad v povahe samotnej veci alebo v jej vadnosti, alebo ako vonkajšie príčiny, ktorých vplyv by sa prejavil rovnakou mierou aj vtedy, ak by vec nebola prevzatá na plnenie záväzku (napr. živelná pohroma, ktorá zasiahla miesto, na ktorom sa prevzatá vec nachádzala a rovnako miesto, na ktorom by sa táto vec obvykle nachádzala, ak by nedošlo k jej prevzatiu).

Na liberáciu nestačí iba samotná možnosť vzniku rovnakej (porovnateľnej) škody, ale musí byť preukázané, že k rovnakej (porovnateľnej) škode by neodvratne došlo aj vtedy, keby vec nebola prevzatá na vykonanie záväzku.

Bez právneho významu sú akékoľvek jednostranné alebo dvojstranné vyhlásenia zmluvných strán modifikujúcich zodpovednosť povinného subjektu napríklad úplným vylúčením zodpovednosti, obmedzením rozsahu zodpovednosti, nadviazaním zodpovednosti na zavinenie zodpovedného subjektu, prípadne rozširovaním liberačných dôvodov. Všetky takéto vyhlásenia a dojednania sú v rozpore s kogentným ustanovením § 421 a z tohto dôvodu neplatné (§ 39)

Ten, kto vec prevzal, sa nezbaví svojej zodpovednosti za škodu ani preukázaním, že druhá zmluvná strana (objednávateľ služby) si vyžiadala daný spôsob plnenia, pri ktorom došlo k vzniku škody alebo že bola upozornená, že pri plnení záväzku môže škoda vzniknúť a bola s tým uzročená. Z uvedeného vyplýva, že upozornenie na nevhodnosť pokynov objednávateľa pri oprave, úprave veci alebo zhotovení veci na zakázku alebo upozornenie na nevhodnosť materiálu zbavujú síce zhotoviteľa zodpovednosti za vadu diela, avšak nezbavujú ho zodpovednosti za škodu, ku ktorej by mohlo dôjsť v dôsledku nevhodných pokynov alebo nevhodnosti odovzdanej veci na uskutočnenie danej služby podľa § 421.

5.2 ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ POVAHOU PRÍSTROJA ALEBO VECI POUŽITEJ PRI PLNENÍ POVINNOSTI

5.2.1 Povaha zodpovednosti

Zodpovednosť za škodu spôsobenú povahou prístroja, nástroja, lieku alebo inej veci použitej

pri plnení povinnosti (§ 421a OZ) je typickou skutkovou podstatou zodpovednosti v rámci poskytovania rôznych typov služieb pri ktorých sa použijú prístroje alebo iné veci; sám Občiansky zákonník dokonca výslovne zmieňuje jej aplikáciu na poskytovanie zdravotníckych, sociálnych, veterinárnych alebo iných biologických služieb (§ 421a ods. 2 OZ), čím však výpočet nie je v žiadnom prípade uzavretý.

Za prístroj alebo inú vec použitú pri plnení záväzku sa považuje akýkoľvek hmotný predmet (napr. röntgenový prístroj, injekčná striekačka, očkovacie sérum, podaný liek a pod.), použitý pri poskytovaní služieb (napr. pri vyšetrovacích, liečebných, terapeutických, preventívnych úkonoch zdravotnej starostlivosti, pri poskytovaní kozmetických služieb a iných skrášľovacích služieb a pod.) alebo veci a prístroje, ktorých použitie s poskytovaním služieb úzko súvisí (napr. vyšetrovacie lôžko), pričom nie je rozhodujúce na základe akého právneho titulu zodpovedný subjekt daný prístroj alebo vec používal (vlastnícky vzťah, nájomný vzťah).

5.2.2 Podmienky vzniku zodpovednosti a nemožnosť liberácie

Predpokladmi vzniku osobitnej zodpovednosti podľa § 421a OZ je, že ujma (škoda) bola spôsobená v dôsledku kvalifikovanej škodnej udalosti – t.j. vplyvom okolností priamo vyplývajúcich z povahy použitého prístroja alebo veci, ktoré boli použité ako prostriedok pri poskytovaní služby (napr. zubná vŕtačka, injekčná striekačka, predpísané liečivá), ďalej vznik samotnej ujmy a príčinná súvislosť medzi ujmou a škodnou udalosťou.

Zodpovednosť za škodu spôsobenú povahou veci alebo prístroja použitých pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti je založená na **objektívnom princípe**, t.j. na jej vznik sa nevyžaduje zavinenie zodpovedného subjektu (napr. zavinenie lekára príp. zdravotníckeho zariadenia nie je v tomto prípade z právneho hľadiska relevantné, neskúma sa). Objektívna zodpovednosť je v tomto prípade dokonca sprísnená tým, že OZ nepripúšťa žiadny liberačný dôvod, na základe ktorého by bolo možné sa tejto zodpovednosti zbaviť (liberovať sa). Ide teda o **absolútnu objektívnu zodpovednosť**, ktorá dopadá tak na osoby právnické (napr. nemocnice) ako aj fyzické (napr. samostatne pôsobiaci lekár). Absolútne prenesenie zodpovednosti za škodu spôsobenú povahou použitej veci alebo prístroja na zodpovedný subjekt je najmä v oblasti poskytovania zdravotníckych služieb odôvodňované najmä tým, že pacient ako laik nemá vo vzťahu k lekárovi ako odborníkovi reálnu možnosť posúdiť dosah a účinky použitých prístrojov, nástrojov a liečiv používaných pri liečebných, vyšetrovacích príp. terapeutických výkonoch.

Naopak lekár príp. iný zdravotnícky pracovník, ktorý používa vec alebo prístroj, určený na vykonanie liečebného príp. iného zdravotníckeho úkonu, má povinnosť byť informovaný o spôsobe fungovania uvedeného prístroja a v prípade, ak prístroj vyžaduje špeciálnu obsluhu,

získať potrebné znalosti o špecifikách tejto obsluhy. Uvedená povinnosť zahŕňa i vykonávanie potrebnej údržby a ošetrovania prístroja. Vo vzťahu k zdravotníckemu zariadeniu platia vyššie uvedené povinnosti obdobne. Zdravotnícke zariadenie je povinné zabezpečiť potrebné technické a organizačné zaškolenie a ďalšie vzdelávanie svojho zdravotníckeho personálu. Napriek uvádzaným povinnostiam, ktoré sú lekár alebo zdravotnícke zariadenie povinní rešpektovať, nezbavuje ich splnenie týchto povinností v žiadnom prípade zodpovednosti. Túto nesú za použité veci a prístroje aj vtedy, ak by škodu nemohli zabrániť ani pri vynaložení všetkého odborného úsilia a starostlivosti, ktorú možno od nich požadovať.

Z hľadiska naplnenia predpokladov zodpovednosti podľa § 421a OZ je rozhodujúce, že ujma bola spôsobená okolnosťami, ktoré majú svoj pôvod v povahe prístroja alebo inej veci, ktorá bola použitá pri poskytovaní služby. Za **okolnosti, ktoré majú svoj pôvod v povahe prístroja alebo veci** možno považovať nielen okolnosti vyplývajúce z nevhodnej príp. nedostatočnej obsluhy alebo z nedostatočných znalostí o vlastnostiach použitej veci ale napr. aj okolnosti, ktoré vyplývajú z nefunkčnosti prístroja alebo okolnosti, ktoré vyplývajú z vadnosti daného prístroja, pričom nie je rozhodujúce, či ide o vadnosť, ktorá sa vyskytuje iba ojedinele, opakovane alebo pravidelne.

Okolnosti, ktoré majú pôvod v povahe prístroja alebo inej veci môžu spočívať aj v nedostatočnej sterilite alebo inej chýbajúcej vlastnosti, ktorú by pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti daná vec alebo prístroj mali mať (napr. použitie nesterilnej injekčnej striekačky). Ak sa predpokladá alebo ak je predpísaná určitá vlastnosť prístroja alebo inej veci a prístroj alebo vec danú vlastnosť nemajú a táto chýbajúca vlastnosť bola príčinou vzniku škody, zakladá to vznik zodpovednosti za škodu spôsobenú povahou použitého prístroja alebo veci (R2/1987). Z uvedeného je zrejmé, že táto skutková podstata zodpovednosti je konštruovaná ako zodpovednosť za bezchybnosť veci a jej vlastností v čase poskytnutia činnosti k splneniu záväzku a za zlyhanie použitého prístroja, v dôsledku čoho možno vyvodiť, že zodpovednosť je daná aj vtedy, ak látka alebo prístroj vyvolali škodlivé účinky vplyvom vonkajších okolností. Na základe ustanovenia § 421a však nemožno posudzovať zodpovednosť za škodu, ktorej príčina nespočívala v povahe konkrétne použitého prístroja alebo inej veci, ale v samotnom nesprávne vykonanom zákroku príp. v spôsobe jeho uskutočnenia a to aj napriek tomu, že pri zákroku bol použitý prístroj alebo iná vec (napr. nesprávna aplikácia očkovacej látky). Zodpovednosť subjektu sa v takomto prípade posúdi podľa § 420 OZ ako zodpovednosť za škodu spôsobenú zavineným porušením povinnosti.

5.3 ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ PREVÁDZKOU DOPRAVNÝCH PROSTRIEDKOV

5.3.1 Povaha zodpovednosti a predpoklady jej vzniku

Zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku patrí medzi tie prípady zodpovednosti za škodu, v ktorých sa potreba právneho pripísania zodpovednosti určitému subjektu odvíja od miery nebezpečenstva (rizika), ktoré so sebou daná prevádzka prináša. Miera rizika prevádzky dopravných prostriedkov determinuje povahu zodpovednosti ako sprísnenej objektívnej zodpovednosti uloženej subjektu, ktorý toto zvýšené riziko vyvoláva a má z neho úžitok; z tohto dôvodu by teda mal znášať aj nepriaznivé následky, ktoré vznikli realizáciou tohto rizika. Napriek tomu, že riziko prevádzky dopravných prostriedkov zjavne nedosahuje rozsah rizika a mieru neovládateľnosti zvlášť nebezpečnej prevádzky (napriek identickému zodpovednostnému právnemu režimu, ktorým sa oba druhy prevádzok spravujú) ostáva určité špecifické riziko ich prevádzky naďalej jedným z dôvodov charakteru tohto druhu zodpovednosti ako objektívnej.

Sprísnená zodpovednosť, ktorá nie je založená na zavinení a ktorá postihuje subjekty určitým spôsobom ovládajúce (predovšetkým) motorové vozidlá, je v súčasnosti takmer spoločným jadrom európskych právnych úprav. Aj tie krajiny, ktoré takúto povahu právnej úpravy nezakotvujú, sa buď prostredníctvom mechanizmov poistenia (napr. škandinávske krajiny) alebo prostredníctvom úpravy vyššieho štandardu starostlivosti držiteľov motorových vozidiel dostanú prakticky k rovnakým výsledkom ako v prípade sprísnenej zodpovednosti.

Predpokladmi vzniku zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku sú:

- udalosť vyvolaná osobitnou povahou dopravného prostriedku (resp. dopravy),
- škoda a
- príčinná súvislosť medzi danou udalosťou a vznikom škody.

Vzhľadom na sprísnenú (objektívnu) povahu zodpovednosti sa na vznik zodpovednostného právneho vzťahu nevyžaduje zavinenie. Obdobne nie je pre vznik zodpovednosti relevantný protiprávny úkon (protiprávne konanie zodpovedného subjektu), a to aj napriek tomu, že protiprávny úkon vo forme porušenia zákonnej povinnosti (či už povinnosti zakotvenej v Občianskom zákonníku alebo osobitnými právnymi predpismi súkromnoprávnej alebo verejnoprávnej povahy – napr. zákon o cestnej premávke) môže byť v konkrétnom prípade prítomný. Ani prítomnosť protiprávneho úkonu však nemení charakter zodpovednosti podľa § 427 a nasl. OZ, východiskovou požiadavkou vzniku ktorej je, aby škoda bola vyvolaná osobitnou povahou prevádzky dopravného prostriedku (napr. náraz motorovým vozidlom vo

veľkej rýchlosti, spätný ráz pri prudkom zabrzdení vlaku, osvetlenie vozidla protiidúcim vozidlom). Ak by došlo k vzniku škody v príčinnej súvislosti s protiprávnym úkonom, avšak nie v príčinnej súvislosti s povahou prevádzky dopravného prostriedku (napr. vodič vozidla zaparkuje pred výjazdom z garáže iného vozidla, ktorého vodič v dôsledku, že nemohol vyjsť z garáže, zmešká lietadlo) nemožno zodpovednosť vyvodiť podľa § 427 a nasl. (nie je však vylúčené uplatnenie § 420 OZ).

Zodpovedným subjektom je prevádzkovateľ dopravy (§ 427 ods. 1) alebo prevádzkovateľ dopravného prostriedku (§ 427 ods. 2), poškodeným môže byť akákoľvek osoba, ktorej vznikla v dôsledku povahy prevádzky dopravného prostriedku ujma (osoba, ktorá bola zasiahnutá prevádzkou dopravného prostriedku), pričom môže ísť o osobu, ktorá je zúčastnená na prevádzke dopravného prostriedku, resp. dopravy, z ktorých vznikla škoda (cestujúci, spolucestujúci), o osobu, ktorá je zúčastnená na prevádzke iného dopravného prostriedku (cyklista zrazený motorovým vozidlom), ale aj o osobu, ktorá nie je zúčastnená na žiadnej prevádzke dopravného prostriedku, resp. dopravy (chodec zranený na prechode nárazom motorového vozidla).

5.3.2 Pojem „prevádzkovateľ“

Zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku je koncentrovaná v osobe prevádzkovateľa. Svojou podstatou ide o mechanizmus právneho prenesenia zodpovednosti na právny predpisom stanovený subjekt, ktorý vylučuje zo zodpovednosti za škodu spôsobenú povahou prevádzky dopravy, resp. dopravného prostriedku (s výnimkou § 430) akékoľvek iné osoby, ktoré sa určitým spôsobom pričínili, resp. prispeli k vzniku škody (vodič, výrobca vadného dopravného prostriedku). Zodpovednosť týchto osôb však nie je vylúčená na základe iných ustanovení Občianskeho zákonníka (§ 420), prípadne osobitných právnych predpisov (napr. zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom). Pojem „prevádzkovateľ“ Občiansky zákonník legálne nedefinuje (Občiansky zákonník používa jazykovo sporný termín „prevádzateľ“ v zmysle subjektu, ktorý danú prevádzku vykonáva, uskutočňuje, realizuje).

Vo všeobecnosti sa za prevádzkovateľa na účely § 427 považuje subjekt, ktorý má právnu a faktickú možnosť disponovať daným dopravným prostriedkom, pričom takáto dispozícia má dlhodobejšie účelové určenie. Pôjde teda o subjekt, na ktorého účet, nebezpečenstvo a v záujme ktorého sa prevádzka dopravného prostriedku vykonáva, t. j. takú osobu, ktorá v prevažujúcej miere profituje z prevádzky, má záujem na prevádzke daného dopravného prostriedku a znáša finančné náklady na jeho prevádzku.

Podmienka možnosti faktickej a právnej dispozície s dopravným prostriedkom musí byť

splnená kumulatívne.

Pri posúdení právnej a faktickej možnosti dispozície s dopravným prostriedkom je potrebné zohľadniť viacero faktorov. Primárnym je časový faktor faktickej dispozície, keďže prevádzka dopravného prostriedku (resp. možnosť dispozície) sa viaže na splnenie podmienky dlhodobosti. K dlhodobému užívaniu však nemusí reálne dôjsť (na priznanie postavenia prevádzkovateľa stačí účel, s ktorým daný subjekt užíva dopravný prostriedok, smerujúci k jeho dlhodobejšiemu užívaniu). Ten, kto so súhlasom prevádzkovateľa použije dopravný prostriedok iba prechodne alebo dokonca iba jednorazovo, prípadne iba prevezme riadenie takéhoto dopravného prostriedku na určitý úsek cesty, sa na účely tohto použitia nestáva jeho prevádzkovateľom.

Ďalšie faktory, ktoré je potrebné zohľadniť, je starostlivosť o dopravný prostriedok zo stránky finančnej a technickej, t. j. kto reálne zabezpečuje bežnú údržbu, nevyhnutné a iné opravy, technické úpravy, kto uvedené opravy a úpravy uhrádza, kto hradí bežné prevádzkové náklady, kto je povinný dať dopravný prostriedok poistiť atď. a v neposlednom rade je potrebné skúmať charakter vzťahu vlastníka dopravného prostriedku a jeho užívateľa.

Aj keď status prevádzkovateľa možno obvykle priznať vlastníkovi daného dopravného prostriedku, pojem „prevádzkovateľ“ nemožno redukovať iba na vlastníka dopravného prostriedku, keďže faktická a právna možnosť dispozície s dopravným prostriedkom môže byť v rôznom rozsahu prenesená na subjekt odlišný od vlastníka. V takomto prípade je potrebné skúmať, či rozsah tohto prenesenia spolu s koncentráciou atribútov, ktorými je charakterizovaný prevádzkovateľ, odôvodňujú priznanie postavenia prevádzkovateľa inému subjektu (odlišnému od vlastníka).

Rôzne možnosti a formy užívania dopravného prostriedku osobou odlišnou od vlastníka vedú vo viacerých prípadoch k veľmi zložitej situácii pri určovaní prevádzkovateľa dopravného prostriedku, keď nie vždy je možné osobu prevádzkovateľa s určitosťou ustáliť. Súčasná právna úprava (ani vo svojom pôvodnom znení z roku 1964) neprevzala domnienku, historicky vychádzajúcu z úpravy zákona č. 63/1951 o zodpovednosti za škody spôsobené dopravnými prostriedkami, ktorá v pochybnostiach považovala za prevádzkovateľa dopravného prostriedku jeho vlastníka alebo každého spoluvlastníka (k zakotveniu právnej domnienky vlastníka dopravného prostriedku ako prevádzkovateľa sa vrátila v § 2930 NOZ aj súčasná česká právna úprava). Napriek tomu, že táto domnienka nemá svoje legálne vyjadrenie v Občianskom zákonníku, v právnej spisbe je tento výklad dovodzovaný,²⁴ pretože v prípade pochybností je práve vlastník tým subjektom, u ktorého možno predpokladať možnosť dlhodobo cielenej právnej a faktickej dispozície s dopravným prostriedkom.

---

²⁴ Psutka, J. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků. In: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 872.

Za prevádzkovateľa dopravného prostriedku nemožno považovať osobu, ktorá používa dopravný prostriedok na účely plnenia svojich úloh v rámci činnosti použitej osoby podľa § 420 ods. 2 OZ. Typickým príkladom je zamestnávateľom poskytnuté motorové vozidlo na účely plnenia pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ich plnením. V takomto prípade ostáva naďalej prevádzkovateľom zamestnávateľ. Výnimkou je situácia, ak by zo strany zamestnanca išlo o použitie dopravného prostriedku bez vedomia alebo proti vôli zamestnávateľa, vtedy zodpovedá zamestnanec podľa § 430 OZ.

5.3. 3 Vodič dopravného prostriedku

Zodpovednosť prevádzkovateľa podľa § 427 ostáva zachovaná aj v prípade, ak nebol vodičom dopravného prostriedku, povahou prevádzky ktorého bola spôsobená škoda, a reálne sa teda na vzniku škody nepodieľal. Zodpovednosť prevádzkovateľa, ktorá je aj v tomto prípade daná na základe samotnej existencie kvalifikovanej škodovej udalosti majúcej svoj pôvod v prevádzke, však nevylučuje zodpovednosť vodiča dopravného prostriedku, ktorý spôsobil škodu pri tejto škodovej udalosti zavineným porušením právnej povinnosti (§ 420 ods. 1).

Pokiaľ ide o vzťah prevádzkovateľa a vodiča ako odlišných subjektov, ustanovenie § 427 a nasl. upravujúce osobitnú zodpovednosť nie je vo vzťahu k všeobecnej zodpovednosti podľa § 420 ustanovením špeciálnym, ale obe skutkové podstaty stoja vedľa seba. Poškodený tak môže uplatňovať právo na náhradu škody voči prevádzkovateľovi dopravného prostriedku podľa § 427 na základe objektívneho princípu rovnako ako voči vodičovi dopravného prostriedku podľa § 420 na základe zodpovednosti založenej na prezumovanom zavinení (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 32Cdo 2837/2006). Vzhľadom na pluralitu zodpovedných subjektov budú tieto zodpovedať voči poškodenému spoločne a nerozdielne (§ 438), nie je však vylúčené, aby si poškodený uplatňoval právo na náhradu škody len voči jednému z nich. Vo vzájomnom vzťahu solidárne zaviazaných škodcov sa prevádzkovateľ a vodič vyporiadajú podľa § 439 OZ podľa účasti na spôsobení vzniknutej škody.

Zodpovednosť vodiča na základe všeobecnej zodpovednosti za škodu však neprichádza do úvahy v prípade predvídanom v § 420 ods. 2 OZ. Ak škodu dopravným prostriedkom spôsobí osoba, ktorá je vo vzťahu k právnickej osobe, prípadne inej fyzickej osobe podľa § 420 ods. 2 OZ použitou osobou (t. j. osobou, ktorú daná právnická osoba alebo fyzická osoba použila na výkon svojej činnosti a zároveň možno identifikovať v činnosti použitej osoby vecnú, časovú a miestnu súvislosť s činnosťou právnickej osoby, prípadne fyzickej osoby), nemožno voči vodičovi uplatňovať právo na náhradu škody podľa § 420 ods. 1 OZ. Zodpovednosť za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním (§ 420 ods. 1 OZ) bude niesť právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá vodiča na plnenie svojich úloh alebo v priamej

súvislosti s ich plnením použila, prípadne ak bude touto právnickou osobou alebo fyzickou osobou prevádzkovateľ dopravného prostriedku, bude zodpovedať podľa § 427 a nasl.

Z charakteru objektívnej zodpovednosti prevádzkovateľa, ktorý zodpovedá za škodu spôsobenú povahou prevádzky dopravného prostriedku voči každému „neprevádzkovateľovi“, vyplýva, že aj vodič, ktorý v dôsledku povahy dopravného prostriedku, ktorého nie je sám prevádzkovateľom, spôsobí nehodu a vznikne pritom jemu samému ujma, má právo na jej náhradu voči prevádzkovateľovi. Túto situáciu je však potrebné posúdiť vo vzťahu k § 441 OZ, keď je nevyhnutné zhodnotiť mieru spoluzavinenia poškodeného – vodiča na vzniku škody.

5.3. 4 Prevádzkovateľ dopravy a prevádzkovateľ dopravného prostriedku

Ustanovenie § 427 upravuje právny režim zodpovednosti vo vzťahu k dvom skupinám prevádzkovateľov:

- a) prevádzkovateľ dopravy (fyzická osoba alebo právnická osoba vykonávajúca dopravu) a
- b) prevádzkovateľ dopravného prostriedku (iný prevádzkovateľ, fyzická osoba alebo právnická osoba nevykonávajúca dopravu).

Základným odlišovacím kritériom medzi nimi je predovšetkým skutočnosť, že prevádzkovateľ dopravy zodpovedá za škodu spôsobenú osobitnou povahou prevádzky dopravy, a to bez ohľadu na druh dopravného prostriedku, akým je doprava vykonávaná, kým prevádzkovateľ dopravného prostriedku zodpovedá za škodu spôsobenú osobitnou povahou prevádzky dopravného prostriedku, pričom tieto dopravné prostriedky sú taxatívne vymedzené (motorové vozidlo, motorové plavidlo a motorové i nemotorové lietadlo).

Zodpovednosť prevádzkovateľa dopravy je teda konštruovaná širšie, a to nielen pokiaľ ide o rozsah druhov použitých dopravných prostriedkov, ale aj pokiaľ ide o samotný charakter činnosti prevádzky dopravy a prevádzky dopravného prostriedku (prevádzka dopravy zahŕňa okrem prevádzky dopravných prostriedkov aj činnosti a zariadenia, ktoré s prevádzkou dopravného prostriedku bezprostredne súvisia).

a) Fyzická osoba a právnická osoba prevádzkujúca dopravu (prevádzkovateľ dopravy)

Prevádzkovateľov dopravy (fyzické osoby a právnické osoby prevádzkujúce dopravu) možno v súlade s judikatúrou (R 109/1967, Cpj 10/1983) s určitými výhradami formulovanými ďalej definovať ako dopravné organizácie, ktorých hlavnou hospodárskou činnosťou je riadenie a uskutočňovanie cestnej, železničnej, vodnej a vzdušnej dopravy osôb a nákladu. Tieto fyzické osoby a právnické osoby zodpovedajú vždy za škodu spôsobenú prevádzkou ich dopravných prostriedkov všetkých druhov podľa ustanovenia § 427 ods. 1 bez ohľadu na to, či v súvislosti so vznikom škody išlo o dopravu, ktorá bola poskytovaním prepravných služieb iným

právnickým osobám alebo fyzickým osobám, alebo o dopravu v rámci plnenia iných úloh (napr. o dopravu pohonných hmôt pre vlastné dopravné prostriedky).

Základnou výhradou vo vzťahu k uvedenému vymedzeniu pojmu „prevádzkovateľ dopravy“ je požiadavka prevádzkovania dopravy ako hlavnej hospodárskej činnosti daného subjektu.²⁵ Predovšetkým v súčasnosti, keď portfólio poskytovaných služieb a vykonávaných činností podnikateľského subjektu môže byť také diverzifikované, že vymedzenie hlavnej činnosti môže byť nielen problematické, ale dokonca nemožné, alebo rozsah vykonávaných druhov činností v prípade niektorých subjektov kolíše vzhľadom na sezónnosť (napr. vykonávanie dopravy v prípade daného subjektu je hlavnou činnosťou iba počas letnej sezóny, kým zvyšok roka tvorí hlavnú činnosť iný druh činnosti), prípadne vzhľadom na dopyt trhu po danej službe, požiadavka prevádzkovania dopravy ako hlavnej činnosti neobstojí. Z tohto dôvodu je potrebné v súčasnosti prijať výklad, ktorý priznáva postavenie prevádzkovateľa dopravy takému subjektu, ktorý vykonáva prepravu osôb alebo nákladu ako podstatný (ťažiskový) predmet činnosti, pričom sa však daný subjekt na prevádzkovanie dopravy špecializuje a nejde iba o doplnkovú činnosť k jeho inej špecializácii. Povahu doplnkovej činnosti má napríklad doprava zakúpeného tovaru z obchodu k zákazníkovi domov, prevoz zosnulého do krematória, rozvoz jedla z reštaurácie, prípadne preprava osôb v prípade záchranej zdravotnej služby, kedy je takáto doprava alebo preprava iba podpornou činnosťou k poskytovaniu inej činnosti – predaj tovaru v obchode, zabezpečenie poslednej rozlúčky so zosnulým a jeho spopolnenie, poskytovanie gastroslužieb, prípadne poskytovanie neodkladnej zdravotnej starostlivosti. V uvedených prípadoch by subjekt vykonávajúci takúto činnosť nebolo možné považovať za prevádzkovateľa podľa § 427 ods. 1 (ak by však vykonával túto činnosť motorovým vozidlom, motorovým plavidlom alebo lietadlom, možno ho považovať za prevádzkovateľa v zmysle § 427 ods. 2). Iná je však situácia, ak by napríklad predmetom činnosti subjektu vykonávajúceho záchrannú zdravotnú službu bola aj činnosť dopravnej zdravotnej služby, spočívajúca v prevoze pacientov medzi lekármi, z nemocnice domov, prípadne medzi opatrovateľskými zariadeniami. V tomto prípade by išlo o samostatný podstatný predmet činnosti a subjekt uskutočňujúci činnosť dopravnej zdravotnej služby bude považovaný pri výkone tejto činnosti za prevádzkovateľa dopravy podľa § 427 ods. 1.

Ďalším sporným bodom zadefinovaného vymedzenia pojmu „prevádzkovateľ dopravy“ je staršou judikatúrou naznačená možnosť vykonávania dopravy aj pre vlastnú potrebu. Vykonávanie dopravy výlučne pre vlastnú potrebu (napr. preprava pohonných hmôt pre vlastné dopravné prostriedky, preprava stavebného materiálu zo skladu stavebnej spoločnosti

---

²⁵ Obdobná výhrada Psutka, J. Odpovednosť za škodu spôsobenou provozem dopravních prostředků. In: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 863; Bezouška, P. Škoda z provozu dopravních prostředků. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 1613.

na stavenisko) spravidla netvorí podstatný predmet činnosti subjektu, ale iba doplnkový, v dôsledku čoho nemožno priznať takémuto subjektu postavenie prevádzkovateľa dopravy (nevylučuje však jeho postavenie ako prevádzkovateľa dopravného prostriedku podľa § 427 ods. 2 OZ). V niektorých prípadoch možno mať však vzhľadom na charakter vykonávania dopravy pre vlastnú potrebu odôvodnené pochybnosti o jeho doplnkovej povahe, napríklad spoločnosť špecializujúca sa na predaj morských rýb, samostatne realizujúca pravidelnú kamiónovú dopravu morských rýb do svojej predajne. Ak možno posúdiť takéto vykonávanie dopravy ako podstatnú činnosť, ťažiskovosť činnosti neguje jej povahu ako dopravy pre vlastnú potrebu a vykonávateľovi tejto činnosti bude potrebné priznať postavenie prevádzkovateľa dopravy. Obdobným spôsobom cez kritérium posúdenia povahy činnosti ako podstatnej alebo doplnkovej bude potrebné riešiť aj situácie vykonávania prepravy majúcej povahu čiastočne pre potreby jej vykonávateľa a čiastočne pre potreby iných [napr. spoločnosť, ktorá zabezpečuje pravidelnú dopravu (zvoz) svojich zamestnancov na miesto výkonu práce].

Prevádzkovateľ dopravy je teda subjekt, ktorý vykonáva dopravu, t. j. uskutočňuje prepravu osôb a nákladu spravidla pre potreby iných a spravidla v rámci výkonu svojej podnikateľskej činnosti za účelom dosahovania zisku. Podnikateľská činnosť ani účel dosahovania zisku však nie sú pojmovými znakmi prevádzkovateľa dopravy. Prevádzkovateľom dopravy na účely § 427 ods. 1 môže byť aj subjekt, ktorý nie je podnikateľským subjektom, zriadeným za účelom dosahovania zisku, ktorý však dopravu vykonáva ako svoju ťažiskovú alebo jednu z ťažiskových činností, napríklad občianske združenie, cieľom činnosti ktorého je rozvoz jedla starým a osamelým ľuďom.

Vzhľadom na prevažujúci charakter dopravy ako podnikateľskej činnosti sa v prípade väčšiny dopráv vyžaduje na jej uskutočňovanie určitý druh verejnoprávneho povolenia (živnostenské oprávnenie, licencia a pod.) a podmienky výkonu takéhoto druhu dopravy sú regulované osobitnými predpismi (napr. podľa zákona o vnútrozemskej plavbe môže verejnú vodnú dopravu vykonávať podnikateľ len na základe licencie, ktorú udeľuje Ministerstvo dopravy SR, podľa leteckého zákona môže právnická osoba alebo fyzická osoba prevádzkovať lietadlo ako letecký dopravca len na základe osvedčenia leteckého prevádzkovateľa vydaného Dopravným úradom atď.). Ak však aj napriek uvedeným požiadavkám, ktoré musia prevádzkovatelia dopravy splniť, prevádzkujú túto činnosť bez potrebného verejnoprávneho oprávnenia, nemá táto skutočnosť vplyv na ich zodpovednosť podľa § 427 a nasl., keďže nesplnenie povinnosti zodpovedným subjektom nemôže byť na ťarchu poškodeného.

Na vznik zodpovednosti prevádzkovateľa dopravy nie je určujúce, akým dopravným prostriedkom sa doprava osôb alebo nákladu uskutočňuje, ani to, či je dopravný prostriedok poháňaný motorovou hnacou silou (motorový dopravný prostriedok), prírodnou hnacou silou (plachetnica, balón), zvieracou silou (konský povoz, psí záprah) alebo dokonca ľudskou silou (bicykel, rikša, plť). Za prevádzkovanie dopravy sa však nepovažuje taká doprava vykonávaná

ľudskou silou, kde ľudská sila nesľuži ako pohon určitého dopravného prostriedku (napr. horský nosič), keďže človeka ako takého nemožno považovať za dopravný prostriedok ani dopravné zariadenie.

Na účely priznania postavenia prevádzkovateľa dopravy je bez právneho významu skutočnosť, či je doprava vykonávaná ako doprava osobná alebo nákladná, individuálna, alebo hromadná, kombinovaná doprava sprevádzaná alebo nesprevádzaná, verejná doprava alebo neverejná, pravidelná, prípadne nepravidelná a pod.

b) Prevádzkovateľ dopravného prostriedku (iný prevádzkovateľ)

Status prevádzkovateľa dopravného prostriedku (iného prevádzkovateľa) vyplýva z ustanovenia § 427 ods. 2. Ide o taký subjekt, t. j. fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá prevádzkuje daným ustanovením špecifikovaný druh dopravného prostriedku, avšak nie je vo vzťahu k tejto činnosti dopravcom, t. j. nevykonáva ju ako svoju podstatnú činnosť orientovanú na napĺňanie primárne cudzích dopravných alebo prepravných potrieb. Vzhľadom na charakter činnosti, ktorá nezahŕňa poskytovanie dopravných služieb iným subjektom, je zodpovednosť podľa § 427 ods. 2 obmedzená iba na vznik škody spôsobenej povahou prevádzky motorového vozidla, motorového plavidla a motorového aj nemotorového lietadla.

Prevádzkovanie dopravného prostriedku, ktoré nemá motor ako zdroj výkonu (hnacia sila motora), nespadá (s výnimkou nemotorového lietadla) pod aplikáciu § 427 ods. 2. Zodpovednosť za škodu spôsobenú takýmto dopravným prostriedkom (napr. bicykel, konský povoz) sa bude spravovať (samozrejme, ak nie je prevádzka vykonávaná ako doprava v súlade s § 427 ods. 1) všeobecnými ustanoveniami o zodpovednosti za škodu, t. j. § 420 alebo § 420a OZ. Obmedzenie zodpovednosti prevádzkovateľa dopravného prostriedku na tie, ktorých hnacou silou je motor spolu s nemotorovými lietadlami, je výsledkom zhodnotenia miery (zvýšeného) rizika (či už z hľadiska frekvencie výskytu škodných udalostí alebo z hľadiska rozsahu vzniku možných škôd), ktoré bežná prevádzka takýchto dopravných prostriedkov so sebou nesie v porovnaní s inými nemotorovými dopravnými prostriedkami.

Vzhľadom na objektívny charakter zodpovednosti za škodu spôsobenú povahou prevádzky dopravného prostriedku, ktorý vo vzťahu k zodpovednému subjektu nevyžaduje deliktnú spôsobilosť, možno za prevádzkovateľa dopravného prostriedku považovať aj subjekt, ktorý nemá deliktnú spôsobilosť v plnom rozsahu (maloletý, osoba postihnutá duševnou poruchou). Obdobne sa na priznanie postavenia prevádzkovateľa nevyžaduje spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Vzhľadom na definičné vymedzenie prevádzkovateľa ako subjektu, ktorý má možnosť faktickej a právnej dispozície s dopravným prostriedkom, však možno predpokladať, že prevádzkovateľom dopravného prostriedku nebude osoba, ktorej v dôsledku chýbajúcej spôsobilosti na právne úkony nebude priznaná možnosť právnej dispozície s dopravným prostriedkom.

Na priznanie postavenia prevádzkovateľa dopravného prostriedku nemá vplyv, či subjekt má, alebo nemá oprávnenie na vedenie daného dopravného prostriedku (prevádzkovateľom môže byť napr. jeden z manželov aj vtedy, ak sám nemá vodičské oprávnenie na vedenie motorového vozidla, prevádzkovateľom rekreačného plavidla podľa zákona o námornej plavbe môže byť aj subjekt, ktorý nie je držiteľom preukazu odbornej spôsobilosti veliteľa rekreačného plavidla atď.). A naopak, ak právny predpis vyžaduje na vedenie dopravného prostriedku určité osvedčenie alebo oprávnenie, samotný fakt udelenia takéhoto oprávnenia alebo osvedčenia nepriznáva bez ďalšieho danému subjektu postavenie prevádzkovateľa.

5.3.5 Osobitná povaha prevádzky

Keďže charakteristickým znakom dopravného prostriedku je jeho hybnosť a základným cieľom preprava osôb alebo nákladu, prevádzka dopravného prostriedku sa primárne prejavuje jeho pohybom ako výsledkom využitia motorickej, ľudskej alebo zvieracej sily. Pojem „prevádzka“ je však potrebné interpretovať širšie a zahrnúť doňho aj tie činnosti, ktoré sú priamo potrebné na využitie motorickej alebo nemotorickej sily dopravného prostriedku. Môže ísť o činnosti súvisiace s prípravou na pohyb, prehliadka dopravného prostriedku pred jazdou, uvedenie motora do chodu, plnenie nádrže na pohonné hmoty, nastupovanie a vystupovanie cestujúcich, premiestňovanie osôb a vecí vo vozidle, nakladanie a vykladanie tovaru, činnosť súvisiaca s ukončením jazdy (napr. otvorenie a zatvorenie dverí) a pod.²⁶

Pojem „prevádzka“ je teda definovaný takými činnosťami, prípadne stavmi, ktoré sú potrebné na využitie motorickej a nemotorickej sily na jazdu, plavbu alebo let (pohyb) a na udržiavanie dopravného prostriedku v stave spôsobilom na prevádzku. Kým pohyb dopravného prostriedku spravidla vždy predstavuje jeho prevádzku (výnimkou je napr. situácia, ak sa dopravný prostriedok pohybuje na základe hybnej sily iného dopravného prostriedku, ktorý jeho pohyb ovláda – napr. tlačný remorkér, ktorý zabezpečuje pohyb tlačného plavidla, pričom pohyb tlačného plavidla nemožno považovať za jeho prevádzku, ale za prevádzku tlačného remorkéra), udržiavanie dopravného prostriedku v prevádzkyschopnom stave ako činnosť tvoriaca súčasť prevádzky dopravného prostriedku musí podliehať posúdeniu na základe kritéria vecnej a časovej bezprostrednosti vzťahu takýchto činností k pohybu (jazde, plavbe, letu) dopravného prostriedku. V tejto súvislosti diferencuje Klapáč medzi opravou a údržbou dopravného prostriedku, kedy opravu na rozdiel od údržby nepovažuje za prevádzku dopravného prostriedku.²⁷ Pri oprave obvykle chýba vecná a časová naviazanosť na jazdu z dôvodu, že dopravný prostriedok nie je schopný plniť svoje hospodárske určenie, čo opravy

²⁶ Klapáč, J. Zodpovednosť za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel. Bratislava : Veda, 1981, s. 65.

²⁷ Tamže, s. 66.

odlišuje od výkonov na prípravu jazdy a výkonov na skončenie jazdy (t. j. činností údržby).

Na vznik zodpovednosti nie je podstatný teritoriálny aspekt prevádzky, t. j. či k uskutočňovaniu činností, ktoré tvoria obsah pojmu „prevádzka“, dochádza na verejnom priestranstve (napr. verejná komunikácia) alebo v súkromných priestoroch (napr. lodný dok alebo garáž), alebo či k ich uskutočňovaniu dochádza na mieste na to určenom (cestná komunikácia, vodná cesta) alebo mimo tohto miesta (lesný terén).

Vo vzťahu k posúdeniu prevádzky dopravného prostriedku nie je relevantná ani skutočnosť, či činnosti, ktoré tvoria obsah pojmu „prevádzka“ uskutočňuje prevádzkovateľ alebo iná osoba. Zároveň nie je relevantné ani to, či daný dopravný prostriedok spĺňa administratívnoprávne požiadavky na prevádzku (napr. technická spôsobilosť, absolvovanie pravidelných technických kontrol, meranie emisií, prihlásenie do evidencie v prípade povinnej registrácie atď.).

Okamih uvedenia dopravného prostriedku do prevádzky je potrebné posúdiť individuálne vo vzťahu ku konkrétnemu dopravnému prostriedku a konkrétnym okolnostiam, t. j. či samotnému uvedeniu do pohybu predchádzali vo vzťahu k dopravnému prostriedku určité činnosti a či tieto činnosti možno kvalifikovať ako súvisiace s prípravou na pohyb.

Ukončenie prevádzky, resp. prerušenie prevádzky je obdobne potrebné hodnotiť podľa okolností daného prípadu. Prevádzka sa neprerušuje zastávkami na ceste, počas ktorých je v činnosti hybná sila dopravného prostriedku (napr. ak motorové vozidlo zastane na križovatke alebo pri krajnici a motor ostáva v činnosti). Obdobne sa za ukončenie prevádzky nepovažuje, ak dopravný prostriedok zastane s cieľom pokračovať v danej jazde, pričom však dôjde k vypnutiu motorickej pohonnej sily (napr. štart-stop systém, zastavenie z dôvodu opravy prasknutej pneumatiky, zastavenie autobusu na zastávke s vypnutým motorom, zastavenie na čerpacej stanici).

Dopravný prostriedok je v prevádzke aj vtedy, ak v dôsledku zlyhania vodiča vytvorí prekážku pre ostatných účastníkov premávky (aj prevádzky iného druhu), ktorá pre nich predstavuje bezprostredné nebezpečenstvo kolízie, a to bez ohľadu na skutočnosť, či je v okamihu škodovej udalosti v činnosti motor takéhoto dopravného prostriedku alebo či sa dopravný prostriedok stal bezprostredne pred škodovou udalosťou nepojazdným a z akých dôvodov (sp. zn. 25Cdo 3925/2013). Zlyhaním vodiča sa pritom rozumie akékoľvek vôľové alebo mimovôľové správanie, ktoré je v príčinnej súvislosti so vznikom škody, od úmyselného konania (samovražedný pokus, útok vozidlom, zámerné poškodenie vozidla), cez nedbanlivostné konanie (bežné nehody spôsobené porušením pravidiel cestnej premávky), až po nezavinené konanie (nezvládnutie zložitej dopravnej situácie, zdravotná indispozícia).

Za prevádzku dopravného prostriedku sa teda považuje aj situácia, ak je síce dopravný prostriedok odstavený, ale miestne, časovo alebo vecne nevhodným spôsobom, v dôsledku čoho ostáva súčasťou dopravnej premávky.

Naopak, za ukončenie prevádzky sa považuje odstavenie dopravného prostriedku na mieste

na to určenom (garáž, parkovisko) spolu s odstavením hybnej sily (motora), prípadne v nadväznosti na vyššie uvedené jeho odstavenie miestne a časovo vhodným spôsobom (tak, aby netvorilo prekážku dopravnej premávky).

Ak ide o dopravné prostriedky, pri ktorých je zodpovednosť za škodu viazaná na ich povahu motorových dopravných prostriedkov, za ich prevádzku sa považuje už samotné uvedenie motoru do chodu bez toho, aby dopravný prostriedok musel byť reálne uvedený do pohybu.

Za prevádzku motorového dopravného prostriedku sa považuje aj jeho pohyb, uvedenie do ktorého nebolo sprostredkované jeho vlastnou motorickou silou, ale pohyb bol vyvolaný na základe iného prvotného vplyvu (samočinné uvedenie do pohybu napr. na svahu alebo uvedenie do pohybu pomocou využitia ľudskej sily – roztlačenie vozidla).

O prevádzku určitého dopravného prostriedku nejde v situácii, ak je tento dopravný prostriedok naložený na inom dopravnom prostriedku (odťahová služba, autovlak, osobné automobily prevážané kamiónovou dopravou), ak je ťahaný iným dopravným prostriedkom, alebo ak je tlačенý iným dopravným prostriedkom.

Slovné spojenie „*osobitná povaha prevádzky dopravného prostriedku*“, ktoré je východiskovým pojmom pri určovaní príčinnosti vzniku škody podľa § 427 a nasl., vyjadruje špecifické vlastnosti, ktoré plynú najmä z fyzikálnych charakteristík prevádzky dopravného prostriedku a ktoré odlišujú prevádzku dopravného prostriedku od iných druhov prevádzky. Pôjde o také charakteristické znaky, ktoré spravidla odôvodňujú založenie sprísnenej zodpovednosti z dôvodu určitej miery nebezpečenstva, ktorým sa v určitých situáciách tieto vlastnosti a javy prejavujú navonok. Môže ísť napríklad o vysokú rýchlosť prejavujúcu sa vo vzťahu k prepravovaným osobám a veciam, ako aj vo vzťahu k okoliu, vysoká hmotnosť dopravného prostriedku, hybnosť dopravného prostriedku, ktorá neumožňuje okamžité zastavenie v prípade potreby, vytváranie vysokých teplôt, nadmerného hluku, nemožnosť opustiť dopravný prostriedok v prípade prerušenia prevádzky z vonkajších alebo vnútorných príčin a pod.

Ak škoda vznikla v súvislosti s prevádzkou dopravného prostriedku alebo v dopravnom prostriedku v priebehu trvania prepravy, avšak nevznikla v príčinnej súvislosti s osobitnou povahou prevádzky dopravného prostriedku (napr. cestujúci sa pošmykne vo vlaku na rozliatej limonáde), nemožno zodpovednosť posúdiť podľa ustanovení o zodpovednosti za škodu spôsobenú povahou dopravného prostriedku.

5.3.6 Liberácia

Zodpovednosť za škodu spôsobenú povahou prevádzky dopravného prostriedku je koncipovaná na princípe objektívnej zodpovednosti (zodpovednosti bez zavinenia). Vo vzťahu

k možnosti zbavenia sa zodpovednosti prevádzkovateľa dopravy (§ 427 ods. 1) alebo prevádzkovateľa dopravného prostriedku (§ 427 ods. 2) konštruuje § 428 OZ dve skutkové podstaty, rozlišovacím kritériom ktorých je skutočnosť, či bola škoda spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe prevádzky, tzv. vnútorné okolnosti (napr. zlyhanie brzd), alebo okolnosťami, ktoré nemajú pôvod v povahe prevádzky, tzv. vonkajšie okolnosti (napr. konanie tretej osoby).

Okolnosť možno pritom charakterizovať ako skutočnosť, bez ktorej by nebolo k škode došlo (príčinu) a ktorá sa podstatným spôsobom na vzniku škody podieľala. Bez ohľadu na charakter okolností, ktoré viedli k vzniku škody, musí byť pri oboch skutkových podstatách splnený predpoklad podľa § 427, že škoda vznikla v súvislosti s osobitnou povahou prevádzky ako všeobecným vyjadrením vlastností a javov, plynúcich najmä z fyzikálnych charakteristík prevádzky dopravného prostriedku (rýchlosť, hmotnosť, zotrvačnosť atď.).

Ak bola škoda spôsobená osobitnou povahou prevádzky dopravného prostriedku a k vzniku škody viedli okolnosti, ktoré majú pôvod v prevádzke, neumožňuje § 428 OZ prevádzkovateľovi zbaviť sa svojej zodpovednosti (s výnimkou § 441 OZ).

Ak bola škoda spôsobená osobitnou povahou prevádzky, avšak k vzniku škody viedli okolnosti, ktoré nemajú pôvod v prevádzke, môže sa prevádzkovateľ svojej zodpovednosti zbaviť preukázaním, že sa škode nedalo zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.

Pre úplnosť je potrebné uviesť, že ako všeobecný dôvod zbavenia sa zodpovednosti vo vzťahu k poškodenému subjektu možno v rámci oboch skutkových podstát uplatniť dôvod spoluzavinenia škody poškodeným podľa § 441.

Sporná je možnosť liberácie v prípade, ak k vzniku škody viedla kombinácia tak vnútorných okolností, ako aj vonkajších okolností. Staršia judikatúra (Rc 2 Cz 20/75) nepripúšťa v tomto prípade možnosť zbavenia sa zodpovednosti, ak škoda bola čo i len čiastočne spôsobená okolnosťami majúcimi pôvod v prevádzke. Naopak, v právnej spisbe sa objavuje názor²⁸ o možnosti čiastočnej liberácie vo vzťahu k tým príčinám, ktoré možnosť zbavenia sa zodpovednosti pripúšťajú (vonkajšie okolnosti) vo vzťahu k tej časti škody, ktorej nebolo možné zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.

Okolnosti, ktoré majú pôvod v povahe prevádzky (iskry odlietajúce od kolies vlaku), nemožno zamieňať s pojmom „*osobitná povaha prevádzky*“ (vznik vysokej teploty v dôsledku trenia), keďže ide o odlišné skutočnosti.

Osobitná povaha prevádzky sa viaže na charakteristické črty prevádzky, ktoré odlišujú

---

²⁸ Psutka, J. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků. In: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 888.

prevádzku dopravných prostriedkov od iných druhov prevádzok a ktoré sú jej vzhľadom na povahu týchto črt vlastné a identifikujú ju. Okolnosti, ktoré majú svoj pôvod v prevádzke, sú také skutočnosti, ktoré vznikajú v priamej súvislosti s prevádzkou dopravného prostriedku, t. j. vzťah medzi osobitnou povahou prevádzky a okolnosťou, ktorá má svoj pôvod v povahe prevádzky, je vzťahom medzi príčinou a jej špecifickou vlastnosťou.²⁹

Za okolnosti, ktoré majú pôvod v prevádzke dopravných prostriedkov, sa tradične považujú okolnosti, ktoré vyplývajú najmä z technického stavu dopravného prostriedku, spôsobu jeho pohybu, z mechanických, fyzikálnych, chemických, technologických a tepelných vlastností dopravného prostriedku, ako aj okolnosti, ktoré súvisia s organizáciou, riadením a uskutočňovaním prevádzky dopravného prostriedku.

Vnútnou okolnosťou sú predovšetkým rôzne vady a nedostatky dopravného prostriedku (odchýlky od bežného prevádzkovo-technického stavu) vrátane väd a nedostatkov súčastí dopravného prostriedku a použitého materiálu, pričom nie je relevantné, či uvedená vada bola zjavná alebo ju, naopak, nebolo možné zistiť ani pri náležitej starostlivosti.

Za okolnosti, ktoré majú pôvod v povahe prevádzky, sa považuje aj nedostatok činnosti (napr. nedanie prednosti v jazde, nezabrzdenie) alebo zlyhanie osôb (napr. porucha činnosti organizmu – infarkt, epileptický záchvat), ktoré boli pri prevádzke dopravného prostriedku použité (osoba použitá pri prevádzke sa nepovažuje za tretiu osobu). Kategória osôb použitých pri prevádzke dopravného prostriedku sa chápe v značne širokom ponímaní – nejde teda iba o osoby, ktoré riadia daný dopravný prostriedok (vodič, pilot), ale aj o ďalšie osoby, ktoré sa bezprostredne podieľajú na prevádzke dopravného prostriedku (posunovač na železnici, námorný dôstojník, letuška), a to bez ohľadu na to, či sú vo vzťahu k prevádzkovateľovi dopravného prostriedku v pracovnoprávnom alebo inom súkromnoprávnom vzťahu alebo priamo s prevádzkovateľom v žiadnom právnom vzťahu nie sú (napr. letecký dispečer). Aj v prípade, ak bola škoda spôsobená osobou použitou v prevádzke, je nevyhnutné pri vyvodzovaní zodpovednosti mať na zreteli splnenie predpokladu vzniku škody v príčinnej súvislosti s osobitnou povahou prevádzky dopravného prostriedku. V tomto duchu bude odlišne vyhodnotené konanie stevardky, ktorá na cestujúceho vyleje horúci nápoj (zlyhanie osoby použitej pri prevádzke ako vnútorná okolnosť) a spôsobí mu tým ujmu na zdraví, ak sa tak stane v dôsledku prudkého zabrzdenia, v dôsledku nestability pri samotnom pohybe dopravného prostriedku, z nepozornosti stevardky, alebo ak do stevardky vrazí iný cestujúci.

Keďže v prípade vzniku škody, ktorá bola vyvolaná vnútornou okolnosťou, majúcou svoj pôvod v prevádzke, ide o zodpovednosť bez možnosti liberácie, nie je relevantná vynaložená miera starostlivosti prevádzkovateľa, aby k vzniku škody nedošlo.

V rámci kazuistiky možno podľa judikatúry za okolnosti, ktoré majú pôvod v povahe

---

²⁹ Ibid, s. 885.

prevádzky, považovať zlyhanie brzd, defekt pneumatiky, iskrenie z trenia drážneho vozidla o koľajnice, nevysunutie podvozku lietadla, prudké zabrzdenie, jazda v protismere, vo vzťahu k vodičovi, prípadne inej osobe použitej pri prevádzke môže ísť o mikrosmánok, náhla zdravotná indispozícia, dlhodobejšia zdravotná indispozícia – napríklad nekorigovaná očná vada a pod. Na základe zjednocujúceho stanoviska Najvyššieho súdu SR, sp. zn. Cpj 5/2014, je aj škoda spôsobená na čelnom skle motorového vozidla kameňom alebo iným predmetom vymršteným kolesom iného motorového vozidla škodou, ktorá bola spôsobená okolnosťou majúcou pôvod v prevádzke.

Okolnosti, ktoré nemajú svoj pôvod v povahe prevádzky dopravného prostriedku, sú také skutočnosti, ktoré síce možno označiť za skutočnosti, ktoré viedli k vzniku škody, ktorá má svoj pôvod v povahe prevádzky dopravného prostriedku, avšak tieto okolnosti nie sú v žiadnom vzťahu ani nesúvisia s povahou daného dopravného prostriedku (vonkajšie okolnosti).

Typicky sa za takéto vonkajšie okolnosti považujú prírodné udalosti (povodeň, zemetrasenie, úder blesku), zásahy tretích osôb alebo správanie zvierat (R 3/1984).

Ak príčinou vzniku škody bola osobitná povaha prevádzky dopravného prostriedku (§ 427), pričom škoda bola spôsobená takými okolnosťami, ktoré nemajú svoj pôvod v povahe tejto prevádzky, prevádzkovateľ sa zbaví svojej zodpovednosti, ak preukáže, že škode nebolo možné zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.

Vynaložením všetkého úsilia, ktoré možno požadovať, sa rozumie vynaloženie objektívne požadovanej miery starostlivosti, ktorú bolo možné za daných okolností vyvinúť (napr. zabrániť stretu vozidla s chodcom použitím zvukového výstražného znamenia, brzdením atď.), aby sa zabránilo vzniku škody alebo aby sa zmiernil jej rozsah. Vynaloženie danej miery starostlivosti sa skúma z objektívneho hľadiska vo vzťahu k priemernému rozumnému a starostlivému prevádzkovateľovi, ktorý by sa nachádzal za rovnakých okolností na danom mieste v danom čase (t. j. vynaloženie všetkého požadovaného úsilia sa neskúma zo subjektívneho pohľadu zodpovedného prevádzkovateľa). Vo vzťahu k prevádzkovateľom vykonávajúcim dopravu (§ 427 ods. 1) (najmä tým, ktorí prevádzkujú dopravu v rámci výkonu podnikateľskej činnosti) by mal byť vyžadovaný dokonca štandard odbornej starostlivosti, ako vyššia miera starostlivosti v porovnaní s prevádzkovateľom – neprofesionálom.

Pokiaľ sa aj pri vynaložení starostlivosti, ktorú bolo možné za daných okolností spravodlivo požadovať, nepodarilo škode zabrániť, možno takúto ujmu klasifikovať ako neodvratiteľnú. Pri posudzovaní neodvratiteľnosti škody bude potrebné vziať do úvahy viacero kritérií – existujúci stav vedy a techniky, objektívna dostupnosť prostriedkov, ktorými bolo možné škodu odvrátiť, proporционаlita možnosti ich použitia, ako aj časové hľadisko medzi príčinou a vznikom škody.

5.3.7 Zodpovednosť namiesto prevádzkovateľa

Ustanovenie § 430 ods. 1 upravuje výnimku zo zákonného uloženia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku výlučne osobe prevádzkovateľa a vo vymedzených prípadoch prenáša zodpovednosť na iné subjekty namiesto prevádzkovateľa.

Zákonnodarca takto vymedzil situácie, v ktorých by nebolo v súlade so zásadou spravodlivosti uložiť zodpovednosť (resp. výlučnú zodpovednosť) so všetkými následkami jej objektívnej povahy prevádzkovateľovi dopravného prostriedku z dôvodu, že dopravný prostriedok sa dostal mimo sféry pôsobnosti a kontroly prevádzkovateľa tým, že ho iná osoba použila nedovoleným spôsobom (bez jeho vedomia alebo proti jeho vôli).

Zodpovedným subjektom sa na základe právneho prenesenia zodpovednosti z prevádzkovateľa dopravného prostriedku stáva osoba, ktorá dopravný prostriedok použila bez vedomia alebo proti vôli prevádzkovateľa.

Uvedené ustanovenie nezakladá samostatnú skutkovú podstatu zodpovednosti za škodu, táto sa aj v prípade prenesenia zodpovednosti z prevádzkovateľa na iný subjekt posúdi v súlade s § 427 a nasl. OZ na objektívnom princípe. Záonné prenesenie zodpovednosti z prevádzkovateľa sa vzťahuje na obe kategórie prevádzkovateľov, t. j. tak na prevádzkovateľa dopravy (§ 427 ods. 1 OZ), ako aj na prevádzkovateľa dopravného prostriedku (§ 427 ods. 2 OZ). Svedčí o tom i formulácia § 430 ods. 1 OZ, ktorý odkazuje na „*použitie dopravného prostriedku*“ bez reštrikcie tohto pojmu iba na niektoré druhy dopravných prostriedkov. Zároveň je však potrebné § 430 ods. 1 OZ vykladať v nadväznosti na § 427 ods. 2 OZ a zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku, ktorý bol použitý bez vedomia alebo proti vôli prevádzkovateľa vymedzeného v § 427 ods. 2 OZ, nerozširovať na iné dopravné prostriedky ako tie, ktoré sú taxatívne vymedzené v uvedenom ustanovení (osoba, ktorá bez vedomia alebo proti vôli použila nemotorové vozidlo, prevádzkovateľom ktorého nie je prevádzkovateľ dopravy, nebude zodpovedať podľa § 430 ods. 1 OZ).

Použitie dopravného prostriedku bez vedomia alebo proti vôli prevádzkovateľa predstavuje dva alternatívne stanovené spôsoby použitia dopravného prostriedku, pričom na vznik zodpovednosti iného subjektu ako prevádzkovateľa stačí splnenie jednej z týchto podmienok (R 3/1984). Keďže v praxi je nie vždy celkom možné oddeliť tieto spôsoby nedovoleného použitia, právne následky spočívajúce v prenesení zodpovednosti z prevádzkovateľa na iný subjekt sú rovnaké bez ohľadu na intenzitu rozporu konania iného subjektu s vôľou prevádzkovateľa (bez vedomia, resp. proti vôli).

Použitím dopravného prostriedku bez vedomia prevádzkovateľa možno označiť také konanie iného subjektu, kedy prevádzkovateľ o použití dopravného prostriedku spôsobom, ktorý je jeho prevádzkou, nevedel vôbec, alebo aj takú situáciu, kedy síce samotné použitie dopravného

prostriedku bolo prevádzkovateľom schválené, avšak v konečnom dôsledku bol dopravný prostriedok použitý takým spôsobom, ktorý prevádzkovateľ nemohol predpokladať, a nemal teda o takomto použití vedomosť. V druhom menovanom prípade pôjde najmä o situácie neoprávneného použitia služobného vozidla zamestnancom takým spôsobom, ktorý nezodpovedá určenému spôsobu jeho použitia zamestnávateľom. Či v konkrétnom prípade pôjde pri použití dopravného prostriedku o exces, závisí od posúdenia relevantných okolností daného prípadu. Rozlišovacím kritériom by mala byť skutočnosť, či použitie dopravného prostriedku vecne, časovo a miestne súvisí s plnením úloh a s činnosťou zamestnávateľa alebo bol tento rámec samotného plnenia úloh a súvislosti s plnením úloh prekročený, v dôsledku čoho možno dané použitie dopravného prostriedku vyhodnotiť ako exces, t. j. použitie vo svojom vlastnom záujme („čierna jazda“). Za neoprávnené použitie služobného vozidla nebude možné považovať napríklad zmenu trasy z dôvodu obchádzky (absentuje súkromná povaha použitia), naopak, za neoprávnené použitie bude možné považovať zmenu stanovenej trasy z dôvodu vybavenia si rýdzo súkromných záležitostí zamestnanca (napr. návšteva príbuzných). Nedovoleným použitím služobného vozidla je aj situácia, ak zamestnanec nezmení síce stanovenú trasu, avšak na danej trase alebo na časti tejto trasy používa dopravný prostriedok výlučne alebo čiastočne na súkromné účely (napr. vyzdvihnutie kamaráta a jeho odvoz na stanovené miesto, pričom táto trasa sa kryje s trasou pracovnej cesty). Východiskom skúmania charakteru použitia dopravných prostriedkov v takýchto prípadoch by mala byť miera prevládania súkromnej povahy použitia dopravného prostriedku nad jeho použitím pre zamestnávateľa.

Použitie dopravného prostriedku proti vôli prevádzkovateľa je charakterizované a viazané na zákaz prevádzkovateľa so samotným použitím dopravného prostriedku alebo na zákaz s jeho použitím určitým spôsobom. Zákaz ako určitý prejav vôle prevádzkovateľa môže byť vyjadrený výslovne alebo vyplýva z povahy veci konkludentne (napr. pri odcudzení dopravného prostriedku), môže byť adresovaný určitej osobe alebo skupine osôb, prípadne nemusí byť adresovaný vôbec.

O použitie dopravného prostriedku bez vedomia alebo proti vôli prevádzkovateľa nejde (a k prechodu zodpovednosti nedochádza) vtedy, ak prevádzkovateľ na použitie dopravného prostriedku udelil danej osobe súhlas, pričom nie je podstatné, či išlo o všeobecný súhlas o používaní daného dopravného prostriedku daný vopred bez bližšieho vzťahu s konkrétnym použitím dopravného prostriedku alebo o súhlas, ktorý bol udelený dodatočne. Súhlas nemusí byť daný výslovne, stačí aj jeho konkludentné udelenie.

V prípade použitia dopravného prostriedku bez vedomia alebo proti vôli prevádzkovateľa, ktoré prevádzkovateľ svojou nedbalosťou umožnil, nedochádza k výlučnému prechodu zodpovednosti na inú osobu. K prechodu zodpovednosti na osobu, ktorá dopravný prostriedok použila, dochádza iba v rozsahu spoločnej a nerozdielnej

zodpovednosti s prevádzkovateľom dopravného prostriedku.

Je zrejmé, že ako nedbalosť prevádzkovateľa je primárne možné posúdiť zavinené protiprávne konanie, ktoré porušuje povinnosti prevádzkovateľa ustanovené právnymi predpismi (R 3/184) regulujúcimi alebo súvisiacimi s prevádzkou daného dopravného prostriedku (napr. zákonom o cestnej premávke uložená povinnosť vodiča zabezpečiť vozidlo proti odcudzeniu prostriedkami montovanými do vozidla jeho výrobcom, ak sa vzdiali od vozidla mimo jeho dohľadu), nie je však vylúčené ani porušenie iných právnych predpisov (§ 415 OZ). Môže ísť dokonca o také konanie alebo opomenutie prevádzkovateľa, ktorým neporušuje žiadnu právnu povinnosť, keďže § 430 OZ porušenie právnej povinnosti výslovne nevyžaduje, stačí naplnenie podmienky nedbanlivosti. Nedbanlivosť (dostačujúca je aj forma nevedomej nedbanlivosti) predstavuje v tomto prípade psychický vzťah prevádzkovateľa k zákonom predvídanému následku, ktorým je možnosť zneužitia jeho dopravného prostriedku, a ktorá je charakteristická tým, že prevádzkovateľ nechcel, aby bol dopravný prostriedok zneužitý, a ani nevedel, že spôsob jeho zabezpečenia, ktorý zvolil, nie je dostačujúci a umožňuje zneužitie dopravného prostriedku v dobe jeho neprítomnosti, hoci to vzhľadom na okolnosti a na svoje postavenie či osobné pomery vedieť mal a mohol (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 214/2002).

Osobitným spôsobom dochádza k vymedzeniu zodpovedného subjektu v prípade, ak prevádzkovateľ odovzdal dopravný prostriedok na opravu. **Po celú dobu opravy zodpovedá za škodu spôsobenú povahou prevádzky dopravného prostriedku prevádzkovateľ podniku, v ktorom sa vykonáva oprava**, a to (podľa dikcie § 430 ods. 2 OZ) rovnako ako prevádzkovateľ dopravného prostriedku. Prevádzkovateľ podniku, v ktorom sa vykonáva oprava, vstupuje od prevzatia dopravného prostriedku na opravu do okamihu jeho odovzdania prevádzkovateľovi do postavenia prevádzkovateľa so všetkými dôsledkami aplikácie právneho režimu zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku (t. j. aj vo vzťahu k § 430 ods. 1 OZ), pričom jeho zodpovednosť je výlučná (nie je založená solidárna zodpovednosť s prevádzkovateľom).

Prevzatím (v zmysle *traditio*, ktoré zahŕňa tak prevzatie, ako aj odovzdanie v právnom zmysle slova) dopravného prostriedku sa rozumie úkon, ktorým sa vec dostáva síce do dočasnej, ale výlučnej moci opravcu za účelom splnenia jeho záväzku uskutočnenia opravy. Nevyžaduje sa fyzické odovzdanie dopravného prostriedku (stačí aj symbolické odovzdanie, napr. kľúčov), vždy však musí byť splnená podmienka získania faktického ovládania (možnosti fyzického nakladania) dopravného prostriedku. Ak faktické ovládanie dopravného prostriedku ostalo aj po dobu vykonávania opravy prevádzkovateľovi dopravného prostriedku, ostáva mu postavenie prevádzkovateľa zachované, samotný fakt prítomnosti prevádzkovateľa pri oprave však neodôvodňuje bez ďalšieho záver, že prevádzkovateľovi ostala možnosť fyzického ovládania dopravného prostriedku zachovaná.

Pre aplikáciu § 430 ods. 2 OZ nie je relevantné, o aký druh opravy (napr. výmena tlmičov), resp. úpravy (napr. montáž autorádia, výmena pneumatík) dopravného prostriedku ide, či sa odstraňujú technické alebo kozmetické vady (napr. poškrabaný lak), či ide iba o krátkodobé alebo dlhodobejšie odovzdanie dopravného prostriedku na opravu, dokonca k samotnej oprave alebo úprave nemusí vôbec dôjsť (napr. vykonanie garančnej prehliadky).

Určité výkladové nejasnosti spôsobuje v súčasnosti (vzhľadom na historické pozadie vzniku tohto termínu) pojem „*podnik, v ktorom sa oprava vykonáva*“. Už pôvodný výklad tohto termínu poukazoval na to, že podnikom, v ktorom sa oprava vykonáva je nielen opravárenský podnik, ale aj opravár (fyzická osoba), ktorá vykonáva opravárenskú činnosť na základe povolenia národného výboru poskytovať túto činnosť (R 3/1984). Interpretácia, kde pre priznanie postavenia prevádzkovateľa podniku vykonávajúceho opravu vystupuje do popredia určitá forma verejnoprávneho oprávnenia na vykonávanie tejto činnosti, bola judikatúrou (nie však časťou právnej spisby) prevzatá aj v súčasnosti. Za podnik, v ktorom sa vykonáva oprava, sa tak považuje právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá opravu dopravného prostriedku vykonáva v rámci svojej podnikateľskej činnosti (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 3874/2008). Problematickým v tomto kontexte sa javí postavenie takých fyzických osôb alebo právnických osôb, ktoré vykonávajú opravárenskú činnosť bez príslušného oprávnenia na výkon takejto činnosti, pričom však svojou činnosťou a s ňou súvisiacimi prejavmi vzbudzujú dojem, že takéto oprávnenie im bolo udelené. V tomto prípade by pri striktnom výklade opravárenského podniku ako podnikateľského subjektu (podnikateľa) nebolo možné aplikovať § 430 ods. 2 a prevádzkovateľ by ostal subjektom, zodpovedným za škodu, ktorá bola počas opravy spôsobená povahou prevádzky jeho dopravného prostriedku. Nesplnenie povinnosti subjektu vykonávajúceho opravu získať príslušné oprávnenie by tak zvýhodňovalo opravcu a, naopak, bolo na ťarchu prevádzkovateľa, od ktorého však nemožno spravodlivo požadovať, aby v každom jednotlivom prípade zisťoval existenciu povolenia opravcu na výkon jeho činnosti. Z tohto dôvodu je (zohľadniac zároveň úpravu § 3 OBZ) potrebné pripustiť použitie § 430 ods. 3 OZ aj v prípade, ak vzhľadom na všetky okolnosti mohol prevádzkovateľ dopravného prostriedku odôvodnene predpokladať, že fyzická osoba alebo právnická osoba disponuje oprávnením na výkon opravárenskej činnosti.

5.3.8 Stret prevádzok

Ustanovenie § 431 rieši rozvrhnutie zodpovednosti medzi dvoma alebo viacerými prevádzkovateľmi dopravných prostriedkov, prevádzky ktorých sa stretli, pričom v dôsledku tohto stretu prevádzok došlo u nich k vzniku škody.

Nároky týchto prevádzkovateľov na náhradu škody sa posudzujú podľa miery spoluúčasti

na spôsobení škody. Z formulácie § 431 vyplýva, že ho možno aplikovať výlučne iba vo vzťahu k nároku prevádzkovateľov medzi sebou navzájom, t. j. vo vzťahu k takej škode, ktorá vznikla týmto prevádzkovateľom, pričom musí ísť o prevádzkovateľov v zmysle § 427 ods. 1 alebo 427 ods. 2 OZ. Naopak, § 431 nemožno aplikovať na posúdenie miery zodpovednosti každého z prevádzkovateľov vo vzťahu k škode, ktorá vznikla inému subjektu – neprevádzkovateľovi stretnutých sa prevádzok dopravných prostriedkov (napr. škoda, ktorá vznikla spolujazdcovi, chodcovi).

Pojem „stret prevádzok“ je potrebné vykladať v kontexte jeho historického vývoja, v rámci ktorého sa posunul od užšie vymedzeného termínu „*stret dopravných prostriedkov*“ upraveného v zákone č. 63/1951 Zb. o zodpovednosti za škody spôsobené dopravnými prostriedkami k širšej formulácii stretu prevádzok v § 431 súčasného OZ. V súlade s týmto posunom možno za stret prevádzok považovať nielen stret samotných dopravných prostriedkov (napr. zrážka dvoch motorových vozidiel), ale v prípade, že je súčasťou prevádzky dopravy aj určité dopravné zariadenie, aj stret dopravného prostriedku s takýmto dopravným zariadením inej prevádzky (náráz motorového vozidla do železničnej záchytny). Stret dopravných zariadení navzájom spravidla neprichádza do úvahy (aj keď ho nemožno v prípade miestnej blízkosti ich umiestnenia vylúčiť), keďže jazykový výklad § 431 skôr poukazuje na to, že aspoň jedna z prevádzok by mala byť pri strete v pohybe, pričom dopravné zariadenia majú obvykle statický charakter.

Predpokladom uplatnenia § 431 je, aby dopravné prostriedky (resp. dopravný prostriedok a iné zariadenie prevádzky) boli v prevádzke (k pojmu „*prevádzka*“ pozri časť Prevádzka dopravného prostriedku). Za stret prevádzok sa tak bude považovať napríklad aj náráz idúceho vozidla do odstaveného vozidla,³⁰ ktoré bolo v zmysle vymedzenia pojmu „*prevádzka*“ odstavené miestne a časovo nevhodným spôsobom, v dôsledku čoho nebola jeho prevádzka ukončená napriek tomu, že už nebolo v pohybe. Ak by došlo k stretnutiu dopravného prostriedku, ktorý je v prevádzke, s dopravným prostriedkom, ktorý nie je v prevádzke (odstavené miestne a časovo vhodným spôsobom napr. zaparkovaním na parkovacom mieste na ulici), nemožno aplikovať § 431, ale zodpovednosť prevádzkovateľa dopravného prostriedku v prevádzke vo vzťahu k škode na dopravnom prostriedku, ktorý nebol v prevádzke by sa posúdila podľa § 427 (porovnaj R 39/1975, R 31984, Mestský súd v Prahe, sp. zn. 20Co 695/2002).

Pojem „*stret prevádzok*“ zahŕňa tak priamy stret prevádzok, t. j. priamy fyzický kontakt dvoch dopravných prostriedkov, ako aj nepriamy stret prevádzok, t. j. vzájomné pôsobenie prevádzok na seba (vzájomné ovplyvnenie sa) bez reálneho fyzického kontaktu dopravných prostriedkov (vzájomné osvetlenie protiidúcich motorových vozidiel, vytlačenie jedného motorového

---

³⁰Klapáč, J. Zodpovednosť za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel. Bratislava : Veda, 1981, s. 81.

vozidla iným vozidlom z cesty bez ich priameho fyzického kontaktu, kameň vymrštený od kolies motorového vozidla a jeho náraz do skla iného motorového vozidla).

Ustanovenie § 431 sa aplikuje bez ohľadu na to, či prevádzky, k stretu ktorých došlo, boli rovnakého druhu alebo nie, relevantná nie je ani povaha daného prevádzkovateľa, t. j. či ide o prevádzkovateľa dopravy (§ 427 ods. 1 OZ) alebo o iného prevádzkovateľa motorového vozidla, motorového plavidla alebo lietadla (§ 427 ods. 2 OZ). Je však zrejmé, že z hľadiska subjektov musí ísť o stret dvoch alebo viacerých prevádzok rôznych prevádzkovateľov. V prípade, ak by sa stretli prevádzky toho istého prevádzkovateľa (napr. zrážka dvoch motorových vozidiel prevádzkovaných tým istým zamestnávateľom), vo vzťahu k prevádzkovateľovi nie je potrebné určovať podiel účasti na vzniku škody, keďže celú škodu, ku ktorej došlo pri strete jeho prevádzok, znáša sám.

Stret prevádzok musí byť charakterizovaný časovou a miestnou súvislosťou vzájomného pôsobenia prevádzok,³¹ v rámci ktorej je potrebné posúdiť, či naozaj došlo k stretu prevádzok alebo, naopak, či chýbajúca miestna alebo časová súvislosť nasvedčuje iba tomu, že v súvislosti s prevádzkou jedného dopravného prostriedku vznikla škoda na inom dopravnom prostriedku. V súlade s uvedenou požiadavkou nebude možné za stret prevádzok považovať situáciu, ak napríklad z vozidla odletí počas jazdy puklica, ktorá ležiac na ceste spôsobí škodu na tlmičoch iného vozidla, ktoré sa jej o pár minút neskôr nestihne vyhnúť. Avšak obdobná situácia, keď by počas jazdy odletela z vozidla puklica a v danej rýchlosti by narazila do za ním idúceho vozidla, bude už potrebné posúdiť ako stret prevádzok (poškodenie vozidla odtrhnutou časťou iného vozidla).

Pojem „*účasť na spôsobení škody*“ teda nevyjadruje nevyhnutnú mieru zavinenia daného prevádzkovateľa, ale mieru, ktorou sa povaha jeho prevádzky spolupodieľala (v zmysle kauzality) na vzniku škody.

Vyporiadanie podľa (spolu)účasti na vzniku škody predpokladá zhodnotenie všetkých skutkových okolností daného stretu prevádzok, pričom dôraz treba klásť na tie okolnosti, ktoré boli hlavnými príčinami vzniku škody³² (sp. zn. 25Cdo 974/2002). Ak by na strane prevádzkovateľa boli dané také okolnosti, s ktorými vznik škody nebol v príčinnej súvislosti, nie je splnený zákonný predpoklad účasti na vzniknutej škode a nevzniká ani zodpovednosť ani dôvod na vyporiadanie (R 64/1972).

Identifikácia hlavných príčin vzniku škody (v zmysle uplatnenia právnej kauzality) je

---

³¹Rais, O., Nykodým, J. K problematice odpovědnosti za škodu podle § 431 obč. zák. Právník, 1972, č. 3; Psutka, J. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků. In: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 921.

³²Psutka, J. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků. In: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 895.

nasledovaná ustálením miery, akou sa každá z týchto okolností spolupodieľa na vzniku škody (v praxi sa toto ustálenie vyjadruje percentuálnym podielom). Posúdenie účasti jednotlivých prevádzkovateľov na vzniku škody v dôsledku stretu vozidiel môže vyústiť aj do záveru, že účasť niektorého z nich je natoľko minimálna, že zodpovednosť za škodu na jeho strane nezakladá (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 238/2002).

5.4 ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ OBZVLÁŠŤ NEBEZPEČNOU PREVÁDZKOU

5.4.1 Povaha zodpovednosti a vzťah k iným civilnoprávnym inštitútom

Inštitút zodpovednosti za škodu spôsobenú zvlášť nebezpečnou prevádzkou, ako jeden z prípadov osobitnej zodpovednosti za škodu, má vo väčšine právnych poriadkov svoje historické ukotvenie. Jej konštrukciu si vyžiadal rozvoj vedy, techniky a priemyslu v druhej polovici devätnásteho a na začiatku dvadsiateho storočia, ktorý so sebou priniesol stúpajúci počet prevádzok, s činnosťou ktorých je spojené také zvýšené riziko vzniku škodlivých následkov, ktoré nemožno úplne eliminovať ani v prípade zachovania primeranej starostlivosti. Na jednej strane právny poriadok v spoločenskom záujme a v záujme ochrany ekonomických výhod resultujúcich z takýchto prevádzok dovoľuje využívanie zdrojov zvýšeného nebezpečenstva a toleruje takéto činnosti späté so zvýšeným rizikom vzniku škody, ktoré sa považuje svojou povahou za objektívne neodstrániteľné (nezamedziteľné), na druhej strane konštruuje v záujme vyváženia tohto rizika inštitút sprísnenej objektívnej zodpovednosti prevádzkovateľa zvlášť nebezpečnej prevádzky ako osoby, ktorá vytvára riziko danej činnosti a finančne, prípadne inak z tohto rizika profituje, pričom poškodený je oprávnený uplatňovať právo na náhradu škody, ktorá mu vznikla z dôvodu, že bol vystavený vplyvu realizácie tohto rizika.

Ustanovenie § 432 má vo vzťahu k úprave zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkovou činnosťou (§ 420a) postavenie špeciálnej právnej úpravy, ktorá sa aplikuje prednostne v prípade, ak k škode došlo v súvislosti s povahou mimoriadnej nebezpečnosti prevádzky. Existencia osobitnej úpravy zodpovednosti za škodu spôsobenú povahou prevádzky dopravného prostriedku (§ 427 a nasl.), na právnu úpravu ktorej § 432 odkazuje, predpokladá, že prevádzka dopravných prostriedkov nie je *per se* považovaná za zvlášť nebezpečnú prevádzku. To však nevylučuje možnosť priznať prevádzke dopravného prostriedku (doprave) povahu zvlášť nebezpečnej prevádzky, ak to odôvodňuje konkrétna situácia a konkrétne

okolnosti, za ktorých je takáto prevádzka dopravného prostriedku vykonávaná. Pôjde teda najmä o postavenie *ad hoc* zvlášť nebezpečnej prevádzky, ktorá v danom čase a mieste vyvoláva za daných podmienok vysoký stupeň nebezpečenstva vzniku ujmy (napr. pravidelný prejazd ťažkých vozidiel po komunikácii, ktorá na to nie je určená), kým za iných podmienok je riziko vzniku ujmy vyplývajúcej z povahy prevádzky relatívne nízke a z tohto dôvodu spadajúce pod úpravu § 427 nasl.

5.4.2 Zvlášť nebezpečná prevádzka

Pojem „zvlášť nebezpečná prevádzka“ nie je v zákone legálne definovaný, neuvádza sa ani demonštratívny výpočet jej prípadov. Tento prístup prispieva k značnej miere flexibility výkladu pojmu, ktorý umožňuje zohľadnenie tak časového a miestneho faktora, ako aj konkrétnych okolností, v ktorých je daná prevádzka vykonávaná.

Vo všeobecnosti možno zvlášť nebezpečnú prevádzku odlišiť od iných druhov prevádzok mierou pravdepodobnosti, akou jej povaha môže vytvárať nebezpečenstvo presahujúce akceptovateľné hranice bezpečnosti (prípadne prípustnej nebezpečnosti) prevádzky. Pri determinácii, či určitú prevádzku možno považovať za zvlášť nebezpečnú, je potrebné zvážiť a vyhodnotiť viaceré faktory. Primárne ide predovšetkým o existenciu vysokého stupňa rizika vzniku osobnej alebo majetkovej ujmy, mieru pravdepodobnosti vzniku širokého rozsahu škôd, nemožnosť odstránenia rizika vyplývajúceho z prevádzky zachovaním primeranej miery starostlivosti a v neposlednom rade bude potrebné zvažovať, v akom rozsahu je prínos danej prevádzky pre spoločnosť vybalansovaný jej rizikovými atribútmi.

Priznanie povahy zvlášť nebezpečnej prevádzky určitému okruhu činností a stavov nemá trvalý a nemenný charakter, naopak, je časovo podmienený stupňom rozvoja vedy a techniky, ktorý posúva dopredu i kategorizáciu jednotlivých zvlášť nebezpečných prevádzok. Z tohto dôvodu možno do budúcnosti rátať so vznikom nových kategórií zvlášť nebezpečných prevádzok (napr. prevádzky, v ktorých dochádza ku genetickej modifikácii organizmov), kým niektoré prevádzky, ktoré sa v súčasnosti považujú za zvlášť nebezpečné, v dôsledku rozvoja vedy a techniky stratia charakter osobitného zvýšeného nebezpečenstva vzniku škody.

Kým časový prvok pri klasifikácii zvlášť nebezpečnej prevádzky zohráva dôležitú úlohu prakticky vždy, prvok teritoriálneho umiestnenia danej prevádzky a jeho vplyv na povahu prevádzky je relatívny. Neuplatní sa v prípade zvlášť nebezpečných prevádzok, ktoré pojmové znaky tejto prevádzky spĺňajú bez ohľadu na svoje teritoriálne umiestnenie. Napríklad ak je jadrové zariadenie umiestnené v neobývanej oblasti, bude považované za zvlášť nebezpečnú prevádzku rovnako ako v prípade jeho umiestnenia v husto osídlenej oblasti, a to aj napriek tomu, že umiestnenie takéhoto zariadenia v husto obývanej oblasti možno považovať za jeden

z faktorov zvyšujúcich nebezpečnosť prevádzky v zmysle pravdepodobnosti vzniku väčšieho rozsahu škôd. Keďže ide o prevádzku s absolútne ponímanou zvlášť nebezpečnou povahou, jej umiestnenie mimo osídleného územia nebude mať vplyv na vyňatie z kategórie zvlášť nebezpečných prevádzok.

Naopak časové (vrátane frekvencie výskytu) rovnako ako miestne kritérium však zohráva dôležitú úlohu v kategórii s relatívne ponímanou zvlášť nebezpečnou povahou, ktorá sa prejavuje v tom, že prevádzka ako taká nie je vo všeobecnosti z jej povahy považovaná za zvlášť nebezpečnú, avšak v určitej situácii a za určitých okolností nie je plne ovládateľná z hľadiska následkov, ktoré môže vyvolať, a je tak zdrojom zvýšeného nebezpečenstva vzniku vážnej ujmy, t. j. dôležitým ukazovateľom sú konkrétne podmienky, za ktorých je daná prevádzka uskutočňovaná [napr. rámová píla umiestnená v nevhodných geologických podmienkach alebo transformačná stanica vysokého napätia, ktorá je umiestnená na verejnom priestranstve pri detskom ihrisku (Rc 24/86). V tomto prípade má umiestnenie alebo výskyt prevádzky v danom čase a mieste výrazný vplyv na klasifikáciu ako zvlášť nebezpečnej (judikatúra napr. označila za zvlášť nebezpečnú prevádzku pravidelné a opakované prejazdy ťažkých stavebných a nákladných mechanizmov vo vzťahu k domu, ktorý sa nachádzal na pozemku susediacom s pozemnou komunikáciou, ktorej stavebnotechnický stav nebol takému namáhaniu prispôsobený)³³.

Nebezpečnosť prevádzky môže vyplývať z rôznych skutočností: buď zo samotnej povahy prevádzkovej činnosti, z povahy spracúvaných materiálov, z povahy použitých prostriedkov pri prevádzke, z povahy finálnych, alebo čiastkových výsledkov prevádzkovej činnosti, z povahy odpadového materiálu, ktorý vzniká v danej prevádzke atď.

Zásada prenesenia zodpovednosti na subjekt, ktorý profituje z rizika, ktoré je späté s povahou zvlášť nebezpečnej prevádzky (*cuius commoda, eius et incommoda*), môže zvädzať k záveru, že by malo ísť o takú činnosť, ktorá je prevádzkovaná za účelom dosahovania zisku. Napriek tomu, že vo väčšine prípadov bude mať zvlášť nebezpečná prevádzka povahu podnikateľskej činnosti s cieľom dosiahnutia zisku, nemožno účel finančného profitu absolutizovať ako pojmový znak takejto prevádzky. Prevádzky, ktoré vytvárajú zvýšené riziko vzniku škody, avšak neprinášajú prevádzkovateľovi finančný prospech, nemožno a priori vylúčiť z pôsobnosti § 432, ak spĺňajú ostatné znaky zvlášť nebezpečnej prevádzky a možno identifikovať iný ako finančný prospech na strane prevádzkovateľa (napr. výskumná činnosť vysokej školy, pri ktorej sú používané nebezpečné látky, nie je uskutočňovaná s primárnym cieľom dosiahnutia zisku, avšak výsledky výskumu môžu smerovať k iným výhodám – napr. zvýšenie prestíže, získanie nových grantov atď.), prípadne spoločnosti ako celku (prevádzka úložiska nebezpečných vyradených chemikálií, z ktorej nedosahuje jej prevádzkovateľ zisk, avšak je tu

---

³³ Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 972/2000.

celospoločenský záujem na ochrane životného prostredia).

Je zrejmé, že pojem „*zvlášť nebezpečná prevádzka*“ zahŕňa v sebe **kritérium odstupňovania nebezpečnosti prevádzky**, keďže na vznik zodpovednosti nie je dostačujúci stupeň „obyčajnej“ nebezpečnej prevádzky, ale vyžaduje sa vyšší stupeň nebezpečenstva, t. j. malo by ísť o také prevádzky, ktoré (objektívne posudzované) svojou nebezpečnosťou mimoriadne (bez možnosti úplnej kontroly) ohrozujú svoje okolie.

Podľa prevažujúceho názoru slovenskej civilnoprávnej teórie možno pojem „*zvlášť nebezpečná prevádzka*“ vymedziť ako činnosť, pri ktorej sa využívajú také technické prostriedky alebo prírodné sily, ktoré nie sú za daného stavu poznania vedy a techniky a pri zachovaní potrebnej starostlivosti objektívne ovládateľné do takej miery, že by bolo možné vylúčiť pomerne vysokú možnosť vzniku škodlivých následkov. Zvlášť nebezpečnou prevádzkou je taká činnosť organizovaná a riadená ľuďmi, pri ktorej dochádza k opakovanému, dlhodobejšiemu využívaniu zdroja zvýšeného nebezpečenstva (o zvlášť nebezpečnú prevádzku teda nepôjde napr. v prípade jednorazového využitia nebezpečných materiálov v prevádzke, ktorá ich obvykle nevyužíva) a s ktorou je spojená možnosť zvýšeného nebezpečenstva vzniku závažných škôd na živote, zdraví, majetku či na životnom prostredí.

Z uvedeného teoretického vymedzenia zvlášť nebezpečnej prevádzky, ktoré bolo prevzaté aj súdnou praxou, vyplýva, že relevancia je pri posudzovaní vyššieho stupňa nebezpečenstva prevádzky priznaná tak kritériu pravdepodobnosti vzniku ujmy v dôsledku chýbajúcej úplnej ovládateľnosti prevádzky, ako aj kritériu závažnosti vzniku ujmy. Uvedené kritériá je však potrebné posudzovať vo vzájomnej súvislosti a vo väzbe na povahu prevádzky, na rozdiel od ich izolovaného posudzovania napríklad v Princípoch európskeho deliktneho práva, v rámci ktorých sú posudzované vo väzbe na nebezpečné činnosti (čl. 5:101 ods. 3 PETL). Oddelené posudzovanie týchto kritérií v Princípoch európskeho deliktneho práva vedie k širokému diapazónu obzvlášť nebezpečných činností, kde na jednom konci stoja činnosti s pravdepodobnosťou vysokej frekvencie menších nehôd a na druhom činnosti s rizikom nehody katastrofického charakteru s pravdepodobnosťou nízkej frekvencie výskytu. Naopak, vzájomná podmienenosť kritéria pravdepodobnosti vzniku škody a kritéria rizika rozsahu možnej škody aplikovateľná v slovenskom práve vyselektuje prevádzky, ktoré napĺňajú obe tieto kritériá v požadovanom rozsahu a nedochádza tak v rámci tejto skutkovej podstaty k zmiešavaniu nehôd s vysokou početnosťou, avšak nízkeho rozsahu spôsobených škôd (napr. dopravné nehody) s nehodami s nízkou početnosťou výskytu, avšak vysokým rozsahom škôd (nehoda v prevádzke spracujúcej nebezpečné biologické látky).

Otázny je však reálny dopad uvedeného teoretického odôvodnenia, keďže v súlade s § 432 sa režim zvlášť nebezpečnej prevádzky spravuje úpravou zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov, čím (aspoň) čo do právnych následkov dochádza k zmiešaniu oboch skupín prevádzok.

Za zvlášť nebezpečné prevádzky možno v súčasnosti považovať predovšetkým prevádzky, v ktorých sa používajú látky nebezpečné pre život, zdravie alebo majetok (najmä výbušné látky, trhaviny, jedovaté a nákazlivé látky, žieraviny, plynné látky a iné nebezpečné chemické látky), prevádzky elektrární, plynární, ropovodov, prevádzky v hlbinných baniach a lomoch, prevádzky jadrových zariadení a transport jadrového materiálu, prevádzky priehrad, pričom ide o otvorenú skupinu podliehajúcu premenám v čase a mieste (napr. v minulosti sa za zvlášť nebezpečnú prevádzku považovala prevádzka mláťačky alebo dokonca prevádzka nemocnice).

5.4.3 Podmienky vzniku zodpovednosti

Základným východiskom na vznik zodpovednosti je splnenie podmienky, aby škoda bola vyvolaná osobitnou povahou, ktorá je vlastná zvlášť nebezpečnej prevádzke. Škoda je spôsobená povahou zvlášť nebezpečnej prevádzky vtedy, ak bola spôsobená takými skutočnosťami (takým pôsobením), ktorými sa navonok (v okolitom svete) prejavuje osobitné nebezpečenstvo prevádzky a ktoré sú vzhľadom na zvýšené riziko vzniku škody objektívne spôsobilé túto škodu vyvolať (napr. manipulácia s výbušnými látkami). Podľa Lubyho pôjde o určitú špecifickú, svojím pôsobením okolie ohrozujúcu nebezpečnosť ako vlastnosť danej prevádzky, spočívajúcu v tom, že na danej úrovni vedy a techniky ju nemožno celkom spoľahlivo ovládať (*Luby, Š. Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve II. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 52*).

Ak možno medzi škodovou udalosťou, ktorá má svoj pôvod v povahe prevádzky (v nebezpečnosti tejto prevádzky), a vzniknutou škodou ustáliť príčinnú súvislosť, vzniká objektívna zodpovednosť podľa § 432. Prípadné (zavinené) porušenie právnej povinnosti prevádzkovateľa nie je v tomto prípade relevantné, a to aj napriek tomu, že sa mohlo na vzniku škody podieľať.

Zodpovednosť za škodu nebude však možné podľa § 432 vyvodiť v prípadoch, ak škoda nemá svoj pôvod v povahe zvlášť nebezpečnej prevádzky, teda ak nevznikne v príčinnej súvislosti s pôsobením zdroja zvýšeného nebezpečenstva (napr. ak niekto zakopne v priestoroch elektrárne, pošmykne sa na zľadovatenom dvore prevádzky alebo sa poraní o sklenenú výplň vo dverách prevádzky).

Z uvedeného vyplýva, že aplikáciu § 432 nemožno rozširovať ani na také prevádzky, ktoré síce vykazujú určitú nebezpečnosť, prejavujúcu sa konkrétnym ohrozením okolia, nie však z dôvodu samotnej povahy prevádzky, ale z dôvodu, že nie je riadne zabezpečená bezpečnosť prevádzky alebo sú porušované bezpečnostné opatrenia.

5.4.4 Prevádzkovateľ zvlášť nebezpečnej prevádzky

Za škodu spôsobenú povahou zvlášť nebezpečnej prevádzky zodpovedá jej prevádzkovateľ (§ 432) ako osoba, ktorá je povinná znášať nepriaznivé následky toho, že vytvára zvýšené riziko vzniku škody.

Za prevádzkovateľa zvlášť nebezpečnej prevádzky možno považovať osobu, ktorá zvlášť nebezpečnú prevádzku uskutočňuje, teda fakticky organizuje a riadi jej činnosť a má faktickú a právnu možnosť disponovať zdrojom zvýšeného nebezpečenstva. Výnimočne možno za prevádzkovateľa uznať aj osobu, ktorá má faktickú, nie však právnu možnosť disponovať zdrojom zvýšeného nebezpečenstva. Podmienkou uznania takejto osoby za prevádzkovateľa je však splnenie požiadavky opakovaného a dlhodobejšieho organizovania a riadenia zdroja zvýšeného nebezpečenstva. Ak by išlo iba o jednorazové použitie tohto zdroja, v dôsledku ktorého vznikne škoda, takýto subjekt by nezodpovedal podľa § 432, ale jeho zodpovednosť by sa posudzovala podľa ustanovení o všeobecnej zodpovednosti (§ 420), prípadne by bolo možné uvažovať o analogickom použití § 430.

Kritériami na posúdenie postavenia subjektu ako prevádzkovateľa zvlášť nebezpečnej prevádzky nebude iba určenie, kto nebezpečnú činnosť vykonáva, prípadne kto môže nakladať so zdrojom nebezpečenstva, ale aj skutočnosť, v koho záujme sa nebezpečná činnosť vykonáva. Kritérium subjektu, záujmy ktorého sú napĺňané výkonom zvlášť nebezpečnej činnosti, úzko súvisí s kritériom dosahovania majetkového, prípadne iného prospechu pri kvalifikácii zvlášť nebezpečnej prevádzky. Ak aj samotnú nebezpečnú činnosť vykonáva v záujme určitého subjektu a preňho niekto iný (napr. subdodávateľ), nezbavuje sa tento subjekt reálnym vykonávaním nebezpečnej činnosti prostredníctvom iného postavenia prevádzkovateľa (porovnaj Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 92/2009, Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 3095/2005, sp. zn. 25Cdo 2102/2002). Uvedené platí aj v prípade, ak prevádzkovateľ vykonáva nebezpečné činnosti prostredníctvom inej osoby, pretože sám tieto činnosti z dôvodu verejnoprávných či súkromnoprávných obmedzení vykonávať nemôže (napr. daná činnosť nepatrí medzi predmet jeho podnikania). Problematickým však môže byť posúdenie právneho postavenia subjektu reálne vykonávajúceho zvlášť nebezpečnú činnosť, od ktorého by sa následne odvíjala (ne)možnosť uplatňovania si nárokov zo zodpovednosti za škodu aj voči tomuto subjektu ako solidárne zaviazanému škodcovi (§ 438 ods. 1). Ak by sme na vzťah reálneho vykonávateľa zvlášť nebezpečnej činnosti a toho, v záujme a pre koho túto činnosť vykonáva, nazerali v súlade s analogickým uplatnením § 420 ods. 2 ako na vzťah použitej osoby, nároky zo zodpovednosti za škodu spôsobenú zvlášť nebezpečnou prevádzkou by bolo možné uplatňovať len voči subjektu, ktorý takúto osobu použil (t. j. v záujme a pre koho sa zvlášť nebezpečná činnosť vykonávala), pričom sama reálne vykonávajúca osoba by za takto spôsobenú škodu vo

vzťahu k poškodenému nezodpovedala (nie je tým však dotknuté právo regresu osoby zodpovedajúcej za škodu). Je zrejmé, že tento model je aplikovateľný v prípade, ak osoba reálne vykonávajúca nebezpečnú činnosť nemá žiadny vplyv na spôsob vykonávania zvlášť nebezpečnej prevádzky (prípadne činnosti) a nemá dosah na jej riadenie a organizáciu (typicky zamestnanec). Otázne však je, či ustanovenie § 420 ods. 2 možno analogicky použiť aj na vzťah, kedy by osobe reálne vykonávajúcej zvlášť nebezpečnú činnosť bolo možné samostatne popri osobe, pre ktorú a v záujme ktorej sa táto činnosť vykonáva, priznať postavenie prevádzkovateľa. Tento pohľad odvíjajúci sa od postavenia prevádzkovateľa ako zodpovedného subjektu by, naopak, viedol k záveru o založení solidárnej zodpovednosti (porovnaj úvahy Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25Cdo 92/2009, sp. zn. 25Cdo 3095/2005), pretože postavenie prevádzkovateľa by bolo možné priznať tak subjektu, v prospech ktorého sa nebezpečná činnosť vykonávala (napr. prevádzkovateľ lomu, prevádzka ktorého zahŕňa okrem iných činností aj odstrel horniny), ale aj subjektu, ktorý bol na reálnu činnosť dojednaný a ktorý túto činnosť v rámci svojej prevádzkovej činnosti vykonal (*ad hoc* zvlášť nebezpečná prevádzka, pričom prevádzkovateľ takejto prevádzky má za daných okolností postavenie „vedľajšieho“ prevádzkovateľa).

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, pojem „prevádzkovateľ“ je flexibilnou kategóriou, ktorú je potrebné posudzovať vzhľadom na konkrétnu situáciu a okolnosti, berúc do úvahy všetky kritériá na určenie zodpovedného subjektu. Z tohto dôvodu nemožno simplifikovať jeho určenie stotožnením s pojmom „vlastník zvlášť nebezpečnej prevádzky“, aj keď vo väčšine prípadov práve vlastník bude tým subjektom, ktorý disponuje zdrojom zvýšeného nebezpečenstva a rozhoduje o spôsobe činnosti prevádzky, čím naplní znaky pre priznanie postavenia prevádzkovateľa.

Osobitnou kategóriou, v rámci ktorej sa posudzovanie uvedených kritérií nepoužije, je situácia, ak sám právny predpis ustanovuje, ktorý subjekt sa považuje za prevádzkovateľa danej nebezpečnej prevádzky, čím priamo určí, ktorý subjekt zodpovedá za spôsobenú škodu (napr. za prevádzkovateľa jadrového zariadenia sa priamo zo zákona považuje držiteľ príslušného povolenia udeleného Úradom jadrového dozoru Slovenskej republiky).

5.4.5 Liberácia a spoluzavinenie poškodeného

Analogické použitie ustanovení o zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku odkazuje v prípade zbavenia sa zodpovednosti prevádzkovateľa zvlášť nebezpečnej prevádzky na dvojaký liberačný režim, odvíjajúci sa od charakteru okolností, ktoré viedli k vzniku škody.

a) Okolnosti, ktoré majú pôvod v prevádzke

Ak bola škoda spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe prevádzky (tzv. vnútorná škodná udalosť – napr. neodborná manipulácia s výbušninami, samovznietenie nebezpečných horľavých látok v dôsledku vady látky alebo nevhodného uskladnenia atď.), prevádzkovateľ sa svojej zodpovednosti nemôže zbaviť. Okolnosťami, ktoré majú pôvod v prevádzke, treba rozumieť okolnosti, ktoré súvisia s organizáciou, riadením a uskutočňovaním prevádzky a sú v príčinnej súvislosti so škodou (napr. pri odstrelovaní v kameňolome jeden z kameňov spôsobí škodu). Medzi okolnosti, ktoré majú pôvod v prevádzke, patria aj nedostatky či vady materiálu a zariadení, a to aj vady skryté a nepoznatelné (R 9/72), ako aj nepredvídateľné zlyhanie osôb použitých v zvlášť nebezpečnej prevádzke (napr. epileptický záchvat zamestnanca pracujúceho s nebezpečnými substanciami).

Ak škoda bola spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v prevádzke, prevádzkovateľ sa nemôže zbaviť zodpovednosti ani poukazom na neodvratiteľný úkon inej osoby (R 16/1969), pričom za inú (tretiu) osobu sa považuje osoba odlišná od osoby zodpovednej a poškodenej, v súlade s historickým výkladom a analogickým použitím § 420 ods. 2 sa za tretiu osobu nebude považovať ani osoba, ktorá bola v danej prevádzke použitá. Výklad uvedeného stanoviska súdnej praxe je na účely jej aplikácie vo vzťahu k uskutočňovaniu zvlášť nebezpečnej prevádzky potrebné diferencovať podľa toho, na akom stupni v reťazci faktickej príčinnosti sa konanie tretej osoby nachádzalo. Ak priamou príčinou vzniku škody bolo konanie tretej osoby (napr. poškodenie prevádzky treťou osobou teroristickým aktom), následkom ktorého bolo spôsobenie škody, škoda síce bola spôsobená povahou prevádzky, avšak konanie tretej osoby možno považovať za vonkajšiu okolnosť, ktorá nemá pôvod v povahe prevádzky, t. j. je daná možnosť liberácie prevádzkovateľa (pozri výklad ad 2). Ak bolo konanie tretej osoby vzdialenejšou príčinou, v dôsledku ktorej došlo k okolnosti majúcej pôvod v povahe zvlášť nebezpečnej prevádzky (napr. telefonát tretej osoby zamestnancovi zvlášť nebezpečnej prevádzky, v dôsledku ktorého z rozptýlenia pri telefonáte spôsobí povahou prevádzky škodu), je zřejmé, že konanie tretej osoby bolo v reťazci príčinnej súvislosti vzdialené do takej miery, že právna kauzalita priznáva postavenie príčiny vnútornej okolnosti spočívajúcej v konaní zamestnanca prevádzky vedúceho k škode. V tomto prípade sa nemôže prevádzkovateľ svojej zodpovednosti zbaviť ani poukazom na konanie tretej osoby, keďže vnútorné okolnosti ako príčina vzniku škody neumožňuje prevádzkovateľovi liberovať sa. Dôvod, ktorý pravdepodobne viedol k judikátornému zdôrazneniu nemožnosti liberácie prevádzkovateľa v prípade vnútorných okolností, má historické pozadie, keď predchádzajúca právna úprava (zákon č. 63/1951 Zb. o zodpovednosti za škody spôsobené dopravnými prostriedkami rovnako ako Občiansky zákonník z roku 1964 vo vzťahu k zodpovednosti pri prevádzke zvlášť nebezpečnej) formulovala neodvratiteľný úkon tretej osoby ako samostatný liberačný dôvod popri neexistencii vymedzených vnútorných okolností (prípadne popri vonkajšej

neodvratiteľnej náhode) ako samostatnom liberačnom dôvode.

b) Okolnosti, ktoré nemajú pôvod v prevádzke

Ak k spôsobeniu škody došlo okolnosťami, ktoré nemajú svoj pôvod v prevádzke (tzv. vonkajšia škodná udalosť – napr. zemetrasenie, povodeň, úder blesku, lavína, teroristický útok, konanie tretej osoby), liberácia prevádzkovateľa prichádza do úvahy v prípade, ak preukáže, že sa škode nedalo zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať. Vynaložením všetkého úsilia treba rozumieť objektívne posudzovaný štandard starostlivosti, ktorý mal a mohol prevádzkovateľ zvlášť nebezpečnej prevádzky za daných okolností vyvinúť. Napriek exkulpačnej povahe tohto dôvodu zbavenia sa zodpovednosti prevádzkovateľa vyžadujúceho určitú mieru starostlivosti sa tento dôvod považuje za liberačný dôvod. Posúdenie, či prevádzkovateľ na odvrátenie vzniku škody vynaložil všetko úsilie, ktoré bolo možné od neho požadovať, spočíva na zásade objektivity hodnotenia v tom zmysle, že za daných okolností konkrétneho prípadu by škodu nemohol odvrátiť ani žiadny iný riadny („rozumný“) prevádzkovateľ, ak by bol na mieste daného prevádzkovateľa, t. j. že daná škoda bola objektívne neodvratiteľná.

c) (Spolu)zavinenie poškodeného

V nadväznosti na § 441 sa prevádzkovateľ môže svojej zodpovednosti vo vzťahu ku konkrétnemu poškodenému zbaviť úplne alebo sčasti aj v prípade, ak škoda bola spôsobená buď výlučne, alebo aj zavinením poškodeného (možnosť aplikácie § 441 aj na prípady objektívnej zodpovednosti priznáva i súdna prax – napr. R 28/73, R 15/04). Použitie termínu „zavinenie“ je potrebné v rámci tohto všeobecného liberačného dôvodu interpretovať širšie v zmysle spoluzapríčinenia škody poškodeným, t. j. pôjde o posúdenie, v akom rozsahu možno skutočnosti vedúce k vzniku škody pričítať poškodenému.

Tento dôvod zbavenia sa zodpovednosti prevádzkovateľa možno použiť tak vo vzťahu k vzniku škody, ktorá bola spôsobená vonkajšími okolnosťami, ktoré nemajú svoj pôvod v prevádzke, ako aj takej škody, ktorá bola spôsobená vnútornými okolnosťami, ktoré majú svoj pôvod v povahe prevádzky (otázna pri vnútorných okolnostiach je aplikácia R 80/1970, podľa ktorého výlučné zavinenie poškodeného môže viesť k úplnému zbaveniu sa zodpovednosti prevádzateľa za škodu len v tom prípade, ak škoda bola vyvolaná osobitnou povahou prevádzky, ale nebola spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v prevádzke).

Ak okolnosti na strane poškodeného boli výlučnou príčinou škody, prevádzkovateľ sa zbaví zodpovednosti celkom a škodu znáša v plnom rozsahu sám poškodený. Ak škoda vznikla v príčinnej súvislosti čiastočne v dôsledku okolností na strane škodcu a čiastočne na strane poškodeného, poškodený znáša túto škodu pomerne, pričom miera spoluzapríčinenia poškodeného sa určuje percentuálnym vyjadrením na rozsahu vzniknutej škody.

5.5 ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ NA VNESENÝCH A ODLOŽENÝCH VECIACH

5.5.1 Ubytovanie a prevádzkovateľ ubytovacích služieb

Za prevádzkovateľa ubytovacích služieb možno považovať subjekt, ktorý poskytuje ubytovanie dočasného (prechodného) charakteru v zariadeniach, ktoré sú na takýto druh ubytovania určené, a ktoré slúžia na prechodné ubytovanie na základe (najmä) zmluvy o ubytovaní (§ 754 a nasl. OZ). Takýmito zariadeniami budú predovšetkým hotely, penzióny, ubytovne, turistické a horské chaty, kúpele, zotavovne, ale aj internáty, školské a študentské domovy a stanové tábory. Prechodnosť ubytovania je vymedzená buď dobou dohodnutou medzi stranami záväzkového vzťahu, alebo dobou vyplývajúcou z účelu ubytovania v zariadení na to určenom (napr. kúpele).

Na poskytovanie ubytovania, ktoré nemá prechodný charakter sa možnosť aplikácie § 433 ods. 1 nevzťahuje, pričom za ubytovanie, ktoré nie je prechodné sa považuje riešenie potrieb bývania realizované najmä na základe nájomnej zmluvy (napr. nájom miestností v zariadeniach určených na trvalé bývanie – § 685 a nasl., nájom bytu – § 685 a nasl. a pod.).

Prevádzkovateľom ubytovacieho zariadenia (poskytovateľom ubytovacích služieb) je taká fyzická alebo právnická osoba, ktorá danú prevádzku z právneho a faktického hľadiska organizuje, riadi a kontroluje, pričom v prevažujúcej miere profituje z prevádzky ubytovania. V tomto kontexte sa odlišuje od poskytovateľa ubytovania, ktorý síce poskytuje službu ubytovania, avšak nemá vo vzťahu k prevádzke právne a faktické väzby (napr. organizátor zájazdu).

Ubytovateľ poskytuje k dispozícii priestory na prechodný (dočasný) pobyt (ubytovanie) zahŕňajúci prenocovanie permanente sa meniacemu okruhu hostí, ktorí si na tomto mieste nebudujú svoju oblasť domáceho pôsobenia, t. j. prenechanie priestorov sa obmedzuje na možnosť prenocovania tak, že je ubytovaný odkázaný na čerpanie ďalších služieb spojených s ubytovaním. V tomto kontexte je nevyhnutné vymedziť pojem „ubytovanie“ ako služby prevádzkované ubytovateľom na základe (obvykle) zmluvy o ubytovaní, poskytovanie ktorého je spojené s možnosťou aplikácie režimu vnesených a diferencovať jeho obsah vo vzťahu k bývaniu a poskytovaniu služieb bývania obvykle na podklade nájomnej zmluvy, v rámci ktorého sa tento režim neuplatní.

Vyžaduje sa určitá miera pravidelnosti a organizovanosti poskytovania takýchto služieb, pôjde teda o v pravidelných intervaloch sa opakujúce alebo neustále trvajúce poskytovanie služieb.

Pri opakujúcich sa činnostiach nie je zrejmé, vo vzťahu k ako dlhému časovému rámcu medzi jednotlivými opakovaniami možno priznať činnosti ešte charakter pravidelnosti, pravdepodobne však nie je vylúčené, aby pravidelnosť bola založená napr. na sezónnom charaktere poskytovania ubytovania (ubytovanie počas lyžiarskej sezóny, tábory organizované počas letnej sezóny, internáty poskytujúce ubytovanie počas školského roku). Za pravidelné poskytovanie ubytovania dokonca možno považovať aj už jej jednorazové poskytnutie za podmienky, že vykazuje určitú trvalosť alebo že po posúdení okolností daného prípadu možno usudzovať na úmysel opakovania takejto činnosti (napr. prvý ročník tábora, s plánom jeho organizácie aj ďalší rok).

Charakteristickým znakom ubytovacích služieb podľa § 433 ods. 1 je prevádzkový charakter ich poskytovania, pričom pre prevádzky tohto druhu je obvyklý voľný, viac či menej nekontrolovaný prístup väčšieho počtu ubytovaných osôb, príp. záujemcov o ubytovanie.

Poskytovanie ubytovacích služieb je spravidla uskutočňované za účelom dosahovania zisku a ubytovanie sa spravidla poskytuje na báze odplatnosti. Účel dosahovania zisku, rovnako ako odplatnosť záväzkového vzťahu medzi prevádzkovateľom a ubytovaným však nevyplýva explicitne ako pojmový znak prevádzkovania ubytovania podľa § 433 ods. 1, preto je namieste otázka, či zodpovedným prevádzkovateľom v režime vnesených vecí bude aj subjekt, ktorého cieľom nie je zisk a či sa tento režim vzťahuje aj na bezodplatné poskytovanie ubytovania. Vo vzťahu k bezodplatnému poskytovaniu ubytovania možno identifikovať dve skupiny subjektov: prvý okruh subjektov tvorí ubytovanie napr. sprievodcu v rámci turistickej skupiny alebo ubytovanie učiteľského dozoru pri lyžiarskom zájazde, druhý okruh, kedy obdobne môžu byť v ubytovacom zariadení ubytované osoby bezodplatne, tvorí skupina známych a priateľov ako návštevníkov ubytovateľa³⁴ alebo iné osoby ubytované zo súkromných dôvodov ubytovateľa, od ktorých nie je požadovaná odplata.

Kým však u bezplatne ubytovaných osôb spriatelených alebo v rodinnom pomere s ubytovateľom do popredia vystupuje súkromný (neprevádzkový) účel ubytovania (obdobne, ako keby im ubytovateľ poskytol ubytovanie u seba doma) u turistických sprievodcov, vodičov autobusov, zástupcov cestovných kancelárií a iných podobných osôb sa bezplatnosť prijatia na ubytovanie uskutočňuje s ohľadom na (eventuálny očakávaný) zisk od odplatne prijatých hostí, na pobyt ktorých je účelovo naviazané uvedené bezodplatné prijatie (t. j. možno tu identifikovať obchodný aspekt ubytovateľa).³⁵

---

³⁴ Staudinger, J. et al. J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2. Recht der Schuldverhältnisse. §§ 677-704. (Geschäftsführung ohne Auftrag). Berlin : Sellier – de Gruyter, 2015, s. 478.

³⁵ Ganschezian-Finck, G. Rechtsverhältnis zwischen Gast und Gastwirt. München : Wilhelm Goldmann Verlag, 1971, s. 88.

Otázku bezodplatného poskytovania ubytovania (vrátane špecifickej formy odplatnosti realizovanej v cene ubytovania iných subjektov) bude teda potrebné vo vzťahu k možnosti uplatnenia zodpovednosti za vnesené veci posúdiť individuálne vzhľadom na ostatné znaky ubytovacieho vzťahu.

Postavenie prevádzkovateľa ako pasívne legitimovaného subjektu sa odvíja od reálneho poskytovania ubytovacích služieb, t. j. na jeho zodpovednosť podľa § 433 ods. 1 nemá vplyv fakt, že daný prevádzkovateľ nemá na poskytovanie ubytovacích služieb potrebné oprávnenia, prípadne povolenia vyžadované právnymi predpismi (živnostenské oprávnenie, kolaudačné rozhodnutie a pod.).

Zodpovednosť za vnesené veci sa vzťahuje nielen na prevádzkovateľov, ktorí poskytujú ubytovanie ako svoju hlavnú činnosť, ale aj na tých prevádzkovateľov, u ktorých je prevádzka ubytovacích zariadení iba vedľajšou činnosťou, popri ich hlavnej činnosti alebo popri poskytovaní primárnych služieb (zamestnávateľ, poskytujúci svojim zamestnancom prechodné ubytovanie v ubytovni, poskytovanie ubytovania popri ozdravných a liečebných procedúrach v liečebni). Zároveň je však potrebné od takéhoto poskytovania ubytovacích služieb ako vedľajšej činnosti odlišiť takú formu poskytnutia prechodného ubytovania, kde je ubytovanie iba nevyhnutnou podmienkou, resp. vedľajším efektom poskytovania iných špecializovaných služieb (napr. nemocnice, ktorých činnosť nie je orientovaná na uspokojovanie potrieb prechodného ubytovania ale na poskytovanie takej zdravotnej starostlivosti, s ktorou je nevyhnutne spojená potreba zotrvania v nemocničnom zariadení). Na takéto formy „ubytovania“ sa § 433 ods. 1 nebude vzťahovať, nie je však vylúčená aplikácia § 433 ods. 2 OZ, ak je s prevádzkou danej činnosti obvykle spojené odkladanie vecí.

5.5.2 Aktívne legitimovaný subjekt v rámci zodpovednosti za vnesené veci

Aktívne legitimovaným subjektom, oprávneným požadovať náhradu škody, je podľa doslovnej dikcie § 433 ods. 1 ubytovaná fyzická osoba, pričom nemusí byť vždy nutne vlastníkom vnesenej veci, ktorá je predmetom občianskoprávnej ochrany (napr. preto, že ju držala na základe dohody s vlastníkom, ktorému v rámci ich právneho vzťahu za poškodenie veci zodpovedá). Zákon pripúšťa, aby napriek tomu, že sa v dôsledku poškodenia, zničenia, alebo straty veci majetkový stav takejto osoby neznížil, bola považovaná za poškodeného.

Ak je vlastníkom vnesenej veci, na ktorej vznikla škoda osoba odlišná od tej, ktorá vec vniesla alebo bola pre ňu vnesená, vlastníkom nie je osobou oprávnenou domáhať sa náhrady škody z titulu objektívnej zodpovednosti podľa § 433 ods. 1 (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 2976/2006), právo na náhradu škody však môže uplatňovať podľa § 420 OZ (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 1565/2001).

Aktívna legitimácia je podľa § 433 ods. 1 priznaná výlučne fyzickým osobám, čím sú z možnosti uplatňovať právo na náhradu škody vylúčené akékoľvek právnické osoby, ktoré boli či už vlastníkom vnesenej veci, alebo ktoré boli zmluvnou stranou zmluvy o ubytovaní (napr. právnická osoba – zamestnávateľ v rámci teambuildingovej akcie svojich zamestnancov).

Vzhľadom na charakter a systematické zaradenie § 433 ods. 1 sme toho názoru, že vznik zodpovednosti prevádzkovateľa nemožno viazať na jej zmluvný základ. Zmluvný základ zodpovednosti vyplýva pre ubytovateľa z § 758 OZ, ktorý upravuje zodpovednosť za veci vnesené do ubytovacích priestorov odkazom na aplikáciu § 433 až 436 OZ (zákonné znenie síce odkazuje na § 433 a 436 OZ, pravdepodobne však ide, aj vzhľadom na pôvodné znenie § 304 o. z. a na nelogické závery z tejto chyby vyplývajúce, o chybu v písaní). Na rozdiel od § 758 OZ majú však ustanovenia § 433 a nasl. OZ povahu deliktnej (mimozmluvnej) zodpovednosti, v rámci ktorej by zodpovednosť prevádzkovateľa mala byť ponímaná v širšom kontexte ako len v naviazaní na kritérium vzniku zmluvy o ubytovaní, a teda na zmluvnom základe.

Smerodajným v tomto prípade by malo byť kritérium účelu, za ktorým fyzická osoba vniesla veci alebo boli pre ňu vnesené do ubytovacieho zariadenia, pričom toto kritérium sa spravidla prelína s kritériom existencie zmluvy o ubytovaní, aj keď sa vzhľadom na jeho odlišný rozsah úplne neprekrývajú. Ak boli veci vnesené za účelom ubytovania (nie napr. za účelom využitia služieb hotelovej reštaurácie, prípadne využitia informačných služieb recepcie), prevádzkovateľ by mal zodpovedať bez ohľadu na to, či došlo k vzniku (platnej a účinnej) zmluvy o ubytovaní, keďže vnesenie vecí môže časovo predchádzať okamihu jej uzavretia (aj keď v súčasnosti skôr vo výnimočných prípadoch).

Pre vznik mimozmluvnej zodpovednosti a identifikáciu aktívne legitimovaného subjektu je rozhodujúcim reálny akt prijatia na ubytovanie, presné kontúry (požiadavky, vymedzenie okamihu, v ktorom došlo k prijatiu na ubytovanie, t. j. kedy sa subjekt stáva ubytovanou osobou s aktívnou legitimáciou) nemožno generalizovať a je potrebné ich posúdiť podľa okolností daného prípadu.

Prijatím na ubytovanie je faktické, navonok sa prejavujúce konanie (výslovne alebo konkludentne realizované) priamo ubytovateľa alebo konanie ubytovateľovi pričítateľné (ak koná napr. jeho zamestnanec), smerujúce k poskytnutiu ubytovania hosťovi.

5.5.3 Vnesené veci a priestory vyhradené na ubytovanie alebo uloženie vecí

Prevádzkovateľ ubytovacieho zariadenia zodpovedá za škodu na veciach, ktoré majú povahu vnesených vecí. Za **vnesené veci** sa pritom považujú také veci, ktoré boli prinesené:

a) do priestorov, ktoré sú vyhradené na ubytovanie (napr. hotelová izba) alebo

- b) do priestorov, ktoré sú vyhradené na uloženie vecí (napr. lyžiareň, miestnosť na odkladanie bicyklov) alebo
- c) vecí, ktoré boli za týmto účelom odovzdané prevádzkovateľovi alebo niektorému z pracovníkov prevádzkovateľa.

Vo všeobecnosti platí, že pre vznik zodpovednosti prevádzkovateľa nie je potrebné, aby veci prevzal, povinnosť starostlivosti v zmysle zabezpečenia ochrany týchto vecí pred vznikom škody mu implicitne vyplýva z § 433 ods. 1.

Veci nemuseli byť vnesené do priestorov určených na ubytovanie alebo uloženie vecí priamo ubytovanou fyzickou osobou, stačí, ak boli pre ňu vnesené inou osobou (rodinným príslušníkom, hotelovým poslíčkom). Musí byť však splnená podmienka, že vnesenú alebo odloženú vec drží ubytovaná osoba oprávnená, v opačnom prípade jej nemôže byť poskytnutá ochrana podľa § 433 ods. 1.

Určitým spôsobom špecifickú kategóriu vnesených vecí tvoria veci, ktoré má ubytovaný na sebe alebo pri sebe; špecifickosť ich postavenia sa odvíja od toho, že v tomto prípade, na rozdiel od iných vnesených vecí, nedochádza k strate možnosti reálneho dozoru nad nimi. Napriek prvotným odmietavým postojom sa v rámci vývoja ustálil záver, že za vnesené veci sa považujú aj tie, ktoré má ubytovaný na sebe alebo pri sebe (oblečenie, kabelka, príručná batožina, hodinky, bižutéria atď.), pričom zodpovednosť ubytovateľa sa vzťahuje na tieto veci okamihom prijatia ubytovaného na ubytovanie (obvykle vstup do ubytovacieho zariadenia ubytovateľa).³⁶ Za vnesené veci, za škodu na ktorých zodpovedá prevádzkovateľ ubytovacieho zariadenia podľa § 433 ods. 1 možno považovať aj dopravné prostriedky, umiestnené na tzv. hotelovom parkovisku. Podmienkou klasifikácie dopravných prostriedkov ako vnesených vecí podľa § 433 ods. 1 je, aby priestor na parkovanie dopravných prostriedkov bolo možné považovať za priestor vyhradený na uloženie vecí spojených s ubytovaním, t. j. ak je priestor na parkovanie priestranstvom uzatvoreným, oddeleným od ostatného okolia a slúžiaci potrebám umiestňovania dopravných prostriedkov pre ubytovaných hostí (garáž alebo parkovisko situované vo vnútri ubytovacieho objektu alebo ako súčasť ubytovacieho komplexu alebo uzatvorený priestor situovaný mimo ubytovacieho objektu tak, aby bolo zabránené prístupu neoprávnených osôb). Ak ubytovateľ nedisponuje uzatvoreným priestorom na umiestňovanie dopravných prostriedkov pre ubytovaných hostí (ponúka napr. miesta na ulici vyhradené pre parkovanie ubytovaných hostí alebo miesta na voľne prístupnom priestranstve pred hotelom), nemožno jeho

---

³⁶ Henssler, M. Einbringung von Sachen bei Gastwirten. In: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 4. Schuldrecht Besonderer Teil II. §§ 611-704. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2009, s. 2763; Erman, W., Westermann, H. P. Handkommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Münster : Verlag Dr. Otto Schmidt, 2008, 701 Rn. 5, Langen, A. Die privatrechtliche Stellung der Wirthe und der Gastaufnahmevertrag. Marburg, 1902, s. 50, Staudinger, J. et al. J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2. Recht der Schuldverhältnisse. §§ 677-704. (Geschäftsführung ohne Auftrag). Berlin : Sellier – de Gruyter, 2015, s. 478-479.

zodpovednosť za škodu na dopravnom prostriedku ubytovaného posudzovať podľa § 433 ods. 1, do úvahy však prichádza jeho zodpovednosť podľa § 435 OZ, a to v prípade, ak má takéto parkovanie charakter podniku podobného druhu ako garáž (sp. zn. 25 Cdo 2880/2004).

Za vnesené veci, za škodu na ktorých zodpovedá prevádzkovateľ ubytovacieho zariadenia sa považujú aj také veci, ktoré boli za účelom ubytovania odovzdané prevádzkovateľovi alebo niektorému z pracovníkov prevádzkovateľa (recepčná, chyžná, hotelový poslíček, hotelový vodič).

Platí to aj vtedy, ak nebol daný pracovník prevádzkovateľom osobitne určený na to, aby preberal vnesené veci, v tomto prípade je však potrebné zohľadniť aj prípadný exces zamestnanca prevádzkovateľa (§ 20 ods. 2 OZ), kedy by niesol zodpovednosť za škodu na vnesených veciach sám podľa § 420 OZ. Posúdenie, či ide o zamestnanca oprávneného prevziať vec závisí od toho, či ho priemerný ubytovaný mohol za daných okolností za takúto osobu rozumne považovať.

Prevádzkovateľ za veci, ktoré boli za účelom ubytovania odovzdané, zodpovedá od okamihu ich odovzdania ubytovanou osobou, pričom nie je v tomto prípade pre vznik zodpovednosti potrebné, aby sa veci nachádzali v priestoroch určených na ubytovanie alebo uloženie vecí (napr. hotelový poslíček prevezme veci ubytovaného na ulici pred hotelom, hotelový taxikár prevezme veci ubytovaného na letisku).

Pre vznik zodpovednosti prevádzkovateľa musia byť veci vnesené do **priestorov vyhradených na ubytovanie alebo na uloženie vecí**. K umiestneniu vecí ubytovaného tak slúžia priestory pre ubytovanie samotné ako aj priestory, ktorú sú osobitne určené k uloženiu vecí ubytovaného. Ubytovacie, rovnako ako úložné priestory sú charakteristické tým, že boli prevádzkovateľom na tieto účely vyhradené, či už výslovne alebo takéto vyhradenie vyplýva z povahy daného priestoru.

Za priestory na ubytovanie alebo uloženie vecí nemožno považovať priestory, nachádzajúce sa síce v ubytovacom objekte, ktoré však bezprostredne nesúvisia s ubytovaním alebo uložením vecí ubytovaného (napr. miestnosti pre personál). Priestory vyhradené na ubytovanie je však zároveň potrebné chápať širšie ako iba miestnosť (izbu), príp. súbor miestností (izba so sociálnym zariadením a predsieňou) slúžiacich na ubytovanie a zaradiť sem aj také priestory, ktoré s ubytovaním bezprostredne súvisia (napr. herňa pre deti zriadená v ubytovacom zariadení, spoločenská miestnosť v penzióne).

Zatiaľ čo vymedzenie priestorov pre ubytovanie nevytvára spravidla pochybnosti o tom, o ktoré priestory ide, vo vzťahu k vymedzeniu priestorov na uloženie vecí je situácia komplikovanejšia. Zákon nestanovuje, ako a kde majú byť priestory vyhradené na uloženie vecí situované a ako majú byť vybavené. Môžu sa nachádzať vo vnútri ubytovacieho zariadenia, nie je však vylúčené, aby sa takéto priestory nachádzali aj mimo samotného ubytovacieho objektu.

5.5.4 Liberácia

Zodpovednosť prevádzkovateľov ubytovacích zariadení za škodu na vnesených veciach je vzhľadom na riziko voľného prístupu väčšieho počtu osôb, ako charakteristického znaku prevádzok poskytujúcich ubytovanie, konštruovaná ako objektívna zodpovednosť za škodu. V rámci takto formulovanej sprísnenej zodpovednosti nie je potrebné skúmať nielen zavinenie prevádzkovateľa príp. jeho zamestnancov ale ani protiprávny úkon zo strany prevádzkovateľa ubytovacieho zariadenia.

Prevádzkovateľ sa svojej zodpovednosti zbaví ak preukáže:

- a) že by ku škode došlo aj inak alebo
- b) na základe všeobecného dôvodu výlučného alebo čiastočného spoluzavinenia (spoluzapríčinenia) škody poškodeným, t. j. ubytovanou fyzickou osobou podľa § 441 (napr. porušením ubytovacieho poriadku, nevhodným umiestnením vnesenej veci v ubytovacích priestoroch, neuzamknutie hotelovej izby, neumiestnením cenností do trezoru na izbe).

K liberácii ubytovateľa v prípade, že by ku škode došlo aj inak, nestačí iba samotná možnosť vzniku rovnakej alebo obdobnej škody, ale musí byť preukázané, že k takejto škode by neodvratne došlo aj vtedy, keby vec nebola vnesená do ubytovacieho zariadenia. V tomto prípade pôjde o také okolnosti, ktoré možno podľa povahy zaradiť buď medzi tzv. vnútorné okolnosti alebo medzi tzv. vonkajšie okolnosti.

O vnútorné okolnosti, kedy by ku škode došlo i inak, pôjde najmä v prípadoch vychádzajúcich „priamo z veci samotnej“, t. j. vyplývajúcich z povahy a vlastností veci (napr. veci podliehajúce rýchlej skaze) alebo z vadnosti veci príp. možno uvažovať aj o okolnostiach, ktoré vyplývajú z povahy inej vnesenej veci toho istého ubytovaného. Ak by však ku škode došlo v dôsledku povahy alebo vlastností veci iného ubytovaného, nejde o okolnosť, zbavujúcu ubytovateľa povinnosti nahradiť škodu, práve naopak, ide o realizáciu prevádzkového rizika ubytovateľa, za ktoré ubytovateľ nesie zodpovednosť.

Vonkajšie okolnosti, kedy by ku škode došlo i inak, možno identifikovať vtedy, ak by sa ich vplyv bol býval prejavil rovnako alebo obdobným spôsobom aj za situácie, ak by vec nebola vnesená za účelom ubytovania (napr. živelná pohroma, ktorá zasiahla miesto ubytovania a rovnako miesto, na ktorom by sa táto vec obvykle nachádzala, ak by nedošlo k jej vneseniu do ubytovacieho zariadenia).

5.5.5 Odloženie veci, miesto určené na odloženie veci a prevádzkovateľ činnosti, s ktorou je obvykle spojené odkladanie vecí

Zodpovednosť prevádzkovateľa podľa § 433 ods. 2 je daná vtedy, ak fyzická osoba

nachádzajúca sa v prevádzke v súvislosti s využívaním poskytovaných služieb, odloží vec, odkladanie ktorej je obvykle spojené s využívaním takýchto služieb, na mieste k tomu určenému alebo na mieste, kde sa obvykle takéto veci odkladajú. Odložením vecí zároveň táto osoba stráca možnosť vykonávať nad nimi neustály dohľad, čím ich robí prístupnými prevádzkovateľovi (jeho zamestnancom) príp. tretím osobám.

Predpokladom vzniku zodpovednosti podľa § 433 ods. 2 nie je existencia zmluvného vzťahu, ktorým by bola vec prevzatá do úschovy, rovnako sa pre vznik zodpovednosti nevyžaduje ani existencia zmluvy o poskytnutí služby, s využívaním ktorej je obvykle spojené odkladanie vecí. Dôraz sa v tomto prípade kladie na účel, s ktorým fyzická osoba odložila vec, pričom týmto účelom je využitie ponúkanej služby (konzumácia jedla, využitie plavárne, čerpanie služieb zdravotnej starostlivosti a pod.).

Za **odložené veci** sa považujú také veci, ktorých odkladanie je spravidla spojené s prevádzkovaním danej činnosti, t. j. veci, ktoré je potrebné, resp. bežné vzhľadom na povahu poskytovaných služieb, odkladať.

Napríklad v prípade poskytovania zdravotnej starostlivosti pôjde o osobné veci, oblečenie, detské kočíky, v prípade reštaurácií, kín a divadiel napríklad o kabáty, dáždniky, v prípade fitnescentier o osobné veci a oblečenie a pod. Naopak, s povahou poskytovania zdravotnej starostlivosti napríklad nesúvisí obvykle odkladanie bicyklov, s povahou poskytovania reštauračných služieb nesúvisí odkladanie šperkov. Z výpočtu odložených vecí nie sú právnym predpisom vopred menovite vylúčené žiadne určité veci alebo druhy vecí, v prípade pochybností je potrebné individuálne posúdenie, či charakter danej veci spravidla predpokladá jej odloženie v súvislosti s poskytovaním konkrétnej služby alebo nie.

Staršia judikatúra (R 13/1978), napríklad dovodila, že predaj v obchode so samoobslužnou prevádzkou nie je prevádzkovaním činnosti, s ktorou je spravidla spojené odkladanie vecí. Uvedený záver je však poplatný reáliám doby, v ktorej vznikol, a nemožno ho bez ďalšieho aplikovať aj v súčasnosti. Prevádzka hypermarketov a supermarketov ako samoobslužných prevádzok je v súčasnosti spojená minimálne s odkladaním automobilov,³⁷ rovnako ako prevádzka nákupných centier.

Za odložené veci sa však nepovažujú tie veci, ktoré mala fyzická osoba v bezprostrednej dispozícii (pod svojím bezprostredným dozorom alebo u seba), takže ich mohla opatrovať (napr. osobné veci pacienta, ktoré má u seba, taška položená vedľa návštevníka reštaurácie na stoličke, oblečenie odložené na deke na kúpalisku atď.). Bezprostrednou dispozíciou sa v tomto prípade rozumie objektívna možnosť dozoru nad vecou, bez toho, aby sa tým narušilo využívanie poskytovanej služby. Okolnosti, do akej miery je osoba pozorná a či objektívnu

---

³⁷ Bednář, V. Odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech. In: *Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde, 2008, s. 937.*

možnosť opatrovať vec skutočne využila, nemôžu byť právne významné pre posúdenie otázky, či došlo k odloženiu veci v zmysle § 433 ods. 2 (R 7/1985). Zároveň je však potrebné pripustiť, že ak dôjde ku škode na veciach v čase, keď poškodený takúto bezprostrednú dispozíciu nad vecou stratil, pričom vec bola umiestnená na mieste, kde sa veci obvykle odkladajú (a zároveň nebolo určené miesto na odkladanie takýchto vecí), stane sa takáto vec odloženou vecou a prevádzkovateľ bude zodpovedať za škodu, ktorá na veci vznikla (taška odložená v reštaurácii na stoličke po dobu, keď sa zákazník vzdialil na toaletu alebo k baru).

Miestom určeným k odkladaniu vecí sa rozumie miesto, ktoré prevádzkovateľ určitého zariadenia zreteľne vyhradil na odkladanie vecí (napr. vešiaky umiestnené v čakárni ordinácie, uzamykateľné skrinky vo fitnescentre atď.). Ak takéto miesto prevádzkovateľ určil, zodpovednosť sa vzťahuje iba na veci, ktoré boli odložené výlučne na tomto mieste, za škodu na veciach odložených v iných priestoroch alebo na iných miestach nebude prevádzkovateľ zodpovedať. Zároveň však platí, že osoby, ktoré vstupujú do priestorov danej prevádzky musia byť o vymedzení takéhoto miesta dostatočne informované, či už výslovne alebo musí byť takéto miesto pre bežného a priemerne obozretného zákazníka bez pochybností identifikovateľné (vešiak v reštaurácii, skrinka na plavárni).

Výslovné určenie miesta na odkladanie vecí možno uskutočniť predovšetkým umiestnením oznamu o povinnosti odkladať veci na určenom mieste príp. zreteľným označením takéhoto miesta. Podmienkou však je, aby sa s oznamom alebo označením mali možnosť zákazníci pri priemernej starostlivosti oboznámiť, pričom možnosť oboznámenia sa je posudzovaná z objektívneho hľadiska (subjektívne dôvody poškodeného nie sú brané do úvahy). Zákon nevylučuje pri vymedzení miesta určeného k odkladaniu vecí ani jeho ústne určenie samotným prevádzkovateľom alebo jeho pracovníkom.

Ak kapacita vyhradeného miesta (miest) na odkladanie vecí nepostačuje (všetky miesta určené na odkladanie sú zaplnené), alebo ak takéto miesto na odkladanie vecí nebolo prevádzkovateľom vymedzené, zodpovedá prevádzkovateľ za škodu na veciach, ktoré boli odložené na mieste, kde sa takéto veci obvykle odkladajú. Pojem „*miesto, kde sa veci obvykle odkladajú*“, nemožno zužovať iba na miestnosti, kde sa poskytovanie služieb priamo uskutočňuje, naopak, tento pojem zahŕňa aj nadväzujúce, prípadne príľahlé priestory (v prípade odloženia detských kočíkov sa za obvyklé miesto môže vzhľadom na konkrétnu situáciu považovať napr. priestor pred vstupom do čakárne, vestibul polikliniky a pod.).

Zodpovedným subjektom, povinným nahradiť škodu, je podľa § 433 ods. 2 **fyzická alebo právnická osoba, ktorá vykonáva (prevádzkuje) činnosť, s ktorou je obvykle spojené odkladanie vecí.**

Občiansky zákonník nekonkretizuje, ktoré subjekty možno považovať za prevádzkovateľov služieb, s ktorými je obvykle spojené odkladanie vecí, pravdepodobne s cieľom obsiahnuť v rámci všeobecnej terminológie širšie spektrum poskytovateľov rôznych druhov služieb.

Pojem „prevádzka činnosti, s ktorou je spravidla spojené odkladanie vecí“ je preto potrebné vykladať v každom konkrétnom prípade v súlade s jeho všeobecne prijímaným vymedzením. Pôjde najmä o prevádzky poskytujúce gastronomické služby (reštaurácie, kaviarne), kultúrne zariadenia (kiná, divadlá), vzdelávacie zariadenia (školy, prevádzky poskytujúce rôzne druhy kurzov), prevádzky poskytujúce služby športového alebo relaxačného vyžitia (plavárne, fitness centrá, sauny, tenisové kurty), zdravotné, kozmetické a iné skrášľovacie zariadenia (nemocničné a ambulantné zdravotnícke zariadenia, kadernícke a kozmetické prevádzky) a pod.

Spoločným menovateľom týchto prevádzok je, že osoby, ktoré čerpajú ich služby, sa po určitú dobu vzdávajú opatrovania niektorých svojich vecí ich odložením na určené miesto alebo na miesto, kde sa obvykle odkladajú, čím strácajú faktickú dispozíciu a bezprostredný dozor nad vecou, pričom odloženie vecí vyplýva z potreby, aby bolo možné službu prijať spôsobom k tomu bežným.

Na prevádzky, kde pri uskutočňovaní určitej činnosti nedochádza typicky k odkladaniu vecí osôb využívajúcich ich služby, sa zodpovednosť podľa § 433 ods. 2 nevzťahuje (napr. stánkový predaj rýchleho občerstvenia). Rovnako nemožno vyvodiť zodpovednosť prevádzkovateľa v prípade, ak činnosť, s ktorou je obvykle spojené odkladanie vecí, je iba ojedinelým poskytnutím služby nad rámec bežne prevádzkovej činnosti.

Z pohľadu určenia zodpovedného subjektu a teda aj uloženia povinnosti nahradiť škodu je irelevantné, v akom právnom vzťahu je poskytovateľ služieb (prevádzkovateľ) k vlastníkovi priestorov, v ktorých poskytuje činnosti obvykle spojené s odkladaním vecí, prípadne akou formou má vyriešené právo tieto priestory užívať (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 1048/2002). Prevádzkovateľ činností, s ktorými je spravidla spojené odkladanie vecí, zodpovedá za škodu na odložených veciach bez ohľadu na to, či bola škoda spôsobená jeho zamestnancom alebo inou použitou osobou, treťou osobou, t. j. iným subjektom, nachádzajúcim sa v danej prevádzke a využívajúcim poskytované služby alebo subjektom, ktorý tak k prevádzke, ako aj k poskytovaným službám nemá žiadny vzťah (napr. zlodej).

5.5.6 Aktívne legitimovaný subjekt v rámci zodpovednosti za odložené veci

Aktívne legitimovaným subjektom je fyzická osoba, ktorej je, alebo ktorej má byť služba poskytnutá, pričom nie je rozhodujúce či bola zároveň vlastníkom vecí, na ktorej vznikla škoda. Rovnako ako v prípade vnesených vecí je aktívna legitimácia vo vzťahu k odloženým veciam priznaná výlučne fyzickým osobám, čím sú z možnosti uplatňovať právo na náhradu škody podľa § 433 ods. 2 vylúčené akékoľvek právnické osoby, ktoré boli či už vlastníkom odloženej veci (služobný mobil) alebo ktoré danú službu objednali (napr. využívanie plavárne alebo

fitnescentra, ktoré zamestnávateľ zabezpečil pre svojich zamestnancov).

Možnosť poškodeného uplatňovať právo na náhradu škody sa viaže na splnenie podmienky, aby k odloženiu vecí v danom zariadení došlo za účelom využitia služieb, ktoré poskytuje alebo služieb, ktoré s poskytovaním primárnych služieb bezprostredne súvisia (napr. rodič, ktorému vznikla škoda na odložených veciach počas rodičovského združenia v škole, kde síce nešlo z jeho strany o využívanie služieb vzdelávania, ktoré takéto zariadenie poskytuje ako primárnu službu ale o využívanie súvisiacich služieb – poskytovanie informácií o prospechu), pričom nie je podstatné, či bola poškodenému v čase vzniku škody takáto služba už poskytovaná alebo k jej poskytnutiu ešte len malo dôjsť.

Ak nebola splnená podmienka vnesenia vecí za účelom čerpania služieb, nemožno priznať subjektu aktívnu legitimáciu podľa § 433 ods. 2 (napr. škoda na veciach, odložených osobou vykonávajúcou opravu prístrojov v prevádzke).

5.5.7 Liberácia

Obdobne ako v prípade vnesených vecí nevyžaduje Občiansky zákonník pre vznik zodpovednosti subjektívny prvok zavinenia, t. j. uvedená skutková podstata zodpovednosti za škodu má charakter objektívnej zodpovednosti.

Liberačným dôvodom je pre prevádzkovateľa skutočnosť, že by ku škode došlo aj inak. Formulácia „*ak by ku škode došlo aj inak*“ sa vzťahuje predovšetkým na rôzne formy živelných pohrôm, kedy by škoda vznikla aj vtedy, ak by nedošlo k odloženiu vecí (napr. povodeň, požiar), ako aj na prípady vzniku škody, vyplývajúce z povahy, prípadne vnútorných vlastností odloženej veci. Ak sa zodpovednému subjektu podarí preukázať, že by ku škode došlo aj inak (dôkazné bremeno spočíva na zodpovednom subjekte), zbavuje sa tým povinnosti nahradiť poškodenému vzniknutú škodu.

Prípadné nedostatky technického a priestorového vybavenia miesta, na ktorom prevádzkovateľ poskytuje služby, s ktorými je spojené odkladanie vecí, nezbavujú prevádzkovateľa zodpovednosti za škodu, ktorá na týchto veciach vznikla. Z hľadiska zodpovednosti prevádzkovateľa nie je podstatné, či prevádzkovateľ mal vôbec možnosť alebo v akej miere mal možnosť ovplyvniť stav priestorov, v ktorých dochádzalo k odkladaniu vecí vrátane ich prispôsobenia na bezpečné odkladanie vecí.

Prevádzkovateľ sa svojej zodpovednosti za odložené zbaví (čiastočne alebo úplne) aj v prípade, ak sa na vzniku škody podieľal v určitom rozsahu sám poškodený. Ak poškodený spoluzapríčinil (čiastočne alebo úplne) vznik škody, znáša túto škodu v rozsahu, v ktorom prispeli k jej vzniku okolnosti na strane poškodeného (§ 441 OZ).

5.5.8 Jednostranné vyhlásenia a dohody vylučujúce zodpovednosť za vnesené alebo odložené veci

Prevádzkovateľ ako zodpovedný subjekt nemôže vzhľadom na kogentný charakter § 433 svoju zodpovednosť za škodu na vnesených alebo odložených veciach na základe svojho prejavu vôle vylúčiť ani žiadnym spôsobom modifikovať (napr. obmedzením zodpovednosti len na niektoré veci alebo na veci do určitej hodnoty).

Absolútne neplatné z dôvodu rozporu so zákonným ustanovením § 433 ods. 3 sú akékoľvek vyhlásenia vo forme oznamov, upozornení a vývesiek, ktoré vylučujú príp. obmedzujú zodpovednosť prevádzkovateľa ubytovacích zariadení rovnako ako prevádzkovateľa prevádzok, s ktorými je spravidla spojené odkladanie vecí, nachádzajúce sa v priestoroch prevádzky príp. prezentované ústne prevádzkovateľom alebo jeho zamestnancami.

Rovnako sú z dôvodu rozporu so zákonom neplatné aj dohody takéhoto charakteru, uzavreté medzi prevádzkovateľom a poškodeným, pričom platí, že takúto dohodu nemožno platne uzavrieť nielen pred vznikom škody (okrem § 433 ods. 3 odporuje takáto dohoda aj § 574 ods. 2 OZ) ale ani po jej vzniku.

Za do určitej miery prípustnú modifikáciu zodpovednosti možno však považovať zákaz prevádzkovateľa odkladať veci na určitom mieste, na ktorom sa obvykle veci spojené s využívaním danej služby odkladajú príp. na ktorom by bolo možné ich umiestniť (pri ubytovacom zariadení napr. zákaz odkladania lyžiarok na izbe, pri saune zákaz odkladania obuvi v priestoroch prezliekarní). Uvedená modifikácia prezentovaná príp. vyhlásením prevádzkovateľa, že za veci umiestnené alebo odložené v rozpore s takýmto zákazom nezodpovedá, je však prípustná len v prípade, ak je v rámci prevádzky zároveň určené miesto na odkladanie takýchto vecí (lyžiareň pri ubytovacom zariadení) alebo sa v danej prevádzke nachádza iné miesto (miesta), kde sa veci spravidla odkladajú (odkladanie obuvi pred vstupom do prezliekarní sauny).

5.5.9 Zodpovednosť za cennosti

Vo všeobecnosti platí, že zodpovedný subjekt je v prípade vzniku škody na vnesenej alebo odloženej veci povinný nahradiť poškodenému vzniknutú škodu v celom jej rozsahu (vychádza sa z ceny, ktorú mala daná vec v čase vzniku škody, t. j. do úvahy sa vezme doba jej používania, stupeň opotrebenia, rozsah v akom bola poškodená atď.).

Výnimku zo všeobecného pravidla úplnej náhrady škody predstavuje náhrada **škody, ktorá vznikla na klenotoch, peniazoch a iných cennostiach, za ktorú zodpovedá prevádzkovateľ len do výšky** ustanovenej v § 1c nariadenia vlády č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú

niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka. Výška takto limitovanej náhrady je stanovená na **332 eura**. Uvedená čiastka nepredstavuje maximálnu výšku náhrady škody za jednotlivú vec, ktorá má charakter cennosti, ale ide o súhrnnú čiastku pre všetky vnesené alebo odložené cennosti jedného poškodeného v rámci jedného pobytu v ubytovacom zariadení alebo jednej návštevy zariadenia, ktoré je obvykle spojené s odkladaním vecí (t. j. limitácia náhrady škody, ktorá vznikla pri jednom využití služby).

Limitácia výšky náhrady škody sa v rovnakom rozsahu vzťahuje tak na veci vnesené v rámci poskytovania ubytovacích služieb ako aj na veci odložené v rámci poskytovania služieb, s ktorými je obvykle spojené odkladanie vecí.

Vymedzenie kategórie klenotov a peňazí obvykle nespôsobuje väčšie výkladové problémy. Pojem klenot je v tomto prípade potrebné vykladať v jeho klasickom ponímaní ako šperku, ktorý je vyrobený z drahých kovov (zlato, striebro, platina, palladium) a drahých kameňov (napr. náhrdelníky, prstene, náramky, prívesky, brože, náušnice, manžetové gombíky atď.). Za klenoty sa tak nebudú považovať ostatné šperky, ktoré sú vyrobené zo všeobecných kovov (napr. meď, nikel, oceľ), syntetických materiálov alebo zo skla, ktoré majú charakter bižutérie. Za klenoty nemožno považovať ani niektoré druhy šperkov, ktoré nie sú vyrobené z drahých kovov alebo drahých kameňov, avšak majú vysokú hodnotu. V takomto prípade však nie je vylúčené, že uvedené šperky budú spadať do kategórie iných cenností.

Za peniaze sú považované bankovky a mince, pričom musí ísť o peniaze v zmysle zákonného platidla (v prípade zberateľskej mince rovnako ako v prípade tzv. kvázipeňazí ako cenných papierov, ktoré možno využiť ako prostriedok výmeny a sú zameniteľné za hotovosť, by išlo o inú cennosť). Nie je relevantné či vnesenými alebo odloženými peniazmi boli peniaze v tuzemskej alebo cudzej mene.

Určité problémy však spôsobuje výklad pojmu „iné cennosti“, vo vzťahu ku ktorému nepanuje v právnej spisbe jednotný prístup, pričom absentuje jasné vymedzenie povahy zvoleného klasifikačného kritéria.

Je zrejmé, že ako vodiace kritérium vymedzenia kategórie cenností nemožno bez ďalšieho zvoliť hodnotu danej veci, keďže toto kritérium naráža nielen na limity tých vecí, ktoré majú síce vo všeobecnosti vyššiu hodnotu ale zároveň ich možno v súčasnosti považovať za veci každodennej potreby (mobily, tablety, mp3 prehrávače), ale aj takých vecí, ktoré zo subjektívneho hľadiska poškodeného môžu byť u niektorých z nich cennosťou, kým u iného poškodeného môžu byť bežnou vecou (napr. drahá značková kabelka, návrhárske oblečenie na mieru atď.). V prvom menovanom prípade nemožno veciam vyššej hodnoty, ktoré sa však stali vecami bežného užívania priznať status cennosti práve z dôvodu, že ide o veci, ktoré sú bežnou až nevyhnutnou súčasťou života a ako také sú bežne do zariadení vnášané alebo odkladané. Z tohto dôvodu sa škoda na týchto veciach bude uhrádzať v plnom rozsahu. Rovnako nemožno na vymedzenie kategórie cenností použiť kritérium vzťahu finančného

postavenia poškodeného k danej veci. Nielen, že by v takomto prípade boli znevýhodnení tí poškodení, u ktorých by bolo možné z dôvodu ich horšieho finančného zázemia považovať finančne náročnejšie veci za cennosti (prevádzkovateľ by nahradil škodu iba do obmedzenej výšky) voči tým poškodeným, u ktorých z titulu ich lepšej finančnej situácie nemožno tieto veci považovať za cennosti ale za bežný štandard (prevádzkovateľ by nahradil škodu v plnom rozsahu). Uplatňovanie subjektívnych kritérií by mohlo zároveň viesť k vytváraniu osobitných kategórií cenností vo vzťahu k veciam, ku ktorým mal konkrétny poškodený osobitný citový alebo iný vzťah, k čomu však účel ustanovenia § 434 nesmeruje.

Z uvedeného vyplýva, že ako kritérium bude potrebné zvoliť objektívne posúdenie charakteru vnesenej alebo odloženej veci s vylúčením vecí, ktoré možno objektívne (t. j. vzhľadom na priemerného príjemcu danej služby) považovať za veci bežného užívania a naopak zahrnutím tých vecí, ktoré z hľadiska ich vnášania a odkladania v prevádzkach nie sú (objektívne posudzované) vecami bežnej potreby vzhľadom na ich špecifickú finančnú (šeky, zmenky, akcie, vkladné knižky), umeleckú (obrazy, umelecké predmety), zberateľskú (mince, známky) historickú (starožitnosti), príp. inú hodnotu.

Výnimkou z limitovanej výšky náhrady škody na vnesených alebo odložených klenotoch, peniazoch a iných cennostiach predstavuje situácia, ak **škoda bola spôsobená tými, ktorí v prevádzke pracujú**. Nie je relevantné, či ide o osoby v pracovnom pomere alebo o osoby, ktoré boli prevádzkovateľom použité k výkonu určitej činnosti na základe iného ako pracovnoprávného vzťahu. Nemusí ísť ani o takú osobu, ktorá pracuje v prevádzke priamo pri poskytovaní služieb, ktoré poškodený využíval (čaišník, recepčná), ale môže ísť aj o osobu, ktorá pracovala v prevádzke pri činnostiach, ktoré s poskytovaním daných služieb súvisia priamo alebo nepriamo (upratovačka v kine, údržbár v hoteli).

Škoda, ktorá vznikla na vnesených alebo odložených klenotoch, peniazoch alebo iných cennostiach sa uhrádza bez obmedzenia v plnom rozsahu aj vtedy, **ak boli cennosti prevzaté prevádzkovateľom do úschovy** (napr. prevzatie cenností v zdravotníckych zariadeniach ústavného typu alebo prevzatie cenností recepciou v hoteli).

Vo všeobecnosti platí, že prevádzkovateľ, ktorý službu úschovy cenností neponúka, nie je povinný prevziať cennosti do úschovy. Ak ich však na základe zmluvy o úschove (uzavretej i neformálne) prevezme (sám alebo prostredníctvom svojich zamestnancov alebo iných osôb, ktoré použil pri svojej činnosti), zodpovedá za škodu v plnej výške.

Vzhľadom k tomu, že § 434 ods. 2 nie je osobitnou skutkovou podstatou zodpovednosti za škodu, zodpovednosť za škodu na cennostiach prevzatých do úschovy sa posúdi podľa § 421 v spojení s § 747 a nasl. OZ.

Ustanovenie § 434 ods. 2 sa nepoužije, ak k prevzatíu veci prevádzkovateľom alebo ním použitou osobou nedošlo. Pôjde najmä o situácie, kedy sú na odkladanie cenností

v prevádzkach (najmä v hotelových izbách) zriadené úschovné skrinky (sejfy). Umiestnenie cenností do takéhoto sejfu (na rozdiel od ich umiestnenia do sejfu na recepcii po prevzatí cenností recepciou) nezakladá možnosť aplikácie § 434 ods. 2 a za škodu, ktorá vznikne na takto umiestnených cennostiach zodpovedá prevádzkovateľ podľa § 434 ods. 1.

5.5.10 Zodpovednosť za dopravné prostriedky umiestnené v garáži alebo inom podniku podobného druhu

Ustanovenie § 435 viaže zodpovednosť prevádzkovateľa na dva druhy prevádzok – garáže a iné podniky podobného druhu.

Prevádzkovateľ garáže alebo iného podniku podobného druhu možno charakterizovať ako fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá právne a fakticky disponuje s prevádzkou spočívajúcou v poskytovaní služieb umiestňovania dopravných prostriedkov na vyhradenom mieste (určuje charakter prevádzky, podmienky a pravidlá využívania prevádzky, výšku poplatku a pod.).

Za **garáž** možno považovať objekt, prípadne oddelenú časť objektu, ktoré slúžia k odstaveniu (odstavná garáž) alebo parkovaniu vozidiel (parkovacia garáž), môžu mať pritom charakter nadzemných aj podzemných objektov, pričom nie je relevantné, či umiestnenie dopravného prostriedku má krátkodobý (podzemná garáž v obchodnom centre) alebo dlhodobější charakter (hangár na letisku). Pre garáže je typické, že ide o uzatvorené priestory, ktoré poskytujú ochranu dopravným prostriedkom, ktoré nie sú v prevádzke, pred vonkajšími vplyvmi.

Inými podnikmi podobného druhu sú také zariadenia alebo priestory, v rámci ktorých umiestňovanie dopravných prostriedkov vyplýva z povahy a obsahu záväzkového vzťahu medzi prevádzkovateľom a zákazníkom (napr. motoresty, autokempingy, parkoviská, prístaviská pre lode, úschovne bicyklov atď.). Aby uvedené prevádzky bolo možné považovať za iné podniky podobného druhu v zmysle § 435, musí byť činnosť, spočívajúca v poskytovaní služieb umiestňovania dopravných prostriedkov činnosťou špecializovanou, ktorú prevádzkovateľ vykonáva ako svoju podstatnú činnosť alebo jednu z podstatných činností.

Prevažujúci prístup právnej spisby a judikatúry vo vzťahu k iným podnikom podobného druhu vychádza z predpokladu, že zodpovednosť prevádzkovateľa je daná iba vtedy, ak ide o prevádzku stráženú, t. j. ak je preukázané, že sa prevádzkovateľ takéhoto podniku výslovne alebo implicitne zaviazal vo vzťahu k zákazníkovi strážiť dopravný prostriedok, ktorý bol v jeho prevádzke umiestnený.

V súlade s týmto prístupom sa parkoviská (parkovacie a odstavné plochy) považujú podľa konštantnej judikatúry za iné podniky podobného druhu iba v prípade, ak sú strážené.

Stráženými parkoviskami sú priestranstvá, ktoré sú určené k zaparkovaniu dopravného prostriedku a jeho zanechaniu bez dozoru vodiča, pričom zároveň musí byť splnená podmienka kvalifikovaného stráženia, zaisteného prevádzkovateľom. Posúdenie, či ide o strážené parkovisko sa odvíja od zhodnotenia viacerých faktorov. Okrem technických parametrov takéhoto zariadenia t. j. či ide o parkovisko oplotené, obostavané alebo ide o nechránenú plochu (samotný fakt, že parkovacia plocha je uzavretá plotom alebo múrom však sama osebe nezakladá povahu tejto plochy ako stráženého parkoviska – Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 1174/2003), či je parkovisko strážené osobne (určený subjekt, strážna služba), monitorovaním (kamerový systém) alebo iným technickým spôsobom (napr. prístup iba na kartu) sa posudzuje aj to, či v konkrétnom prípade išlo o výkon činnosti nesúcej rysy prevádzky stráženého parkoviska alebo iného obdobného zariadenia alebo išlo iba o poskytnutie parkovacieho miesta (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 66/2005). Odlíšenie povahy poskytovania služby ako stráženého parkoviska od poskytnutia parkovacieho miesta má v tejto argumentačnej línii zásadný význam. O púhe poskytnutia parkovacieho miesta, ktoré nebude zakladat' zodpovednosť prevádzkovateľa podľa § 435, pôjde vtedy, ak prevádzkovateľ parkoviska uzatvorí so zákazníkom dohodu o prenájme parkovacieho miesta bez toho, aby sa zaviazal dopravný prostriedok po dobu jeho umiestnenia strážiť (zmluva medzi prevádzkovateľom a osobou, ktorá umiestnila dopravný prostriedok sa v tomto prípade vyčerpá povinnosťou prevádzkovateľa ako prenajímateľa poskytnúť užívanie veci – parkovacieho miesta). Pri posudzovaní, či záväzkovoprávny vzťah má povahu nájomného vzťahu, je vždy potrebné vychádzať z obsahu vzťahu medzi prevádzkovateľom a zákazníkom, t. j. musí byť zhodnotené, aké služby prevádzkovateľ za poplatok ponúka a aké rysy má ním fakticky vykonávaná činnosť (porovnaj Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 1174/2003).

Vývodit' povahu parkoviska ako stráženého možno teda nielen zo samotného spôsobu vykonávania (prevádzkovania) danej činnosti (zabezpečenie strážnej služby, monitorovacích a kamerových systémov) ako konkludentne vyjadrenej vôle prevádzkovateľa poskytnúť zákazníkovi služby stráženého parkoviska, ale aj z obsahu zmluvných dojednaní medzi prevádzkovateľom a zákazníkom (spravidla vo forme parkovacieho poriadku) ako výslovne vyjadrenej vôle prevádzkovateľa poskytnúť služby stráženého parkoviska (v tomto prípade následne nie je podstatné, akým spôsobom naplní konkrétne technické podmienky prevádzky stráženého parkoviska, aké prostriedky k stráženiu vozidiel umiestnených v prevádzkovanom zariadení zvolí a ako a nakoľko dôsledne samotné stráženie reálne vykonáva (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 66/2005)).

So všeobecne prijímaným názorom, ktorý priznáva možnosť aplikácie § 435 výlučne v prípade strážených parkovísk nemožno bez výhrad súhlasiť. Z povahy objektívnej zodpovednosti § 435 v nadväznosti na § 433 ods. 1 vyplýva, že postihuje prevádzkovateľa z dôvodu určitej miery vybalansovania rizík, ktoré sú s jeho prevádzkou nerozlučne spojené (v prípade umiestnených

dopravných prostriedkov strata kontroly umiestňujúcej osoby nad vozidlom a prístupnosť daného miesta iným osobám, umiestňujúcim dopravné prostriedky), pričom konštrukcia zodpovednosti naviazaná na strážený charakter parkovísk vedie k tomu, že nižšie riziko vzniku škody v prevádzkach strážených parkovísk je postihnuté prísnejšou zodpovednosťou prevádzkovateľa (§ 435) ako v prípade nestrážených parkovísk, ktorých 1474 prevádzkovateľov, vytvárajúcich svojou prevádzkou vyššie riziko vzniku škody, postihuje menej prísna zodpovednosť (§ 420, 420a OZ).

Výkladom, ktorý spája uplatnenie § 435 výlučne so stráženými parkoviskami, prípadne inými podnikmi podobného druhu je negovaná zároveň preventívna funkcia deliktneho práva, kedy prevádzkovateľ, ktorý vyvíja vyšší stupeň starostlivosti o veci zákazníka (stráženie parkoviska), je postihnutý prísnejšou sankciou ako ten, ktorý žiadnu starostlivosť nevyvíja.

Z uvedeného vyplýva, že ak je prevádzkovanie nestráženého parkoviska pravidelnou činnosťou spojenou s ponúkaním (a organizáciou) služby parkovania vozidiel v mieste na to vyhradenom (spravidla za účelom dosahovania zisku), pričom takáto činnosť je prevádzkovaná ako podstatná alebo jedna z podstatných činností prevádzkovateľa, t. j. nie je iba nevyhnutným efektom jeho inej ponúkanej služby (služieb), príp. plnenia iných funkcií a činnosť smeruje k poskytnutiu služby umiestnenia dopravného prostriedku (nie k obsahovo odlišnému vzťahu nájmu), možno aj nestrážené parkovisko považovať za iný podnik podobného druhu.

Ochrana podľa § 435 je poskytovaná výlučne dopravným prostriedkom umiestneným v garážach a iných podnikoch podobného druhu vrátane ich súčastí a príslušenstvu týchto dopravných prostriedkov. Za príslušenstvo dopravných prostriedkov v zmysle ustanovenia § 435 je potrebné považovať nielen príslušenstvo dopravných prostriedkov, vyžadované verejnoprávnymi predpismi ale aj iné príslušenstvo dopravného prostriedku v zmysle občianskoprávneho režimu § 121 ods. 1 OZ. Zodpovednosť prevádzkovateľa sa nevzťahuje na veci prepravované alebo uložené v kabíne alebo v kufri dopravného prostriedku, ktorým nemožno priznať charakter príslušenstva dopravného prostriedku (napr. telefóny, notebooky, oblečenie, tašky a pod.).

5.5.11 Aktívne legitimovaný subjekt v rámci zodpovednosti za dopravné prostriedky umiestnené v garáži

Ustanovenie § 435 odkazuje vo vzťahu k zodpovednosti prevádzkovateľov garáží a iných podnikov podobného druhu na § 433 ods. 1 OZ formuláciou, podľa ktorej títo prevádzkovatelia zodpovedajú (pokiaľ ide o dopravné prostriedky a ich príslušenstvo) rovnako ako prevádzkovatelia poskytujúci ubytovacie služby. Z uvedeného síce vyplýva, že § 435 týmto zakladá objektívnu zodpovednosť prevádzkovateľa garáže alebo podniku podobného druhu,

nevymedzuje však okruh oprávnených subjektov, resp. neobmedzuje (na rozdiel od § 433 ods. 1) okruh aktívne legitimovaných subjektov na fyzické osoby, ktoré dopravné prostriedky v garážach alebo podnikoch podobného druhu umiestnili.

Z charakteru ubytovacích služieb vyplýva, že užívateľom týchto služieb, t. j. subjektom, ktorý služby ubytovania reálne využíva, môže byť z povahy veci iba fyzická osoba, naopak, parkovacie a odstavné služby môže využívať a dopravný prostriedok do garáže alebo podniku podobného druhu umiestniť aj osoba právnická (napr. prostredníctvom svojho zamestnanca), v dôsledku čoho možno priznať v tomto prípade aktívnu legitimáciu aj právnickej osobe.

Oprávnenou osobou podľa § 435 je v prípade umiestnenia dopravného prostriedku nielen osoba, ktorá daný dopravný prostriedok do garáže alebo podniku podobného druhu umiestnila, ale v prípade, že takáto osoba nie je vlastníkom dopravného prostriedku a príslušenstva dopravného prostriedku, na ktorom vznikla škoda, oprávnenou osobou podľa § 435 je aj vlastník dopravného prostriedku a jeho príslušenstva, pričom nie je rozhodujúce, či vec do garáže alebo iného podniku podobného druhu umiestnil osobne alebo prostredníctvom tretej osoby (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 1565/2001).

Záver, priznávajúci aktívnu legitimáciu aj vlastníkovi dopravného prostriedku ako subjektu, ktorého majetková sféra bola vznikom škody nepriaznivo dotknutá, vyplýva z doslovného výkladu § 435, ktorý vymedzuje osobu, ktorá za škodu zodpovedá (prevádzkovateľ garáží a iných podnikov podobného druhu) a vec, na ktorú sa vznik zodpovednostného vzťahu viaže (umiestnené dopravné prostriedky a ich príslušenstvo), neobmedzuje však na rozdiel od § 433 ods. 1 objektívnu zodpovednosť prevádzkovateľa iba na veci, ktoré boli umiestnené bližšie špecifikovanými osobami ani nedefinuje okruh oprávnených osôb, t. j. poškodenú osobu (sp. zn. 25 Cdo 1565/2001).

5.5.12 Liberácia v rámci zodpovednosti za dopravné prostriedky umiestnené v garáži

Prevádzkovateľ garáží a podnikov podobného druhu sa zbaví zodpovednosti za škodu, ktorá vznikla na dopravnom prostriedku alebo jeho príslušenstve ak preukáže, že by ku škode došlo aj inak alebo v prípade aplikácie všeobecného liberačného dôvodu spoluzavinenia poškodeného (§ 441 OZ). V podrobnostiach odkazujeme na skorší výklad možnosti zbavenia sa zodpovednosti prevádzkovateľa poskytujúceho ubytovacie služby.

Vzhľadom na tomu, že zodpovednostný režim prevádzkovateľov garáží a podnikov podobného druhu sa spravuje ustanoveniami o zodpovednosti prevádzkovateľa poskytujúceho ubytovacie služby, platí aj pre týchto prevádzkovateľov kogentné ustanovenie § 433 ods. 3, vylučujúce možnosť zbavenia sa zodpovednosti jednostrannými vyhláseniami prevádzkovateľa o tom, že

za umiestnené dopravné prostriedky nezodpovedá alebo dohodami s poškodeným s obdobným obsahom.

5.5.13 Uplatnenie práva na náhradu škody

Ustanovenie § 436 upravuje podmienky na uplatnenie práva na náhradu škody, ktorá bola spôsobená na veciach vnesených do ubytovacích zariadení (§ 433 ods. 1 OZ), odložených v prevádzkach, ktoré sú spravidla spojené s odkladaním vecí (§ 433 ods. 2 OZ) alebo umiestnené v garáži alebo iných zariadeniach obdobného druhu (§ 435 OZ).

Právo na náhradu škody má byť uplatnené u prevádzkovateľa bez zbytočného odkladu. Uvedená formulácia síce priamo neurčuje, v akom konkrétnom časovom rámci má poškodený svoj prejav vôle uskutočniť, možno však dovodiť, že pôjde o krátku časovú lehotu charakterizovanú bezodkladnosťou a bezprostrednosťou, ktorá má slúžiť na to, aby prevádzkovateľ mohol zistiť skutočného pôvodcu škody a uplatniť voči nemu postih, prípadne zabrániť vzniku ďalších škôd. Nejde však o požiadavku okamžitého konania, ale o vymedzenie časového úseku, ktorý zodpovedá okolnostiam prípadu a špecifikám danej situácie, pričom odklad takéhoto konania nesmie mať nepodstatný charakter. Nesplnenie povinnosti poškodeného uplatniť svoje právo bez zbytočného odkladu však nie je sankcionované negatívnymi dôsledkami, uvedená lehota má vzhľadom na svoju povahu zvýraznenia potreby bezodkladnosti uplatnenia práva charakter poriadkovej lehoty.

Pätnásťdňová lehota, ktorú upravuje § 436, je maximálnou možnou lehotou, v ktorej môže poškodený svoje právo uplatniť. Začína plynúť dňom nasledujúcim po dni, v ktorom sa poškodený dozvedel o vzniku škody. Ide o prekluzívnu lehotu, márne uplynutie ktorej má za následok zánik práva na náhradu škody. Právo na náhradu škody, ktoré zaniklo, súd poškodenému neprizná, na preklúziu prihliada súd z úradnej povinnosti. Dobrovoľné plnenie zo strany zodpovedného prevádzkovateľa by v prípade neuplatnenia práva v stanovenej prekluzívnej lehote zakladalo bezdôvodné obohatenie na strane poškodeného.

Pätnásťdňová prekluzívna lehota je hmotnoprávnou lehotou, z čoho vyplýva, že prejav vôle poškodeného, ktorým svoje právo uplatňuje, musí dôjsť prevádzkovateľovi najneskôr posledný deň lehoty (napr. doručenie do poštovej schránky, prevzatie jeho zamestnancom), v prípade písomného prejavu o uplatnení práva teda nestačí, aby bol podaný v posledný deň lehoty na poštovú prepravu.

Ak bolo právo na náhradu škody na veciach vnesených, odložených a umiestnených včas uplatnené u prevádzkovateľa, avšak nárok nebol prevádzkovateľom uspokojený, možno sa ho domáhať na súde. Právo na náhradu škody sa premlčuje podľa § 106, ktorý je vo vzťahu k § 102 vzhľadom na systematiku ustanovení upravujúcich premlčanie ustanovením špeciálnym.

Právo na náhradu škody je potrebné uplatniť u prevádzkovateľa, t. j. u subjektu, ktorý poskytuje služby ubytovania, služby, s ktorými je obvykle spojené odkladanie vecí alebo služby garážovania, prípadne obdobné služby. Za splnenie podmienky uplatnenia práva u prevádzkovateľa sa považuje aj jeho uplatnenie u vedúceho prevádzky, prípadne u iného zamestnanca v prevádzke, pokiaľ ten, kto právo uplatňuje, nemohol vedieť, že na prijatie uplatnenia takéhoto práva bol určený niekto iný (R 8/1985). Za uplatnenie práva podľa § 436 sa však nepovažuje jeho uplatnenie u subjektu, ktorý nie je prevádzkovateľom a ktorého poškodený nemohol pri bežnej obozretnosti za prevádzkovateľa považovať alebo uplatnenie u verejnoprávneho orgánu (policajný orgán, súd).

V prípade, ak došlo ku škode na veci, ktorá nie je vo vlastníctve subjektu, ktorý čerpal služby poskytované prevádzkovateľom, za účinné uplatnenie práva na náhradu škody sa považuje jeho uplatnenie tak vlastníkom veci vo vlastnom mene alebo v mene subjektu, ktorý vec vniesol, odložil alebo umiestnil ako aj uplatnenie práva toho, kto vec, na ktorej vznikla škoda vniesol, odložil alebo umiestnil vo svojom mene (porovnaj Najvyšší súd SR, sp. zn. 25 Cdo 863/2003). Právo možno uplatniť v akejkoľvek forme (ústne, spísaním zápisu u prevádzkovateľa, písomné oznámenie). Podľa judikatúry (Najvyšší súd ČR, sp. zn. 25 Cdo 31/2001) musí byť prejav vôle, ktorým sa uplatňuje právo na náhradu škody natoľko určitý a zrozumiteľný, aby z neho bolo zrejmé, že oprávnenému vznikla škoda, za ktorú činí zodpovedným prevádzkovateľ, pričom samotné oznámenie o vzniku škody nestačí. V pochybnostiach, či došlo k uplatneniu práva je však daný prejav vôle potrebné vykladať vždy v prospech subjektu, ktorá tento prejav uskutočňuje.

Uplatnenie práva na náhradu škody u prevádzkovateľa je predpokladom pre uplatnenie práva na náhradu škody na súde, ak nedôjde k náhrade škody zo strany prevádzkovateľa dobrovoľne.

6 BEZDÔVODNÉ OBOHATENIE

6.1 Úvod k bezdôvodnému obohateniu. Pojem, funkcie, generálna klauzula bezdôvodného obohatenia, druhy kondikcií, prehľad predpokladov, subjekty

Bezdôvodné obohatenie je v poradí druhým inštitútom zo skupiny mimozmluvných záväzkov a do jeho rámca spadá pomerne veľké množstvo rôznych skutkových a právnych situácií. Za bezdôvodné obohatenie označujeme prijaté plnenie zo zmluvy, ak sa neskôr ukáže, že zmluva je neplatná alebo bolo od nej odstúpené. Bezdôvodným obohatením je tiež omylom zaslaná platba na cudzí účet, oprava cudzej veci v domnení, že konajúci opravuje vec vlastnú, či poskytnutie zálohy na zmluvu, ktorá sa nakoniec z rôznych dôvodov neuzavrela.

Za bezdôvodné obohatenie tak vo všeobecnosti označujeme **majetkovú hodnotu, ktorá sa ocitla v majetku inej osoby než tej, ktorej patrí, a to bez právom uznaného dôvodu. Účelom** bezdôvodného obohatenia je **odčerpať** tento majetkový prospech od obohateného a **vydať** ho tomu, na koho úkor bol získaný. Právo bezdôvodného obohatenia je tak vlastne prejavom zásady zákazu obohacovania sa na úkor niekoho iného.

Vzhľadom k účelu bezdôvodného obohatenia preto môžeme povedať, že bezdôvodné obohatenie plní **kompenzačnú (uhradzovaciú) funkciu**, pretože prostredníctvom povinnosti vydania obohatenia dochádza k presunu majetkovej hodnoty „z jednej strany na druhú“ a dostáva sa do sféry toho, kto má na jeho vydanie právo.

Bezdôvodné obohatenie, podobne ako zodpovednosť za škodu, **neplní sankčnú (represívnu, trestajúcu) funkciu**. Súkromné právo v zásade nepozná inštitúty, ktorých účelom by bolo trestať za konanie, ktoré je z rôznych dôvodov spoločensky nežiaduce. Podobne ako pri zodpovednosti za škodu, aj v práve bezdôvodného obohatenia možno pozorovať črty navodzujúce dojem, že právo trestá (napr. ako vyplynie z ďalšieho výkladu, je tomu tak pri vylúčení kondikcie pri vedomom plnení nedlhu alebo pri vnútenom obohatení). Tieto prvky a osobitosti netreba vnímať ako trest, ale skôr ako snahu zákonodarcu dosiahnuť v danej situácii čo možno najviac spravodlivé riešenie vzhľadom na rôzne pozície dotknutých strán.³⁸

Nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia inak nazývame aj **kondikciou**. Označenie vychádza z rímskoprávnej tradície bezdôvodného obohatenia, kedy bolo možné dožadovať sa vydania obohatenia cestou osobitných žalôb (*condictiones*). Dnešné právo bezdôvodného obohatenia nepochybne vychádza a odráža sa od rímskoprávných *condictiones*, v mnohom sa

---

³⁸ V zahraničí dlhodobo prebieha debata o tom, či tieto prvky bezdôvodného obohatenia v sebe predsa len neobsahujú aj trestajúci prvok. Podobne ako pri zodpovednosti za škodu, aj v práve bezdôvodného obohatenia sa diskusia ohľadom parciálnych otázok stále posúva ďalej a doktrína sa vyvíja. Nie je preto vylúčené, že v budúcnosti nastane zhoda v tom, že isté sankčné prvky možno badať aj v rýdzo súkromnoprávných inštitútoch.

však od rímskoprávneho základu odlišuje. Hlavným rozdielom je, že moderné právo bezdôvodného obohatenia je vybudované na všeobecnom zákaze obohacovania a nie iba na tom, či v konkrétnom prípade mám alebo nemám k dispozícii osobitnú žalobu na vydanie.

6.2 Predpoklady vzniku bezdôvodného obohatenia

Bezdôvodné obohatenie má so zodpovednosťou za škodu niektoré spoločné prvky. Obidva inštitúty sú mimozmluvného charakteru a tak vzťah zo škody, ako aj z bezdôvodného obohatenia vzniká priamo na základe zákona. Spoločnú majú tiež uhradzovaciu funkciu. Majú však aj veľa rozdielného. Výrazne sa to prejavuje najmä v predpokladoch vzniku zodpovednosti za škodu a vzniku bezdôvodného obohatenia, ktoré nie sú identické. Pri zodpovednosti za škodu na to, aby bol subjekt zodpovedný, musel byť daný (i) protiprávny úkon (alebo škodová udalosť), (ii) vznik škody, (iii) príčinná súvislosť medzi prvými dvomi predpokladmi a (iv) zavinenie, ak ide o subjektívnu zodpovednosť.

Pri bezdôvodnom obohatení budeme musieť oproti zodpovednosti za škodu zmeniť uvažovanie a pozrieť sa na tieto vzťahy z inej perspektívy. Pri **zodpovednosti za škodu** sa orientujeme na **postavenie poškodeného**. Zisťuje sa, aká ujma a akého rozsahu mu vznikla a cez zodpovednosť za škodu sa mu má utrpená ujma plne nahradiť.

V bezdôvodnom obohatení je uvažovanie, takpovediac, opačné. **Pri bezdôvodnom obohatení sa neskúma vznik ujmy ani majetkového úbytku**, ale zisťuje sa, či na niekoho strane **vzniklo obohatenie** a ak áno, či má osoba obohateného právny dôvod na jeho ponechanie. Ak právny dôvod na ponechanie si majetkového prospechu absentuje, obohatený musí prospech vydať niekomu inému z titulu bezdôvodného obohatenia.

Základnými predpokladmi vzniku bezdôvodného obohatenia preto sú:

- (i) **obohatenie**,
- (ii) **absencia právneho dôvodu** pre získanie, resp. ponechanie si tohto obohatenia.

Pri jednotlivých typoch kondícií však bude vidieť, že sa predpoklady v niektorých prípadoch obohatenia líšia, resp. posudzujú sa inak, ako pri iných typoch obohatenia (k tomu viac v nasledujúcom výklade).

(i) Obohatenie ako prvý predpoklad znamená určitú **majetkovú hodnotu, majetkovú výhodu**, ktorá sa nachádza vo sfére iného bez právneho dôvodu. Posúdenie toho, čo konkrétne je v ktorom prípade obohatením, sa však pri bezdôvodnom obohatení prípad od prípadu líši. Predovšetkým sa obohatenie posudzuje inak v závislosti od toho, o aký typ bezdôvodného obohatenia (kondície) v danom prípade ide (k tomu pozri ďalší výklad). Obohatenie môže výnimočne spočívať v hodnote, ktorá sama o sebe nemá majetkový charakter, ale zasahuje skôr do nemajetkovej roviny predmetov právnych vzťahov (typicky užívanie veci). Avšak tým, že

v týchto prípadoch sa vydáva peňažné plnenie ako náhrada za túto čerpanú výhodu, má aj v týchto prípadoch obohatenie stále majetkový charakter.

(ii) Absencia právneho dôvodu sa môže prejavovať dvojako. Buď tak, že ten, v koho sfére k obohateniu došlo (alebo u koho sa stále nachádza), právny dôvod na ponechanie si tohto obohatenia **nikdy nemal** (napr. prijal plnenie na základe absolútne neplatnej zmluvy, alebo v presvedčení, že mu dlžník plnil existujúci dlh), právny dôvod chýbal od začiatku. Druhý predpoklad je však naplnený aj vtedy, ak **právny dôvod v čase získania obohatenia síce existoval, následne však odpadol**.

Príklad: následné odpadnutie právneho dôvodu sa dobre ilustruje na odstúpení od zmluvy. V čase, keď dlžník plnil zo zmluvy, plnil ešte na riadny existujúci právny dôvod. V tomto čase mal veriteľ právo plnenie si ponechať. Ak však jedna zo zmluvných strán odstúpi od zmluvy, spôsobuje to zánik právneho dôvodu na ďalšie ponechanie si obohatenia. V okamihu účinnosti odstúpenia sa z plnenia stáva bezdôvodné obohatenie. Veriteľ ako obohatený musí majetkovú výhodu vrátiť naspäť dlžníkovi.

Právnym dôvodom na ponechanie si obohatenia môže byť **platný právny úkon** (najčastejšie ním bude zmluva), spôsobená **škoda** v dôsledku protiprávneho úkonu alebo škodovej udalosti, alebo iná **právna skutočnosť**, ako napríklad platné **rozhodnutie**, či výnimočne sám **zákon** (§ 489 OZ).

Odpoveď na to, či v danom konkrétnom prípade právny dôvod je alebo nie je (absentuje), však nedáva právo bezdôvodného obohatenia, ale **iné časti právneho poriadku**. Ak na ponechanie si plnenia existuje platný právny dôvod v podobe účinnej zmluvy, na to, či zmluva skutočne je uzavretá, platná a účinná, odpovedá záväzková časť Občianskeho zákonníka. Ak na ponechanie si plnenia existuje právoplatné rozhodnutie, alebo právo naň vzniká priamo zo zákona, toto je tiež potrebné vyhodnotiť si podľa iných častí právneho poriadku, ktoré danú otázku upravujú (napríklad, náhrada za zákonné vecné bremeno zaťažujúce pozemok). Ak tu existuje právny dôvod pre ponechanie si majetkovej výhody, bezdôvodné obohatenie nemôže vzniknúť. Nevyhnutným krokom uvažovania o tom, či tu bezdôvodné obohatenie je alebo nie je, tak vždy bude posúdenie, či vieme v konkrétnom vzťahu identifikovať právny dôvod pre ponechanie si majetkovej výhody.

Predpokladom bezdôvodného obohatenia však **nie je protiprávnosť**. Súvisí to s už zmienenou odlišnou funkciou bezdôvodného obohatenia v porovnaní so zodpovednosťou za škodu. V práve bezdôvodného obohatenia nesanujeme škodu, ktorá vznikla poškodenému v dôsledku protiprávneho konania iného. Iba odčerpávame neoprávnený prospech zo strany obohateného naspäť tomu, komu právny poriadok toto obohatenie priznáva. **Pozornosť sa neorientuje na toho, kto stratil, ale na toho, kto niečo nadobudol**. Bezdôvodné obohatenie

totiž môže vzniknúť ako dôsledok rôznych právnych situácií, právnych úkonov či udalostí. Aj búrkou odviaty člnok k inému domu pri jazere je bezdôvodným obohatením, aj pomýlenie sa v čísle účtu a platba omylom na cudzí účet je bezdôvodným obohatením, aj krádež vecí, ktoré zlodej v panike vyhodí na susedov dvor je obohatením, ktoré musí sused vrátiť späť. Ani v jednom prípade nevieme identifikovať protiprávny úkon povinnej osoby k vydaniu obohatenia. Bezdôvodné obohatenie predsa len vzniká.

Poznámka: to však ale neznamená, že bezdôvodné obohatenie nikdy nemôže vzniknúť ako dôsledok protiprávnej činnosti. V takých situáciách bude možné uvažovať o možnom súbehu nárokov zo zodpovednosti za škodu a z bezdôvodného obohatenia, ak sú na to splnené zákonné predpoklady. Protiprávnosť však ani v tomto prípade nie je predpokladom pre vydanie bezdôvodného obohatenia.

Predpokladom bezdôvodného obohatenia takisto **nie je ujma**. Hoci by sa mohlo zdať, že obohatenie na jednej strane u obohateného musí automaticky vyvolať ujmu na strane niekoho iného, nie vždy však tomu tak naozaj je. Ak niekto užíva cudzí pozemok, ktorý užívaním na svojej hodnote nestráca, a vlastník v danom čase nechcel svoj pozemok nijako užívať pre seba, ani ho dať do nájmu, asi ťažko by sme na jeho strane identifikovali vznik ujmy. Napriek tomu však bezdôvodné obohatenie vzniklo. Ujma, znova na rozdiel od zodpovednosti za škodu, nie je predpokladom pre vznik bezdôvodného obohatenia.

Príklad: podobná situácia vzniká pri užívaní veci, ktorá nie je spôsobilá k prenájmu (napríklad nehnuteľnosť nie je skolaudovaná). Užívaním tejto nehnuteľnosti jej majiteľovi žiadna ujma nevzniká, pretože by ju tak či tak nemohol prenajať niekomu inému. Užívaním nehnuteľnosti však vzniká obohatenie na strane toho, kto ju užíva, pretože ušetril na „nákladoch“. Inými slovami ušetril na nájme, ktorý by inak musel platiť, ak by chcel užívať inú obdobnú nehnuteľnosť k rovnakému účelu. Bezdôvodné obohatenie tu vzniká, a to vo výške obvyklého nájmu. Keďže nehnuteľnosť užíval bez právneho dôvodu (bez nájomnej zmluvy), prospech musí vydať ukrátenému vlastníkovi nehnuteľnosti.

Právo bezdôvodného obohatenia však rozlišuje (sčasti explicitne, sčasti implicitne) aj také situácie, pri ktorých aj napriek naplneniu všetkých predpokladov bezdôvodného obohatenia **bezdôvodné obohatenie predsa len nevznikne**. Ide o prípady tzv. **vylúčenia kondikcie**. Dôvody pre vylúčenie kondikcie sa takisto čiastočne líšia v závislosti od toho, o aký typ bezdôvodného obohatenia konkrétne ide. Okrem iného je napr. vylúčená kondikcia v prípade, ak ukrátený dobrovoľne plnil obohatenému s vedomím, že k tomu nie je povinný. V ďalších častiach učebnice rozoberať, z akých dôvodov a prečo by nebolo spravodlivé od obohateného toto obohatenie žiadať naspäť. Z tohto možno vyvodiť, že svojím spôsobom je **implicitným predpokladom** pre vydanie bezdôvodného obohatenia aj **omyl** (hoci ho nevieme identifikovať v úplne všetkých prípadoch). Ak totiž obohatenie vzniklo ako dôsledok konania ukráteného v omyle (pomýlil sa v čísle účtu, myslel si, že plnil existujúci dlh, alebo plnil v presvedčení, že

zmluva je platná), je to ospravedlňujúcou okolnosťou pre to, aby sme následne mohli siahnuť do majetku obohateného a žiadať od neho vydanie obohatenia späť.

Ani **zavinenie nie je predpokladom** vzniku bezdôvodného obohatenia, ako predpoklad sa skúma iba pri zodpovednosti za škodu. Svojím spôsobom je však **ekvivalentom zavinenia v práve bezdôvodného obohatenia dobrá viera alebo dobromyseľnosť**, lepšie povedané, jej absencia. Ak totiž obohatený nekonal v dobrej viere, že je obohatenie naozaj jeho a má právny dôvod na jeho ponechanie, právo bezdôvodného obohatenia voči nemu vyvodzuje prísnejšie právne dôsledky, ako voči dobromyseľnému obohatenému.

6.3 Skutkové podstaty bezdôvodného obohatenia

Vzhľadom k tomu, že bezdôvodné obohatenie je akýmsi zberným košom pre riešenie mnohých a hlavne rôznorodých skutkových a právnych situácií, rozlišujeme niekoľko skutkových podstát bezdôvodného obohatenia. Každá z nich dopadá na osobitne vymedzenú skupinu prípadov. Skladba skutkových podstát v zákone vyzerá nasledovne:

Tretia hlava

BEZDÔVODNÉ OBOHATENIE

§ 451

(1)

Kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať.

(2)

Bezdôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov.

§ 454

Bezdôvodne sa obohatil aj ten, za koho sa plnilo, čo podľa práva mal plniť sám.

V ust. § 451 ods. 1 OZ je zakotvená všeobecná skutková podstata bezdôvodného obohatenia, inými slovami generálna klauzula. V odseku 2 a v osobitnom § 454 OZ sú osobitné skutkové podstaty, konkrétne:

- (i) **plnenie bez právneho dôvodu (*condictio indebiti*)**,
(plnenie dlhu, ktorý v skutočnosti neexistuje),
- (ii) **plnenie z neplatného právneho úkonu**,
(plnenie z absolútne alebo relatívne neplatnej zmluvy),
- (iii) **plnenie z právneho dôvodu, ktorý odpadol (*condictio ob causam finitam*)**,
(plnenie zo zmluvy, ktorá bola následne zrušená odstúpením, splnením rozvázovacej podmienky, zmluva zanikla ako dôsledok nemožnosti plnenia),
- (iv) **majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov**,
- (v) **plnenie za iného, čo mal podľa práva plniť sám**
(plnenie cudzieho dlhu).

Podľa prevládajúcej mienky je potrebné každý prípad bezdôvodného obohatenia podradiť pod niektorú z osobitných skutkových podstát (§ 451 ods. 2 OZ alebo § 454 OZ), pretože generálna klauzula nie je priamo aplikovateľná a má vyjadrovať len všeobecný princíp zákazu obohatenia sa na úkor niekoho iného.

Nič však nenasvedčuje tomu, aby generálna klauzula nebola priamo aplikovateľná.³⁹ V súkromnom práve (teda nie len v Občianskom zákonníku) by sme zrejme zbytočne hľadali inú generálnu klauzulu, ktorá by nebola priamo aplikovateľná. Slovenský zákonodarca na žiadnom inom mieste nepracuje s typom generálnej klauzuly, ktorá by vyjadrovala iba všeobecný princíp a jej priama aplikácia by bola vylúčená. Navyše, záver o neaplikovateľnosti generálnej klauzuly v práve bezdôvodného obohatenia spôsobuje značné problémy, pretože v Občianskom zákonníku chýbajú niektoré osobitné skutkové podstaty, ktoré sa bežne v iných občianskych zákonníkoch v zahraničí vyskytujú, a to:

- (i) **plnenie z právneho dôvodu, ktorý nenastal (*condictio ob rem*)**,
(sem zaradíme napríklad plnenie zálohy resp. preddavku na budúcu zmluvu, ktorá nakoniec nebola uzavretá),
- (ii) **zásah do sféry iného**,
(napríklad užívanie alebo spotrebovanie cudzej veci, napr. užívanie cudzieho pozemku),
- (iii) **vynaloženie nákladov v prospech iného**
(oprava cudzieho auta, domu).

---

³⁹ Zoričáková, V. Je generálna klauzula bezdôvodného obohatenia priamo aplikovateľná? In *Justičná revue*, č. 10, 2024, roč. 76, s. 952 – 964.

Prípady, ktoré by mali byť podradené pod niektorú z týchto chýbajúcich skutkových podstat, sa však bežne vyskytujú aj v našej praxi a vzniká problém, kam tieto prípady bezdôvodného obohatenia zaradiť. Slovenské súdy sa s tým vysporiadávajú tým spôsobom, že tieto prípady subsumujú buď **pod skutkovú podstatu plnenia bez právneho dôvodu alebo plnenia z právneho dôvodu, ktorý odpadol**.

Príklad: Ak niekto užíva cudzí pozemok, judikatúra tento prípad radí pod skutkovú podstatu plnenia bez právneho dôvodu. Rovnako v prípade zaslania platby omylom na cudzí účet. Ak bol platený preddavok na zmluvu, ktorá sa nakoniec neuzavrela, v judikatúre je tento prípad obohatenia riešený cez plnenie z právneho dôvodu, ktorý odpadol.

Všetky tie prípady obohatenia, ktoré by inak mali byť podradené pod takú skutkovú podstatu, ktorú v Občianskom zákonníku nemáme, by však správne mali byť podradené práve **pod generálnu klauzulu**. Je tomu tak z toho dôvodu, že **vo vzťahu ku konkrétnym dôsledkom pre vzťah z bezdôvodného obohatenia nie je jedno, pod akú skutkovú podstatu obohatenie podradíme**.

Osobitnú kategóriu tvoria také prípady bezdôvodného obohatenia, ktoré majú, zjednodušene povedané, úzku súvislosť so zmluvou a zmluvným právom. Najčastejšie ide bezdôvodné obohatenie ako dôsledok neplatnej zmluvy, zrušenej zmluvy, alebo má súvis s neuzavretou zmluvou. Ako budeme rozoberať podrobnejšie ďalej v tejto učebnici, postupne sa vypracovala ustálená judikatúra, ktorou sa na tieto prípady obohatenia aplikuje osobitný režim a iné pravidlá, ako pre tie prípady obohatenia, kde súvislosť so zmluvou a zmluvným právom nevieme nájsť (užívanie cudzieho pozemku). Vo výsledku tak rozlišujeme dve základné kategórie prípadov bezdôvodného obohatenia, pričom každá z kategórií má vlastné pravidlá pre určenie subjektov tohto vzťahu, pre určenie toho, čo je obohatenie a veľa ďalších súvisiacich otázok.

Hoci judikatúra slovenských súdov rozlišuje medzi týmito dvomi kategóriami viac-menej len intuitívne, v skutočnosti lícuje zahraničnú teóriu o dvoch základných typoch kondikcií, ktoré sú svojbytné a spravujú sa odlišným systémom pravidiel. Pre lepšie vysvetlenie vzťahov, súvislostí a hlavne dôvodov, prečo je potreba prípady bezdôvodného obohatenia od seba odlišovať, budeme aj my v tejto učebnici pracovať s dichotómiou dvoch typov kondikcií.

Kondikcie (nároky z bezdôvodného obohatenia) vieme rozdeliť do dvoch základných skupín podľa toho, do akej skutkovej podstaty ich podradíme. Kondikcie delíme na **kondikcie z plnenia** a **kondikcie z iného dôvodu, než je plnenie**.

Kondície z plnenia	Kondície z iného dôvodu
plnenie bez právneho dôvodu	plnenie za iného
plnenie z neplatného právneho úkonu	zásah do právnej sféry iného
plnenie z právneho dôvodu, ktorý odpadol	vynaloženie nákladov v prospech iného
plnenie z právneho dôvodu, ktorý nenastal	
	<i>majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov</i>

Rozlišujúcim kritériom, podľa ktorého priradíme kondíciu do jednej z dvoch skupín je spôsob, akým došlo k vzniku obohatenia. Skúmame, či obohatenie v konkrétnom prípade vzniklo **plnením, alebo iným spôsobom**.

Plnením rozumieme **vedomé a účelové poskytnutie majetkovej hodnoty inému, pričom príjemca tohto plnenia je uzrozumený s tým, že toto plnenie prijal**. Inými slovami, ide o **vedomé poskytnutie výhody, ktorým poskytovateľ voči príjemcovi sleduje určitý účel a príjemca poskytnutie tohto plnenia aspoň podnietil**. Dôležité je preto nie len hľadisko poskytovateľa plnenia (nestačí, že poskytovateľ vie, prečo a komu plní), ale aj perspektíva príjemcu plnenia (príjemca si uvedomuje okolnosti prijatia plnenia, vie, prečo mu poskytovateľ plní a čo sa tým snažil docieľiť).

Príklad č. 1: Ak darca plní na základe neplatnej darovacej zmluvy obdarovanému, plní mu vedome a účelovo, pretože si myslí, že plní na základe platnej darovacej zmluvy. Obdarovaný toto plnenie prijíma s uzrozumením, vie, prečo mu darca plní, prečo sa plnenie dostalo do jeho dispozičnej sféry. Vieme identifikovať medzi poskytovateľom a príjemcom vzťah plnenia. Ide o skutkovú podstatu plnenia z neplatného právneho úkonu, bezdôvodné obohatenie je kondíciou z plnenia.

Príklad č. 2: V prípade zaslania platby omylom na iný účet, než platca chcel, sa môže zdať, že tu je vedomé a účelové plnenie. On však chcel (vedome a účelovo) plniť niekomu inému, nie skutočnému príjemcovi platby. Príjemca tejto platby túto platbu takisto nijako nepodnietil, nie je si vedomý, prečo mu na jeho účet prišla, v čase pripísania platby na jeho účet o tom dokonca ani nemusí vedieť. Nie je medzi nimi vzťah plnenia, ide o kondíciu z iného dôvodu. Keďže by malo ísť o skutkovú podstatu vynaloženia nákladov v prospech iného, ktorú však OZ nemá, obohatenie radíme pod generálnu klauzulu.

Príklad č. 3: Viera sa chcela vydávať minulú jeseň, zarezervovala si reštauráciu v najkrajšom hoteli v meste a hotelu zaplatila zálohu 500,- Eur s tým, že sa na podrobnostiach a podmienkach zmluvy dohodnú vo väčšej blízkosti k svadobnému termínu. Pandémia však prekazila Vierine svadobné plány a svadbu aj s rezerváciou reštaurácie musela zrušiť. Viera vedome a účelovo poskytla plnenie hotelu, hotel ako príjemca plnenia bol tiež uzročený s tým, na aký účel Viera zálohu zaplatila. Medzi Vierou a hotelom existuje vzťah plnenia, ide o kondikciu z plnenia. Obohatenie spadá pod rozsah skutkovej podstaty plnenia z právneho dôvodu, ktorý nenastal (condictio ob rem), ktorú však OZ nemá, obohatenie preto radíme pod generálnu klauzulu.

6.4 Subjekty bezdôvodného obohatenia

Subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia označujeme špecificky. Podobne ako tomu bolo pri zodpovednosti za škodu, kde sme veriteľa označovali ako poškodeného a dlžníka ako škodcu alebo pôvodcu zásahu, v bezdôvodnom obohatení nazývame veriteľa špeciálnym označením **ukrátený** a dlžníka označením **obohatený**.

Obohateným je ten, kto má, resp. v čase vzniku obohatenia mal obohatenie vo svojej dispozícii. **Ukráteným** je ten, komu právo priznáva nárok na vydanie tohto obohatenia. Určenie subjektov sa takisto líši v závislosti od toho, či ide o kondikciu z plnenia alebo kondikciu z iného dôvodu, než je plnenie. Pri bezdôvodnom obohatení je dokonca celkom bežný jav, ak dva subjekty budú mať voči sebe navzájom postavenie aj ukráteného, aj obohateného (napríklad ak pôjde o problém vrátenia plnení z neplatnej alebo zrušenej zmluvy). Aj vo vzťahu k správne určeniu subjektov je preto dôležité korektne vyhodnotiť, či v danom prípade ide o jeden alebo o druhý typ kondikcie a o akú skutkovú podstatu v danom prípade pôjde. Osobitný význam to bude mať pri riešení trojstranných vzťahov bezdôvodného obohatenia.

Špecifikom bezdôvodného obohatenia oproti zodpovednosti za škodu je tiež to, že **na vznik bezdôvodného obohatenia sa nevyžaduje deliktná spôsobilosť**. Aj päťročné dieťa, ktoré odíde z pieskoviska s cudzou hračkou, má povinnosť vydať obohatenie. V ďalšom výklade však bude vidieť, že aj v bezdôvodnom obohatení sú maloletí a nespôsobilí na právne úkony predsa len v niektorých prípadoch špeciálne chránení.

Osobitným subjektom vzťahu z bezdôvodného obohatenia je **štát**. Štát má pozíciu sekundárneho ukráteného v prípade, ak toho, na úkor koho sa obohatenie získalo, nemožno zistiť (§ 456 druhá veta OZ). Hoci je takáto úprava z komparatívneho hľadiska tak trochu neštandardná, snahou bolo pravdepodobne zjednotiť úpravu bezdôvodného obohatenia s úpravou vecných práv, podľa ktorej ak vlastník stratenej veci nie je známy, musí sa vec vydať štátu (§ 135 ods. 1 druhá veta OZ).

V ďalšom výklade bude vidieť, že pri bezdôvodnom obohatení častokrát dochádza k prelínaniu a vzájomnému prieniku viacerých inštitútov, a to nie len s úpravou vecných práv, či zodpovednosti za škodu, ale výrazným spôsobom do tohto inštitútu preniká zmluvné právo a, nepochybne, možno badať prienik tiež s posledným mimozmluvným inštitútom – bezpríkazným konaním.

6.5 Kondikcie z plnenia

Pre všetky kondikcie z plnenia je charakteristické to, že medzi ukráteným a obohateným vieme identifikovať **vzťah plnenia**. To znamená, že obohatenie vzniklo plnením, vedomým a účelovým poskytnutím hodnoty zo strany ukráteného obohatenému. Zároveň musí platiť, že obohatený je uzročený s tým, prečo a v akej súvislosti mu ukrátený vlastne plní. Ak nebudeme vedieť identifikovať medzi dvoma subjektami vzťah z plnenia, nemôže ísť o kondikciu z plnenia, ale pôjde o kondikciu z iného dôvodu.

Kondikcie z plnenia podradíme pod niektorú z týchto skutkových podstát:

A. Plnenie bez právneho dôvodu

Skutková podstata plnenia bez právneho dôvodu (*condictio indebiti*) dopadá na prípady, kedy ukrátený plnil obohatenému bez toho, aby tu od počiatku existoval právny dôvod pre toto plnenie. Spadajú sem prípady plnenia na základe **zdanlivých právnych úkonov**, alebo plnenie omylom subjektom, ktorý je **v presvedčení, že plní existujúci dlh**, ten však v skutočnosti neexistuje.

Príklady: strana plnila v presvedčení, že plní na základe zmluvy, ukáže sa však, že sa strany nedohodli na všetkých podstatných náležitostiach a zmluva nebola uzavretá. Škodca plnil náhradu škody poškodenému v domnení, že škodu spôsobil on. Neskôr sa však ukáže, že neboli splnené predpoklady vzniku jeho zodpovednosti za škodu. Strana plnila v omyle napriek tomu, že právo druhej strany už bolo prekludované.

Podstatným pre naplnenie tejto skutkovej podstaty okrem toho, že právny dôvod od počiatku neexistoval, je aj to, že musí ísť medzi obohateným a ukráteným o **vzťah plnenia**. Ak tento vzťah plnenia nevieme identifikovať, nemôže ísť o plnenie bez právneho dôvodu, ale bude potrebné bezdôvodné obohatenie podradiť pod inú skutkovú podstatu, alebo pod generálnu klauzulu.

Poznámka: časť judikatúry má tendenciu podradzovať pod plnenie bez právneho dôvodu aj také prípady bezdôvodného obohatenia, ktoré vznikli inak než plnením, typicky užívanie cudzieho pozemku (napr. uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 17. júna 2019, sp. zn. 8 Cdo 186/2018). Toto riešenie však nie je správne a plynie z toho, že sa naše súdy snažia podradiť každý prípad

obohatenia pod niektorú z osobitných skutkových podstát. Užívanie cudzieho pozemku je ale dobrým príkladom práve pre kondikciu z iného dôvodu, než je plnenie a malo by ísť o skutkovú podstatu zásahu do sféry iného. Keďže však takúto skutkovú podstatu slovenské právo nepozná, užívanie cudzieho pozemku by malo byť podradené pod generálnu klauzulu a nie pod plnenie bez právneho dôvodu, pretože medzi užívateľom pozemku a jeho vlastníkom nevieme identifikovať vzťah plnenia.

Pri tejto skutkovej podstate obohatenie vzniká **momentom plnenia**. Už v tomto momente je plnené bez toho, aby na strane obohateného existoval právny dôvod na prijatie a ponechanie si obohatenia. Od momentu prijatia plnenia preto začína plynúť trojročná objektívna premlčacia doba a tento moment je určujúci aj pre ocenenie obohatenia.

B. Plnenie z neplatného právneho úkonu

Skutková podstata plnenia z neplatného právneho úkonu je špeciálnou skutkovou podstatou k plneniu bez právneho dôvodu. Cielí na prípady obohatenia vzniknutého v dôsledku toho, že právny úkon, na základe ktorého strana plnila, je neplatný. Aj v tomto prípade ide v podstate o plnenie bez právneho dôvodu, pretože na neplatný právny úkon právo hľadá, ako by nebol urobený. Avšak vzhľadom k tomu, že prípady plnenia z neplatných právnych úkonov právo bezdôvodného obohatenia normuje osobitne, bude ich potrebné podradiť pod túto skutkovú podstatu.

Plnenia na základe absolútne alebo relatívne neplatných právnych úkonov sú typickým prípadom kondikcií z plnenia. Poskytovateľ plnenia príjemcovi plní v presvedčení, že plní na základe účinného právneho úkonu (najčastejšie zmluvy) a príjemca plnenia je uzročený s tým, prečo a v akej súvislosti mu poskytovateľ plní. Ešte viac evidentný je vzťah plnenia pri relatívne neplatných právnych úkonoch, kde poskytovateľ plnenia v okamihu plnenia skutočne plní na základe existujúceho právneho dôvodu pre toto plnenie.

Pod skutkovú podstatu plnenia z neplatného právneho úkonu radíme tak plnenia z **absolútne**, ako aj z **relatívne neplatných právnych úkonov**. Akonáhle sa oprávnená strana dovoľá relatívnej neplatnosti právneho úkonu, právny úkon je neplatný od počiatku a nahliadame naň rovnako, akoby by šlo o absolútne neplatný právny úkon. V bezdôvodnom obohatení však medzi týmito dvomi prípadmi obohatenia rozlišujeme, a to s ohľadom na **moment vzniku obohatenia**, ktorý je dôležitý tak pre posúdenie premlčania, ako aj pre iné čiastkové otázky obohatenia.

Kým pri absolútne neplatných právnych úkonoch vzniká obohatenie momentom plnenia, pretože absolútne neplatný právny úkon je neplatným od počiatku, pri relatívne neplatných právnych úkonoch je situácia iná. Kým sa oprávnený subjekt nedovoľá relatívnej neplatnosti, plnenie na základe tejto zmluvy je riadnym plnením z platnej, účinnej a tým aj zaväzujúcej a existujúcej zmluvy. Toto plnenie sa stáva bezdôvodným obohatením až **momentom**

dovolania sa relatívnej neplatnosti. Okamih dovolania sa relatívnej neplatnosti je súčasne momentom vzniku bezdôvodného obohatenia a až od tohto momentu začína plynúť premlčacia doba a k tomuto momentu obohatenie oceňujeme. Ak však strana plnila na základe relatívne neplatného právneho úkonu po tom, čo došlo k účinnému dovolaniu sa relatívnej neplatnosti, bezdôvodné obohatenie vzniká už momentom tohto plnenia.

Výstižne rozdiely pomenoval Krajský súd v Banskej Bystrici v uznesení sp. zn. 14Co/342/2015 zo dňa 16.8.2016: „K bezdôvodnému obohateniu získanému plnením bez právneho dôvodu, ak právny dôvod neexistoval od začiatku, dochádza okamihom poskytnutia plnenia. Týmto okamihom je tiež určený začiatok objektívnej premlčacej doby. Subjektívna premlčacia doba začína plynúť odo dňa, keď sa postihnutý dozvedel, že plnil bez právneho dôvodu, a komu plnil. Bezdôvodné obohatenie získané plnením, ktorého právny dôvod neskôr odpadol, vzniká a objektívna doba pre premlčanie práva na jeho vydanie začína plynúť okamihom odpadnutia právneho dôvodu poskytnutého plnenia. Začiatok subjektívnej premlčacej doby sa zhoduje s okamihom, keď sa oprávnený dozvedel o tom, komu plnil, a o odpadnutí právneho dôvodu tohto plnenia.

Ak ide o bezdôvodné obohatenie získané plnením z neplatného právneho úkonu, treba rozlišovať prípady relatívnej a absolútnej neplatnosti právneho úkonu, z ktorého sa plnilo. V prípade relatívne neplatného právneho úkonu však o bezdôvodnom obohatení možno hovoriť len od okamihu úspešného dovolania sa relatívnej neplatnosti, t.j. keď prejav oprávneného (dotknutého) došiel druhému účastníkovi právneho úkonu. Tento deň treba zásadne považovať za rozhodujúci okamih na určenie začiatku plynutia subjektívnej premlčacej doby. Úspešným dovolaním sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu začína súčasne plynúť aj objektívna premlčacia doba. Do času dovolania sa neplatnosti takéhoto právneho úkonu, treba právny úkon považovať za platný (§ 40a). Na tom nič nemení skutočnosť, že účinky neplatnosti právneho úkonu nastávajú od jeho vzniku (ex tunc).

Bezdôvodné obohatenie získané z absolútne neplatného právneho úkonu vzniká od samého vzniku právneho úkonu.

Plnenie z relatívne neplatnej zmluvy sa preto posudzuje osobitne, sčasti spadá pod skutkovú podstatu plnenia z neplatného právneho úkonu, materiálne má však bližšie ku skutkovej podstate plnenia z právneho dôvodu, ktorý odpadol.

C. Plnenie z právneho dôvodu, ktorý odpadol

Pod skutkovú podstatu plnenia z právneho dôvodu, ktorý odpadol, spadajú také prípady plnenia, kedy **v čase poskytnutia plnenia poskytovateľ plní na základe existujúceho a zaväzujúceho právneho dôvodu** (platná zmluva, právoplatné rozhodnutie), tento právny dôvod však z nejakého dôvodu **neskôr „odpadne“**. Najčastejšie pôjde o prípady odstúpenia od zmluvy, o splnenie rozvázovacej podmienky, alebo nastane nemožnosť plnenia (§ 575 OZ),

či právoplatné konštitutívne rozhodnutie súdu alebo správneho orgánu, na základe ktorého sa už plnilo, je zrušené v dôsledku podania mimoriadneho opravného prostriedku.

Táto skutková podstata je špecifická v tom, že tu síce poskytovateľ plnil na základe riadneho a platného právneho dôvodu, ten však následne odpadá. Až týmto okamihom odpadnutia sa z plnenia stáva bezdôvodné obohatenie. Tento okamih, podobne ako tomu bolo pri relatívnej neplatnosti, je určujúcim pre vznik obohatenia a premlčanie.

Ak však subjekt plnil až po tom, čo právny dôvod odpadol (napr. až po odstúpení), takto poskytnuté plnenie už neradíme pod túto skutkovú podstatu, ale pod plnenie bez právneho dôvodu.

D. Plnenie z právneho dôvodu, ktorý nenastal

Posledná skutková podstata, pod ktorú radíme kondikciu z plnenia, je podstata plnenia z právneho dôvodu, ktorý nenastal (*condictio ob rem*). Túto špeciálnu skutkovú podstatu Občiansky zákonník nepozná. Aj pri tomto type bezdôvodného obohatenia musíme vedieť identifikovať vzťah plnenia.

O plneniach na právny dôvod, ktorý nakoniec nenastal, hovoríme v špecifických situáciách, kedy síce **v čase plnenia strana plní, aj keď ešte právny dôvod neexistuje**, no napriek tomu druhej strane plní za konkrétnym **účelom** a **v presvedčení, že právny dôvod vznikne v budúcnosti**. V praxi pôjde o rôzne prípady plnenia preddavkov na budúce zmluvy, ktoré však z nejakého dôvodu nebolo možné v čase plnenia uzavrieť, prípadne sa strany dohodli na preddavku s tým, že sa na konkrétnych podmienkach zmluvy dohodnú v budúcnosti.

Príklad: Dcéra chce na oslavu otcovej šesťdesiatky zarezervovať reštauráciu. Reštaurácii pri prvej obhliadke zaplatí zálohu s tým, že sa na detailoch služieb vrátane konečnej ceny za všetky služby dohodnú pár dní pred organizovanou oslavou a od finálnej ceny bude záloha následne odpočítaná. Otec sa však pred svojimi narodeninami nečakane dostal do nemocnice a oslava musela byť zrušená. V tomto prípade je zrejmé, že k uzavretiu zmluvy medzi jeho dcérou a reštauráciou nakoniec nedôjde. Poskytnutá záloha je v zmysle záväzkovej časti Občianskeho zákonníka preddavkom (§ 498 OZ), ak však tento nakoniec nebude započítaný na žiadne zmluvné plnenie, právny dôvod, na ktorý sa mala záloha započítať, nenastal.

Pod túto skutkovú podstatu radíme tiež plnenia na základe neformálneho prísľubu, že im druhá strana niečo poskytne alebo prevedie vlastnícke právo, no k splneniu prísľubu nakoniec nedôjde. Výnimočne sem vieme podradiť investície do cudzieho majetku, ak tak poskytovateľ investícií konal v presvedčení, že ich poskytuje za účelom spoločného bývania v jednej domácnosti. Následná odluka je tiež považovaná za odpadnutie účelu, na ktorý boli tieto investície poskytnuté v zmysle tejto skutkovej podstaty.

Špecifikom skutkovej podstaty z plnenia na právny dôvod, ktorý nenastal, je ten, že hoci strana *stricto sensu* plnila bez existujúceho právneho dôvodu, toto plnenie sa stáva bezdôvodným obohatením až **momentom, kedy je jasné, že účel odpadá a právny dôvod nenastane**.

R 43/2012: Záloha na kúpnu cenu, ktorá bola vyplatená vlastníkovi veci na základe jeho príslubu predat' vec, sa stala jeho bezdôvodným obohatením v okamihu, keď ju odmietol predat', prípadne keď nastala nemožnosť predat' ju.

Až od momentu odpadnutia účelu, kedy je zrejmé, že budúci právny dôvod nenastane, začína plynúť premlčacia doba na vydanie bezdôvodného obohatenia. Práve preto sa tieto prípady v zmysle našej judikatúry podradzujú pod skutkovú podstatu plnenia z právneho dôvodu, ktorý odpadol (R 43/2012).

V každom jednom prípade však bude potrebné skúmať, či napriek tomu, že účel odpadol a právny dôvod nenastane, tu predsa len neexistuje špecifický právny dôvod na ponechanie si obohatenia (preddavku), typicky na základe inomínátnej zmluvy.

Príklad: realitná kancelária na základe rezervačnej zmluvy prijme od klienta sumu peňazí, ktorá bude následne odpočítaná od predajnej ceny v prípade, ak klientovi nájde kupcu. Ak ho však nenájde, sumu peňazí si kancelária v zmysle podmienok rezervačnej zmluvy ponechá za realizáciu realitnej služby, hľadanie potenciálnych kupcov, inzerciu a podobne. Tu existuje dôvod na ponechanie si plnenia v podobe inomínátnej zmluvy, hoci účel poskytnutia preddavku odpadol, lebo kúpna zmluva nebola uzavretá.

Ilustratívny príklad pre účely ďalšieho výkladu: Nájomca bytu bez súhlasu jeho vlastníka uzavrie zmluvu s maliarom, aby prišiel vymaľovať celý byt výraznou zelenou farbou. Keďže sa maliar vydáva za najlepšieho maliara v meste, jeho služby sú o niečo drahšie ako služby iných maliarov v tomto meste, s čím je ale nájomca stotožnený a je ochotný zaplatiť maliarovi sumu 5 Eur/m² na hodinu, hoci by inému maliarovi zaplatil len 2 Eurá/m². Po vymaľovaní prvých dvoch izieb však nájomca vôbec nie je spokojný so službami maliara, na stenách vidno fľaky a prázdne miesta. Nájomca viac nechce, aby maliar pokračoval v práci, preto od zmluvy odstúpi. Maliar žiada zaplatiť sumu za uskutočnenú prácu podľa dohodnutej 5-eurovej sadzby.

6.5.1 Subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia

Pri kondikciách z plnenia určujeme subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia inak, ako pri kondikciách z iného dôvodu. Pri kondikciách z plnenia sú subjektami tohto vzťahu

poskytovateľ a príjemca plnenia. Pri týchto typoch obohatenia vzniknutého plnením preto nie je vôbec podstatné, v koho majetku, prípadne na koho úkor k obohateniu došlo. Podstatné je iba určenie, kto bol v konkrétnom prípade poskytovateľ a kto príjemca tohto plnenia. **Príjemca** plnenia je v tomto vzťahu **obohatený** a **poskytovateľ ukrátený**. Je tomu tak preto, že poskytovateľ si svojím vedomým a účelovým plnením sám tento subjekt vybral a týmto rozhodnutím **na seba prevzal insolvenčné riziko** druhého partnera. Inými slovami, tomuto subjektu plnil s uzročením, že sa môže dostať do problémov a v budúcnosti nemusí byť schopný plniť svoje záväzky (či už zo zmluvy, o ktorej si myslí, že je platná, uzavretá, resp. že bude trvať ďalej, alebo z bezdôvodného obohatenia).

Od príjemcu plnenia treba **odlišovať osobu, ktorá je iba platobným miestom** príjemcu. Ak napríklad advokát žalobcu od žalovaného príjme súdnym rozhodnutím priznanú pohľadávku a rozhodnutie bude v dovolacom konaní následne zrušené, nie advokát, ale strana žalobcu je bezdôvodne obohatená.

Takéto vymedzenie subjektov je osobitne významné práve pri trojstranných vzťahoch, ako je tomu aj v ilustrovanom prípade. Maliar nemá nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia voči vlastníkovi bytu. Vlastník bytu nebol príjemcom plnenia, nijako sa nezúčastňuje na vzťahu plnenia a preto nie je subjektom kondície z plnenia. Vzťah z bezdôvodného obohatenia v prípade kondície z plnenia vzniká iba medzi nájomcom bytu a maliarom.

Nájomca musí vykompenzovať obohatenie maliarovi, ktorý na jeho žiadosť vymaľoval dve izby a maliar musí vrátiť zaplatenú sumu peňazí v prípade, ak zo zrušenej zmluvy nájomca už niečo platil. Či má aj nájomca nejaký nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia voči vlastníkovi preto, lebo vlastník má časť bytu nanovo vymaľovanú, s týmto vzťahom plnenia medzi maliarom a nájomcom nijako nesúvisí.

Maliar a nájomca môžu mať vnútorný vzťah čo do vypořádania investícií nastavený osobitne. Nebude výnimkou, ak nájomná zmluva bude obsahovať osobitné ustanovenia týkajúce sa náhrady nájomcových investícií zo strany vlastníka. Práve z tohto dôvodu nemožno pripustiť priamy nárok na vydanie obohatenia maliara voči vlastníkovi veci. Narušili by sa tým vzťahy nastavené vopred zmluvami, tak medzi vlastníkom a nájomcom, ako aj zmluvou medzi nájomcom a maliarom.

Do určitej miery možno tento záver vyvodiť aj z ustanovenia § 457 OZ, hoci ten nedopadá na všetky kondície z plnenia, ale explicitne sa zaoberá iba vzájomnými plneniami z neplatnej alebo zrušenej zmluvy.

K tomu pozri rozsudok Najvyššieho súdu SR z 23.11.2022, sp. zn. 4Obdo/70/2021: „*Ak spočíva bezdôvodné obohatenie v plnení na základe neplatnej zmluvy, sú vo vzájomnom vzťahu bezdôvodného obohatenia strany tejto zmluvy. To platí bez ohľadu na to, či sa v súvislosti s plnením z neplatnej zmluvy obohatil aj niekto iný alebo došlo k obohateniu aj na*

úkor iného. Aktívna a pasívna legitimácia je v prípade vydania plnenia z neplatnej zmluvy na strane účastníkov tejto neplatnej zmluvy. “

Prípadný vyporiadací vzťah vlastníka a nájomcu je preto otázkou samostatného nároku. Ak nejedná o iný podklad pre vyriešenie otázky investície napr. v nájomnej zmluve, pôjde o kondikciu z iného dôvodu, než je plnenie.

6.5.2 Obohatenie

Podstatnou otázkou v súvislosti s povinnosťou vydať obohatenie je určenie toho, čo a v akom rozsahu je obohatením. Pri kondikciách z plnenia za obohatenie považujeme **konkrétne plnenie**, ktoré poskytovateľ plnil príjemcovi plnenia. Dôležité je správne vyhodnotiť, čo bolo predmetom plnenia (najčastejšie predmetom konkrétneho záväzku). Práve toto plnenie je považované za obohatenie, ktoré musí byť vrátené. Ak poskytovateľ plnil vec, táto vec je obohatením. Ak poskytovateľ platil príjemcovi sumu peňazí, rovnakú sumu je potrebné vrátiť. Predmetom však mohli byť aj nehmotné statky, služby a výkony, aj v tomto prípade je plnením tá konkrétna služba alebo výkon bez ohľadu na to, či bola príjemcom skonzumovaná. V prípade neplatnej alebo zrušenej nájomnej zmluvy je obohatením nadobudnuté právo vec užívať. Nie je dôležité, či prenajatá vec bola skutočne užívaná alebo nie.

To, že sa vydáva konkrétne plnenie do dôsledkov znamená, že pri kondikciách **neskúmame rozmnoženie majetku obohateného**, táto otázka nás vôbec nezaujíma. Majetok obohateného sa prijatím plnenia vôbec nemusel rozmnožiť, dokonca mohol v špecifických prípadoch aj klesnúť (ak boli predmetom záväzku búracie práce, ktoré odstránili budovu vysokej trhovej hodnoty). Bez ohľadu na to aj v tomto prípade obohatenie vzniká v rozsahu uskutočnených búracích prác.

V ilustrovanom prípade sú obohatením maliarske práce a ak nájomca maliarovi aj niečo zaplatil, obohatením na strane maliara je zase zaplatená suma peňazí za maliarske služby.

Niekedy môže zmišťať, ak je výsledok plnenia zachytený **na hmotnom nosiči**, napríklad znalec vyhotoví znalecký posudok, právnik napíše a odovzdá právnu analýzu, softvérový inžinier odovzdá mobilnú aplikáciu, skladateľ odovzdá noty k novej skladbe a podobne. Obohatením však nie je odovzdaný hmotný výsledok a na splnenie povinnosti vydať obohatenie nebude stačiť, ak príjemca iba vráti zhmotnený výsledok práce poskytovateľovi. Tieto výsledky sú len zachytením prác a výkonov, ktoré boli predmetom (domnelého) záväzku.

K tomu pozri rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 23.10.2018 sp. zn. 28 Cdo 1060/2017: *„Projektová dokumentace je dílem s nehmotným výsledkem ve smyslu § 2631 o. z., které je trvale zachyceno na hmotném nosiči. Bezduvodné obohacení, kterého se žalované dostalo poskytnutím projektové dokumentace, proto nelze omezovat na listiny, jež jsou právě toliko*

hmotným nosičem díla vypracovaného žalobcem, nikoliv dílem samotným; bezdůvodné obohacení totiž v takovém případě spočívá v hodnotě projektu vypracovaného pro žalovanou, který je výsledkem výkonů žalobce a navazujících výsledků duševní práce.“

Práve tieto práce, služby a výkony sú obohatením, nie iba ich hmotný výsledok. Pre účely vydania bezdôvodného obohatenia ich bude potrebné oceniť.

6.5.3 Peňažná náhrada

V určitých situáciách vydanie konkrétneho plnenia, ktoré bolo odovzdané, nemožno vydať. Buď je to povahou samotného plnenia, akými sú služby, práce a výkony, ktoré nemožno vrátiť v dôsledku ich povahy, alebo sa s plnením medzičasom niečo stane (bolo spotrebované, stratené, zničené, prevedené na inú osobu). V takom prípade právo bezdôvodného obohatenia prikazuje vydať peňažnú náhradu za toto plnenie (§ 458 ods. 1 OZ). Veľmi podstatnou otázkou je, akým spôsobom toto plnenie oceniť.

Pri kondikciách z plnenia, ak ide o vyporiadanie vzájomných zmlúv, je situácia znova trochu špecifická. Je tomu tak preto, že v prípade plnenia zo vzájomných zmlúv si toto plnenie strany v zmluve ocenili sami dohodou. Ak sa v kúpnej zmluve, ktorá bola následne zrušená, strany dohodli, že za túto konkrétnu vec má kupujúci zaplatiť X, túto **dohodu o cene plnenia sa žiada rešpektovať aj vo vzťahu z bezdôvodného obohatenia**. V prospech tohto riešenia hovorí viacero dôvodov. Ak sa strany dohodli na tom, že plnenie má pre nich túto hodnotu, pôsobilo by pre nich následne prekvapivo, ak by sme plnenie ocenili zrazu objektívne, a tým by za plnenie (vec, služby, práce) obohatený zaplatil buď menej, alebo naopak viac, než ako boli dohodnutí.

V hore ilustrovanom príklade by to pre maliara znamenalo, že za maliarske služby, ktoré nájomca prirodzene nevie vrátiť späť, by dostal *de facto* zaplatené menej, než ako bol s nájomcom dohodnutý. Situácia môže byť aj opačná – ak sa kupujúcemu podarí nájsť vec predávanú vo veľmi dobrej cene, ktorá je pod priemerom trhovej ceny a následne, napr. po odstúpení by vec vrátiť nevedel, musel by za ňu zaplatiť viac cez peňažnú náhradu za bezdôvodné obohatenie.

Podrobne sú dôvody pre tento záver vysvetlené v obchodnoprávnom zbierkovom rozhodnutí R 63/2020. Hoci ide o výklad špeciálneho ustanovenia § 351 ods. 2 Obchodného zákonníka, závery v tomto rozhodnutí sú plne prenositeľné aj na občianskoprávnu úpravu v § 458 OZ.

Z odôvodnenia R 63/2020: „Dovolací súd uvádza, že je nevyhnutné zohľadniť tú skutočnosť, že pri dohode o výške plnenia môžu zmluvné strany prihliadať na rôzne okolnosti, ktoré však odkaz na cenu obvyklého plnenia nemôže zohľadniť, a preto je v zásade nesprávne pri vyporiadaní

podľa § 351 ods. 2 Obchodného zákonníka vychádzať z ceny obvyklého plnenia. Týmto okolnosťami môžu byť napríklad špecifickosť predmetu plnenia, dĺžka zmluvného vzťahu, predchádzajúca existencia záväzkového vzťahu, prísľub na ďalšiu zmluvnú spoluprácu, a iné. Ak by si strany dohodli vyššiu než obvyklú cenu plnenia, veriteľ by sa v dôsledku odstúpenia od zmluvy - po tom, ako sám poskytol dlžníkovi zmluvne dohodnuté plnenie - dostal do nevýhodnejšieho postavenia, ako v prípade, kedy by k odstúpeniu od zmluvy nedošlo, keďže by mu vznikol nárok na plnenie v nižšej sume, než aká mu vyplývala zo zmluvy. Škodlivosť tohto názoru by bola osobitne zvýraznená v situácii, ak by od zmluvy odstúpil veriteľ z dôvodu porušenia povinnosti dlžníkom (napr. pre omeškanie s poskytnutím plnenia veriteľovi), keďže v dôsledku výkonu práva by sa dostal do nevýhodnejšieho postavenia, ako keby k odstúpeniu od zmluvy nedošlo. .... Zároveň ako už bolo uvedené vyššie, hodnotu v zmluve dohodnutého plnenia si určili zmluvné strany na základe ich zhodného prejavu vôle, pri ktorom vychádzali z rôznych okolností, ktoré vznik a existenciu zmluvného vzťahu ovplyvňovali, a túto zhodu v prejave vôle zmluvných strán nemôže nahradiť nikto iný (ani súd rozhodujúci v následnom spore) odkazom na obvyklú cenu plnenia.

Naopak v prípadoch, kedy si strany v zmluve dojednali nižšiu než obvyklú cenu plnenia, by mohlo dôjsť k absurdnej situácii, že po odstúpení od zmluvy (za súčasného splnenia povinnosti zo strany veriteľa pred odstúpením od zmluvy) by bol dlžník povinný poskytnúť veriteľovi peňažnú náhradu vo vyššej sume, než by bol povinný poskytnúť plnenie, ak by k odstúpeniu od zmluvy nedošlo. “

Pri kondikciách z plnenia sa preto peňažná náhrada oceňuje podľa zmluvne dohodnutej ceny, ak bola medzi stranami prítomná. Nájomca preto musí maliarovi vrátiť peňažnú náhradu za prijaté maliarske služby **podľa dohodnutej ceny v zmluve**.

Takéto ohodnotenie obohatenia je však možné následne modifikovať, a to vtedy, ak plnenie malo vady, teda nekorešpondovalo s tým, čo bolo v zmluve dohodnuté alebo pre dané plnenie zo zmluvy vyplývalo z právneho predpisu.

Porovnaj s tretím výrokom R 63/2020: „Ustanovenia Obchodného zákonníka o vadnom plnení (§ 422 a nasl.) sa pri vzájomnom vypořádání po odstúpení od zmluvy uplatnia analogicky, ak plnenie poskytnuté pred odstúpením od zmluvy malo vady. “

V takom prípade by nebolo spravodlivé vychádzať z dohodnutej ceny plnenia, ale táto cena sa zníži primerane vo vzťahu k vadám, a to tak, že sa **analogicky aplikuje pravidlo o zľave z ceny**. Pre ohodnotenie plnenia je teda stále určujúca dohodnutá cena, tá ale bude ponížená o zľavu zodpovedajúcu vadám plnenia. Ak by sa v ilustrovanom prípade preukázalo, že služby maliara mali naozaj vady, nájomcovi klesne peňažná náhrada o zľavu zodpovedajúcu vadám, no stále sa bude vychádzať z dohodnutej ceny 5 Eur/m².

Sú však aj situácie, kedy vôbec nebude možné odrážať sa pri oceňovaní obohatenia od dohodnutej ceny. Bude tomu tak v prípade, ak práve **cena bola dôvodom neplatnosti**, alebo ak **vôľa niektorej zo strán bola dotknutá**, napríklad bola uzatvorená v donútení, v tiesni, ako dôsledok podvodu, alebo ide o prípad úžery. V týchto prípadoch sa plnenie neoceňuje podľa dohodnutej ceny, ale **objektívne, podľa ceny daného plnenia v mieste a čase vzniku obohatenia**.

Ak by teda zmluva medzi nájomcom a maliarom bola neplatná napr. z dôvodu, že maliar nájomcu úmyselne uviedol do omylu, maliarske služby by neboli ohodnotené na 5 Eur/m², ale na 2 Eurá/m².

Z objektívneho ocenenia plnenia vychádzame prirodzene aj vtedy, ak subjektívna dohoda o cene chýba (plnenie na základe rozhodnutia, ktoré bolo neskôr zrušené).

Zhoršenie plnenia

Situácia je osobitná vtedy, ak obohatený síce vie vrátiť naturálne plnenie, vráti ho však v zhoršenom stave nad mieru primeraného opotrebenia (napr. kúpený počítač po polročnom užívaní bude doškriabaný a s pokazeným monitorom). Ak vrátené plnenie nie je identické čo do kvality a kvantity, ide o tzv. **faktické zhoršenie**. Ukrátený má právo na **časť peňažnej náhrady zodpovedajúcej tomuto zhoršeniu**.

Ak sa však vráti vec alebo plnenie, ktoré je hospodársky neupotrebitelné, nahrádza sa jeho celá hodnota.

Plnenie môže byť **zhoršené aj právne**, a to vtedy, ak na ňom viaznu ťarchy v podobe práv tretích osôb, ktoré pôsobia aj voči ukrátenému. Aj v tomto prípade sa postupuje rovnako, ako pri faktickom zhoršení a obohatený musí poskytnúť náhradu v peniazoch ekvivalentnú právnomu zhoršeniu.

Ak je to možné, obohatený sa má snažiť o naturálne plnenie, napríklad sa má snažiť o to, aby mohol vec alebo plnenie vrátiť ukrátenému nezaťažené právom tretej osoby.

Zlepšenie plnenia

Plnenie sa môže vrátiť ukrátenému nie len zhoršené, ale aj zlepšené. Napríklad kúpená vec bude opravená, zmenená a vynovená. Otázkou je, či má obohatený voči ukrátenému nejaký nárok na kompenzáciu tohto zlepšenia.

Ak sa vráti identická vec alebo plnenie, avšak sa medzičasom zvýšila jeho objektívna tržná hodnota, táto **zmena v hodnote sa nijako nekompenzuje**, rovnako sa nekompenzuje ani

inflácia pri vrátení kúpnej ceny. Hodnota plnenia by sa totiž zvýšila aj v prípade, ak by mal ukrátený celý čas plnenie u seba.

Ak ale do plnenia obohatený investoval, tieto investície sa mu v zásade nenahrádzajú. Podľa zahraničných vzorov by sa mali nahrádzať iba v prípade, ak sú splnené predpoklady pre vydanie tzv. vnúteného obohatenia (k tomu pozri ďalšiu kapitolu).

Nahrádzajú sa však tzv. **potrebné náklady** (§ 458 ods. 3 OZ), ktoré boli nevyhnutné na **udržanie veci, jej vlastností a jej majetkovej podstaty**. Ide o také náklady, ktoré by vynaložil na vec alebo plnenie s najväčšou pravdepodobnosťou aj ukrátený, ak by mal plnenie u seba.

Ak by si napríklad nájomca prerobil byt bez súhlasu vlastníka podľa vlastných preferencií a vkusu, zrealizoval stavebné úpravy, ktoré mu vyhovujú, takéto zhodnotenie v očiach vlastníka veci vôbec nemusí byť zhodnotením. Posúdenie zhodnotenia je totiž veľmi subjektívnou kategóriou. To, čo je v očiach jedného zhodnotením, môže v očiach iného predstavovať zníženie hodnoty veci, alebo prinajmenšom zbytočné zhodnotenie, ktoré by sám nikdy nebol realizoval. Z tohto dôvodu sa investície nad rámec potrebných nákladov obohatenému nekompenzujú.

Vždy má však ukrátený právo odčleniť a vziať si zhodnotenie, ak je to možné bez toho, aby sa tým znehodnotila alebo inak zhoršila vec. Vychádza sa analogicky z pravidla z konania bez príkazu (§ 745 OZ: *„Ak konateľ bez príkazu nemá nárok na náhradu nákladov, je oprávnený vziať si, pokiaľ je to možné, čo obstaral na svoje náklady.“*).

Plody a úžitky

Plnenie sa vydáva spoločne s oddelenými plodmi a úžitkami vtedy, ak obohatený nebol dobromyseľný (§ 458 ods. 2 OZ), teda ak nebol v dobrej viere o tom, že si plnenie môže ponechať na základe riadneho právneho dôvodu. **Plody** treba chápať v ich **vecnoprávnom zmysle, úžitkom** je to, čo bolo získané **zhodnotením plnenia** (typickým úžitkom pri veci je napríklad utržené nájomné, ak obohatený nadobudnutú vec prenajímal). Ak obohatený bol dobromyseľný, plody a úžitky z plnenia si môže ponechať a nadobúda k nim vlastnícke právo.

6.5.4 Vylúčenie kondikcie

O vylúčení kondikcie hovoríme vtedy, ak sú síce splnené všetky predpoklady pre vznik bezdôvodného obohatenia a obohatenie stále trvá, z určitých dôvodov ale obohatený nemusí vydať ukrátenému ani plnenie, ani peňažnú náhradu zaň.

Občiansky zákonník s niektorými prípadmi vylúčenia kondikcie počíta priamo, iné vieme dovodiť z účelu právnej úpravy.

6.5.4.1 Vylúčenie kondikcie pri plnení premlčaného dlhu a inej naturálnej pohľadávky

V ustanovení § 455 ods. 1 OZ je vylúčené právo domáhať sa bezdôvodného obohatenia, ak bolo prijaté plnenie premlčaného dlhu. Právo bezdôvodného obohatenia tak nadväzuje na následky premlčania, ktoré síce spôsobujú, že sa nemožno úspešne dovolávať na súde žalobou a dlh vymáhať, právo ako také však stále existuje. V dôsledku uplynutia premlčacej doby a vznesenia námietky premlčania zanikol nárok, nie však dlh ako taký. Preto plnenie premlčaného dlhu nezakladá bezdôvodné obohatenie. Dlžník stále plnil existujúci dlh, hoci „ochudobnený“ o jeho vymáhateľnú zložku.

Podobne je tomu aj pri iných naturálnych pohľadávkach. Občiansky zákonník výslovne počíta s vylúčením kondikcie pri plneniach z hier a stávok medzi fyzickými osobami vrátane pôžičiek do týchto hier a stávok (§ 455 ods. 2 OZ). Plnenia z úradne povolených hier a stávok sú však riadne žalovateľnými pohľadávkami.

Právny poriadok výnimočne aj na iných miestach počíta s naturálnymi obligáciami. K tomu pozri napr. § 428 ods. 1 Obchodného zákonníka: „Právo kupujúceho z väd tovaru sa nemôže priznať v súdnom konaní, ak kupujúci nepodá správu predávajúcemu o vadách tovaru bez zbytočného odkladu po tom, čo a) kupujúci vady zistil ...

alebo § 435 ods. 2 Obchodného zákonníka: „Práva kupujúceho z právnych väd tovaru sa nemôžu priznať v súdnom konaní, ak kupujúci nesplní povinnosť ustanovenú v odseku 1 a predávajúci v súdnom konaní namietne nesplnenie tejto povinnosti kupujúcim.“

6.5.4.2 Vylúčenie kondikcie v prípade neplatnosti pre nedostatok formy

Občiansky zákonník vylučuje vydanie obohatenia v prípade, ak bol právny úkon neplatný len pre nedostatok formy (§ 455 ods. 1 OZ). Ustanovenie však treba vykladať tak, že sa vzťahuje iba na dôvody, ak je právny úkon alebo zmluva iba relatívne neplatná pre nedostatok **v stranami dohodnutej forme (§ 40a OZ).**⁴⁰ Ak sa strany dohodnú na tom, že podmienkou platnosti ich zmluvy je písomná forma, no po ústnej dohode na všetkých náležitostiach predsa len plnia, toto plnenie sa považuje za konvalidáciu, inými slovami týmto svojím prejavom vôle

---

⁴⁰ Dohodnutá forma môže byť dvojaká: **deklaratórna alebo konštitutívna**. Kým konštitutívna forma je taká, ktorej dodržanie je podmienkou platnosti zmluvy, deklaratórnou formou strany nepodmieňujú platnosť zmluvy, ale len utvrdzujú jej obsah. Nedodržanie deklaratórnej formy preto nevedie k relatívnej neplatnosti, k tomuto následku vedie iba nedodržanie konštitutívnej formy.

(plnením) upustili od požiadavky povinnej formy. Z tohto dôvodu **nedodržanie dohodnutej konštitutívnej formy nezakladá nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia**.

Ak však strany plnili na základe neplatnej zmluvy pre nedodržanie zákonnej formy, právo na vydanie bezdôvodného obohatenia vzniká.

Tento dôvod pre vylúčenie kondikcie sa pochopiteľne týka iba prípadov obohatenia zo skutkovej podstaty plnenia z neplatného právneho úkonu.

6.5.4.3 Vedomé plnenie nedlhu

Vedomé plnenie nedlhu ako dôvod pre vylúčenie kondikcie vyplýva implicitne z právneho poriadku. Ak ukrátený vedome a účelovo druhému plnil a súčasne **vedel, že tu právny dôvod na toto plnenie nie je, jeho kondikcia voči obohatenému by mala byť tiež vylúčená**. To by však malo platiť len vtedy, ak druhá strana plnenie prijala v legitímnom presvedčení, že si ho môže ponechať.⁴¹ Ak bola predmetom plnenia vec, obohatený týmto k nej vlastne nadobúda vlastnícke právo.

Poznámka: ak by sme kondikciu pri vedomom plnení nedlhu pripustili, vyvolali by sme nasledovné: právnik vediac o tom, že nemá uzavretú zmluvu o poskytnutí právnych služieb, vedome záujemcovi o právne služby zašle vypracovanú právnu analýzu na jeho právny problém, hoci sa záujemca ešte nerozhodol, či má alebo nemá záujem o jeho právne služby a či vôbec chce svoj spor riešiť. Ak by sme kondikciu pripustili, záujemca by musel zaplatiť peňažnú náhradu za poskytnuté právne poradenstvo, keďže službu nemožno vrátiť in natura. Vo výsledku by právnik vlastne nanútil uzavretie zmluvy inému bez jeho súhlasu. Takýto výsledok je v súkromnom práve neprípustný a ak to odmieta zmluvné právo, musí to adekvátne odmietnuť aj právo bezdôvodného obohatenia.

6.5.4.4 Vylúčenie kondikcie, ak si to vyžaduje účel pravidla postihujúceho zmluvu neplatnosťou

Dôvod pre vylúčenie kondikcie, ak si to vyžaduje účel ustanovenia postihujúceho zmluvu neplatnosťou, taktiež možno implicitne vyvodiť z jednotlivých dotknutých ustanovení. V niektorých prípadoch ak zákon postihuje právny úkon alebo zmluvu neplatnosťou, bolo by v rozpore s týmto účelom, aby sa ukrátenému priznala kondikcia.

---

⁴¹ V zahraničných právnych poriadkoch je toto pravidlo zakotvené výslovne, porovnaj napr. § 814 nemeckého BGB alebo § 2997 ods. 1 českého OZ.

Príklad: objednávateľ trestného činu uzavrie (absolútne neplatnú) zmluvu s realizátorom trestnej činnosti, aby pre neho spáchal krádež a na základe tejto zmluvy mu zaplatí odmenu. Následne by chcel túto odmenu žiadať späť z titulu bezdôvodného obohatenia na základe skutkovej podstaty plnenia z neplatného právneho úkonu.

Ak by sme v takejto situácii pripustili kondikciu, umožnili by sme protiprávne konajúcemu, aby **ťazil z vlastného protiprávneho konania**. Účelom zákonnej normy postihujúcej takúto zmluvu neplatnosťou však bolo práve od protiprávneho konania ho demotivovať. Aby bol tento účel naplnený, v špecifických prípadoch bude potrebné dotiahnuť tento účel až do roviny bezdôvodného obohatenia a nepriznať strane kondikciu.

Príklad: podávať alkohol maloletým je zakázané. Majiteľ krčmy však napriek zákonnému zákazu predáva maloletým alkohol. Ak by sme pripustili, že má nárok na peňažnú náhradu za spotrebovaný alkohol voči maloletým, nebol by naplnený účel zákonného pravidla zakazujúceho podávať alkohol maloletým, ale práve naopak, majiteľ krčmy by bol motivovaný nalievať im alkohol ďalej.

6.5.5 Synalagmatický charakter plnení z neplatnej alebo zrušenej vzájomnej zmluvy

Pre určité typy kondikcií z plnenia, ak ide o vyporiadanie vzájomných neplatných alebo zrušených zmlúv je typické, že obidve strany majú voči sebe navzájom postavenie obohateného a ukráteného. Tento vzťah medzi nimi je v takom prípade synalagmatickým vzťahom. Na tento špecifický prípad sa uplatní pravidlo v § 457 OZ.

Ak si strany navzájom plnili z neplatnej alebo zrušenej zmluvy, majú povinnosť si tieto plnenia vrátiť späť (§ 457 OZ), prípadne ak to nie je dobre možné, tak peňažnú náhradu za toto plnenie. Vzhľadom k tomu, že vzájomné vrátenie si plnení z neplatného alebo zrušeného záväzku nie je zmluvným, ale mimozmluvným záväzkom, automaticky sa úprava o synalagme zo zmluvného práva neuplatní (§ 560 OZ). Aby bol aj v tomto prípade zabezpečený synalagmatický charakter vzájomného záväzku, obsahuje úprava špeciálne pravidlo v § 457 OZ, ktoré túto synalagmu zakladá. To znamená, že každá zo strán má k dispozícii námietku podľa § 560 OZ (námietka tzv. nesplnenej zmluvy a námietka neistoty).

Okrem týchto hmotnoprávnych dôsledkov sa však z ustanovenia § 457 OZ vyvodzujú aj určité dôsledky v procesnom práve. Ak jedna zo strán zažaluje bezdôvodné obohatenie zo vzájomnej zrušenej alebo neplatnej zmluvy, judikatúra z § 457 OZ odvodzuje, že žalobca musí špecificky formulovať petit ako vzájomné plnenie povinností žalobcu a žalovaného. Nesplnenie tejto povinnosti má za následok zamietnutie žaloby.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 26.2.2009 sp. zn. 3Cdo/115/2008: „*So zreteľom na uvedené sa žalobcovia v prejednávanej veci mohli domáhať na súde vrátenia svojho plnenia bez toho, aby v žalobe vyjadrili podmienenosť tohto plnenia nárokom druhej strany, len ak by sami neboli povinní vrátiť plnenie žalovanému (teda len ak by podľa zrušenej zmluvy plnil výlučne on alebo ak by do vyhlásenia rozsudku splnili svoju povinnosť vrátiť žalovanému jeho plnenie). Zo spisu ale vyplýva, že o tieto prípady v danej veci nešlo. Vzhľadom na to sa žalobcovia nemohli domáhať samostatného plnenia, ale mali vyššie uvedenú vzájomnosť a podmienenosť práv a povinností účastníkov primerane vyjadriť v petite žaloby. Keďže žalobcovia v petite žaloby túto vzájomnú viazanosť reštitučných povinností účastníkov nevyjadrili a súd bol viazaný ich žalobným návrhom (§ 153 ods. 2 O.s.p.), nemohla byť ich žaloba už z tohto dôvodu úspešná. Za daného skutkového stavu nebolo možné vyhovieť žalobe, ktorá nezodpovedala § 457 Občianskeho zákonníka a ani prekročiť žalobný návrh a rozhodnúť o vzájomnej povinnosti oboch účastníkov vrátiť si poskytnuté plnenia.*“

Ak ide o situáciu, v ktorej má ísť o vyporiadanie oboch peňažných plnení, judikatúra ide ešte ďalej a prikazuje, aby súd vykonal automatické zúčtovanie peňažných plnení a priznal či už jednej, alebo druhej sporovej strane rozdiel medzi peňažnými plneniami. Takáto situácia môže nastať napr. pri vyporiadaní zrušenej alebo neplatnej úverovej zmluvy, prípadne ak predmet neplatnej kúpnej zmluvy nemožno vydať *in natura* ale kupujúci zaň musí vydať peňažnú náhradu a predávajúci zas vrátiť kúpnu cenu.

Toto automatické zúčtovanie vychádza z veľmi správy občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČSR z 28.3.1975 sp. zn. Cpj 34/74: „*Pouze v případě, že obě plnění byla peněžitá, provede soud vzájemné zúčtování obou neoprávněných majetkových prospěchů a k takovému postupu není třeba ani vzájemné žaloby ani projevu směřujícího k započtení. Jestliže tedy jde o vrácení vzájemných peněžitých plnění z neplatné smlouvy, je třeba po vzájemném zúčtování těchto plnění uložit plnění rozdílu jednomu z účastníků.*“

Správnosť uvedených prístupov v judikatúre je však otázná a niektoré jej závery sú podrobované kritike tiež z pohľadu procesného práva.⁴² V poslednom období možno v judikatúre badať nepatrnú tendenciu zmierňovať prísne vykladané dôsledky § 457 OZ, že sa povinnosť formulovať žalobný petit nevzťahuje explicitne aj na príslušenstvo k veci.⁴³

Na ustanovenie § 457 OZ vecne nadväzuje § 107 ods. 3 OZ v úprave premlčania. Podľa tohto ustanovenia „*Ak sú účastníci neplatnej alebo zrušenej zmluvy povinní navzájom si vrátiť všetko,*

⁴² Csach, K. Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie. In Právny obzor, 4. 5, 2018, roč. 101, s. 479 – 483, Števček, M. In Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 – 880. 2. vydanie. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2019, s. 1746.

⁴³ Pozri odôvodnenie uznesenia Najvyššieho súdu SR z 26.2.2020 sp. zn. 4Cdo/170/2019.

čo podľa nej dostali, prihladne súd na námietku premlčania len vtedy, ak by aj druhý účastník mohol premlčanie namietat’.“

Aby synalagmatickej povahe vyporiadacieho vzťahu korešpondovalo aj premlčanie, osobitná úprava v § 107 ods. 3 OZ predchádza takým scenárom, kde by jedna pohľadávka zo zrušenej alebo neplatnej zmluvy bola už premlčaná, kým druhá ešte nie. Najčastejšie sa to môže stať napríklad pri vyporiadaní neplatnej kúpnej zmluvy, kde predávajúci nikdy neprestal byť vlastníkom veci a jeho vindikácia je nepremlčateľná, pohľadávka kupujúceho však už premlčaná byť môže. Nerovnováha by však mohla nastať aj v iných prípadoch, napríklad vtedy, ak pohľadávka jedného je už premlčaná napríklad tým, že v zmysle neplatnej zmluvy prijal plnenie splatné skôr ako druhá strana.

Judikátúra dlho vykladala, že sa toto zákonné pravidlo vzťahuje iba na situácie, ak je pohľadávka jednej strany vecnoprávneho charakteru a pohľadávka druhej strany (iba) obligačnej povahy, ktorá sa premlčuje.

R 13/2021: *„Ustanovenie § 107 ods. 3 Občianskeho zákonníka možno aplikovať iba v prípadoch synalagmatických záväzkov, keď proti sebe stojí právo, ktoré sa premlčuje (právo na vydanie peňažného plnenia) a právo, ktoré sa nepremlčuje (právo vlastnícke); aplikácia tohto ustanovenia na prípady, ak proti sebe stoja dve premlčateľné práva, je vylúčená.“*

V novšom rozhodnutí sa však veľký senát Najvyššieho súdu SR od tohto záveru odklonil, pozri bod 24. uznesenia Veľkého senátu zo 17.10.2022 sp. zn. 1VCdo/3/2022: *„Podnetom pre prijatie zákona č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy, ktorou došlo i k rozšíreniu § 107 Občianskeho zákonníka o dotknutý tretí odsek, boli práve neplatné alebo zrušené kúpne zmluvy, kde predávajúci na rozdiel od kupujúceho mohol vec vindikovať bez hrozby premlčania práva na vrátenie plnenia. Najvyšší súd je toho názoru, že hoci impulzom pre prijatie dotknutej normy bolo vyporiadanie neplatnej resp. zrušenej kúpnej zmluvy, z ktorej si už obidve strany plnili, táto situácia rozsah normy v § 107 ods. 3 Občianskeho zákonníka nevyčerpáva. Ak bola preto neplatná alebo zrušená zmluva vzájomná, ustanovenie § 107 ods. 3 Občianskeho zákonníka sa uplatní bez ohľadu na to, či zo zmluvy plnili obe strany alebo len jedna z nich a bez ohľadu na to, či proti sebe stoja dve premlčateľné práva alebo právo premlčateľné je v kontrapozícii k právu nepremlčateľnému. Ak je účelom dotknutého ustanovenia vyrovnávať nepomer medzi stranami vzniknutý ako dôsledok zmluvnej synalagmy, ustanovenie by sa malo aplikovať vo všetkých prípadoch, v ktorých tento nerovnovážny stav vzniká a nie len vtedy, ak obom stranám povinnosť vrátiť plnenie trvá, alebo len vtedy, ak voči sebe stojí premlčateľné a nepremlčateľné právo.“*

6.6 Kondikcie z iného dôvodu, než je plnenie

Prípady bezdôvodného obohatenia, pri ktorých **nevieme identifikovať plnenie** ukráteného obohatenému, označujeme ako kondikcie z iného dôvodu, než je plnenie (skrátene budeme používať kondikcie z iného dôvodu). Predpokladmi vzniku týchto kondikcií sú:

- (i) **obohatenie vzniknuté iným spôsobom, než plnením,**
- (ii) **na úkor iného** (toto kritérium zohráva dôležitú úlohu pri určení subjektov, najmä subjektu ukráteného, pozri ďalší výklad),
- (iii) **absencia právneho dôvodu.**

Kondikcie z plnenia sa vyznačujú blízkosťou k zmluvnému právu. Ich podstatou bolo odčerpať naspäť bezdôvodne poskytnuté plnenie (vec, peniaze, službu) od jeho príjemcu. Pri kondikciách z iného dôvodu sa snažíme odčerpaním obohatenia vyrovnať vzniknutú majetkovú nerovnováhu, ktorá vznikla narušením ochranyhodných statkov a zásahom do právneho panstva (najčastejšie vlastníckeho práva).⁴⁴ Bezdôvodné obohatenie v tomto prípade naozaj plní komplementárnu funkciu tam, kde zodpovednosť za škodu alebo vecnoprávna úprava neposkytuje ukrátenému adekvátnu ochranu pred zásahom v podobe bezdôvodného čerpania majetkových výhod.

Občiansky zákonník neobsahuje dostatočnú úpravu kondikcií z iného dôvodu. Základné skutkové podstaty, ktoré bežne nájdeme v iných právnych poriadkoch, v našom občianskom zákonníku chýbajú. Napriek tomu sa žiada rozlišovať jednotlivé prípady obohatenia v závislosti od ich vzniku, pretože je tým priamo ovplyvnené posúdenie niektorých podstatných otázok týkajúcich sa vzťahu medzi obohateným a ukráteným.

Kondikcie z iného dôvodu vo všeobecnosti podradíme pod niektorú z týchto skutkových podstát:

A. Zásah do právnej sféry iného

Pod túto skutkovú podstatu radíme pomerne širokú škálu prípadov bezdôvodného obohatenia, ku ktorým dochádza hlavne **aktivitou samotného obohateného**. Obohatený svojou aktivitou zasahuje do právnej sféry niekoho iného a privlastňuje si jeho majetkové výhody, aj keď na čerpanie týchto majetkových výhod neexistuje žiaden právny dôvod. Tu obohatenie nevzniká dobrovoľným odovzdaním majetkovej výhody alebo statkov zo strany ukráteného, ako tomu

---

⁴⁴ Melzer, F. In Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občianský zákoník – veľký komentár. Svazek III. § 419 – 654*. Praha : Leges, 2014, s. 1270.

bolo pri plnení (pozri predchádzajúci výklad) alebo ako tomu je pri ďalšej skutkovej podstate vynaloženia nákladov v prospech iného či pri plnení za iného. Pri tejto skutkovej podstate platí, že obohatený zasiahol do právnej sféry niekoho iného a čerpal výhody bez toho, aby táto osoba obohatenému plnila (inak by šlo o niektorú z kondícií z plnenia), niekedy dokonca bez toho, aby o vzniku obohatenia v danom čase vôbec vedela.

O skutkovú podstatu obohatenia vzniknutého zásahom do sféry iného pôjde napr. v prípade, ak niekto užíva cudzí pozemok alebo nehnuteľnosť bez súhlasu vlastníka, zaparkuje auto na cudzom parkovacom mieste, vojde do kinosály a sleduje film, hoci nemá kúpený lístok, používa fotografie na svojej webstránke bez súhlasu fotografa, a podobne. Pre podradenie obohatenia pod túto skutkovú podstatu je však dôležitým to, že nemôže ísť o vzťah plnenia, teda ukrátený vedome a účelovo majetkovú výhodu obohatenému neposkytol.

Príklad: ak si z internetu stiahnem fotografie známeho fotografa a použijem ich bez jeho súhlasu na svojej webstránke, nejde z jeho strany o plnenie. Ak som však s fotografom uzavrel zmluvu o poskytnutí licencie, ktorá je z nejakého dôvodu neplatná a tým som užíval jeho fotografie celý čas neoprávnene, nejde o zásah do právnej sféry iného, ale o kondíciu z plnenia, ktorá spadá pod skutkovú podstatu plnenia z neplatného právneho úkonu.

Úmysel nie je predpokladom tejto skutkovej podstaty, hoci spravidla bude prítomný. Niekedy môže obohatenie vzniknúť konaním obohateného v dôsledku omylu (ak zaparkujem na cudzom parkovacom mieste v presvedčení, že parkujem na vlastnom mieste), výnimočne náhodou či konaním tretej osoby. Rozdiel medzi úmyselným zásahom a inými druhmi zásahu, napr. v nevedomosti resp. v omyle, pre prípad podradenia k tejto skutkovej podstate nie je podstatný. Podstatné je to iba pre posúdenie dobrej viery obohateného, od čoho sa odvíja posúdenie niektorých čiastkových otázok vydania obohatenia.

Práve z dôvodu, že úmysel nie je predpokladom, bezdôvodné obohatenie tu zabezpečuje možnosť odčerpania majetkovej výhody aj v prípadoch, kde by nárok zo zodpovednosti za škodu nevznikol (ak zaparkujem omylom na inom parkovacom mieste, alebo v presvedčení, že mám vlastníkov súhlas, spravidla nebudem konať zavinené).

Vo všeobecnosti pôjde o prípady nadobudnutia cudzej hodnoty (výber hotovosti z cudzieho účtu), užívanie cudzej hodnoty (užívanie pozemku), jej spotrebovanie (využitie služby), požívanie (čerpanie plodov a úžitkov), alebo o právnu dispozíciu s cudzou vecou (prevod cudzej veci na iného).⁴⁵ Ak niekto zasiahol do právnej sféry iného napríklad tým, že užíval cudzí pozemok, pre vydanie obohatenia nie je dôležité to, či skutočne a v akom rozsahu, resp. akým spôsobom pozemok užíval. Tým, že si možnosť užívania ako majetkovú výhodu pre

---

⁴⁵ Ibid s. 1331.

seba privlastnil, sa už obohacuje na úkor vlastníka pozemku, pretože v tomto čase vlastník nemôže pozemok užívať pre seba a ak by ho obohatený v súlade s právom užívať chcel, musel by za túto možnosť užívania zaplatiť nájomné. Pre vznik obohatenia v tomto prípade stačí, ak cudzí pozemok napr. oplotí.⁴⁶

Tým, že občiansky zákonník nepozná skutkovú podstatu zásahu do právnej sféry iného, je potrebné tieto prípady obohatenia **formálne podradiť pod generálnu klauzulu**. Súčasná rozhodovacia prax tieto prípady z dôvodov, ktoré sme už vysvetlili, podradzuje pod plnenie bez právneho dôvodu.⁴⁷ V tomto prípade však nejde o plnenie bez právneho dôvodu v klasickom úzkom ponímaní, aký je prezentovaný v tejto učebnici. Je preto potrebné uvedomovať si špecifickosť obohatenia vzniknutého ako dôsledok zásahu a vďaka tomu vyvodit' správne právne dôsledky pre vzťah z bezdôvodného obohatenia (pozri ďalej).

B. Vynaloženie nákladov v prospech iného

Ani túto skutkovú podstatu Občiansky zákonník výslovne neupravuje. Aj tieto prípady preto slovenské súdy podradzujú pod plnenie bez právneho dôvodu.⁴⁸ O plnenie v týchto špecifických situáciách však nejde.

Skutková podstata vynaloženia nákladov v prospech iného sa od skutkovej podstaty zásahu do právnej sféry iného líši spôsobom vzniku obohatenia. V tomto prípade obohatenie vzniká aktivitou **ukráteného** (resp. dobrovoľným majetkovým presunom zo strany ukráteného), ktorý vynakladá vlastné prostriedky v prospech niekoho iného (platba omylom v prospech cudzieho účtu). Najčastejšie v praxi pôjde o vynaloženie nákladov na cudziu vec, t.j. investícia do cudzej veci (oprava omylom nie vlastnej ale cudzej veci), alebo upotrebenie vlastnej veci k cudziemu prospechu. Aj tu musí platiť, že nejde o vzťah plnenia. V opačnom prípade by šlo o niektorú z kondícií z plnenia a tým by sa celý vzťah spravoval inými pravidlami.

Príklad: ak niekto platí zo svojho účtu dlh a na platbu použije omylom zle vygenerovaný QR kód, v dôsledku čoho dôjde platba v prospech účtu niekoho iného, nejde o vzťah plnenia a tým pôjde o skutkovú podstatu vynaloženia nákladov v prospech iného. Ak však niekto zaplatí sumu inému a tak platca, ako aj príjemca platby sú v mylnom presvedčení, že ide o existujúci dlh, nejde o vynaloženie nákladov v prospech iného, ale o kondíciu z plnenia bez právneho dôvodu.

---

⁴⁶ K tomu pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 13.3.2012, sp. zn. 28 Cdo 1321/2011, alebo rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 2.10.2013, sp. zn. 11Co/328/2012, opáčne však dôvodil v nedávnom uznesení Ústavný súd SR z 9.4.2025, sp. zn. I. ÚS 237/2025.

⁴⁷ Napr. uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 17.6.2019, sp. zn. 8Cdo/186/2018.

⁴⁸ Pozri napríklad rozsudok Najvyššieho súdu SR z 10.12.2013, sp. zn. 1MCdo/16/2011.

Tieto prípady obohatenia je tiež potrebné odlíšiť od náhrady potrebných nákladov vynaložených na vec podľa § 458 ods. 3 OZ. Toto ustanovenie sa totiž aplikuje na tie prípady, ak predmetom obohatenia je vec, resp. iný predmet právnych vzťahov a toto obohatenie ukrátený medzičasom zhodnotil, vynaložil na náklady z vlastných prostriedkov. Ustanovenie túto situáciu rieši spôsobom, že ukrátený musí nahradiť len tie náklady, ktoré možno považovať za potrebné, teda tie, ktoré by s najväčšou pravdepodobnosťou bol vynaložil aj sám. Skutková podstata vynaloženia nákladov v prospech iného ale cieľi na iné situácie, a to tie, v ktorých priamo vynaloženie nákladov je predmetom obohatenia, ktoré sa musí vydať.

Aj v tomto prípade platí, že vynaloženie nákladov v prospech iného je potrebné podradiť pod generálnu klauzulu bezdôvodného obohatenia a nie pod skutkovú podstatu plnenia bez právneho dôvodu. Z dôvodu, že nejde o plnenie, je potrebné mať na pamäti, že konkrétne aspekty tohto vzťahu je potrebné vyriešiť podľa výkladu, ktorý sa aplikuje na kondície z plnenia.

C. Plnenie za iného

Skutková podstata plnenia za iného (§ 454 OZ) reguluje zvláštny prípad vynaloženia nákladov v prospech iného. V tomto prípade vynaloženie nákladov spôsobí zánik dlhu obohateného. Táto skutková podstata je oproti predchádzajúcim dvom trochu špecifická v tom, že obohatenie síce vzniká plnením zo strany ukráteného (ukrátený vedome a účelovo plní tretej osobe za účelom splnenia cudzieho dlhu), toto plnenie však nesmeruje voči obohatenému, ale voči tretej osobe. Táto tretia osoba je veriteľom obohateného. Z tohto dôvodu preto aj plnenie za iného označujeme za kondíciu z iného dôvodu.

Podmienkou tejto skutkovej podstaty je to, že **plnením musí dôjsť k zániku dlhu obohateného**. Na to, kedy a za akých podmienok takýmto plnením tretej osoby dôjde alebo nedôjde k zániku dlhu, odpovedajú pravidlá záväzkového práva. O plnenie za iného nepôjde, ak bol dlh naviazaný na osobu dlžníka.

Príklad č. 1: ak tretia osoba dobrovoľne splní dlžníkov dlh voči banke z jeho zmluvy o úvere, dlžníkov dlh sa považuje za splnený. Dlh voči banke splnením zanikol, banka preto nie je obohatená. Obohateným je dlžník, ktorému vďaka plneniu tretej osoby zanikol dlh, ktorý sám nemusel splniť. Ukráteným je tretia osoba, ktorá plnila cudzí (dlžníkov) dlh banke.

Príklad č. 2: ak tretia osoba v omyle plní banke v presvedčení, že plní za dlžníka dlh, ktorý však už predtým splatil dlžník, nejde o plnenie za iného, pretože plnením banke nedochádza k zániku cudzieho dlhu. V čase plnenia tretej osoby banke už dlh neexistuje. Obohatenou je preto banka, a nie pôvodný dlžník zo zmluvy o úvere. Banka musí vydať obohatenie ukrátenému – tretej osobe, teda tej, ktorá banke platila.

Ako pri všetkých prípadoch obohatenia, aj tu musí platiť, že tretia osoba plní cudzí dlh bez právneho dôvodu. Ak však plní ako ďalší dlžník, ktorý napríklad pristúpil k záväzku, alebo plní ako ručiteľ, nejde o túto skutkovú podstatu. V prvom prípade dlžník plnil vlastný dlh, v druhom prípade plnil z titulu ručenia. Na vyporiadanie medzi tým, kto plnil a dlžníkom, sa uplatnia osobitné pravidlá záväzkového práva (o solidárnom dlhu, o ručení a podobne) a nie pravidlá o bezdôvodnom obohatení. V každom prípade bude preto potrebné skúmať, či neexistujú iné špeciálne pravidlá vzájomného vyporiadania medzi dotknutými subjektami. Tak ako to platí v každom prípade, až keď osobitnej regulácie niet, uplatnia sa pravidlá o bezdôvodnom obohatení.

Súčasne musí platiť, že tretia osoba – ukrátený plní veriteľovi dlžníka **s vedomím, že plní cudzí dlh a táto vôľa je veriteľovi dlžníka zrejmalá**. Ak ide o plnenie omylom, alebo ak je ukrátený v presvedčení, že plní vlastný dlh, nepôjde o túto skutkovú podstatu, ale napr. o plnenie bez právneho dôvodu (ak identifikujeme vzťah plnenia) alebo o vynaloženie nákladov v prospech iného. V tomto prípade tak obohateným nebude dlžník, ale (spravidla) príjemca plnenia alebo investície.

Vo výnimočných prípadoch je však potrebné od požiadavky vedomosti o plnení cudzieho dlhu upustiť, a pod skutkovú podstatu plnenia za iného podradiť aj také prípady, v ktorých ukrátený plní veriteľovi v presvedčení, že plní vlastný dlh, aj keď v skutočnosti plní cudzí dlh. Pôjde o také situácie, ak by nebolo z nejakého dôvodu spravodlivé považovať príjemcu za obohateného ale za obohateného je potrebné považovať skutočného dlžníka. Takýmto spôsobom sa žiada riešiť napríklad vzťah plnenia výživného dieťaťu domnelým otcom podľa § 79 zákona o rodine (tu plnením zanikne dlh skutočného otca voči dieťaťu, dieťa tak nebude obohateným ale obohateným bude skutočný otec na úkor domnelého otca). Rovnako je potrebné riešiť týmto spôsobom komplikované vzťahy pri neplatnej zmluve o prevode obchodného podielu v obchodnej spoločnosti medzi skutočným a domnelým spoločníkom na jednej strane a obchodnou spoločnosťou na druhej strane.⁴⁹

Plnením dlhu zo strany tretej osoby namiesto dlžníka jeho veriteľovi, sa nemôže dlžník dostať do horšieho postavenia, v akom by bol, ak by bol dlh plnil sám. To platí predovšetkým vo vzťahu k námietkam, ktoré dlžník mohol voči svojmu veriteľovi efektívne uplatniť, no plnenie zo strany tretej osoby mu to znemožnilo. V takom prípade platí, že obohatený dlžník môže voči ukrátenému uplatniť všetky tie námietky, ktoré by mohol úspešne uplatniť voči veriteľovi⁵⁰ (v praxi pôjde najčastejšie o námietku premlčania, námietku zániku (časti) dlhu a podobne).

⁴⁹ K tomu pozri Zoričáková, V. Neplatnosť a odstúpenie od zmluvy o prevode obchodného podielu a vyporiadanie medzi jej účastníkmi. In *Súkromné právo* 2/2021, s. 57 – 67.

⁵⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 27.6.2002, sp. zn. 25 Cdo 2093/2000.

6.6.1 Subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia

Subjekty vzťahu z bezdôvodného obohatenia sa pri kondikciách z iného dôvodu určujú inak, ako pri kondikciách z plnenia. Kým sa pri kondikciách z plnenia za subjekty považovali poskytovateľ a príjemca plnenia, pri kondikciách z iného dôvodu v dôsledku absencie vzťahu plnenia určenie subjektov spočíva na inej úvahe.

Obohateným je pri kondikciách z iného dôvodu ten, **v koho majetku sa prejavil majetkový prospech**. Tu už skutočne skúmame obohatenie ako rozmnoženie majetku inej osoby, ktorá na získanie a ponechanie si majetkovej výhody nemá právny dôvod. Pri užívaní cudzieho pozemku tým, že je na ňom postavená stavba bez užívacieho titulu, je obohateným vlastník stavby bez ohľadu na to, kto stavbu skutočne užíva.⁵¹

Určenie ukráteného však spočíva na komplikovanejšej úvahe. Nie v každom prípade bude totiž jasné, v koho prospech má byť majetková výhoda vydaná. Ak niekto neoprávnene previedol cudziu vec, ktorú mal podľa zmluvy vlastník odovzdať do výpožičky inému, vzniká obohatenie vlastníkovi, alebo tomu, kto má právo užívať vec? Na túto otázku odpovedá kritérium vzniku obohatenia „na úkor“ niekoho iného. Pri určovaní osoby ukráteného je potrebné skúmať, **komu z pohľadu práva majetková výhoda patrí, komu ju právo priradzuje**. V ozajstnej väčšine prípadov bude ukráteným vlastník veci a nie nájomca, alebo vypožičiavateľ, užívateľ veci, pretože vlastník je ten, komu právny poriadok priradzuje majetkové výhody spojené s vlastníctvom veci. Nie je to nájomca ani vypožičiavateľ, ktorý svoje právo užívať iba obligačne nadobúda na základe prejavenej vôle vlastníka ako toho, kto má voči veci silnejšie právo.

Inými slovami, pri zisťovaní ukráteného bude potrebné pýtať sa: **ak by obohatený získal majetkovú výhodu v súlade s právom, mal by ukrátený možnosť odplatne túto majetkovú výhodu previesť, poskytnúť?** Pri vlastníkovi vieme odpovedať kladne, nájomcovi však spravidla toto oprávnenie nebude prináležať.

Pri skutkovej podstate zásahu do právnej sféry iného bude obohateným ten, kto mal zo zásahu prospech (užívateľ pozemku, parkujúci bez súhlasu vlastníka, divák futbalového zápasu bez kúpeného lístka).

Ukráteným zase bude ten subjekt, na úkor ktorého došlo k tomuto obohateniu (vlastník pozemku alebo parkovacieho miesta, usporiadateľ futbalového zápasu alebo koncertu).

Pri skutkovej podstate vynaloženia nákladov v prospech iného je úvaha podobná. Obohateným je ten, v koho prospech boli náklady vynaložené a v koho majetku sa toto vynaloženie pozitívne prejavilo. Ukráteným zasa bude ten, kto zo svojho vynaložil v prospech cudzieho majetku.

---

⁵¹ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 17.6.2019, sp. zn. 8Cdo/186/2018.

Pri plnení za iného treba mať na pamäti, že ukráteným je ten, kto plnil veriteľovi dlh za iného. Obohateným však nie je veriteľ (jeho pohľadávka v dôsledku tohto „obohatenia“ zanikla splnením), ale dlžník, ktorý bol od dlhu oslobodený bez toho, aby ho musel uhradiť sám.

6.6.2 Obohatenie

Na rozdiel od kondikcií z plnenia v tomto prípade budeme skutočne skúmať, či došlo v dôsledku presunu majetkových hodnôt **k rozmnoženiu majetku iného**, alebo nie. Obohatenie môže mať dvojakú podobu. Buď má formu **majetkového prírastku** (zväčšenia, rozmnoženia majetku, aktív), kedy sa vydáva rozdiel v hodnote majetku pred a po nadobudnutí obohatenia. Druhou formou je zníženie pasív, inými slovami sa vydáva to, čo obohatený ušetril na vlastnom majetku. V tomto prípade nebyť obohatenia, malo dôjsť k zmenšeniu jeho majetku, no nestalo sa tak (plnenie dlhu z iného, úspora v skonzumovaní služby).

Obohatenie sa môže skutočne v konkrétnych situáciách prejavovať rôzne. Môže spočívať v úspore nákladov napr. na opravu auta, ktoré by inak musel vynaložiť, môže spočívať v nadobudnutí držby nad vecou alebo nadobudnutím práva, môže spočívať v spotrebovaní prác alebo výkonov, a podobne. Keďže pri kondikciách z plnenia spravila chýba subjektívne ocenenie obohatenia, pri kondikciách z iného dôvodu sa bude primárne vychádzať z jeho **objektívnej hodnoty v danom mieste a čase, ak obohatenie *in natura* nebude možné dobre vydať**.

Niekedy však môže byť problematické určiť, v akom rozsahu je potrebné obohatenie vydať. Ak obchodná spoločnosť vykoná omylom revízne skúšky výt'ahov v zlom vchode bytového domu, revízna skúška sa s najväčšou pravdepodobnosťou neprejaví na hodnote nehnuteľnosti. Služby, ktoré spoločnosť poskytla, sa však oceniť dajú ako úspora na majetku obohateného.

Inokedy však do úvahy prichádza určenie rozsahu obohatenia obomi spôsobmi. Náklady v podobe vykonanej rekonštrukcie rodinného domu by bolo možné objektívne oceniť na 30.000,- Eur, vďaka ich vynaloženiu však môže objektívna cena nehnuteľnosti vzrásť o sumu 70.000,- Eur. Dôležitým bude správne vyhodnotiť otázku, ako v týchto prípadoch určiť rozsah obohatenia.

V súčasnosti sa judikatúra pomerne jednoznačne kloní k záveru, že v prípade, ak sa ponúka určenie obohatenia súčasne aj ako úspora na majetku alebo ako nárast v hodnote majetku, uprednostní sa určenie obohatenia ako **rozdiel v hodnote majetku**.⁵²

Otázkou je, ako obohatenie posudzovať. Či sa za obohatenie považuje objektívne, alebo skôr subjektívne zhodnotenie majetku obohateného. Ak si domnelý vlastník nechá vymaľovať celý dom na sýtozeleno, možno od skutočného vlastníka požadovať náhradu za toto obohatenie? Pri

---

⁵² Napr. nález Ústavného súdu SR zo 17.2.2016, sp. zn. I. ÚS 548/2015.

kondikciách z iného dôvodu by malo platiť skôr **objektívne posúdenie obohatenia**. Za obohatenie je potrebné považovať len to, o čom sa možno dôvodne domnievať, že by aj pre niekoho iného predstavovalo pridanú hodnotu.

6.6.3 Odpadnutie obohatenia

O odpadnutí obohatenia hovoríme vtedy, ak sa obohatenie z nejakého dôvodu viac v čase uplatňovania nároku na vydanie obohatenia ukráteným v majetku obohateného viac nevyskytuje (bolo odcudzené, spotrebované, prevedené, stratené). Problém odpadnutia obohatenia je čiastkovou otázkou bezdôvodného obohatenia, ktorá je z pohľadu nášho Občianskeho zákonníka asi najviac problematická, pretože zákonná úprava na viacerých miestach vedie k nedôvodným rozporom a v niektorých prípadoch až k nespravodlivým a nezmyselným výsledkom.

Právna úprava bezdôvodného obohatenia nepozná výnimky z povinnosti vydať peňažnú náhradu za obohatenie, ktoré nie je možné ukrátenému vydať *in natura*. Napriek tomu ak by sa mal ten istý vzťah medzi ukráteným a obohateným posúdiť cez pravidlá o držbe (§§ 129 – 131 OZ), oprávnený držiteľ môže vec aj zničiť, spotrebovať či bezodplatne previesť na iného bez toho, aby bol voči vlastníkovi povinný k náhrade. Úprava držby preto upravuje odpadnutia obohatenia úplne odlišne, ako bezdôvodné obohatenie.

Prípady, v ktorom dobromyseľnému obohatenému niekto vec ukradne, sa úplne inak posúdi podľa pravidiel o držbe a podľa pravidiel o bezdôvodnom obohatení. Mal by sa preto uprednostniť taký výklad, v zmysle ktorého by bol aspoň porovnateľným spôsobom chránený dobromyseľný obohatený, ako je chránený dobromyseľný držiteľ.

Pri kondikciách z iného dôvodu navyše platí, že v prípade, ak dôjde ku konkurencii medzi pravidlami o držbe a pravidlami o bezdôvodnom obohatení, podľa **zbierkového rozhodnutia najvyššieho súdu má prednosť dostať úprava držby**.

R 10/2025: „Právna úprava bezdôvodného obohatenia má subsidiárnu povahu, preto ak existuje osobitná právna úprava nárokov neoprávneného držiteľa voči vlastníkovi veci (§ 131 Občianskeho zákonníka), je aplikácia ustanovení § 458 a § 459 Občianskeho zákonníka na vzťah medzi neoprávneným držiteľom a vlastníkom veci vylúčená.“

Ak ide o oprávneného, t.j. dobromyseľného držiteľa vo vzťahu ku skutočnému vlastníkovi veci, oprávnený držiteľ sa môže účinne dovolať odpadnutia obohatenia.

Tento výsledok by však bolo možné dosiahnuť aj v úprave bezdôvodného obohatenia takým spôsobom, že sa **pri dobromyseľnom obohatenom posudzuje obohatenie** nie v momente

vzniku obohatenia (ako to bolo pri kondikciách z plnenia), ale **v momente uplatnenia práva ukráteného**, alebo ešte skôr v okamihu, kedy obohatený prestane byť v dobrej viere. Ak by sa k tomuto okamihu posúdil rozsah obohatenia, dobromyseľný obohatený by bol chránený pred tým, aby musel pri náhrade ukrátenému siahnuť do vlastného majetku a poskytnúť peňažnú náhradu v prípade, ak obohatenie *in natura* nevie vydať. Ak sa podobná ochrana vo vecnoprávnej rovine poskytuje oprávnenému držiteľovi, mala by byť poskytovaná aj dobromyseľnému obohatenému pri kondikciách z iného dôvodu.

Pod odpadnutím obohatenia je potrebné rozumieť **odpadnutie majetkovej výhody (alebo jej časti) bez adekvátnej náhrady v majetku obohateného**. Obohatenie neodpadlo, ak obohatený vec predal inej osobe, pretože má vo svojej majetkovej sfére stále utrženu kúpnu cenu (tzv. surogát). V prvom rade bude preto potrebné skúmať, či v čase uplatnenia práva ukráteného na vydanie bezdôvodného obohatenia majetkovú výhodu má alebo má za ňu náhradu v inej forme (napríklad vyplatené poistné plnenie, vyplatený nárok na náhradu škody a podobne).

Obohatenie takisto v majetku obohateného trvá, ak obohatený o obohatenie síce prišiel, ale vďaka tomu ušetril na vlastných výdavkoch, **ktoré by bol vynaložil tak či onak za bežného chodu vecí**. Obohatený len vďaka obohateniu nemusel vynaložiť náklady z vlastných prostriedkov, do ktorých by inak musel siahnuť (z prijatých peňazí na svojom účte, o ktorých si myslel, že sú výplatom za preplatok na dani, zaplatil povinné zmluvné poistenie svojho auta). Preto v tomto rozsahu obohatenie stále trvá.

Čo sa však v zahraničí⁵³ už považuje za odpadnutie obohatenia, sú **tzv. luxusné výdavky**. Inými slovami výdavky, ktoré obohatený vynaložil len preto, lebo sa v jeho majetkovej sfére (neočakávane) vyskytla majetková výhoda. Napríklad vďaka tomu, že si obohatený myslel, že mu daňový úrad vyplatil vysoký preplatok na dani, si dovolil ísť na drahú dovolenku; bez týchto extra peňazí by však podobný náklad nebol urobil. Ak by tieto luxusné výdavky za bežných okolností z vlastného majetku nevynaložil, nejde o úsporu na majetku a preto obohatenie odpadlo.

Odpadnutím je aj **škoda, ktorú utrpel v dôsledku obohatenia** a ktorú musel znášať z vlastného majetku.

Príklad: Ak z odparkovaného auta v jeho garáži, ktoré je predmetom obohatenia, začne unikať olej a zašpiní iné veci v garáži (sezónne oblečenie, knihy, športové príslušenstvo), aj túto škodu možno považovať za odpadnutie obohatenia a obohatený bude mať nárok oproti vráteniu auta na kompenzáciu tejto ujmy.

---

⁵³ Flessner, A. Wegfall der Bereicherung. Rechtsvergleichung und Kritik. Mohr Siebeck, 1970, s. 30.

Nakoniec sa za formu odpadnutia obohatenia považuje aj **vynaloženie nákladov a výdavkov na predmet obohatenia**. Ak dobromyseľný obohatený dá opraviť pokazené auto, o ktorom si myslí, že je jeho vlastné, tento výdavok by sa mu mal nahradiť bez ohľadu na to, či ide o potrebný náklad v zmysle § 458 ods. 3 OZ, alebo nie. Potrebný náklad vynaložený na predmet obohatenia sa totiž nahrádza obohatenému bez ohľadu na dobrú vieru. Náklady nad rámec potrebných výdavkov je možné zohľadniť ako odpadnutie obohatenia v prípade dobromyseľného obohateného.

6.6.4 Vylúčenie kondikcie

Pripomeňme, že vylúčenie kondikcie znamená zánik povinnosti vydať obohatenie, alebo peňažnú náhradu zaň, hoci obohatenie existuje a sú splnené zákonné predpoklady na vznik bezdôvodného obohatenia. Hoci Občiansky zákonník výslovne nepočíta s ďalšími dôvodmi pre vylúčenie kondikcie, niektoré zahraničné poriadky napríklad vylučujú kondikcie v prípade konania na vlastné riziko bez toho, aby sa druhá strana zaviazala na poskytnutie protihodnoty alebo pri konaní vo výlučnom vlastnom záujme.

Príklad: Advokát koná na vlastné riziko, ak záujemcovi o jeho právne služby bez zmluvy poradí v jeho právnom probléme s nádejou, že si získa ako budúceho klienta.

Príklad: Po spojaznení obchvatu okolo hlavného mesta sa trhová cena nehnuteľností na predmestí zvýši o 20%. Nárast trhovej ceny však nie je bezdôvodným obohatením, pretože majetkové plus vzniklo v dôsledku konania iného subjektu vo vlastnom záujme.

6.6.5 Vnútené obohatenie

Niektoré zahraničné poriadky pracujú s konceptom tzv. vnúteného obohatenia. Vnútené obohatenie je taký typ **obohatenia, ktoré sa vyskytlo v majetkovej sfére obohateného bez akejkoľvek jeho súčinnosti či aktivity**. Zjednodušene povedané, na vzniku obohatenia sa obohatený nijako nepodieľal,⁵⁴ bolo mu do jeho majetkovej sféry „vnútené“.

Príklad: užívateľ cudzieho pozemku bez právneho dôvodu do pozemku investuje tak, že ho vybetónuje a začne na ňom prevádzkovať parkovisko. Vlastník pozemku však plánoval vysadiť na ňom sad ovocných stromov.

---

⁵⁴ Na skutkovú podstatu plnenia za iného sa však toto vylúčenie kondikcie neuplatní.

O vnútenom obohatení preto možno hovoriť v súvislosti so skutkovou podstatou vynaloženia nákladov v prospech iného. Ak obohatený vie vydať obohatenie *in natura*, jeho povinnosť vydať toto obohatenie trvá, ak, prirodzene, nedošlo k niektorej z okolností spôsobujúcej odpadnutie obohatenia (pozri 3. časť).

Ak však z povahy obohatenia (služby, výkony) alebo z iného dôvodu obohatený naturálne plniť nevie a stihla by ho povinnosť vydať peňažnú náhradu, táto by mala byť vylúčená, ak obohatenie pre neho vlastne nepredstavuje žiaden reálny subjektívny úžitok. V takom prípade by nebolo spravodlivé od neho požadovať vydanie peňažnej náhrady za obohatenie, aby musel siahnuť do vlastného majetku a vynaložiť vlastné finančné prostriedky (alebo si za týmto účelom dokonca napr. vziať úver), aby nahradil inému niečo, z čoho úžitok vôbec nemá.

Ukrátený má však vždy právo na odčlenenie svojho zhodnotenia, ak je to možné bez zhoršenia podstaty veci obohateného. Vychádza sa analogicky z pravidla o konaní bez príkazu v § 745 OZ.

Ak sa však preukáže, že z majetkovej hodnoty nejakým spôsobom ťažil a obohatenie skutočne predstavovalo subjektívne rozmnoženie jeho majetku, kondícia na vydanie peňažnej náhrady nezaniká.

Plody a úžitky

Pre povinnosť vydať plody a úžitky platí to isté, čo pre kondície z plnenia. Povinnosť ich vydať má len nedobromyseľný obohatený, dobromyseľnému obohatenému k nim vzniká vlastnícke právo.

7 KONANIE BEZ PRÍKAZU

Posledným inštitútom zo skupiny mimozmluvných záväzkov je konanie bez príkazu (*negotiorum gestio*). Nesystémovo sa nachádza v úprave nominálnych zmlúv v §§ 742 – 746 Občianskeho zákonníka a je umiestnené za príkaznou zmluvou, hoci s príkaznou zmluvou veľa spoločného nemá.

Bezpríkazné konanie je takým konaním, ktorým **osoba konajúceho vedome koná v cudzej záležitosti bez toho, aby na to existoval právny dôvod**, zmluva, súdne rozhodnutie. Predovšetkým však medzi konajúcim a pánom veci (tým, v prospech koho sa koná, inak gestorom) **neexistuje vzťah zastúpenia**. Práve z dôvodu, že medzi konajúcim a gestorom neexistuje vzťah z príkazu, zo zastúpenia ani z iného právneho dôvodu, právna úprava normuje základné aspekty vzťahu, ktorý medzi nimi vznikol. Vzťah z konania bez príkazu je preto vzťahom, ktorý vzniká **priamo zo zákona**.

Príklad: po vzatí do väzby svojho syna za podozrenie prania špinavých peňazí mu jeho mama pre nedostatok jeho vlastných finančných prostriedkov zaplatí služby advokáta.

Bez ohľadu na to, o ako veľmi altruistické konanie ide, súkromné právo nepodporuje konanie v cudzej záležitosti bez existencie vzťahu zastúpenia alebo iného právneho dôvodu. Práve naopak, hoci to úprava konania bez príkazu výslovne neustanovuje, **právna úprava takéto konanie implicitne zakazuje**. Robí tak cez prísne normovanie konkrétnych dôsledkov, ktoré sú s bezpríkazným konaním spojené.

Do určitej miery sa tento zákaz prejavuje v povinnosti konajúceho, ak nejde o odvracanie bezprostredne hroziacej škody, vyžiadať si súhlas od gestora ešte pred obstaraním jeho záležitosti (§ 743 ods. 1 OZ) a do poskytnutia súhlasu naň musí vyčkať. Akonáhle je súhlas gestora udelený, ich vzájomný vzťah sa viac nespravuje ustanoveniami o konaní bez príkazu, ale **príkaznou zmluvou**. Súhlas gestora v tomto prípade možno považovať za právny úkon s následkom uzavretia príkaznej zmluvy.⁵⁵

Bezpríkazné konanie však **nie je zakázané konanie**. Akonáhle gestor vysloví nesúhlas s konaním alebo jeho pokračovaním, konajúci nesmie ďalej obstarávať jeho vec. Následkom konania proti zákazu je prísna zodpovednosť konajúceho za škodu, a to aj takú, ktorá sa stala náhodne bez jeho pričinenia (§ 744 ods. 2 OZ).

---

⁵⁵ Csach, K. In Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 – 880. 2. vydanie. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2019, s. 2861.

Rozdiel medzi bezpríkazným a zakázaným konaním dobre vysvetľuje Krajský súd v Banskej Bystrici v rozsudku zo dňa 27.2.2019 sp. zn. 17Co/2/2018: „Následne po vydaní prvostupňového rozhodnutia v odvolaní žalovaný zmenil svoju argumentáciu tak, že v danom prípade ide o konanie bez príkazu podľa § 743 OZ, ktoré je konaním užitočným a žalovaný má nárok na náhradu nákladov, ktorých vznik preukázal. Odvolací súd uvádza, že aplikácia predmetného ustanovenia neprichádza do úvahy z dôvodu, že žalobca odoprel svoj súhlas s tým, aby žalovaný tieto služby zabezpečoval a výslovne si neželal, aby žalovaný ako „nelegitímny správca“ túto správu vykonával, o čom mal žalovaný vedomosť. Konanie žalovaného teda nemožno subsumovať pod § 743 OZ ako konanie užitočné, nakoľko k tomuto konaniu došlo proti výslovnej vôli toho, v prospech koho sa konalo.“

7.1 Predpoklady konania bez príkazu

Aby išlo o bezpríkazné konanie, konajúci musí naplniť nasledujúce predpoklady:

- (i) **konanie v cudzej záležitosti,**
- (ii) **absencia právneho dôvodu pre toto konanie, či už v podobe zmluvy alebo zastúpenia,**
- (iii) **úmysel uskutočniť cudziu záležitosť v záujme gestora.**

Čo treba rozumieť pod **konaním v cudzej záležitosti**, je potrebné vykladať naozaj široko. Môže ísť doslova o obstaranie vecí (kúpa lístkov na inak vždy vypredaný koncert), ale aj rôzne iné právne či faktické konanie (postavenie zátarasy pred pomaly sa zosúvajúcou pôdou zo svahu za domom suseda, zaplatenie právnych služieb). Nie je dôležité, či konajúci vystupuje navonok vo vlastnom mene alebo v mene gestora.

Ak medzi konajúcim a tým, v prospech koho sa koná, existuje právny dôvod pre toto konanie, či už v podobe zmluvy, súdneho rozhodnutia, alebo zákonného či zmluvného zastúpenia, nemôže ísť o bezpríkazné konanie. O konaní bez príkazu možno hovoriť iba vtedy, ak takýto **iný právny podklad absentuje**.

Je však dôležité, aby konajúci nekonal vo svoj vlastný prospech ale v úmysle obstarávať záležitosť v prospech niekoho iného. O konanie bez príkazu preto nepôjde v prípade, ak konajúci koná v omyle.

K tomu podrobnejšie v rozsudku Najvyššieho súdu SR z 25.10.2022 sp. zn. 3Obdo/16/2022: „Žalovaný konal v omyle vyvolanom treťou osobou, že koná na základe riadne uzatvorených zmlúv o obstaraní predaja cenných papierov. Žalovaný tak nekonal v snahe obstaráť cudziu záležitosť bez príkazu, ale konal na základe zmlúv, pri ktorých nemal vedomosť, že podpisy

žalobcov sú sfaľované. Chýba tu preto na strane žalovaného aspekt konania bez príkazu. Skutočnosť, že žalovaný fakticky konal bez vedomosti žalobcov, je spôsobená protiprávnymi úkonmi tretej osoby, a nie úmyslom a vedomosťou žalovaného o tom, že nedisponuje platne uzatvorenými zmluvami o obstaraní predaja cenných papierov a i napriek tomu sa rozhodne obstarat' cudziu záležitosť.“

O konanie bez príkazu takisto nepôjde v prípade, ak konajúci koná primárne vo svoj vlastný prospech a prospech iného v tejto súvislosti vznikne ako vedľajší dôsledok jeho konania. Bez prítomnosti úmyslu a vedomosti konať v prospech iného možno situáciu posúdiť ako bezdôvodné obohatenie. Spravidla však v takom prípade konajúci narazí na limity kladené úpravou bezdôvodného obohatenia. Najmä môže ísť o vylúčenie kondície pre konanie obohateného výlučne v jeho vlastnom záujme, alebo o vnútené obohatenie.

7.2 Druhy konania bez príkazu

Konanie v cudzej záležitosti je v zásade spojené s dvomi základnými právnymi dôsledkami: so **zodpovednosťou konajúceho za škodu**, ak je škoda beneficiary spôsobená pri obstarávaní jeho záležitosti, a s jeho **právom na náhradu nákladov**, ktoré mu v súvislosti s konaním vznikli. Rozsah zodpovednosti za škodu ako aj práva na náhradu nákladov priamo závisí od toho, o aký typ bezpríkazného konania ide. Typy bezpríkazného konania rozlišujeme v závislosti od charakteru cudzej záležitosti, ktorú konajúci obstaráva.

Konanie bez príkazu môže byť konaním

- (i) **nevyhnutným**, ak jeho účelom je odvrátenie bezprostredne hrozacej škody gestorovi, alebo
- (ii) **užitočným**, ak ide o obstaranie inej záležitosti k prospechu gestora.

7.2.1 Nevyhnutné konanie bez príkazu

Nevyhnutné alebo nutné konanie bez príkazu **smeruje k odvráteniu priamo, bezprostredne hrozacej škody gestorovi**. V takom prípade právna úprava neprikazuje vyžiadať si od konajúceho predchádzajúci súhlas. Uprednostňuje sa potreba odvrátiť hroziacu škodu pred včasným informovaním gestora a čakaním na schválenie odvrátenia škody.

Vzhľadom k tomu, že z dvoch typov konaní v cudzej záležitosti je iba toto konanie právom aprobované (zákonodarca motivuje zakročiť proti hrozacej škode), zákonné následky sú normované pre konajúceho benevolentnejšie v porovnaní s užitočným bezpríkazným konaním. Konajúci, ktorý odvracia hroziacu škodu, má voči tomu, v prospech koho konal, **právo na náhradu nevyhnutných nákladov, a to bez ohľadu na to, či sa mu podarilo alebo**

nepodarilo dosiahnuť zamýšľaný cieľ (§ 742 OZ). Vo výsledku to môže znamenať, že hoci škoda gestorovi naozaj vznikla, bude musieť konajúcemu nahradiť vynaložené nevyhnutné náklady. To však len za predpokladu, že napriek snahe ku škode došlo bez zavinenia konajúceho.

Nevyhnutné náklady sú také, ktoré boli skutočne potrebné na dosiahnutie zamýšľaného cieľa a bol by ich vynaložil aj niekto iný v rovnakom postavení. Učebnicovým príkladom je uhorená košeľ, ktorú konajúci zahodil pri hasení požiaru. Môže to byť vyplatená mzda pracovníkom, ktorých konajúci zamestnal napr. na účely odčerpávania vody po uhasení požiaru alebo vynaložené náklady na právne zastúpenie blízkej osoby, ak jej hrozí trest.

Aj keď by nemal právo na náhradu nákladov, vždy však má konajúci právo na odčlenenie zhodnotenia, ak je toto zhodnotenie možné odčleniť (*ius tollendi*) bez zhoršenia podstaty zhodnotenej veci patriacej gestorovi alebo zmeny jej účelu (§ 745 OZ). Konajúci si vždy môže napr. vziať zakúpené vrecia s pieskom na zabránenie zaplavenia pozemku stúpajúcou vodou.

7.2.2 Užitočné konanie bez príkazu

Užitočné bezpríkazné konanie je druhým typom konania k prospechu iného. Cudzou záležitosťou v tomto prípade nie je odvrátenie hroziacej škody. Tu sa však plne prejavuje princíp, že právo neschvaľuje konanie bez súhlasu v cudzích záležitostiach. Preto sú následky pre konajúceho normované prísnejšie.

V prvom rade má konajúci povinnosť o zámere informovať gestora vopred a vyčkať na jeho súhlas, inými slovami vždy sa má pokúsiť o získanie právneho titulu na konanie v prospech niekoho iného. Po udelení súhlasu sa však vzťah medzi konajúcim a toho, v prospech koho sa koná, nepovažuje za konanie bez príkazu, ale pôjde spravidla o vzťah z príkaznej zmluvy alebo z iného titulu, na ktorom sa obaja dohodnú.

Ak konajúci predsa len koná bez súhlasu gestora, má **nárok na náhradu nákladov len do výšky získaného obohatenia gestora** (§ 743 ods. 2 OZ). Toto obohatenie sa vykladá na rozdiel od bezdôvodného obohatenia ako **subjektívne obohatenie**. Právo na náhradu nákladov nemá ten konajúci, ktorému sa podarilo privodiť hocijaký majetkový prospech do sféry gestora. Musí ísť o také zhodnotenie alebo výhodu, ktorú gestor subjektívne vníma ako zhodnotenie, zlepšenie jeho sféry v porovnaní so situáciou predtým.

Príklad: Kamarát na vlastnú päsť kúpi lístky na vychytený koncert, o ktorom vie, že naňho kolega chce už veľmi dlho ísť. Po ich zakúpení však zistí, že má kolega v rovnakom termíne zakúpenú dovolenku. Vzhľadom k tomu, že nejde o subjektívny prospech pre kolegu ako gestora, pretože lístky v skutočnosti pre seba nevyužije, konajúci nemá právo na náhradu ich kúpnej ceny.

Užitočné konanie bez súhlasu je totiž stále protiprávnym konaním. Práve z tohto dôvodu sa právo na náhradu nákladov spravodlivo limituje iba na rozsah skutočného subjektívneho prospechu toho, v prospech koho sa konalo. Pri rozsahu požadovaných nákladov musí ísť o taký pomer vynaložených nákladov a dosiahnutého prospechu, ktorý by bol ochotný vynaložiť aj sám gestor.⁵⁶ Aj tu však platí, že má konajúci právo odčleniť zhodnotenie, ak to nezasiahne do podstaty veci rovnako, ako pri nevyhnutnom konaní (§ 745 OZ).

Ak však pri užitočnom konaní vznikne škoda, konajúci zodpovedá podľa veľmi prísnych pravidiel, a to **objektívne (bez ohľadu na zavinenie) aj za náhodu**. Za náhodu nezodpovedá iba vtedy, ak by škoda nastala tak či tak, aj bez jeho pričinenia (§ 744 OZ).

7.3 Povinnosti konajúceho bez príkazu

Konajúci bez príkazu má povinnosť v prvom rade konanie dokončiť. Avšak vzhľadom k tomu, že tu chýba právny titul, ktorý by jasne stanovoval hranice očakávaného, resp. želaného konania, treba situáciu vždy posudzovať individuálne. Povinnosť dokončenia konania sa vyžaduje vykladať s ohľadom na očakávaný prospech gestora a na jeho skôr prejavenu vôľu o tom, akým spôsobom má byť konanie realizované.

Príklad: ak sused maľuje svoju zhrdzavenú bránu a začne maľovať aj susedovu, je otázne, čo znamená dokončiť konanie. Má vymaľovať celú bránu? Alebo aj plot oddelujúci zadnú časť jeho pozemku od polí?

Po uskutočnení konania má gestorovi vydať všetko, čo preňho získal a obstaral a podať o všetkom vyúčtovanie.

---

⁵⁶ Ibid. s. 2862.

ÚVOD DO MIMOZMLUVNÝCH ZÁVÄZKOV

Dielo vyšlo s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja a je publikované v rámci projektu APVV-20-0171 Konkurencia nárokov z deliktov a kvázideliktov v mimozmluvných vzťahoch a na pomedzí zmluvného a vecného práva.

Vydala Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta so sídlom Kollárova 10,
917 01 Trnava, v roku 2025

iuridica.truni.sk

ISBN 978-80-568-0765-1